

Republica Moldova

PARLAMENTUL

COD Nr. CP225/2003
din 30.05.2003

CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ AL REPUBLICII MOLDOVA*

Publicat : 03.08.2018 în MONITORUL OFICIAL Nr. 285-294 art. 436 Data intrării în vigoare

MODIFICAT

[LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23](#)

* Republicat în temeiul art.VI alin.(4) al Legii nr.17 din 05.04.2018 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 142-148, art.277.

Modificat și completat prin legile Republicii Moldova:

LP17 din 05.04.18, MO142-148/04.05.18 art.277; în vigoare 01.06.18

LP31 din 16.03.18, MO126-132/20.04.18 art.247

LP316 din 22.12.17, MO40-47/09.02.18 art.108

LP254 din 01.12.17, MO1-6/05.01.18 art.14

LP212 din 01.12.17, MO1-6/05.01.18 art.4

LP66 din 13.04.17, MO171-180/02.06.17 art.297

LP31 din 17.03.17, MO144-148/05.05.17 art.229

LP7 din 02.03.17, MO103-108/31.03.17 art.147

HCC33 din 17.11.16, MO30-39/03.02.17 art.7; în vigoare 17.11.16

LP207 din 29.07.16, MO369-378/28.10.16 art.751; în vigoare 07.11.16

LP191 din 23.09.16, MO369-378/28.10.16 art.747; în vigoare 28.04.17

LP211 din 29.07.16, MO338-341/30.09.16 art.698

LP196 din 28.07.16, MO306-313/16.09.16 art.661

LP160 din 07.07.16, MO306-313/16.09.16 art.647

LP201 din 28.07.16, MO293-305/09.09.16 art.630; în vigoare 09.09.16

LP102 din 21.07.16, MO256-267/12.08.16 art.547; în vigoare 12.11.16

LP182 din 22.07.16, MO256-264/12.08.16 art.563

LP122 din 02.06.16, MO247-255/05.08.16 art.523; în vigoare 05.08.16

LP152 din 01.07.16, MO245-246/30.07.16 art.517; în vigoare 01.08.16

LP134 din 17.06.16, MO245-246/30.07.16 art.515; în vigoare 01.08.16

LP138 din 17.06.16, MO184-192/01.07.16 art.401; în vigoare 01.07.16

LP76 din 21.04.16, MO184-192/01.07.16 art.387; în vigoare 01.07.16

RMO13 din 22.01.16, MO13-19/22.01.16 pag.18

LP225 din 10.12.15, MO2-12/15.01.16 art.17

LP195 din 19.11.15, MO340-346/18.12.15 art.652

LP166 din 31.07.15, MO267-273/02.10.15 art.508

LP135 din 03.07.15, MO213-222/14.08.15 art.432

LP136 din 03.07.15, MO197-205/31.07.15 art.404

LP108 din 19.06.14, MO238-246/15.08.14 art.539

LP55 din 12.06.14, MO174-177/04.07.14 art.389

LP343 din 24.12.13, MO17-23/24.01.14 art.54

HCC16 din 25.06.13, MO177-181/16.08.13 art.24; în vigoare 25.06.13

Parlamentul adoptă prezentul cod.

Titlul I **DISPOZIȚII GENERALE**

Capitolul I **DISPOZIȚII PRINCIPALE**

Articolul 1. Raporturile reglementate de legislația procedurală civilă

Legislația procedurală civilă a Republicii Moldova reglementează raporturile sociale referitoare la raporturile procesuale civile ce apar la înlăptuirea justiției de către instanțele judecătorești de drept comun în cadrul judecării cauzelor în acțiuni civile, precum și a altor

cauze, date în competența lor de prezentul cod și de alte legi.**

** Notă: Articolul 1 modificat prin LP nr.163 din 22.07.2011 (art.III-XV) - declarată neconstituțională prin HCC3 din 09.02.12, MO38-41/24.02.12 art.7; în vigoare 09.02.12

Articolul 2. Legislația procedurală civilă

(1) Procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale, de prezentul cod și de alte legi organice. Normele de drept procedural civil din alte legi trebuie să corespundă dispozițiilor fundamentale ale Constituției Republicii Moldova și prezentului cod.*

(2) În caz de coliziune între normele prezentului cod și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției, iar în caz de discordanță între normele prezentului cod și cele ale unei alte legi organice, se aplică reglementările legii adoptate ulterior.

(3) Dacă prin tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte norme decît cele prevăzute de legislația procedurală civilă a Republicii Moldova, se aplică normele tratatului internațional dacă din acesta nu rezultă că pentru aplicarea lor este necesară adoptarea unei legi naționale.

(4) Legislația procedurală civilă stabilește modalitatea de judecare a cauzelor în acțiuni civile ce rezultă din raporturi juridice civile, familiale, de muncă, locative, funciare, ecologice și din alte raporturi juridice, a cauzelor cu procedură specială și cu procedură în ordonanță (simplificată), precum și a celor care apar în legătură cu executarea actelor instanței judecătorești și actelor altor autorități.

Articolul 3. Acțiunea legii procedurale civile în timp

(1) Instanțele judecătorești aplică legile procedurale civile în vigoare la data judecării cauzei civile, efectuării actelor de procedură sau executării actelor instanței judecătorești (hotărâri, încheieri, decizii, ordonanțe), precum și a actelor unor alte autorități în cazurile prevăzute de lege.

(2) Noua lege procedurală nu duce la modificarea efectelor juridice deja produse ca rezultat al aplicării legii abrogate și nu le desființează. De la data intrării în vigoare a noii legi procedurale, efectele vechii legi încetează dacă noua lege nu prevede altfel.

(3) Legea procedurală civilă care impune obligații noi anulează sau reduce drepturile procedurale ale participanților la proces, limitează exercitarea unor drepturi ori stabilește sancțiuni procedurale noi sau suplimentare nu are putere retroactivă.

Articolul 4. Sarcinile procedurii civile

Sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor

de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice și asociațiilor lor, ale autorităților publice și ale altor persoane care sînt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă și ale altor raporturi juridice, precum și în apărarea intereselor statului și ale societății, în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.

Articolul 5. Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

(3) Renunțarea uneia dintre părți la dreptul de a se adresa în judecată prin încheierea în prealabil a unei convenții nu are efect juridic, cu excepția cazurilor de încheiere, în condițiile legii, a unei convenții arbitrale.

Articolul 6. Modalitățile de apărare a drepturilor,

libertăților și intereselor legitime

Instanța judecătorească exercită apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime prin somare la executarea unor obligații, prin declararea existenței sau inexistenței unui raport juridic, prin constatarea unui fapt care are valoare juridică, prin alte modalități, prevăzute de lege.

Articolul 7. Intentarea procesului civil

(1) Instanța judecătorească intentează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertății ori a unui interes legitim.

(2) În cazurile prevăzute de prezentul cod și de alte legi, procesul civil poate fi intentat în numele persoanelor împuternicite de lege să apere drepturile, libertățile și interesele legitime ale unei alte persoane, ale unui număr nelimitat de persoane, interesele Republicii Moldova și ale societății.

(3) La intentarea proceselor de judecare a litigiilor de drept (procedura contencioasă), se depune cerere de chemare în judecată, iar în cauzele necontencioase, se depune cerere.

Articolul 8. Dreptul la asistență juridică

(1) Părțile, alți participanți la proces au dreptul să fie asistați în judecată de către un avocat ales ori desemnat de coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat sau de un alt reprezentant, în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) Asistența juridică poate fi acordată în orice instanță de judecată și în orice fază a procesului.

(3) Modul de acordare a asistenței juridice se stabilește de prezentul cod și de alte legi.

Articolul 9. Rolul dirigitor al instanței

judecătorești în proces

(1) Instanței judecătorești îi revine un rol dirigitor în organizarea și desfășurarea procesului, ale cărui limite și al cărui conținut sînt stabilite de prezentul cod și de alte legi.

(2) Instanța judecătorească explică participanților la proces drepturile și obligațiile lor procesuale, preîntîmpină asupra urmărilor pe care le poate implica exercitarea sau neexercitarea actului procesual, le acordă sprijin în exercitarea drepturilor, ordonă, la solicitarea părților și altor participanți la proces, prezentarea de probe care să contribuie la adoptarea unei hotărîri legale și întemeiate, conduce dezbaterile judiciare, informează părțile despre posibilitatea inițierii procesului de mediere și ia orice alte măsuri necesare bunei desfășurări a procesului, pune în discuția părților și altor participanți la proces orice împrejurare de fapt sau de drept, efectuează alte acțiuni prevăzute de lege.

Articolul 10. Sancțiunile procedural

(1) Sancțiunile procedurale sînt urmările nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum și în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural.

(2) Efectuarea necorespunzătoare a actelor de procedură va fi invocată, în fiecare caz de comitere a încălcării legii, de către judecător sau de participantul care are interes să o invoce.

(3) Sancțiunile procedurale vizează atît actele de procedură ale instanței judecătorești, ale participanților la proces, cît și ale persoanelor legate de activitatea acestora și, în funcție de prevederile legii, constau în anularea actului procedural defectuos, în decăderea din drepturi pentru neîndeplinire în termen a actului de procedură, în obligația de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii, în restabilirea în drepturile încălcate, în aplicarea amenzii judecătorești, în alte măsuri prevăzute de lege.

(4) În cazurile expres prevăzute de lege, instanța sancționează cu amendă participanții la proces, reprezentanții, alte persoane care nu sînt participanți pentru fapte ce constituie încălcări procedurale.

Articolul 11. Asigurarea securității participanților

la proces

(1) Dezbaterile cauzei în ședință de judecată se desfășoară în condiții ce asigură activitatea normală a instanței și securitatea participanților la proces.

(2) Pentru securitatea judecătorilor și a persoanelor care asistă la judecată, președintele ședinței este în drept să dispună efectuarea unui control al identității persoanelor care solicită să asiste la judecarea cauzei, verificarea actelor de identitate, percheziția corporală și controlul obiectelor pe care le au asupra lor.

(3) Președintele ședinței de judecată poate permite prezența în sala de ședințe a persoanelor înarmate, obligate să poarte armă din oficiu, în vederea îndeplinirii serviciului față de instanță.

Articolul 12. Soluționarea cauzelor civile în temeiul

legislației Republicii Moldova

(1) Instanța judecătorească soluționează cauzele civile în temeiul Constituției Republicii Moldova, al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, al hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, al hotărârilor Curții Constituționale, al legilor organice și ordinare, al hotărârilor Parlamentului, al decretelor Președintelui Republicii Moldova, al hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale autorităților administrației publice locale. În cazurile prevăzute de lege, instanța aplică uzanțele dacă acestea nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri.

(2) Dacă, la judecarea cauzei civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară.

(3) În cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului). Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrânge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare.

(4) Dacă în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute de legislația internă, instanța, la judecarea cauzei, aplică reglementările tratatului internațional.

Articolul 12¹. Ridicarea excepției de neconstituționalitate

(1) În cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională.

(2) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitîndu-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

(3) Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă pînă la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate se amîna pledoariile.

(4) Dacă nu sînt întrunite cumulativ condițiile specificate la alin. (2), instanța refuză ridicarea excepției de neconstituționalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(5) Instanța de judecată poate ridica excepția de neconstituționalitate doar dacă cererea de chemare în judecată sau cererea de apel a fost acceptată în modul prevăzut de lege ori dacă cererea de recurs împotriva hotărîrii sau deciziei curții de apel a fost declarată admisibilă conform legii.

Articolul 12². Avizele consultative ale Plenului

Curții Supreme de Justiție

(1) Dacă în procesul judecării cauzei într-o instanță de judecată se atestă dificultăți la aplicarea corectă a normelor de drept material sau procedural, instanța de judecată solicită Plenului Curții Supreme de Justiție, din oficiu sau la cererea participanților la proces, să emită un aviz consultativ cu privire la modul de punere în aplicare a legii. Avizul consultativ se publică pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.

(1¹) Solicitarea avizului consultativ trebuie să se refere la dificultăți de aplicare corectă a normei de drept susceptibile de interpretări diferite. Solicitarea avizului consultativ nu va conține formularea unei simple întrebări cu privire la aplicarea unui text de lege.

(1²) Obiectul solicitării îl constituie o veritabilă problemă de drept dacă întrunește următoarele condiții:

a) solicitarea este formulată în legătură cu existența unei cauze aflate în curs de examinare în instanța de judecată;

b) lămurirea problemei de drept este determinantă pentru soluționarea în fond a cauzei în care a fost ridicată;

c) problema este nouă, interpretarea dată problemei de drept nu a fost soluționată

printr-un aviz consultativ anterior.

(2) În cazul în care instanța de judecată respinge demersul participanților la proces privind solicitarea unui aviz consultativ din partea Plenului Curții Supreme de Justiție, aceasta va emite o încheiere nesusceptibilă de recurs.

(3) În cazul în care decide respingerea solicitării, Plenul Curții Supreme de Justiție emite o încheiere motivată care nu se supune niciunei căi de atac și care se publică pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.

(4) Avizul consultativ al Plenului Curții Supreme de Justiție nu mai este obligatoriu pentru Curte în cazul în care ulterior se modifică legea sau se schimbă modul de punere în aplicare a acesteia.

(5) Solicitarea avizului consultativ se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă pînă la pronunțarea Plenului Curții Supreme de Justiție asupra solicitării de emitere a avizului consultativ se amîină pledoariile.

Articolul 13. Aplicarea legislației altor state

(1) La judecarea cauzelor civile, instanța judecătorească aplică legislația unui alt stat în conformitate cu legea sau cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) În scopul constatării existenței și conținutului legii sau al unui alt act normativ străin, instanța solicită, în modul stabilit, asistența organelor competente ale Republicii Moldova.

(3) În cazul imposibilității de a obține informația necesară despre o lege sau un alt act juridic străin, deși a întreprins măsurile de rigoare, instanța aplică legea națională.

Articolul 14. Actele judecătorești de dispoziție

(1) La judecarea cauzelor civile în primă instanță, actele judiciare se emit în formă de hotărîre, încheiere și ordonanță.

(2) În formă de hotărîre se emite dispoziția primei instanțe prin care se soluționează fondul cauzei.

(3) În formă de încheiere se emite dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul cauzei.

(4) Ordonanța judecătorească se emite la examinarea în primă instanță a cauzelor specificate la art.345.

(5) Dispoziția judecătorească prin care se soluționează fondul apelului și recursului se emite în formă de decizie, iar la soluționarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului și recursului, dispoziția se emite în formă de încheiere.

Articolul 15. Folosirea căilor de atac

Participanții la proces și alte persoane interesate ale căror drepturi, libertăți ori interese legitime au fost încălcate printr-un act judiciar pot exercita căile de atac împotriva acestuia în condițiile legii.

Articolul 16. Caracterul obligatoriu al actelor judecătorești

(1) Hotărârile, încheierile, ordonanțele și deciziile judecătorești definitive, precum și dispozițiile, cererile, delegațiile, citațiile, alte adresări legale ale instanței judecătorești, sînt obligatorii pentru toate autoritățile publice, asociațiile obștești, persoanele oficiale, organizațiile și persoanele fizice și se execută cu strictețe pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

(2) Neexecutarea nemotivată a actelor judecătorești, dispozițiilor, cererilor, delegațiilor, citațiilor, altor adresări legale, precum și lipsa de considerație față de judecată, atrag răspunderea prevăzută în prezentul cod și în alte legi.

(3) - *abrogat*.

(4) Executarea pe teritoriul Republicii Moldova a hotărîrilor, delegațiilor și adresărilor instanțelor judecătorești străine, ale arbitrajelor internaționale se efectuează în conformitate cu prezentul cod, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și pe principiul reciprocității.

Articolul 17. Unificarea practicii judiciare

(1) Pentru aplicarea corectă și uniformă a legislației, Curtea Supremă de Justiție, din oficiu, precum și la propunerea organelor profesionale, create prin lege, ale profesiilor conexe justiției, adoptă și publică hotărîri explicative și opinii consultative privind aplicarea corectă a normelor de drept și soluționarea justă a cauzelor.

(2) Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție și opiniile consultative ale colegiilor Curții Supreme de Justiție au caracter de îndrumare și nu sînt obligatorii pentru instanțele judecătorești.

Articolul 17¹. Depunerea documentelor prin intermediul

Programului integrat de gestionare a

dosarelor

(1) Cererile de chemare în judecată, cererile de apel, de recurs, de revizuire, de eliberare a ordonanțelor judecătorești, precum și oricare alte cereri sau acte procedurale pot fi depuse în instanța de judecată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, care este unic pentru întreg sistemul judecătoreesc. În acest caz, cererea și actele anexate la ea sub formă de documente electronice trebuie să fie semnate cu semnătura electronică avansată calificată.

(2) La documentele depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a

dosarelor se anexează obligatoriu dovada semnăturii electronice, conform legislației.

Articolul 18. Utilizarea de mijloace tehnice

(1) Pentru documentarea lucrărilor ședinței de judecată și conservarea probelor, instanța judecătorească poate utiliza orice mijloc tehnic în conformitate cu prezentul cod și alte legi.

(1¹) Pentru exercitarea drepturilor și obligațiilor procesuale, participanții la proces pot efectua înregistrarea audio a ședinței de judecată.

(2) Înregistrarea video, fotografierea, utilizarea altor mijloace tehnice decât cele cerute în condițiile alin. (1¹) pot fi admise numai de președintele ședinței de judecată și doar cu acordul părților și al altor participanți la proces, iar în caz de audiere a martorilor, cu acordul acestora.

(3) Încălcarea prevederilor alin.(2) se sancționează cu amendă de pînă la 20 unități convenționale și cu confiscarea înregistrărilor (peliculei, pozelor, casetelor etc.).

Capitolul II PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI PROCEDURAL CIVIL

Articolul 19. Înfăptuirea justiției numai în instanță judecătorească

(1) În cauzele civile, justiția se înfăptuiește potrivit reglementărilor legislației procedurale civile și numai de către instanțele judecătorești și de judecătorii ei, numiți în funcție în modul stabilit de lege. Constituirea de instanțe extraordinare este interzisă.

(2) Hotărîrea judecătorească emisă în cauză civilă poate fi controlată și reexaminată numai de instanța judecătorească competentă, în ordinea stabilită de prezentul cod și de alte legi.

Articolul 20. Independența judecătorilor și supunerea

lor numai legii

(1) Puterea judecătorească este separată de puterea legislativă și de cea executivă și se exercită în conformitate cu Constituția Republicii Moldova, cu prezentul cod și cu alte legi.

(2) La înfăptuirea justiției în cauze civile, judecătorii sînt independenți și se supun numai legii. Orice imixtiune în activitatea de judecată este inadmisibilă și atrage răspunderea prevăzută de lege.

(3) Garanțiile independenței judecătorilor sînt consacrate în Constituția Republicii Moldova și în alte legi.

Articolul 21. Judecarea unipersonală și colegială a

cauzelor

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanță de un singur judecător sau de un complet din trei judecători ai aceleiași instanțe. În cazul în care prezentul cod oferă judecătorului dreptul de a examina cauzele civile și de a întocmi unele acte de procedură unipersonal, judecătorul operează în numele instanței de judecată.

(2) În instanțele de apel și de recurs, cauzele civile se judecă colegial, în conformitate cu prevederile prezentului cod și ale altor legi.

Articolul 22. Egalitatea în fața legii și a justiției

(1) Justiția în cauzele civile se îndeplinește pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, precum și al egalității tuturor organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, subordonare, sediu și de alte circumstanțe.

(2) Privilegiile procesuale ale persoanelor care beneficiază de imunitatea răspunderii civile se stabilesc de prezentul cod și de alte legi, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 23. Caracterul public al dezbaterilor judiciare

(1) În toate instanțele, ședințele de judecată sînt publice. În ședința de judecată nu se admit minorii de pînă la vîrsta de 16 ani dacă nu sînt citați în calitate de participant la proces sau de martor.

(2) Pot avea loc ședințe închise numai în scopul protejării informației ce constituie secret de stat, taină comercială ori a unei alte informații a cărei divulgare este interzisă prin lege.

(3) Instanța de judecată va dispune judecarea cauzei în ședință secretă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții, care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională ori la alte circumstanțe care ar putea prejudicia interesele participanților la proces, ordinea publică sau moralitatea.

(4) Ședința poate fi declarată secretă pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale.

(5) Privitor la examinarea cauzei în ședință secretă, instanța judecătorească emite o încheiere motivată.

(6) Ședința secretă se desfășoară în prezența participanților la proces, iar în caz de necesitate la ea asistă de asemenea martorul, expertul, specialistul și interpretul.

(7) Instanța judecătorească ia măsurile de rigoare în vederea păstrării secretului de stat, tainei comerciale, informației despre viața intimă a persoanei. Participanții la proces și alte persoane care asistă la actele procesuale în cadrul cărora pot fi divulgate date ce constituie astfel de secrete sînt somați de răspunderea în cazul divulgării lor.

(8) Judecarea cauzei în ședință secretă se efectuează cu respectarea tuturor regulilor de procedură civilă.

(9) Hotărârile ședinței secrete se pronunță public.

(10) În cazul dezbaterii cauzei în ședință secretă, pot fi eliberate unor alte persoane decât părțile copii de pe încheieri, rapoarte de expertiză sau declarații ale martorilor doar cu permisiunea dată de președintele ședinței.

Articolul 24. Limba de procedură și dreptul la interpret

(1) Judecarea cauzelor civile în instanțele judecătorești se desfășoară în limba moldovenească.

(2) Persoanele interesate în soluționarea cauzei care nu posedă sau nu vorbesc limba moldovenească sînt în drept să ia cunoștință de actele, de lucrările dosarului și să vorbească în judecată prin interpret.

(3) Prin încheiere a instanței, procesul se poate desfășura și într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea participanților la proces.

(4) În cazul în care procesul se desfășoară în o altă limbă, instanța emite hotărîrea în mod obligatoriu și în limba moldovenească.

(5) Actele de dispoziție ale instanței judecătorești se înmînează participanților la proces, fiind perfectate în limba în care se desfășoară procesul ori, la solicitare, în limba de stat.

Articolul 25. Principiul nemijlocirii și oralității în

dezbaterile judiciare

(1) Instanța trebuie să cerceteze direct și nemijlocit probele, să asculte explicațiile părților și intervenienților, depozițiile martorilor, concluziile expertului, consultațiile și explicațiile specialistului, să ia cunoștință de înscrisuri, să cerceteze probele materiale, să audieze înregistrările audio și să vizioneze înregistrările video, să emită hotărîrea numai în temeiul circumstanțelor constatate și al probelor cercetate și verificate în ședință de judecată.

(2) Dezbaterile judiciare se desfășoară oral și în fața aceluiași complet de judecată. În cazul înlocuirii unui judecător în timpul judecării cauzei, dezbaterile se reiau de la început.

(3) În cazurile expres prevăzute de lege, judecătorul examinează cauza în procedură scrisă.

Articolul 26. Contradictorialitatea și egalitatea părților în drepturile procedurale

(1) Procesele civile se desfășoară pe principiul contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale.

(2) Contradictorialitatea presupune organizarea procesului astfel încât părțile și ceilalți participanți la proces să aibă posibilitatea de a-și formula, argumenta și dovedi poziția în proces, de a alege modalitățile și mijloacele susținerii ei de sine stătător și independent de instanță, de alte organe și persoane, de a-și expune opinia asupra oricărei probleme de fapt și de drept care are legătură cu cauza dată judecării și de a-și expune punctul de vedere asupra inițiativelor instanței.

(3) Instanța care judecă cauza își păstrează imparțialitatea și obiectivitatea, creează condiții pentru exercitarea drepturilor participanților la proces, pentru cercetarea obiectivă a circumstanțelor reale ale cauzei.

(4) Egalitatea părților în drepturile procedurale este garantată prin lege și se asigură de către instanță prin crearea posibilităților egale, suficiente și adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale pentru susținerea poziției asupra circumstanțelor de fapt și de drept, astfel încât nici una dintre părți să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă.

Articolul 27. Disponibilitatea în drepturi a participanților la proces

(1) Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecării, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare.

(2) Instanța nu admite dispunerea de un drept sau folosirea modalității de apărare dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile sau interesele legitime ale persoanei.

Capitolul III - *abrogat*.

Articolul 28. - *abrogat*.

Articolul 29. - *abrogat*.

Articolul 30. - *abrogat*.

Articolul 31. - *abrogat*.

Capitolul IV **COMPETENȚA INSTANȚELOR DE JUDECATĂ**

Articolul 32. Imutabilitatea competenței jurisdicționale

(1) Nimeni nu poate fi lipsit, fără consimțământul său, de dreptul la judecarea cauzei sale de către o instanță sau de judecătorii în a căror competență cauza respectivă este dată prin lege, cu excepția cazurilor expres stabilite de prezentul cod.

(2) Instanța ierarhic superioară nu are dreptul să strămute, din oficiu, o cauză de la instanța ierarhic inferioară la alta ori să o preia pentru judecare, cu excepția cazului în care completul de judecată în instanța respectivă nu poate fi legal constituit.

Articolul 33. Competența generală a instanțelor

judecătorești

(1) Instanțele judecătorești judecă toate cauzele civile cu participarea persoanelor fizice, persoanelor juridice și autorităților publice privind apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime încălcate sau contestate, cauze pentru care legea nu prevede competența altor organe.

(2) Instanțele judecătorești judecă cauzele cu participarea organizațiilor și cetățenilor din Republica Moldova, a cetățenilor străini, apatrizilor, organizațiilor străine, organizațiilor cu capital străin, organizațiilor internaționale dacă prin lege sau prin tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu este stabilită competența instanțelor judecătorești străine sau a altor organe.

Articolul 33¹. Competența judecătorilor

Judecătoriile examinează și soluționează în fond toate cauzele civile, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 34. - *abrogat.*

Articolul 35. - *abrogat.*

Articolul 36. - *abrogat.*

Articolul 37. Competența în caz de concurență a pretențiilor

În cazul în care pretenții legate între ele sînt examinate de mai multe instanțe judecătorești în același timp, acestea urmează a fi conexate, la cerere, printr-o încheiere și examinate de judecătoria sesizată mai întîi. Judecătoriile (judecătoria) sesizate ulterior vor strămuta pretențiile la judecătoria sesizată mai întîi printr-o încheiere ce poate fi atacată cu recurs.

Articolul 37¹. Competența în judecarea pretențiilor conexe

(1) În cazul în care cererea de chemare în judecată conține mai multe pretenții conexe, unele dintre ele fiind de competența instanței judecătorești de drept comun, iar altele de competența unei instanțe specializate, toate pretențiile se vor examina de către instanța de drept comun.

(2) Prin derogare de la prevederile alin. (1), în cazul în care într-o cauză ce se judecă în instanța de drept comun una din pretenții vizează actele Băncii Naționale sau actele Comisiei Naționale a Pieței Financiare, instanța de drept comun emite o încheiere, fără drept de atac, de separare a pretenției de contencios administrativ și de strămutare a acesteia în instanța competentă.

Articolul 38. Competența teritorială generală

(1) Reclamantul poate intenta acțiunea în oricare din sediile instanței în a cărei rază teritorială se află domiciliul pîrîtului.

(2) Acțiunea împotriva unei persoane juridice se intentează în unul dintre sediile instanței în a cărei rază teritorială se află sediul persoanei juridice respective.

Articolul 39. Competența la alegerea reclamantului

(1) Acțiunea împotriva pîrîtului al cărui domiciliu nu este cunoscut sau care nu are domiciliu în Republica Moldova poate fi intentată în oricare dintre sediile instanței de la locul de aflare a bunurilor acestuia sau în instanța de la ultimul lui domiciliu din Republica Moldova.

(2) Acțiunea împotriva unei persoane juridice sau a unei alte organizații poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanței de la locul de aflare a bunurilor acestora.

(3) Acțiunea care izvorăște din activitatea unei sucursale sau reprezentanțe a unei persoane juridice sau a unei alte organizații poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanței de la locul unde sucursala sau reprezentanța își are sediul.

(4) Acțiunea pentru plata pensiei de întreținere și acțiunea pentru constatarea paternității pot fi intentate și în oricare dintre sediile instanței de la domiciliul reclamantului.

(5) Acțiunea de desfacere a căsătoriei poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanțede la domiciliul reclamantului dacă în grija lui se află copii minori sau dacă deplasarea lui la instanța de la domiciliul pîrîtului întîmpină dificultăți întemeiate.

(6) Acțiunea de divorț în cazul în care unul dintre soți este declarat, în modul stabilit, dispărutfără veste, este supus unei măsuri de ocrotire judiciare (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă) ori este condamnat la privațiune de libertate poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanțede la domiciliul reclamantului.

(7) Acțiunile ce țin de restabilirea în dreptul la muncă, la pensie, la locuință, de revendicare a bunurilor sau a valorii lor, de reparare a prejudiciului cauzat prin condamnare ilegală, tragere ilegală la răspundere penală, prin aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea ori prin aplicarea ilegală a sancțiunii administrative a arestului pot fi intentate și în oricare dintre sediile instanței de la domiciliul reclamantului.

(8) Acțiunile în reparare a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale ori prin altă vătămare a sănătății sau prin deces pot fi intentate și în oricare dintre sediile instanței de la domiciliul reclamantului ori în oricare dintre sediile instanței de la locul prejudiciului.

(9) Acțiunile în reparație a daunei cauzate bunurilor unei persoane fizice sau ale unei organizații pot fi intentate și în oricare dintre sediile instanței de la locul daunei.

(10) Acțiunea în apărare a drepturilor consumatorului poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanței de la domiciliul reclamantului sau în oricare dintre sediile instanței de la locul încheierii sau executării contractului.

(11) Acțiunea născută din contractul în care se indică locul executării lui poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanței din acel loc.

(11¹) Acțiunea ce ține de încasarea datoriei scadente din contractul încheiat între agenții economici poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanței de la sediul reclamantului.*

* Notă: Articolul 39 completat cu alin. (11¹) prin LP nr.163 din 22.07.2011 (art.III-XV) - declarată neconstituțională prin HCC3 din 09.02.12, MO38-41/24.02.12 art.7; în vigoare 09.02.12

(12) Acțiunea împotriva pîrîtului care este o organizație sau un cetățean al Republicii Moldova cu sediul ori cu domiciliul pe teritoriul unui alt stat poate fi intentată și în oricare dintre sediile instanței de la sediul ori domiciliul reclamantului sau în oricare dintre sediile instanței de la locul de aflare a bunurilor pîrîtului pe teritoriul Republicii Moldova.

(13) Acțiunile în materie de asigurare se pot depune în oricare dintre sediile instanței de la domiciliul asiguratului, de la locul aflării bunurilor sau de la locul accidentului.

(14) Alegerea între instanțele care, conform prezentului articol, sînt competente să judece cauza aparține reclamantului.

(15) - *abrogat*.

(16) În acțiunea în constatare a existenței sau inexistenței dreptului, competența instanței se determină după regulile prevăzute pentru acțiunile care au ca obiect executarea prestației.

Articolul 40. Competența excepțională

(1) Acțiunile cu privire la dreptul asupra terenurilor, subsolurilor, fișiiilor forestiere, plantațiilor perene, resurselor acvatice izolate, asupra unor case, încăperi, construcții, altor obiective fixate de pămînt, acțiunile posesorii privitoare la aceste bunuri, precum și acțiunile în ridicare a sechestrului de pe bunuri, se intentează în instanța de la locul aflării acestor bunuri. Dacă bunurile ce constituie obiectul acțiunii sînt situate în circumscripția mai multor instanțe, cererea se depune în orice instanță în a cărei rază teritorială se află o parte din bunuri.

(2) Acțiunea în reparație a prejudiciului cauzat mediului înconjurător se intentează împotriva proprietarilor (posesorilor) de utilaje în instanța de la locul instalării utilajului, cu excepția cazurilor cînd acesta este instalat în străinătate.

(3) Acțiunea privind tezaurul statului este de competența instanței de la reședința organului împuternicit să reprezinte vistieria statului în litigiul respectiv.

(5) Acțiunea împotriva transportatorului, născută dintr-un contract de transport de pasageri și bagaje sau de încărcături, se înaintează în instanța de la sediul transportatorului

căruia, în modul stabilit, i-a fost înaintată pretenția.

(6) Cererile acționarilor se depun în instanța de la sediul societății lor.

(7) Cererea privind recuperarea prejudiciilor aduse unei bănci insolubile împotriva administratorului băncii și persoanei căreia îi este imputabilă apariția stării de insolabilitate sau de dificultate majoră a băncii, în temeiul art. 38¹⁵ al Legii instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21 iulie 1995, se depune în instanța de judecată de la sediul băncii insolubile.

Articolul 41. - *abrogat.*

Articolul 41¹. Competența în materie de moștenire

(1) În instanța de la locul deschiderii moștenirii se înaintează următoarele acțiuni:

a) privind dreptul la moștenire, privind mărimea cotei succesoriale, precum și privind acceptarea moștenirii sau renunțarea la moștenire;

b) privind constatarea nedemnității;

c) ale moștenitorului față de posesorul masei succesoriale (petiția de ereditate);

d) privind nevalabilitatea dispozițiilor testamentare;

e) de partaj și privind planul de partaj, contractul de partaj sau contractul de amânare a partajului;

f) întemeiate pe dreptul rezultat dintr-un legat sau o sarcină testamentară;

g) privind tragerea la răspundere a custodelui sau administratorului masei succesoriale ori a executorului testamentar sau privind încetarea atribuțiilor acestora;

h) de intentare a procesului de insolabilitate a masei succesoriale.

(2) Dispozițiile alin.(1) din prezentul articol se aplică cu prioritate față de dispozițiile art.40 alin.(1).

(3) Acțiunile creditorilor defunctului și ale altor creditori ai masei succesoriale se înaintează în instanța de la locul deschiderii moștenirii. Această regulă nu exclude competența altor instanțe, la alegerea reclamantului conform art.39, și nu înlătură competența excepțională conform art.40.

(4) În cazul în care locul deschiderii moștenirii este în afara teritoriului Republicii Moldova, dar, conform legii, instanțele judecătorești naționale au competență jurisdicțională asupra pricinii, acțiunea în materiile prevăzute de alin.(1) și (3) din prezentul articol se înaintează în instanța de la locul unde se află majoritatea bunurilor situate pe teritoriul Republicii Moldova sau, în lipsa acestora, în instanța competentă conform art.38.

Articolul 42. Competența în mai multe cauze civile

(1) Acțiunea împotriva mai multor pârți cu diferite domiciliu se intentează în instanța de la domiciliul sau locul de aflare al unuia dintre ei, la alegerea reclamantului.

(2) Acțiunea reconvențională se intentează, indiferent de instanța competentă să o judece, în instanța care judecă acțiunea inițială.

(3) Acțiunea intervenientului principal se înaintează în instanța care judecă acțiunea inițială.

(4) Acțiunea civilă născută dintr-o cauză penală, dacă nu a fost pornită ori soluționată în proces penal, se intentează potrivit normelor de procedură civilă, după normele de competență stabilite în prezentul cod.

Articolul 43. Strămutarea cauzei

(1) Cauza pe care instanța a reținut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competență, se soluționează de aceasta în fond, inclusiv în cazul devenirii ei ulterioare de competența unei alte instanțe.

(2) Instanța strămută cauza la o altă instanță dacă:

a) pârțul, al cărui domiciliu nu era cunoscut, cere strămutarea cauzei la instanța de la domiciliul său atestat prin dreptul de proprietate, calitatea de locatar sau viza de reședință;

b) cauza a fost reținută spre judecare cu încălcarea normelor de competență jurisdicțională;

c) ambele părți solicită strămutarea cauzei la instanța de la locul aflării majorității probelor;

d) din motivul recuzării (abținerii de la judecată) unui sau mai multor judecători ori din alte motive întemeiate, substituirea judecătorilor săi devine imposibilă;

e) există motive pentru măsuri de securitate publică;

f) există bănuieli că nepărtinirea judecătorilor ar putea fi știrbită de circumstanțele cauzei sau de calitatea participanților la proces;

g) în circumstanțe excepționale, instanța competentă să judece cauza nu poate funcționa timp îndelungat.

(3) Strămutarea cauzei de la o instanță la alta din motivele specificate la alin. (2) lit. a), b) și c) se face în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, în temeiul unei încheieri motivate a instanței în care este intentat procesul. Încheierea de strămutare a cauzei nu se supune niciunei căi de atac, dar poate determina ridicarea unui conflict negativ de competență.

(4) Strămutarea cauzei în cazurile prevăzute la alin.(2) lit.d), e), f) și g) se efectuează de către instanța ierarhic superioară, a cărei încheiere nu se supune niciunei căi de atac.

(4¹) Instanța este obligată să remită instanței competente dosarul în termen de 5 zile de la data la care încheierea de strămutare a cauzei devine irevocabilă.

(5) Actele procedurale îndeplinite de instanța care a intentat procesul anterior strămutării cauzei au efect juridic în măsura în care noua instanță consideră că nu este necesară modificarea lor.

(6) Nu se admite formularea unei noi cereri de strămutare pe aceleași motive dacă anterior strămutarea a fost respinsă sau întemeiată pe motive cunoscute la data soluționării cererii anterioare. În acest caz, cererea de strămutare se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.

Articolul 44. Soluționarea conflictelor de competență

jurisdicțională

(1) Instanța judecătorească în fața căreia s-a ivit conflictul de competență jurisdicțională suspendă din oficiu procesul și înaintează dosarul către instanța în drept să soluționeze conflictul de competență.

(2) Când două sau mai multe judecătorii din circumscripția aceleiași curți de apel se declară competente să judece aceeași cauză sau când, prin încheieri irevocabile, ele își declară incompetența de a judeca aceeași cauză, conflictul de competență se judecă de către curtea de apel comună.

(3) Conflictul de competență dintre două sau mai multe judecătorii care nu țin de aceeași curte de apel ori dintre o judecătorie și o curte de apel, ori între curțile de apel se judecă de Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție.

(4) - *abrogat.*

(5) - *abrogat.*

(6)-(8) - *abrogate.**

* Notă: Articolul 44 alin. (6)-(8) abrogate prin LP nr.163 din 22.07.2011 (art.III-XV) - declarată neconstituțională prin HCC3 din 09.02.12, MO38-41/24.02.12 art.7; în vigoare 09.02.12

(9) Instanța competentă să judece conflictul de competență soluționează, fără citarea participanților la proces, conflictul dintre instanțe printr-o încheiere, care nu se supune nici unei căi de atac.

Articolul 45. - *abrogat.*

Capitolul V

COMPLETUL DE JUDECATĂ. RECUZĂRILE

Articolul 46. Completul de judecată

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanță de un singur judecător sau de un complet din 3 judecători. Problema judecării colegiale a cauzei se examinează de către președintele instanței.

(2) În instanță de apel, cauzele se judecă de un complet compus dintr-un judecător (președinte al ședinței) și alți doi judecători.

(3) Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție judecă recursurile în componența unui judecător (președinte) și altor 4 judecători.

(4) - *abrogat*.

Articolul 47. Grefierul

(1) Grefierul, la însărcinarea judecătorului, îndeplinește unele acte procedurale prin care contribuie la pregătirea și dezbaterile cauzei în ședința de judecată, înștiințează participanții la proces despre locul, data și ora dezbaterilor, verifică prezența lor în ședința de judecată, clarifică motivele neprezentării lor și le notifică judecătorului, întocmește procesul-verbal al ședinței, îndeplinește indicațiile judecătorului în vederea bunei organizări și desfășurări a acesteia.

(2) Nici judecătorul, nici participanții la proces nu sînt în drept să exercite obligațiile de grefier în ședința de judecată. În caz de necesitate, instanța poate înlocui din oficiu grefierul cu un alt grefier, pronunțînd o încheiere nesusceptibilă de atac. Înlocuirea grefierului nu are ca efect reluarea procesului.

Articolul 48. Soluționarea colegială a problemelor

(1) Toate problemele care apar la judecarea cauzei se soluționează colegial cu votul majorității judecătorilor. Nici un judecător nu are dreptul să se abțină de la vot. Președintele ședinței de judecată votează ultimul. Judecătorii se bucură de drepturi egale în soluționarea problemelor care apar în examinarea cauzei și emiterea hotărîrii.

(2) Judecătorul care nu este de acord cu hotărîrea majorității semnează hotărîrea, dar este în drept să expună în scris opinie separată, care se înmînează președintelui ședinței și se anexează la dosar. Opinia separată nu se anunță și nu se citește în ședința de judecată.

Articolul 49. Inadmisibilitatea participării repetate a

judecătorului la judecarea aceleiași cauze

(1) Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în primă instanță nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanță de apel, de recurs și nici la rejudecarea ei în primă instanță, după casare.

(2) Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanță de apel nu mai poate

participa la judecarea ei în primă instanță, repetat, în instanță de apel și nici în instanță de recurs.

(3) Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanță de recurs nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță și nici în instanță de apel sau în cea de recurs.

(4) Prevederile prezentului articol nu au incidență asupra cazurilor de refuz de primire a cererii de chemare în judecată în temeiul art. 169, de restituire a cererii de chemare în judecată în temeiul art. 170 și 171, de scoatere a cererii de pe rol în temeiul art. 267 sau de încetare a procesului în temeiul art. 265 lit. a) și b), precum și de respingere a pretențiilor ca fiind tardive.

(5) - *abrogat.*

Articolul 50. Temeiurile de recuzare a judecătorului

(1) Judecătorul care judecă cauza urmează a fi recuzat dacă:

a) la judecarea anterioară a cauzei a participat în calitate de martor, expert, specialist, interpret, reprezentant, grefier, executor judecătoresc, arbitru sau mediator;

b) se află în raporturi de rudenie pînă la al patrulea grad inclusiv sau de afinitate pînă la al treilea grad inclusiv cu vreuna dintre părți, cu alți participanți la proces sau cu reprezentanții acestora;

b¹) o rudă a sa pînă la al patrulea grad inclusiv sau un afin pînă la al treilea grad inclusiv a participat, ca judecător, la judecarea aceleiași cauze;

b²) este rudă pînă la al patrulea grad inclusiv sau afin pînă la al treilea grad inclusiv cu un alt membru al completului de judecată;

c) este reprezentantul legal al uneia dintre părți;

d) și-a expus opinia asupra cauzei care se judecă;

e) are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea cauzei ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui.

(2) - *abrogat.*

(3) - *abrogat.*

Articolul 51. Temeiurile de recuzare a expertului,

specialistului, interpretului, grefierului

(1) Temeiurile de recuzare a judecătorului specificate la art.50 se extind și asupra expertului, specialistului, interpretului, grefierului.

(2) Expertul și specialistul nu pot participa la judecarea cauzei și în cazul în care:

a) depind sau au depins, pe linie de serviciu ori pe o altă linie, de părți sau de alți participanți la proces, sau de reprezentanții acestora;

b) au efectuat o revizie ale cărei materiale au servit drept temei pentru intentarea procesului ori care sînt folosite la soluționarea cauzei respective.

(3) Faptul participării expertului, specialistului, interpretului, grefierului în aceeași calitate la judecarea anterioară a cauzei nu constituie temei pentru recuzarea lor.

Articolul 52. Declarațiile de recuzare și de abținere

de la judecată

(1) Dacă există temeiurile specificate la art.50 și 51, judecătorul, expertul, specialistul, interpretul, grefierul sînt obligați să se abțină de la judecată. În aceleași temeiuri, recuzarea poate fi înaintată de participanții la proces sau este examinată din oficiu de către instanță.

(2) Propunerea de recuzare și de abținere de la judecată se face oral sau în scris pentru fiecare în parte, trebuie să fie motivată și prezentată pînă la începerea dezbaterii cauzei în fond. Cererea de recuzare și cererea de abținere de la judecată pot fi înaintate mai tîrziu doar dacă autorul lor a aflat de existența temeiului recuzării sau abținerii după ce a început judecarea cauzei în fond.

(3) Dacă temeiurile recuzării i-au devenit cunoscute după ce a început judecarea cauzei în fond, instanța este obligată să le comunice în ședință de judecată pentru soluționarea recuzării.

(4) Procedura soluționării cererii de abținere de la judecată și efectele aditerii ei se determină conform prevederilor art.53 și 54.

(5) În proces nu se admite înaintarea repetată a recuzării aceluiași judecător și pentru aceleași motive dacă anterior recuzarea lui a fost respinsă. De asemenea, nu se admite: recuzarea judecătorului din suspiciune în imparțialitatea lui dacă nu sînt cunoscute temeiurile de drept și de fapt pentru înaintarea recuzării; recuzarea judecătorului căruia i s-a încredințat verificarea temeiniciei recuzării declarate unui alt judecător; recuzarea judecătorilor care nu sînt implicați în examinarea cauzei.

(6) Cererea de recuzare depusă contrar prevederilor alin. (5) din prezentul articol în care se invocă alte motive decît cele prevăzute la art. 50 și 51 nu se examinează și se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.

Articolul 53. Procedura de soluționare a cererii de recuzare

(1) Propunerea de recuzare se examinează de instanța sesizată cu acțiunea. Instanța examinează explicațiile persoanei a cărei recuzare se solicită, dacă acestea au fost depuse, și ascultă opinia participanților la proces. Nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură.

(1¹) - *abrogat.*

(2) Cererea de recuzare se distribuie spre soluționare în mod aleatoriu prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor și se examinează în cel mult 5 zile lucrătoare din momentul repartizării, fără a afecta continuitatea ședinței de judecată, însă pînă la soluționarea cererii de recuzare se amîna pledoariile.

(3) Dacă, din motivul recuzării, în instanța sesizată cu cauză nu se poate constitui complet de judecată, cererea de recuzare se va judeca de instanța ierarhic superioară spre care se îndreaptă calea de atac respectivă.

(4) Recuzarea expertului, specialistului, interpretului și grefierului se examinează de instanța care judecă cauza.

(5) Instanța decide asupra recuzării în camera de deliberare printr-o încheiere motivată, care nu se supune nici unei căi de atac decît o dată cu fondul hotărîrii sau al deciziei.

Articolul 54. Efectele aditerii cererii de recuzare

(1) Dacă cererea de recuzare a fost admisă de instanța sesizată, cauza se examinează de un alt judecător sau de un alt complet de judecători al acestei instanțe. În cazul neaditerii cererii, cauza se examinează de judecătorii desemnați.

(2) Dacă instanța superioară învestită cu dreptul de a examina cereri de recuzare în cazurile prevăzute de art.53 alin.(3) găsește că cererea de recuzare este întemeiată, va dispune trimiterea cauzei la o instanță de același grad, iar în cazul imposibilității o va expedia spre examinare instanței ierarhic superioare spre care se îndreaptă calea de atac respectivă.

(3) În cazul respingerii cererii, cauza se va restitui spre judecare instanței inițiale.

(4) În încheierea prin care s-a admis recuzarea se precizează în ce măsură actele îndeplinite de judecătorul recuzat urmează să fie menținute.

Capitolul VI **PARTICIPANȚII LA PROCES. DREPTURILE** **ȘI OBLIGAȚIILE LOR PROCEDURALE**

Articolul 55. Participanții la proces

Se consideră participanți la proces: părțile, intervenienții, procurorul, petiționarii, persoanele care, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.73 și 74, sînt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane sau care intervin în proces pentru a depune concluzii în apărarea drepturilor unor alte persoane, precum și persoanele interesate în cauzele privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și în cauzele cu procedură specială.

Articolul 56. Drepturile și obligațiile participanților

la proces

(1) Participanții la proces sînt în drept să ia cunoștință de materialele dosarului, să facă extrase și copii de pe ele, să solicite recuzări, să prezinte probe și să participe la cercetarea lor, să pună întrebări altor participanți la proces, martorilor, experților și specialiștilor, să formuleze cereri, să reclame probe, să dea instanței explicații orale și scrise, să expună argumente și considerente asupra problemelor care apar în dezbaterile judiciare, să înainteze obiecții împotriva demersurilor, argumentelor și considerentelor celorlalți participanți, să atace actele judiciare și să-și exercite toate drepturile procedurale acordate de legislația procedurală civilă.

(2) Participanții la proces se bucură de drepturi procesuale egale și au obligații procesuale egale, cu unele excepții stabilite de lege în dependență de poziția pe care o ocupă în proces.

(3) Participanții la proces sînt obligați să se folosească cu bună-credință de drepturile lor procedurale. În cazul abuzului de aceste drepturi sau al nerespectării obligațiilor procedurale, se aplică sancțiunile prevăzute de legislația procedurală civilă.

Articolul 57. Capacitatea de folosință a drepturilor

procedurale civile

(1) Capacitatea de a avea drepturi și obligații procedurale civile (capacitatea de folosință a drepturilor procedurale civile) este recunoscută în măsură egală tuturor persoanelor fizice și organizațiilor care se bucură, conform legii, de dreptul adresării în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor lor legitime.

(2) Lipsa capacității procesuale de folosință poate fi invocată în orice fază a procesului. Actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosință sînt nule.

Articolul 58. Capacitatea de exercițiu al drepturilor procedurale civile

(1) Capacitatea de a-și exercita în volum deplin, personal sau printr-un reprezentant drepturile și obligațiile procedurale în judecată (capacitatea de exercițiu al drepturilor procedurale civile) o au persoanele fizice de la vîrsta de 18 ani, precum și persoanele juridice, iar în cazurile prevăzute de lege, entitățile care nu au personalitate juridică, dar dispun de organe de conducere proprii.

(2) Actele de procedură efectuate de minorii cu vîrste cuprinse între 14 și 18 ani sînt lovite de nulitate relativă. Reprezentantul legal al minorului poate încuviința toate aceste acte sau numai o parte dintre ele. Instanța judecătorească va acorda un termen pentru încuviințarea actelor. Dacă actele nu sînt încuviințate în termenul stabilit, se va dispune anularea acestora.

(2¹) Actele de procedură efectuate de minorii cu vîrste de pînă la 14 ani sau de persoanele supuse măsurii de ocrotire judiciare sub forma tutelei sînt nule. Prevederea nu se aplică în cazul în care persoana supusă măsurii de ocrotire judiciare sub forma tutelei contestă hotărîrea respectivă.

(3) Minorul care a atins vârsta de 16 ani poate să-și exercite personal drepturile procedurale și să-și îndeplinească obligațiile procedurale de sine stătător în cazul declarării capacității depline de exercițiu (emancipării) sau al încheierii căsătoriei.

(4) Drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorilor cu vârsta între 14 și 18 ani sînt apărute în instanța judecătorească de către reprezentanții legali ai acestora, instanța fiind obligată să introducă în astfel de cauze minorii respectivi.

(5) În cazurile prevăzute de lege, în cauzele ce nasc din raporturi juridice civile, matrimoniale, familiale, de muncă și din alte raporturi juridice, minorii își apără personal în judecată drepturile, libertățile și interesele legitime. Instanța constată necesitatea introducerii în proces a reprezentantului legal al minorului.

(6) Drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorilor cu vârsta de până la 14 ani sunt apărute în instanța judecătorească de reprezentanții legali ai acestora.

Articolul 58¹. Capacitatea de exercițiu al drepturilor procedurale

civile a persoanei în privința căreia este instituită

o măsură de ocrotire judiciară

(1) Persoana fizică în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară (persoana ocrotită) are capacitate de exercițiu al drepturilor procedurale civile în măsura în care:

a) în cadrul cauzei civile, persoana ocrotită își apără drepturile, libertățile sau interesele legitime pe care, conform legii civile, le poate exercita de sine stătător;

b) cauza civilă se referă la un act juridic pe care, conform legii civile, persoana ocrotită îl poate încheia de sine stătător.

(2) În măsura în care pentru exercitarea drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ori pentru încheierea actelor juridice, conform legii civile, persoana ocrotită are nevoie de încuviințare sau autorizare, actele de procedură în cauzele civile care se referă la acestea sînt supuse încuviințării sau autorizării. Încuviințarea sau autorizarea poate fi dată pentru toate actele de procedură aferente unei cauze civile sau pentru fiecare act de procedură în parte.

(3) În măsura în care pentru exercitarea drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ori pentru încheierea actelor juridice, conform legii civile, în numele persoanei ocrotite acționează reprezentantul legal, actele de procedură în cauzele civile care se referă la acestea se îndeplinesc în numele persoanei ocrotite de către reprezentantul legal corespunzător (ocrotitorul provizoriu, curatorul, tutorele etc.).

(4) În caz de dubiu, persoana se consideră că are capacitate deplină de exercițiu pentru îndeplinirea actului de procedură. În toate cazurile, persoana ocrotită are capacitate deplină de exercițiu al drepturilor procedurale civile în cauzele care cad sub incidența capitolului XXVIII.

(5) Prin derogare de la dispozițiile alin. (1)-(3), instanța de judecată examinează cererea de chemare în judecată sau altă cerere depusă de o persoană ocrotită fără asistența sau reprezentarea persoanei însărcinate cu ocrotirea în cazul în care cauza respectivă poate fi examinată cu participarea nemijlocită a persoanei ocrotite. Dacă o persoană ocrotită a depus nemijlocit o cerere de chemare în judecată sau altă cerere în instanța de judecată, se prezumă că cauza respectivă poate fi examinată cu participarea nemijlocită a persoanei ocrotite.

(6) În cazul prevăzut de dispozițiile alin. (5), la cererea persoanei ocrotite sau din oficiu, cu acordul persoanei ocrotite, instanța de judecată care examinează cauza poate desemna, prin încheiere, un curator special care va asista persoana în cauza respectivă sau un tutore special care va reprezenta persoana în cauza respectivă.

(7) În toate cazurile în care persoana ocrotită este pîrît sau intervenient accesoriu de partea pîrîtilui, actele de procedură în cauzele civile se îndeplinesc în numele persoanei ocrotite de către reprezentantul legal corespunzător (ocrotitorul provizoriu, curatorul, tutorele etc.).

(8) Actele de procedură încheiate de persoana ocrotită cu încălcarea dispozițiilor alin. (2), (3) sau (7) sînt anulabile. Reprezentantul legal al persoanei ocrotite poate încuviința toate aceste acte sau numai o parte dintre acestea. Instanța judecătorească va acorda un termen pentru încuviințarea actelor. În cazul în care actele nu sînt încuviințate în termenul stabilit, se va dispune anularea acestora dacă instanța de judecată constată că ele prejudiciază persoana ocrotită sau o expun unui risc grav.

(9) În cauzele civile în care persoana ocrotită nu are capacitate de exercițiu al drepturilor procedurale civile, instanța, totuși, audiază și ia în considerare dorințele și sentimentele persoanei ocrotite, cu excepția cazului în care instanței i s-a prezentat un raport de expertiză psihiatrică care confirmă că audierea persoanei ocrotite este de natură a-i dăuna sănătății sau dacă aceasta nu poate să-și exprime dorințele și sentimentele.

Articolul 59. Părțile în proces

(1) Parte în proces (reclamant sau pîrît) poate fi orice persoană fizică sau juridică prezumată, la momentul intentării procesului, ca subiect al raportului material litigios.

(2) În cazurile prevăzute de lege, pot fi parte în proces asociațiile și societățile care nu au personalitate juridică, dar care dispun de organe de conducere proprii.

(3) Parte în proces civil poate fi Republica Moldova, reprezentată de Guvern și de organele împuternicite să exercite o parte din funcțiile Guvernului, precum și unitățile administrativ-teritoriale, reprezentate prin împuterniciții lor în modul prevăzut de lege.

(4) În cazul intentării unui proces la cererea persoanelor și organelor împuternicite prin lege să se adreseze în instanță pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unei alte persoane, aceasta din urmă este înștiințată despre inițierea procesului, urmînd să participe la el în calitate de reclamant.

(5) Părțile au drepturi procedurale și obligații procedurale egale.

Articolul 60. Drepturile procedurale ale părților

(1) În afară de drepturile specificate la art.56, părțile dispun de drepturi speciale.

(2) Pe tot parcursul examinării cauzei, reclamantul este în drept să renunțe la acțiune, pîrîtul este în drept să recunoască acțiunea, iar părțile pot înceta procesul prin tranzacție de împăcare.

(2¹) În faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acțiunii. Exercitarea acestui drept după începutul dezbaterilor judiciare constituie o acțiune nouă, care poate fi depusă în instanță în ordine generală. În asemenea cazuri, continuă examinarea cererii depuse anterior ori se dispune încetarea procesului, dacă reclamantul renunță la acțiunea inițială. Instanța restituie părții, printr-o încheiere protocolară, cererea de modificare a temeiului sau obiectului acțiunii, precum și actele anexate.

(3) Nu se consideră modificare a acțiunii dacă reclamantul completează temeiul acțiunii, mărește sau micșorează cuantumul pretențiilor, completează acțiunea cu pretenții accesorii sau solicită compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit.

(4) Instanța judecătorească nu este în drept să modifice din oficiu temeiul sau obiectul acțiunii.

(5) Instanța nu va admite renunțarea reclamantului la acțiune, nici recunoașterea acțiunii de către pîrît, nu va confirma tranzacția dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului. Anterior confirmării tranzacției, instanța verifică respectarea prevederilor art. 32 alin. (3) din Legea nr. 137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere.

Articolul 61. Obligația participanților la proces de

a se folosi cu bună-credință de drepturile

lor procedurale

(1) Participanții la proces sînt obligați să se folosească cu bună-credință de drepturile lor procedurale. Instanța judecătorească pune capăt oricărui abuz de aceste drepturi dacă prin abuz se urmărește tergiversarea procesului sau inducerea sa în eroare.

(2) În caz de folosire cu rea-credință a drepturilor procedurale, instanța de judecată, la cererea părții interesate, obligă partea vinovată să repare prejudiciul cauzat.

(3) Participanții la proces care exercită drepturile procedurale în mod abuziv se sancționează de către instanța de judecată cu amendă în mărime de pînă la 50 de unități convenționale.

Articolul 62. Coparticiparea procesuală obligatorie

(1) Coparticiparea procesuală este obligatorie dacă examinarea cauzei implică soluționarea chestiunii cu privire la drepturile sau obligațiile mai multor reclamanți și/sau

pîrîți atunci cînd:

a) obiectul litigiului îl constituie drepturile și obligațiile comune ale mai multor reclamânți sau pîrîți;

b) drepturile și obligațiile reclamânților sau pîrîților decurg din aceleași temeuri de fapt sau de drept.

(2) Ca urmare a constatării temeiurilor coparticipării procesuale obligatorii, instanța judecătorească va înștiința, din oficiu sau la cererea participanților la proces, pe toți coreclamanții și copîrîții despre posibilitatea de a interveni în proces. Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea participantului la proces privind înștiințarea coparticipantului poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(3) În cazul existenței temeiurilor prevăzute la alin. (1), orice persoană are dreptul să solicite intervenirea în proces în calitate de coreclamant sau copîrît. Încheierea judecătorească prin care a fost respinsă cererea persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de coparticipant obligatoriu poate fi atacată cu recurs. Examinarea recursului nu afectează continuitatea ședinței de judecată, însă pînă la pronunțarea deciziei instanței ierarhic superioare se amîină pledoariile. Dacă încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de coparticipant obligatoriu a fost casată, instanța reia examinarea cauzei de la pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare.

(4) Coparticipanții pot încredința reprezentarea lor în proces unuia sau mai multor coparticipanți. Coparticipantul reprezentant confirmă împuternicirile speciale prevăzute la art. 81 printr-o procură autenticată notarial, iar împuternicirile generale – prin cereri scrise semnate de coparticipantul sau coparticipanții reprezentați, cu excepția reprezentanților autorităților publice.

(5) Intervenirea în proces se dispune, printr-o încheiere, pînă la închiderea dezbaterilor judiciare înaintea primei instanțe.

(6) Dacă necesitatea intervenirii în proces a coreclamanților sau copîrîților este constatată în timpul deliberării, instanța va relua examinarea cauzei în fond, dispunînd înștiințarea coparticipanților.

Articolul 63. Coparticiparea facultativă

(1) Pentru judecarea rapidă și justă a litigiilor, instanța judecătorească este în drept să admită examinarea concomitentă a mai multor pretenții înaintate de mai mulți reclamânți către același pîrît ori de un reclamant către mai mulți pîrîți, ori de mai mulți reclamânți împotriva mai multor pîrîți (inclusiv în cazul cînd fiecare pretenție poate fi examinată și executată de sine stătător), cînd ele se află în conexiune prin raportul material juridic dintre coparticipanți, prin pretențiile înaintate sau probele comune și cînd există posibilitatea examinării lor în aceeași procedură și de aceeași instanță.

(1¹) Fiecare coreclamant sau copîrît participă în proces în mod independent față de ceilalți coparticipanți.

(2) Încheierea judecătorească prin care s-a permis ori s-a respins cererea de admitere a coparticipării facultative nu se supune recursului.

Articolul 64. - *abrogat.*

Articolul 65. Intervenientul principal (intervenientul care formulează pretenții proprii cu privire la obiectul litigiului)

(1) Orice persoană interesată poate interveni într-un proces ce se desfășoară între alte persoane. Intervenția este în interesul propriu când intervenientul invocă un drept al său asupra obiectului litigiului sau un drept legat de acesta.

(1¹) Dacă se constată că există persoane care pot să își declare propriile pretenții asupra obiectului litigiului între părțile inițiale, instanța este obligată să înștiințeze persoanele în cauză despre procesul pornit și să le explice dreptul lor de a interveni în proces prin înaintarea unei acțiuni.

(2) Intervenientul principal poate interveni în proces pînă la închiderea dezbaterilor judiciare în primă instanță, înaintînd acțiunea către una sau către ambele părți în modul prevăzut de prezentul cod. Intervenientul principal are drepturi și obligații de reclamant.

(2¹) Cererea de intervenție principală se întocmește conform cerințelor prevăzute pentru cererea de chemare în judecată.

(3) - *abrogat.*

(4) În cazul în care constată că acțiunea intervenientului principal nu se raportează la obiectul litigiului, instanța pronunță o încheiere prin care respinge examinarea concomitentă a acțiunii intervenientului principal cu acțiunea inițială a reclamantului. În astfel de cazuri, intervenientul principal nu decade din dreptul de a cere intentarea unui proces pe baze generale.

(5) Încheierea prin care instanța respinge examinarea concomitentă a acțiunii intervenientului principal cu acțiunea inițială a reclamantului poate fi atacată cu recurs. Examinarea recursului nu afectează continuitatea ședinței de judecată, însă pînă la pronunțarea deciziei instanței ierarhic superioare se amîină pledoariile. Dacă încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de intervenient principal a fost casată, instanța reia examinarea cauzei de la pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare.

Articolul 66. - *abrogat.*

Articolul 67. Intervenientul accesoriu (intervenientul care nu formulează pretenții proprii asupra obiectului litigiului)

(1) Persoana interesată într-un proces pornit între alte persoane poate interveni în el alături de reclamant sau de pîrît pînă la închiderea dezbaterilor judiciare în prima instanță dacă hotărîrea pronunțată ar putea să influențeze drepturile sau obligațiile lui față de una din părți.

(2) Pentru a interveni în proces, intervenientul depune o cerere în care demonstrează interesul intervenției, menționând cărei părți se va alătura. Copia de pe cerere se înmânează ambelor părți.

(3) Intervenientul accesoriu poate fi introdus în proces și la cererea uneia dintre părți sau din oficiul instanței.

(4) - *abrogat*.

(5) Încheierea judecătorească privind respingerea cererii de introducere în proces a intervenientului accesoriu poate fi atacată odată cu atacarea fondului cauzei de către participanții la proces.

Articolul 68. Drepturile și obligațiile procedurale ale intervenientului accesoriu

Intervenientul accesoriu are drepturile și obligațiile procedurale ale părții căreia i se alătură, cu excepția dreptului de a modifica temeiul și obiectul acțiunii, de a majora sau reduce cuantumul pretențiilor din acțiune, precum și de a renunța la acțiune, de a recunoaște acțiunea sau de a încheia tranzacție, de a înainta acțiune reconvențională sau de a cere executarea silită a hotărârii, încheierii sau deciziei judecătorești.

Articolul 69. Efectele neatragerii sau neintervenirii în proces a intervenientului accesoriu

(1) Dacă, în urma pronunțării hotărârii, partea în proces obține un drept față de intervenientul accesoriu sau acesta poate înainta pretenții împotriva ei, partea interesată este obligată să-l înștiințeze despre pornirea procesului și să prezinte în judecată un demers, solicitând introducerea lui în proces. În acest scop, partea interesată depune în judecată o cerere, copia de pe care o expediază intervenientului accesoriu, precum și explicația dreptului acestuia de a interveni în proces în timp de 15 zile.

(2) În caz de examinare a cauzei fără ca partea interesată să atragă în proces intervenientul accesoriu, faptele și raporturile juridice stabilite prin hotărâre judecătorească irevocabilă nu au efecte juridice la examinarea acțiunii de regres depuse împotriva intervenientului.

(3) Neintervenirea în proces fără motive întemeiate a intervenientului accesoriu, înștiințat în modul stabilit la alin. (1), îl decade din dreptul de a dovedi că litigiul a fost soluționat greșit din cauza incorectitudinii în proces a părții la care urma să se alătore în măsura în care nu dovedește că explicațiile, acțiunile și mijloacele de apărare ale părții au fost greșite din intenție sau din culpă gravă.

Articolul 70. Succesiunea în drepturile procedurale

(1) În cazul ieșirii uneia dintre părți din raportul juridic litigios sau din raportul stabilit prin hotărâre judecătorească (deces, reorganizare, cesiune de creanță, transfer de datorie și alte cazuri de subrogare), instanța permite înlocuirea părții cu succesorul ei în

drepturi. Succesiunea în drepturi este posibilă în orice fază a procesului.

(2) Actele săvârșite pînă la intrarea în proces a succesorului sînt obligatorii lui în măsura în care ar fi fost obligatorii persoanei pe care succesorul în drepturi a subrogat-o.

(3) Încheierea instanței despre refuzul în admiterea succesorului poate fi atacată cu recurs.

Articolul 71. Participarea procurorului la judecarea
cauzelor civile

(1) Procurorul participă la judecarea cauzelor civile în calitate de participant la proces dacă el însuși a depus cererea de chemare în judecată.

(2) Procurorul poate depune cererea de chemare în judecată pentru compensarea prejudiciului cauzat autorităților publice prin infracțiune, precum și pentru anularea actelor care au cauzat prejudiciul, în cazul încetării urmăririi penale sau neînceperii urmăririi penale în temeiul art. 275 pct. 4), 5) și 9) din Codul de procedură penală. Cererea de chemare în judecată poate fi depusă indiferent de acordul autorității publice.

Articolul 72. Drepturile procedurale ale procurorului

(1) Procurorul care a intentat o acțiune are drepturile și obligațiile procedurale de reclamant, cu excepția dreptului de a încheia tranzacție și a obligației de a achita cheltuielile de judecată.

(2) Renunțarea procurorului la pretențiile înaintate în apărarea intereselor autorității publice nu o privează pe aceasta de dreptul de a cere examinarea cauzei în fond.

(3) Renunțarea autorității publice la acțiunea intentată de procuror nu afectează examinarea cauzei dacă procurorul cere examinarea cauzei în fond.

(4) Neprezentarea procurorului citat legal în ședința de judecată nu împiedică examinarea cauzei dacă autoritatea publică în interesele căreia a fost intentată acțiunea susține examinarea cauzei în lipsa procurorului.

Articolul 73. Pornirea proceselor în apărarea drepturilor,
libertăților și intereselor legitime ale unor
alte persoane

(1) În cazurile prevăzute de lege, autoritățile publice, organizațiile, persoanele fizice pot adresa în judecată acțiune (cerere) în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane, la cererea acestora, sau în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unui număr nelimitat de persoane fizice. Acțiunea în apărarea intereselor unei persoane în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă) poate fi intentată independent de existența cererii unei persoane interesate sau a reprezentantului ei legal.

(2) Organele, organizațiile, persoanele fizice care au intentat proces în apărarea intereselor unor alte persoane au drepturi și obligații procedurale de reclamant, cu excepția dreptului de a încheia tranzacție și a obligației de a achita cheltuielile de judecată.

(3) Dacă organele, organizațiile, persoanele fizice care au intentat proces își retrag acțiunea înaintată în interesul reclamantului, iar acesta nu dorește să intervină în proces, survin efectele procesuale prevăzute la art.72 alin. (2).

Articolul 74. Participarea la proces a autorităților publice

pentru a depune concluzii

(1) În cazurile stabilite de lege, autoritățile publice competente, din proprie inițiativă, la cererea participanților la proces sau din oficiul instanței, pot interveni în proces pînă la pronunțarea hotărîrii în primă instanță, precum și în instanța de apel, pentru a depune concluzii, potrivit funcției, în vederea apărării drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale altor persoane, a intereselor statului și ale societății.

(2) Instanța judecătorească poate, după caz, din oficiu să introducă în proces autoritatea publică competentă pentru a depune concluzii asupra cauzei în curs de examinare.

(3) Autoritățile menționate în prezentul articol au drepturile și obligațiile procedurale de participant la proces specificate la art.56 din prezentul cod, precum și în alte legi.

Articolul 75. Reprezentarea în instanță judecătorească

(1) În proces civil, persoanele fizice își pot apăra interesele personal, prin avocat sau avocat stagiar. Participarea personală în proces nu face ca persoana fizică să decadă din dreptul de a avea avocat.

(1¹) Persoanele fizice pot fi reprezentate în instanța de judecată de către soț/soție, părinți, copii, frați, surori, bunei, nepoți dacă aceștia sînt licențiați în drept și sînt împuterniciți printr-o procură autenticată notarial.

(2) Procesele persoanelor juridice se susțin în instanță de judecată de către organele lor de administrare, care acționează în limitele împuternicirilor atribuite prin lege, prin alte acte normative sau prin actele lor de constituire, precum și de către alți angajați împuterniciți ai persoanei juridice, de către avocați sau avocați stagiar.

(3) Conducătorul organizației își confirmă împuternicirile prin documentele prezentate în judecată ce atestă funcția sau calitatea lui de serviciu ori, după caz, prin actele de constituire. În caz de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, interesele ei pot fi reprezentate de administratorul din oficiu sau de lichidator, desemnați în condițiile legii.

(4) Actele procedurale efectuate de reprezentant în limitele împuternicirilor sale sînt obligatorii pentru persoana reprezentată în măsura în care ele ar fi fost efectuate de ea însăși. Culpă reprezentantului este echivalentă culpei părții.

Articolul 76. - *abrogat.*

Articolul 77. Desemnarea avocatului

Instanța judecătorească solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru parte sau intervenient:

- a) dacă domiciliul pârîtului nu este cunoscut;
- b) - *abrogată*;
- c) în condițiile art. 306, 316 și 278⁶;
- d) în alte cazuri prevăzute de lege.

Articolul 78. - *abrogat*.

Articolul 79. Reprezentanții legali

(1) Drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanelor care nu au capacitate deplină de exercițiu și ale celor în privința cărora au fost instituite măsuri de ocrotire sînt apărate în instanță, în cazurile și condițiile prevăzute la art. 58 și 58¹, de către părinți, tutori sau curatori, de alte persoane cărora acest drept le este acordat prin lege.

(2) Reprezentarea în proces a persoanei declarate dispărută fără veste în modul stabilit de lege se face de administratorul fiduciar sau de tutorele numit în conformitate cu legea.

(3) Reprezentarea în proces a moștenitorilor persoanei decedate sau declarate decedată în modul stabilit de lege, dacă succesiunea nu a fost încă acceptată de nimeni, se face de către custodele masei succesoriale sau tutorele/curatorul, desemnat în conformitate cu legea, ori de către autoritatea tutelară teritorială.

(3¹) Reprezentarea în proces a minorului aflat în plasament de urgență sau plasament planificat se efectuează de către autoritatea tutelară teritorială sau de tutorele/curatorul desemnat în conformitate cu legea.

(4) Reprezentantul legal îndeplinește în numele celui reprezentat toate actele procedurale pe care acesta din urmă are dreptul să le exercite, cu excepțiile stabilite de lege.

(5) Reprezentantul legal poate încredința unui avocat reprezentarea în instanță judecătorească. Reprezentantul legal poate fi chemat personal, după caz, în judecată pentru a da explicații referitor la actele pe care le-a încheiat ori săvîrșit în această calitate.

Articolul 80. Formularea împuternicirilor reprezentantului

(1) Împuternicirile persoanei juridice trebuie să fie formulate într-o procură, eliberată și legalizată în modul stabilit de lege.

(2) - *abrogat*.

(3) Procurile eliberate în numele persoanei juridice conform actelor de constituire se semnează de către administrator sau de către altă persoană împuternicită.

(4) Valabilitatea procurii care confirmă împuternicirile reprezentantului în instanță de judecată încetează în temeiul art.255 din Codul civil.

(5) - *abrogat*.

(6) Reprezentantul legal depune în judecată actele ce atestă statutul și împuternicirile sale.

(7) Împuternicirile date avocatului sau avocatului stagiar se atestă printr-un mandat, eliberat de reprezentat și certificat de avocat.

(8) - *abrogat*.

(9) Reprezentantul care renunță la împuterniciri trebuie să înștiințeze atât reprezentatul, cât și instanța cu cel puțin 10 zile înainte de data judecării cauzei sau înainte de expirarea termenelor de atac.

Articolul 81. Împuternicirile reprezentantului în judecată

(1) Împuternicirea de reprezentare în judecată acordă reprezentantului dreptul de a exercita în numele reprezentatului toate actele procedurale, cu excepția dreptului de a semna cererea și de a o depune în judecată, de a recurge la arbitraj pentru soluționarea litigiului, de a renunța total sau parțial la pretențiile din acțiune, de a majora sau reduce quantumul acestor pretenții, de a modifica temeiul sau obiectul acțiunii, de a o recunoaște, de a recurge la mediere, de a încheia tranzacții, de a intenta acțiune reconvențională, de a transmite împuterniciri unei alte persoane, de a ataca hotărârea judecătorească, de a-i schimba modul de executare, de a amâna sau eșalona executarea ei, de a prezenta un titlu executoriu spre urmărire, de a primi bunuri sau bani în temeiul hotărârii judecătorești, drept care trebuie menționat expres, sub sancțiunea nulității, în procura eliberată reprezentantului persoanei juridice sau în mandatul eliberat avocatului.

(2) Prin derogare de la alin. (1), mandatul de ocrotire în viitor, acordat prin act juridic încheiat în formă autentică și care a început să producă efecte, acordă mandatarului împuternicirea de a îndeplini toate actele procedurale pe care mandantul are dreptul să le exercite, cu excepțiile stabilite la art. 48¹²-48²⁷ din Codul civil și de mandatul de ocrotire în viitor.

Capitolul VII CHELTUIELILE DE JUDECATĂ

Articolul 82. Cheltuielile de judecată

Cheltuielile de judecată se compun din taxa de stat și din cheltuielile de judecare a cauzei.

Articolul 83. Taxa de stat

(1) Taxa de stat reprezintă o sumă care se percepe, în temeiul legii, de către instanța judecătorească în beneficiul statului de la persoanele în ale căror interese se exercită actele procedurale de judecare a cauzei civile sau cărora li se eliberează copii de pe documente din dosar.

(2) În acțiunile patrimoniale, taxa de stat se determină în funcție de caracterul și valoarea acțiunii, iar în acțiunile nepatrimoniale și în alte cazuri prevăzute de lege, în proporții fixe, conform Legii taxei de stat.

Articolul 84. Impunerea cu taxă de stat

Se impune cu taxă de stat fiecare cerere de chemare în judecată (inițială și reconvențională), cererea intervenientului principal, cererea vizînd cauzele cu procedură specială, cererea de eliberare a ordonanței judecătorești, cererea de declarare a insolvenței, cererea de eliberare a titlului executoriu privind executarea hotărîrilor arbitrale, cererea de apel, cererea de recurs, precum și cererea de eliberare a copiilor (duplicatelor) de pe actele judecătorești.

Articolul 85. Scutirile de taxă de stat

(1) De taxă de stat pentru judecarea cauzelor civile se scutesc:

a) reclamanții în acțiunile:

- de reintegrare în serviciu, de revendicare a sumelor de retribuire a muncii și în alte revendicări legate de raporturile de muncă;

- ce decurg din dreptul de autor și din drepturile conexe, din dreptul asupra invențiilor, desenelor și modelelor industriale, soiurilor de plante, topografiilor circuitelor integrate, precum și din alte drepturi asupra proprietății intelectuale;

- de încasare a pensiei de întreținere;

- de reparație a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces;

- de reparație a prejudiciului material și/sau moral cauzat prin infracțiune;

- de revendicare a reparației prejudiciului cauzat prin poluarea mediului înconjurător și folosirea irațională a resurselor naturale;

- de revendicare a indemnizațiilor de protecție socială;

- născute din raporturi de contencios administrativ;

- pentru sesizările privind declararea ca fiind ilegale a manifestărilor și adunărilor nesancționate;

- de protecție a drepturilor consumatorilor;

- legate de încălcarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal;

- privind faptele de discriminare;

- privind încasarea cheltuielilor de judecată suportate în procese civile anterioare, indiferent de calitatea procesuală în respectivele procese;

b) persoanele care depun cereri de încuviințare a adopției naționale sau a celei internaționale - pentru cererile respective;

c) minorii - pentru cererile de apărare a drepturilor lor;

c¹) victimele violenței în familie - pentru cererile privind aplicarea măsurilor de protecție și în acțiunile de reparație a prejudiciului material și/sau moral cauzat prin acte de violență în familie;

d) persoanele supuse represiunilor politice - în cauzele privind represiunile;

e) Avocatul Poporului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului - pentru cererile privind apărarea intereselor petiționarilor ale căror drepturi și libertăți constituționale au fost încălcate;

f) procurorul, autoritățile publice, organizațiile și persoanele fizice care, conform legii, sînt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane ori în apărarea intereselor statului sau ale societății și să depună cereri de contestare a hotărîrilor instanțelor judecătorești;

g) organele afacerilor interne, Serviciul Fiscal de Stat și Centrul Național Anticorupție - în revendicarea compensării cheltuielilor de urmărire a persoanelor care se eschivează de la plata pensiilor de întreținere, de la reparația prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, de la plata impozitelor și altor obligații la bugetul statului; compensării cheltuielilor de căutare a debitorului și a bunurilor lui sau a copilului luat de la debitor în temeiul unei hotărîri judecătorești, precum și a cheltuielilor de păstrare a bunurilor luate de la debitor și puse sub sechestru și a bunurilor debitorului evacuat din locuință;

h) instituțiile de asistență socială - în acțiunile de regres împotriva cauzatorului de daună, pentru încasarea de la acesta a ajutoarelor și pensiei ce se plătesc persoanei prejudiciate sau membrilor ei de familie;

i) autoritățile publice centrale, organele centrale de specialitate ale administrației publice, Curtea de Conturi și organele subordonate lor, finanțate de la bugetul de stat, precum și autoritățile administrației publice locale - la înaintarea acțiunilor și la contestarea hotărîrilor instanțelor judecătorești, inclusiv în cauzele examinate în procedură de contencios administrativ, indiferent de calitatea lor procesuală;

j) Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală - în cazul contestării hotărîrilor și deciziilor ei privind procedura de înregistrare a obiectivelor de proprietate intelectuală;

k) organizațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, instituțiile, întreprinderile și asociațiile de instruire și de producție ale persoanelor cu dizabilități - în toate acțiunile și

pentru toate cererile lor;

l) părțile - în litigiile privind reparația prejudiciului cauzat prin condamnare ilegală, tragere ilegală la răspundere penală, prin aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea ori prin aplicare ilegală a sancțiunii administrative a arestului;

m) participanții la proces - pentru recursurile lor împotriva încheierilor judecătorești;

n) părțile - în cauzele privind revizuirea hotărârilor;

o) Compania Națională de Asigurări în Medicină și agențiile ei teritoriale (ramurale) - în acțiunile intentate împotriva persoanelor fizice și juridice care se eschivează de la achitarea primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală; în acțiunile intentate împotriva prestatorilor de servicii medicale sau a lucrătorilor medicali, în scopul compensării materiale a prejudiciului cauzat sănătății persoanei asigurate din culpa acestora; în acțiunile intentate împotriva persoanelor fizice și juridice responsabile pentru prejudiciul cauzat sănătății persoanei asigurate și în acțiunile în regres;

p) părțile - în cauzele care apar în legătură cu încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei și cu repararea prejudiciului cauzat prin această încălcare;

r) părțile - în cauzele care apar în legătură cu încălcarea dreptului la executarea în termen rezonabil a documentelor executorii și cu repararea prejudiciului cauzat prin această încălcare.

(2) Pot fi stabilite prin lege și alte cazuri de scutire a părților de plata taxei de stat.

(3) Eliberarea, la cerere, a copiilor de pe actele judecătorești pentru participanții la proces se face fără plata taxei de stat. Eliberarea repetată de copii de pe același act se supune taxei de stat.

(4) În funcție de situația materială și de probele prezentate în acest sens, persoana fizică sau juridică este scutită de către judecător (de către instanța judecătorească) de plata taxei de stat sau de plata unei părți a ei.

Articolul 86. Amânarea și eșalonarea plății taxei de stat

(1) Judecătorul, pînă la acceptarea cererii de chemare în judecată, soluționează cererile părților privind amânarea sau eșalonarea plății taxei de stat ținînd cont de situația lor materială. Dacă reclamantul nu a plătit în termen taxa de stat, instanța scoate cererea de pe rol.

(2) Persoanele juridice declarate în stare de insolvabilitate, la introducerea în instanța de judecată a acțiunilor de urmărire a creanțelor debitoare, de anulare a actelor juridice fictive sau frauduloase, a garanțiilor acordate, a tranzacțiilor încheiate și a actelor de transfer de proprietate, precum și la atacarea hotărârilor judecătorești adoptate pe marginea acestor litigii, plătesc taxa de stat după examinarea cauzei, dar nu mai tîrziu de 6 luni din data adoptării de către instanța de judecată a hotărîrii.

Articolul 87. Valoarea acțiunii

(1) Valoarea acțiunii se determină:

- a) din suma cerută - în acțiunile pentru plata unei sume;
- b) din valoarea bunurilor cerute - în acțiunile de transmitere a unor bunuri;
- c) din suma totală a obligațiilor de plată pe un an - în acțiunile pentru plata pensiei de întreținere;
- d) din suma totală pretinsă, dar nu mai mult decât pe 3 ani - în acțiunile privitoare la plățile scadente;
- e) din suma totală pretinsă pe 3 ani - în acțiunile privitoare la plăți fără termen și la plata întreținerii viagere;
- f) din suma cu care se majorează ori se reduc sumele de plată, dar nu mai mult decât pe un an - în acțiunile de majorare sau de reducere a sumelor de plată;
- g) din suma totală de plată sau a livrărilor restante, dar nu mai mult decât pe un an - în acțiunile de încetare a efectuării plăților sau a livrărilor;
- h) din suma totală a chiriei în termenul rămas de valabilitate a contractului, dar nu mai mult decât pe 3 ani - în acțiunile de reziliere a contractului de locațiune;
- j¹) în mărime de 20% din valoarea bunului - în acțiunile posesorii;
- j²) din valoarea dreptului real sau de creanță - în cazul acțiunii în efectuarea înregistrării, al acțiunii în justificare și al acțiunii în rectificarea registrului de publicitate prevăzut de lege;
- k) din valoarea fiecărei pretenții aparte - în acțiunile care constau din mai multe pretenții de sine stătătoare.

(2) Valoarea acțiunii se indică de reclamant. În cazul necorespunderii vădite a valorii indicate a acțiunii valorii ei reale, judecătorul poate dispune, pentru stabilirea ei, prezentarea de probe, cercetarea la fața locului, efectuarea expertizei din contul reclamantului.

Articolul 88. Plata taxei de stat suplimentare

(1) În cazul în care, la momentul depunerii cererii, determinarea valorii acțiunii este dificilă, taxa de stat se plătește cu aproximație, urmînd să se încaseze ulterior o taxă suplimentară în corespundere cu partea din valoarea acțiunii, stabilită de instanță la soluționarea cauzei în fond, pentru care nu s-a plătit taxă de stat la momentul depunerii cererii.

(2) Dacă, în cadrul examinării cauzei, își majorează pretențiile formulate anterior în

acțiune, reclamantul plătește taxă suplimentară și pentru partea cu care acțiunea se majorează.

(3) Examinarea cauzei va continua după ce reclamantul prezintă proba achitării taxei de stat sau a soluționării de către instanță a problemei privind amânarea, eşalonarea achitării taxei de stat sau micșorarea cuantumului ei, în conformitate cu art.86.

Articolul 89. Restituirea taxei de stat

(1) Taxa de stat plătită se restituie, parțial sau integral, în cazul:

a) depunerii într-o sumă mai mare decât cea prevăzută de legislația în vigoare (se restituie suma plătită în plus);

b) refuzului de a primi cererea de eliberare a ordonanței judecătorești în temeiul art.348;

c) refuzului de a primi cererea spre examinare în temeiul art.169 alin.(1);

d) restituirii cererii în temeiul art.170 alin.(1) și art.171 alin.(2);

e) încetării procesului pentru motivele specificate la art.265 lit.a), b) și e), la art. 374;

f) scoaterii cererii de pe rol pentru motivele specificate la art.267 lit.a) și b);

g) restituirii cererii de apel și cererii de recurs pentru motivele prevăzute la art. 369 și 438;

h) refuzului persoanei care a plătit taxă pentru întocmirea sau primirea documentelor pînă la adresare în instanță judecătorească;

i) încetării procesului în legătură cu confirmarea tranzacției încheiate în procesul de mediere în condițiile art. 39 din Legea nr. 137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere.

(2) Taxa de stat se restituie și în alte cazuri stabilite de legislația în vigoare.

(3) Restituirea taxei de stat se efectuează de către Serviciul Fiscal de Stat prin intermediul Trezoreriei de Stat, în termen de cel mult un an de la data emiterii încheierii.

Articolul 90. Cheltuielile de judecare a cauzei

Din cheltuielile de judecare a cauzei fac parte:

a) sumele plătite martorilor, interpreților, experților și specialiștilor;

b) cheltuielile de efectuare a cercetărilor la fața locului;

c) cheltuielile de înștiințare și chemare a părților în judecată;

d) cheltuielile de transport și de cazare suportate de părți și de alți participanți la proces în legătură cu prezentarea lor în instanță;

e) cheltuielile suportate de cetățenii străini și de apatrizi în legătură cu plata interpretului dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel;

f) cheltuielile de căutare a pîrîtului;

g) cheltuielile de efectuare a expertizei;

h) cheltuielile de executare a actelor judiciare;

i) cheltuielile de asistență juridică;

j) cheltuielile de declarare a insolvabilității;

k) compensațiile pentru timpul de muncă pierdut;

l) alte cheltuieli necesare, suportate de instanță și de participanții la proces.

Articolul 91. Sumele plătite martorilor, experților, specialiștilor și interpreților

(1) Martorilor, experților, specialiștilor și interpreților li se compensează cheltuielile suportate în legătură cu prezentarea lor în instanță judecătorească, inclusiv cheltuielile de deplasare și cazare, diurnele, precum și salariul mediu pe economie.

(2) Persoanelor citate în judecată în calitate de martori li se păstrează locul de muncă în timpul absenței lor de la serviciu în legătură cu judecata. Martorii care nu sînt salariați primesc o recompensă pentru sustragere de la ocupația lor.

(3) Experții, specialiștii și interpreții primesc o recompensă pentru munca efectuată din însărcinarea instanței judecătorești dacă această muncă nu intră în atribuțiile lor de serviciu în instituția sau organizația de stat. Mărimea recompensei se determină de către instanță de comunul acord al părților, în coordonare cu experții, specialiștii și interpreții.

Articolul 92. Introducerea de către părți a sumelor pentru plata martorilor, experților, specialiștilor și interpreților

(1) Sumele ce urmează a fi plătite martorilor, experților, specialiștilor și interpreților, alte cheltuieli aferente soluționării cauzei se depun anticipat, de partea care a făcut cererea, pe contul de depozit al instanței judecătorești. Dacă cererea a fost făcută de ambele părți sau dacă ordonarea expertizei, atragerea specialiștilor și alte acțiuni remunerabile se fac din inițiativa instanței, sumele se depun de ambele părți în proporții egale pe contul ei de depozit.

(2) Neplata în termenul stabilit de instanță a sumelor specificate la alin.(1) are ca efect decăderea din dreptul de a cita în judecată martorul, specialistul, interpretul sau de a

efectua expertiză.

Articolul 93. Plata sumelor cuvenite martorilor

și interpreților

(1) Instanța plătește din contul ei de depozit sumele cuvenite martorilor și interpreților îndată ce aceștia își îndeplinesc obligațiile.

(2) Remunerarea interpretului și compensarea cheltuielilor pe care le-a suportat în legătură cu prezentarea în judecată se efectuează de la buget.

(3) Sumele și modul de plată se stabilesc în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 94. Repartizarea cheltuielilor de judecată între părți

(1) Instanța judecătorească obligă partea care a pierdut procesul să plătească, la cererea părții care a avut câștig de cauză cheltuielile de judecată. Dacă acțiunea reclamantului a fost admisă parțial, acestuia i se compensează cheltuielile de judecată proporțional părții admise din pretenții, iar pârîtului - proporțional părții respinse din pretențiile reclamantului.

(2) În cazul mai multor reclamanți sau pârîți, aceștia sînt obligați să compenseze cheltuielile de judecată în mod egal, proporțional sau solidar, în funcție de interesul fiecăruia ori de caracterul litigiului dintre ei. Dacă unul dintre coparticipanți a utilizat mijloace speciale de apărare judiciară, ceilalți nu sînt responsabili de cheltuielile lui.

(3) Prevederile alin.(1) și (2) se aplică și la repartizarea între părți a cheltuielilor de judecată în instanță de apel, în instanță de recurs și în cadrul revizuirii.

(4) Dacă, fără a trimite cauza spre rejudecare, modifică hotărîrea atacată sau pronunță o nouă hotărîre, instanța ierarhic superioară poate schimba corespunzător repartizarea cheltuielilor de judecată.

Articolul 95. Despăgubirea pentru timpul de muncă pierdut

Instanța judecătorească poate obliga partea care a intentat cu rea-credință o acțiune nefondată sau care s-a opus insistent judecării juste și rapide a cauzei să despăgubească cealaltă parte pentru timpul de muncă pierdut. Instanța stabilește cuantumul acestor despăgubiri în limite rezonabile, în funcție de circumstanțele cauzei și de remunerarea muncii din profesia respectivă.

Articolul 96. Compensarea cheltuielilor de asistență juridică

(1) Instanța judecătorească obligă partea care a pierdut procesul să compenseze părții care a avut câștig de cauză cheltuielile ei de asistență juridică, în măsura în care acestea au fost reale, necesare și rezonabile.

(1¹) Cheltuielile menționate la alin. (1) se compensează părții care a avut câștig de cauză dacă aceasta a fost reprezentată în judecată de un avocat.

(2) În cazul în care partea care a câștigat procesul a beneficiat de asistență juridică calificată garantată de stat, plata cheltuielilor de acordare a asistenței juridice calificate revine părții care a pierdut procesul. Sumele respective se încasează în conformitate cu Legea nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat.

Articolul 97. Repartizarea cheltuielilor de judecată în

cazul renunțării la acțiune și încheierii

tranzacției

(1) În cazul în care își retrage cererea de chemare în judecată sau renunță la acțiune pînă la comunicarea către pîrît a cererii, reclamantul nu beneficiază de compensarea cheltuielilor suportate. Dacă el a renunțat după comunicarea cererii de chemare în judecată, instanța îl obligă, la cererea pîrîtului, să compenseze acestuia cheltuielile suportate.

(2) Dacă reclamantul renunță la pretenții din cauza faptului că au fost satisfăcute benevol de către pîrît după intentarea acțiunii, instanța, la cererea reclamantului, îl obligă pe pîrît să compenseze acestuia toate cheltuielile de judecată suportate în legătură cu intentarea procesului, inclusiv suma convenită pentru asistență juridică.

(3) Dacă reclamantul a intentat acțiunea fără a înainta în prealabil pretenții pîrîtului, iar pîrîtul a recunoscut în judecată imediat pretențiile, cheltuielile de judecată se suportă de către reclamant.

(4) Dacă, la încheierea tranzacției, părțile au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, inclusiv a sumei convenite avocatului pentru asistență juridică, instanța soluționează problema în conformitate cu înțelegerea părților.

(5) Dacă, la încheierea tranzacției, părțile nu au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, acestea se consideră compensate.

(6) Dacă, după depunerea cererii de chemare în judecată, părțile au recurs la mediere și s-au împăcat parțial, taxa de stat se reduce proporțional valorii pretenției soluționate prin tranzacție.

Articolul 97¹. Compensarea cheltuielilor de judecată

făcute de părți

(1) În cazul în care se respinge, integral sau parțial, acțiunea intentată de o persoană în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor reclamantului, în cazurile prevăzute de legea organică, pîrîtului i se restituie, din mijloacele bugetului de stat, cheltuielile de judecată pe care le-a suportat integral sau parțial, în acea parte a pretențiilor reclamantului care i-a fost respinsă.

(2) În caz de admitere a acțiunii de ridicare a sechestrului pus pe bunuri, cheltuielile de judecată i se restituie reclamantului din mijloacele bugetului respectiv.

Articolul 98. Compensarea cheltuielilor suportate de

instanța judecătorească

(1) Cheltuielile aferente judecării cauzei, suportate de instanța judecătorească, precum și taxa de stat, de a căror plată reclamantul a fost scutit, se încasează la buget de la pîrît proporțional părții admise din acțiune dacă pîrîtul nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată.

(2) În caz de respingere a acțiunii, cheltuielile de judecare a cauzei suportate de instanță, precum și taxa de stat, se încasează la buget de la reclamant dacă acesta nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată.

(3) Dacă acțiunea a fost admisă parțial, iar pîrîtul este scutit de plata cheltuielilor de judecată, cheltuielile de judecare a cauzei suportate de instanță se încasează la buget de la reclamant, dacă acesta nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată, proporțional părții respinse din acțiune.

(4) Prin hotărîre judecătorească, decizie a instanței de apel sau decizie a instanței de recurs se dispune în mod obligatoriu încasarea cheltuielilor suportate de instanța de judecată de la partea care a pierdut procesul. Cuantificarea acestora se face conform unei metodologii aprobate prin hotărîre de Guvern. Dacă procesul a încetat conform art. 265 lit. a), b), e) și h) sau cererea a fost scoasă de pe rol conform art. 267 lit. a), d)-h), k) și k¹) prin încheierea respectivă, instanța dispune în mod obligatoriu încasarea cheltuielilor suportate de instanța de judecată de la reclamant.

Articolul 99. Atacarea încheierilor judecătorești asupra
cheltuielilor de judecată

Încheierea judecătorească asupra cheltuielilor de judecată poate fi atacată odată cu atacarea fondului cauzei.

Capitolul VIII **COMUNICAREA ACTELOR DE PROCEDURĂ.** **CITAȚIA, ÎNȘTIINȚAREA JUDICIARĂ**

Articolul 100. Comunicarea actelor de procedură

(1) Cererea de chemare în judecată și actele de procedură se comunică participanților la proces și persoanelor interesate, contra semnătură, prin intermediul persoanei împuternicite, prin poștă, cu scrisoare recomandată și cu aviz de primire, prin intermediul biroului executorului judecătoresc, la adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată sau înregistrată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, sau prin alte mijloace care să asigure transmiterea textului cuprins în act și confirmarea primirii lui, precum și prin delegație judiciară.

(1¹) Cererea de chemare în judecată și actele de procedură ale instanței de judecată se comunică autorităților publice, persoanelor juridice de drept privat și avocaților prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, la care aceștia sînt conectați prin adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată, în mandatul de avocat,

în alte acte ce atestă utilizarea poștei electronice. Actele de procedură expediate prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor se consideră comunicate.

(2) Dacă i se cere să îndeplinească pentru o altă instanță procedura de comunicare, instanța solicitată este obligată să ia de îndată măsurile necesare, conform legii, și să trimită instanței solicitante dovezile de îndeplinire a procedurii cerute.

(3) În cazul amânării judecării cauzei, nu este necesară citarea participanților la proces prezenți la ședință. Participanții la proces care au fost citați și nu au participat la ședința de judecată la care a fost amânată judecarea cauzei vor putea invoca lipsa citării ulterioare numai în cazul în care vor demonstra că au fost în imposibilitatea de a cunoaște data judecării cauzei.

Articolul 101. - *abrogat.*

Articolul 102. Citația și înștiințarea judiciară

(1) Instanța înștiințează prin citație participanții la proces, martorii, experții, specialiștii și interpreții privitor la locul, data și ora ședinței de judecată sau la locul, data și ora efectuării unor acte de procedură.

(2) În cauzele de urgență, participanții la proces, martorii, experții, specialiștii și interpreții pot fi înștiințați sau chemați în judecată prin telegramă, prin telefon și la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor sau prin alte mijloace care să ateste înmînarea și primirea înștiințării sau citației.

(3) Citațiile și înștiințările se înmînează participanților la proces, martorilor, experților, specialiștilor, interpreților astfel încât aceștia să se poată pregăti de proces și să se prezinte la timp în fața instanței.

(4) Citația se înmînează părții cu cel puțin 3 zile înainte de data judecării. În cauzele urgente, acest termen poate fi mai scurt, la discreția instanței.

(4¹) Participanții la proces înștiințați în mod legal o dată nu pot invoca necitarea lor pentru efectuarea actelor de procedură la o dată ulterioară.

(5) Prezentarea părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant, acoperă orice viciu de înmînare a citației. Partea însă este în drept să ceară amânarea procesului dacă citația nu i s-a înmînat în termen.

(6) Citația sau înștiințarea se trimite la adresa menționată de parte sau de un alt participant la proces. Dacă persoana nu locuiește la adresa comunicată instanței, citația sau înștiințarea poate fi trimisă la locul ei de muncă sau la locul unde se află.

(7) Citațiile și înștiințările judiciare trimise la sediul persoanelor juridice și nerecepționate la expirarea termenelor de reclamare se consideră înmînate la data expirării termenului de reclamare chiar dacă destinatarul nu a reclamat corespondența de la oficiul poștal. Citațiile și înștiințările expediate la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor se consideră recepționate.

Articolul 103. Cuprinsul citației și al înștiințării

(1) În citație și înștiințare se indică:

- a) instanța judecătorească, adresa ei;
- b) locul, data și ora prezentării;
- c) numele și adresa celui citat sau înștiințat;
- d) cauza pentru care se face citarea sau înștiințarea;
- e) calitatea în care este citată sau înștiințată persoana.

(2) În citație și înștiințare, participanților la proces li se propune să prezinte probele de care dispun referitor la cauză, se face somația despre consecințele neprezentării unor astfel de probe și ale neprezentării în instanță, despre obligativitatea de a comunica instanței motivele neprezentării, precum și despre obligativitatea persoanei care a primit citația sau înștiințarea în locul destinatarului absent de a o înmîna acestuia de îndată ce va fi posibil.

(3) O dată cu citația sau înștiințarea, judecătorul trimite pîrîtului, după caz, copiile de pe documentele depuse în judecată. Împreună cu citația sau înștiințarea, reclamantului i se trimite și o copie de pe referința la cererea de chemare în judecată dacă pîrîtul a remis-o instanței.

Articolul 104. Expedierea citațiilor și înștiințărilor

(1) Citația și înștiințarea se expediază în cazul cînd se citează:

a) statul, unitățile administrativ-teritoriale și autoritățile publice în persoana conducătorului autorității respective, la sediul administrației;

b) persoanele juridice, prin împuterniciți, la sediul lor principal conform înregistrării de stat sau, după caz, la sediul reprezentanței sau al sucursalei;

c) asociațiile și societățile care nu au personalitate juridică, prin organele lor de conducere, la sediul administrației lor;

d) întreprinderile și toți cei supuși procedurii de reorganizare judiciară și de insolvență, prin administratorul insolvenței ori prin lichidator, după caz;

e) minorii, prin reprezentanții lor legali, iar în cazul numirii unui curator - prin acesta, dacă nu au capacitate de exercițiu al drepturilor procedurale în cauza civilă respectivă;

e¹) persoana în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, precum și persoana însărcinată cu ocrotirea;

f) personalul misiunilor diplomatice și al oficiilor consulare ale Republicii Moldova,

cetățenii Republicii Moldova trimiși ca funcționari în organizații internaționale, precum și membrii lor de familie care locuiesc cu ei în străinătate, prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova;

g) cetățenii Republicii Moldova, alții decât cei prevăzuți la lit.f), aflați în străinătate în interes de serviciu, prin organele centrale care i-au trimis sau în a căror subordonare se află cei care i-au trimis.

(2) În cazul în care, prin tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte sau prin lege specială, nu se prevede o altă procedură de citare sau înștiințare a persoanelor aflate în străinătate, cu domiciliu sau reședință cunoscută, citația sau înștiințarea li se expediază ca scrisoare recomandată cu aviz de primire. Dacă domiciliul sau reședința celor aflați în străinătate nu este cunoscută, citarea se face conform art.108. Dispozițiile prezentului articol se aplică și la comunicarea sau notificarea oricărui alt act de procedură.

(3) În toate cazurile, dacă cei care se află în străinătate au mandatar cunoscut în Republica Moldova, va fi citat și acesta.

(4) Reclamantul care locuiește în străinătate este în drept să indice adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces. Dacă locuiește în străinătate, pîrîtul va fi informat că are dreptul să-și indice adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările. În cazul în care pîrîtul nu se conformează acestei prevederi, comunicarea se face prin scrisoare recomandată, iar în recipisa scrisorii se indică actele expediate.

(5) Persoanele cu domiciliu sau cu reședință necunoscută sînt citate potrivit art.108.

(6) Citațiile pot fi expediate în condițiile prezentului cod prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Articolul 105. Înmînarea citației și înștiințării

(1) Citația și înștiințarea se trimit prin scrisoare recomandată cu aviz de primire sau prin persoana împuternicită de judecată. Data înmînării citației sau înștiințării se înscrie pe citație sau înștiințare în partea care se înmînează destinatarului, precum și pe cotor, care se restituie instanței.

(1¹) Citația sau înștiințarea se expediază autorităților publice, persoanelor juridice de drept privat și avocaților prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor sau prin orice mijloc de comunicare ce asigură transmiterea și confirmarea primirii acestor acte. La solicitarea persoanelor fizice, citația sau înștiințarea poate fi transmisă acestora prin mijloace de comunicare ce asigură transmiterea și confirmarea primirii acestor acte sau prin poșta electronică în cadrul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(2) Cu consimțămîntul participantului la proces, judecătorul îi încredințează citația sau înștiințarea pentru a o înmîna destinatarului. Persoana împuternicită de judecător să înmîneze citația sau înștiințarea este obligată să restituie instanței cotorul cu semnătura de primire a destinatarului.

(3) Citația și înștiințarea, actele de procedură pot fi înmânate destinatarului și în incinta instanței. În astfel de cazuri, destinatarii prezenți în instanță sau reprezentanții lor nu pot să refuze citațiile și actele de procedură. Dacă remiterea acestora se face în ședință de judecată, instanța poate acorda, la cererea persoanei interesate, un termen pentru a lua cunoștință de actele primite.

(4) Reprezentanții părților și alți participanți la proces pot remite unul altuia actele de procedură judiciară. În acest caz, comunicarea actelor va fi confirmată prin semnătură pe exemplarul ce urmează a fi depus în instanță sau, după caz, prin orice mijloace care asigură confirmarea comunicării.

(5) Citația sau înștiințarea adresată persoanei fizice se înmânează personal contra semnătură pe cotor. Citația sau înștiințarea adresată unei organizații se înmânează persoanei cu funcție de răspundere respective contra semnătură pe cotor sau, în cazul absenței acesteia, se înmânează în același mod unui alt angajat, considerându-se recepționată de organizație. Dacă părțile și alți participanți la proces sînt reprezentați de avocați, citațiile și înștiințările se expediază la sediul avocaților, recepționarea înlăturînd orice viciu de citare a participanților. Citațiile și înștiințările expediate reprezentanților la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor se consideră recepționate de către părți și alți participanți la proces.

(6) Dacă nu îl va găsi pe destinatar la domiciliu sau la locul de muncă, persoana împuternicită să înmâneze citația sau înștiințarea o va înmîna unuia dintre membrii adulți ai familiei care locuiește împreună cu destinatarul și care și-a dat acordul să o primească, iar în lipsa acestora, o va remite organizației de exploatare a locuințelor, primăriei satului (comunei) ori administrației de la locul lui de muncă. Persoana care a primit citația sau înștiințarea este obligată să indice pe cotor numele și raporturile sale de rudenie cu destinatarul sau funcția sa. Totodată, ea este obligată să o înmîneze destinatarului cît mai curînd posibil.

(7) În cazul absenței temporare a destinatarului, persoana care urmează să înmîneze citația sau înștiințarea notează pe cotor locul în care acesta s-a deplasat și ziua cînd urmează să revină.

(8) Dacă locul de aflare a destinatarului nu este cunoscut, faptul se consemnează în citație sau înștiințare, precum și sursa de informație, data și ora.

(9) Dacă citația sau înștiințarea nu este înmînată din vina lucrătorului poștal sau a unei alte persoane împuternicite să o înmîneze, acestora se aplică o amendă de pînă la 10 unități convenționale.

(10) Prevederile alin. (6)-(9) nu se aplică citării sau înștiințării prin poșta electronică.

Articolul 106. Efectele refuzului de a primi citația sau înștiințarea

(1) Dacă destinatarul refuză să primească citația sau înștiințarea, persoana împuternicită să o înmîneze consemnează refuzul pe citație sau înștiințare și o restituie instanței judecătorești.

(2) Persoana care refuză să primească citația sau înștiințarea se consideră înștiințată despre locul, data și ora ședinței de judecată sau despre locul, data și ora efectuării unui act procedural. Neprezentarea ei în instanță nu împiedică judecarea cauzei sau efectuarea actului procedural.

Articolul 107. Schimbarea adresei sau a avocatului

pe parcursul procesului

(1) Dacă își schimbă domiciliul sau sediul după pornirea procesului, partea sau reprezentantul ei este obligat să comunice instanței noua adresă. În lipsa unei astfel de comunicări, citația sau înștiințarea se trimite la ultima adresă cunoscută instanței și se consideră recepționată chiar dacă destinatarul nu mai locuiește sau nu își are sediul acolo.

(2) Partea este obligată să informeze instanța, nu mai târziu de 3 zile pînă la data ședinței de judecată, despre angajarea unui avocat, schimbarea sau renunțarea la serviciile avocatului, prezentînd instanței datele de contact ale noului avocat, inclusiv adresa electronică a acestuia.

Articolul 108. Citarea publică a pîrîtului

(1) Dacă locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut și reclamantul dă asigurări că, deși a făcut tot posibilul, nu a reușit să afle domiciliul acestuia, președintele instanței dispune citarea acestuia prin publicitate. Publicarea în presă se consideră citare legală.

(2) Citația se publică într-un ziar republican sau local mai răspîndit în cazul în care instanța consideră că o astfel de măsură este necesară.

(3) Publicarea citației în ziar se face cu cel puțin 15 zile înainte de data ședinței de judecată. În cazuri de urgență, președintele instanței poate reduce acest termen la 5 zile.

(4) În cazul în care pîrîtul se prezintă în judecată și dovedește că citarea prin publicitate s-a făcut cu rea-voință, reclamantul suportă cheltuielile de citare prin publicitate chiar dacă este în cîștig de cauză, iar toate actele de procedură posterioare încuviințării acestei citări se anulează.

(5) Dacă locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut, instanța va examina cauza după expirarea termenului de publicitate.

Articolul 109. Căutarea pîrîtului

(1) Dacă, în acțiunile intentate în interesul statului, în cauzele de plată a pensiilor de întreținere, în cauzele de reparație a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale, prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, nu se cunoaște locul de aflare a pîrîtului, instanța judecătorească este obligată să dispună căutarea lui.

(2) În cazul în care, la judecarea altor categorii de cauze decît cele de la alin.(1), locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut, judecătorul va dispune căutarea lui prin intermediul organelor abilitate numai după ce persoana interesată depune suma cheltuielilor de căutare.

(3) Căutarea pîrîtului se face de organele poliției în temeiul unei încheieri judecătorești.

(4) Cheltuielile de căutare a pîrîtului în condițiile alin.(1) se încasează de la pîrît în beneficiul statului, la cererea organelor poliției, prin ordonanță judecătorească.

Capitolul IX

TERMENELE DE PROCEDURĂ

Articolul 110. Termenul de procedură

Termen de procedură este intervalul, stabilit de lege sau de judecată (judecător), în interiorul căruia instanța (judecătorul), participanții la proces și alte persoane legate de activitatea instanței trebuie să îndeplinească anumite acte de procedură ori să încheie un ansamblu de acte.

Articolul 111. Calcularea termenului de procedură

(1) Actele de procedură se efectuează în termenul prevăzut de lege. În cazul în care nu este stabilit prin lege, termenul de procedură se fixează de către instanța judecătorească.

(2) Termenul de procedură se instituie prin indicarea unei date calendaristice, datei comunicării actului de procedură, a unei perioade sau prin referire la un eveniment viitor și cert că se va produce. În ultimul caz, actul de procedură poate fi efectuat în decursul întregii perioade.

(3) Dacă începutul curgerii termenului este determinat de un eveniment sau moment în timp care va surveni pe parcursul zilei, inclusiv de comunicarea actului de procedură, atunci ziua survenirii evenimentului sau a momentului nu se ia în considerare la calcularea termenului.

(4) Dacă începutul curgerii termenului se determină prin începutul unei zile, această zi se include în termen.

Articolul 112. Expirarea termenului de procedură

(1) Termenul stabilit în săptămîni, luni sau o perioadă care cuprinde mai multe luni (ani, semestre, trimestre) expiră, în cazul prevăzut la art.111 alin.(3), în acea zi a ultimei săptămîni sau ultimei luni care, prin denumirea sau numărul ei, corespunde zilei în care a survenit evenimentul sau momentul în timp respectiv, iar în cazul prevăzut la art.111 alin.(4), acesta expiră în acea zi a ultimei săptămîni sau ultimei luni care precedă ziua în care, prin denumirea sau numărul ei, corespunde zilei în care a început să curgă termenul.

(1¹) Dacă ultima lună nu are ziua respectivă determinată conform alin.(1), termenul expiră în ultima zi a lunii.

(2) Dacă ultima zi a termenului este nelucrătoare, acesta expiră în următoarea zi lucrătoare.

(3) Actul de procedură pentru care este stabilit un termen poate fi îndeplinit pînă la ora 24 a ultimei zile din termen. Dacă cererile de apel sau de recurs, documentele sau sumele bănești au fost predate la oficiul poștal sau la telegraf, sau prin alte mijloace de comunicație înainte de ora 24 din ultima zi a termenului, actul de procedură se consideră îndeplinit în termen.

(4) Dacă actul de procedură trebuie efectuat nemijlocit în instanța judecătorească ori în o altă organizație, termenul se consideră expirat la ora care încheie programul lor sau la care încetează operațiunile respective.

Articolul 113. Efectele neîndeplinirii în termen a
actului de procedură

Dreptul de a efectua actul de procedură încetează odată cu expirarea termenului prevăzut de lege ori stabilit de instanța de judecată. Nerespectarea termenului atrage după sine decăderea din dreptul de a efectua actul de procedură, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 114. Suspendarea curgerii termenului de procedură

(1) Curgerea termenului de procedură se suspendă o dată cu suspendarea procesului.

(2) Din ziua redeschiderii procesului, termenul de procedură suspendat continuă să curgă.

Articolul 115. Prelungirea termenului de procedură

La cererea participanților la proces interesați, instanța de judecată poate prelungi termenul de procedură stabilit de instanța de judecată. Termenul poate fi prelungit pentru același temei o singură dată. Termenul de procedură stabilit de lege nu poate fi prelungit, fiind aplicabil art. 116.

Articolul 116. Repunerea în termen

(1) Persoanele care, din motive întemeiate, au omis termenul de îndeplinire a unui act de procedură pot fi repuse în termen de către instanță.

(2) Cererea de repunere în termen se depune la instanța judecătorească care efectuează actul de procedură și se examinează în ședință de judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluționarea repunerii în termen.

(3) La cererea de repunere în termen se anexează probele ce dovedesc imposibilitatea îndeplinirii actului. Totodată, trebuie efectuat actul de procedură care nu a fost îndeplinit în termen (să fie depusă cererea, să fie prezentate documentele respective etc.).

(4) Repunerea în termen nu poate fi dispusă decît în cazul în care partea și-a exercitat dreptul la acțiune înainte de împlinirea termenului de 30 de zile, calculat din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depășirea termenului de procedură.

(5) Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea de repunere în termen poate fi atacată cu recurs. Încheierea prin care s-a făcut repunerea în termen nu se supune recursului.

Capitolul X

PROBELE ȘI PROBAȚIUNEA

Articolul 117. Probele

(1) Probe în cauze civile sînt elementele de fapt, dobîndite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei.

(2) În calitate de probe în cauze civile se admit elementele de fapt constatate din explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea cauzei, din depozițiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experților.

(3) Probele obținute cu încălcarea legii nu au putere de probațiune și nu pot fi puse de instanță în temeiul hotărîrii.

Articolul 118. Obligația probațiunii în judecată

(1) Fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel.

(2) Partea care nu a exercitat pe deplin obligația de a dovedi anumite fapte este în drept să înainteze instanței judecătorești un demers prin care solicită audierea părții adverse în privința acestor fapte dacă solicitarea nu se referă la circumstanțele pe care instanța le consideră dovedite

(3) Circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sînt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate

(4) În cazul nerespectării prevederilor legii privind legalizarea probelor ori al pierderii unui document autentic, efectul defavorabil al nedovedirii afirmațiilor referitoare la circumstanțele de fapt ale cauzei va cădea asupra părții sau altui participant la proces care a avut posibilitatea și care trebuia să se asigure pînă la judecată cu probă veridică fără a suscita îndoieli.

(5) Instanța judecătorească (judecătorul) este în drept să propună părților și altor participanți la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare și să dovedească faptele ce constituie obiectul probațiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor.

Articolul 119. Prezentarea și reclamarea probelor

(1) Probele se adună și se prezintă de către părți și de alți participanți la proces. Dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți, instanța este obligată să contribuie, la

solicitarea părților și altor participanți la proces, la adunarea și prezentarea probelor necesare, cu excepția cazurilor în care instanța constată că cererea de reclamare a probelor este înaintată în mod neîntemeiat și cu scopul vădit de a tergiversa examinarea cauzei sau proba reclamată este în mod vădit lipsită de relevanță. Probele se prezintă în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare în termenul stabilit de instanță, dacă legea nu prevede altfel.

(2) În cererea de reclamare a probei trebuie să fie specificate proba și circumstanțele care ar putea fi confirmate sau infirmate prin acea probă, cauzele ce împiedică dobândirea probei, locul aflării ei. Instanța judecătorească (judecătorul) poate elibera, după caz, la cererea părților sau a altor participanți la proces, un demers pentru obținerea probei. Persoana care deține proba reclamată o trimite nemijlocit în judecată sau o înmânează persoanei care deține demersul pentru a o prezenta în judecată.

(3) Persoanele care nu dețin probele de rigoare sau nu au posibilitatea de a le prezenta în termenul stabilit de judecată sînt obligate să comunice instanței faptul în decursul a 5 zile de la data primirii cererii acesteia, indicînd motivele neprezentării. În caz de neînștiințare, precum și de declarare de către instanță a neîndeplinirii cererii de a se prezenta probe ca fiind neîntemeiată, persoanele vinovate care nu sînt participanți la proces se sancționează cu amendă de la 20 la 50 unități convenționale. Refuzul sau omisiunea de către persoanele menționate de a comunica și de a prezenta instanței în termenul stabilit, din motive imputabile acestora, probele reclamate, dacă în acest mod se tergiversează judecarea cauzei, se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale pentru fiecare caz de tergiversare. Aplicarea amenzii nu scutește persoanele care dețin proba reclamată de obligația prezentării ei în instanță.

Articolul 119¹. Ordinea de prezentare a probelor

(1) Toate probele se prezintă, sub sancțiunea decăderii, în termenul stabilit de instanța de judecată, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, dacă legea nu prevede altfel. În cazul prezentării probelor contrar condițiilor prevăzute de lege, judecătorul dispune restituirea acestora printr-o încheiere protocolară.

(2) Proba care nu a fost prezentată în condițiile alin. (1) nu va mai putea fi administrată pe parcursul procesului decît în cazul în care:

b) participantul a fost în imposibilitate de a prezenta proba în termen;

c) administrarea probei nu duce la întreruperea ședinței.

(3) În cazurile prevăzute la alin. (2), partea adversă are dreptul la proba contrară în termenul stabilit de instanță numai asupra aceluiași aspect pentru care s-a admis proba invocată.

(4) Proba prezentată după faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare care determină întreruperea ședinței se administrează dacă este acceptată de partea adversă.

Articolul 120. Administrarea înscrisurilor și probelor

materiale la locul lor de păstrare sau aflare

(1) Instanța judecătorească poate administra înscrisurile și probele materiale la locul de păstrare sau de aflare dacă prezentarea lor în judecată este imposibilă sau dificilă.

(2) Instanța judecătorească (judecătorul) pronunță o încheiere privind locul, data și ora cercetării la fața locului a probelor și înștiințează persoanele interesate în soluționarea cauzei. Neprezentarea lor însă nu împiedică administrarea probelor. La fața locului pot fi chemați, după caz, martorii, interpreții, specialiștii și experții. Specialiștii pot efectua măsurări, fotografiieri, filmări, înregistrări audio și video, pot elabora planuri, scheme și pot face alte acte necesare.

(3) Privitor la administrarea probelor la fața locului se întocmește un proces-verbal.

Articolul 121. Pertinența probelor

Instanța judecătorească reține spre examinare și cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cazului.

Articolul 122. Admisibilitatea probelor

(1) Circumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probațiune nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante.

(2) Admisibilitatea probelor se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor.

(3) Se consideră inadmisibile probele obținute cu încălcarea prevederilor legii, cum ar fi inducerea în eroare a participantului la proces, încheierea actului de către o persoană neîmputernicită, încheierea defectuoasă a actului procedural, alte acțiuni ilegale.

(4) Se consideră inadmisibile probele ce nu au fost prezentate de participanții la proces pînă la data stabilită de judecător, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 119¹ și art. 372 alin. (1).

Articolul 123. Temeiurile degrevării de probațiune

(1) Faptele pe care instanța le-a declarat unanim cunoscute (faptele de notorietate publică) nu se cer a fi dovedite.

(2) Faptele stabilite printr-o hotărîre judecătorească irevocabilă într-o cauză civilă soluționată anterior în instanță de drept comun sau în instanță specializată sînt obligatorii pentru instanța care judecă cauza și nu se cer a fi dovedite din nou și nici nu pot fi contestate la judecarea unei alte cauze civile la care participă aceleași persoane.

(3) Sentința pronunțată de instanța judecătorească într-o cauză penală, rămasă irevocabilă, este obligatorie pentru instanța chemată să se pronunțe asupra efectelor juridice civile ale actelor persoanei împotriva căreia s-a pronunțat sentința numai dacă aceste acte au avut loc și numai în măsura în care au fost săvîrșite de persoana în cauză.

(4) Faptele care, conform legii, sînt prezumate a fi stabilite nu trebuie dovedite de persoana în a cărei favoare se prezumă. Prezumarea faptelor poate fi contestată, conform regulilor generale de probațiune, de persoana interesată dacă legea nu dispune altfel.

(5) Faptele constatate printr-un act al autorității publice nu au pînă la judecată putere pentru instanță și pot fi contestate în condițiile prezentului cod.

(6) Faptele invocate de una din părți nu trebuie dovedite în măsura în care cealaltă parte nu le-a negat.

Articolul 124. Decăderea din dreptul de a cere

efectuarea expertizei judiciare

(1) Partea care cere efectuarea expertizei judiciare este obligată să achite plata pentru serviciile de efectuare a expertizei judiciare în condițiile legii.

(2) Neplata de către solicitantul expertizei judiciare a sumei pentru efectuarea acesteia atrage decăderea din dreptul de a solicita repetat efectuarea expertizei judiciare.

(3) În cazul în care partea care a solicitat expertiza judiciară va demonstra că a fost în imposibilitate să achite costul expertizei judiciare, din motive ce nu îi sînt imputabile, în termenul stabilit de expert, de instituția publică de expertiză judiciară sau de biroul de expertiză judiciară, instanța de judecată va decide asupra cererii repetate de efectuare a expertizei judiciare.

Articolul 125. Delegațiile judecătorești

(1) În cazul necesității de a aduna probe ori de a înmîna acte judiciare într-un alt oraș, municipiu sau raion, instanța care judecă cauza dă instanței judecătorești respective, prin încheiere, o delegație pentru efectuarea unor anumite acte de procedură.

(2) În încheierea privind delegația judecătorească se indică fondul cauzei, datele referitoare la părți, inclusiv domiciliul sau locul aflării lor, circumstanțele ce urmează a fi clarificate și probele pe care trebuie să le adune instanța executoare a delegației. Această încheiere este obligatorie pentru instanța căreia îi este adresată și trebuie să fie îndeplinită în regim prioritar.

(3) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova pot da delegații instanțelor judiciare străine în vederea efectuării diferitelor acte de procedură în conformitate cu legislația Republicii Moldova și cu tratatele internaționale la care aceasta este parte.

Articolul 126. Procedura de îndeplinire a delegației

(1) Delegația judecătorească se îndeplinește în ședință de judecată conform regulilor stabilite de prezentul cod. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică îndeplinirea delegației.

(2) Procesele-verbale și probele adunate în legătură cu îndeplinirea delegației se remit imediat instanței care judecă cauza.

(3) În cazul în care participanții la proces, martorii sau experții care au depus mărturii, au dat explicații ori au expus concluzii în fața instanței executoare a delegației se prezintă în fața instanței care judecă cauza, ei depun mărturii, dau explicații, expun concluzii conform regulilor generale.

Articolul 127. Asigurarea probelor

(1) Participanții la proces interesați să prevină dispariția ori imposibilitatea administrării în viitor a unei probe utile pentru dovedirea pretențiilor pot cere instanței judecătorești asigurarea probei. Asigurarea se face prin audierea martorului, efectuarea expertizei, cercetarea la fața locului și prin alte modalități.

(2) Asigurarea probelor înainte de intentarea procesului în instanță judecătorească se efectuează de executorii judecătorești, de notari, de persoanele oficiale ale misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în privința cetățenilor Republicii Moldova, în modul prevăzut de legislația în vigoare, sau de judecători, în condițiile prevăzute la art.127¹.

Articolul 127¹. Asigurarea probelor în cazul obiectelor

de proprietate intelectuală

(1) Orice persoană căreia i s-au încălcat drepturile de proprietate intelectuală poate cere instanței, pînă la intentarea procesului în instanță judecătorească, precum și în timpul procesului, aplicarea de măsuri provizorii pentru asigurarea probelor, sub rezerva protecției informațiilor care constituie secret comercial sau a căror confidențialitate necesită a fi asigurată conform prevederilor legislației în vigoare și cu condiția depunerii unei cauțiuni.

(2) - *abrogat.*

(3) Procedura de asigurare a probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală se efectuează în conformitate cu prevederile art. 129.

(4) Măsurile de asigurare a probelor pînă la intentarea acțiunii se vor aplica de instanța judecătorească în limitele celor prevăzute de legislația în vigoare.

(5) Încheierea de admitere a asigurării probelor poate fi atacată odată cu fondul, iar cea de respingere a cererii poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a emis cu citarea participanților la proces, sau de la comunicare, dacă s-a emis fără citarea lor. Depunerea recursului nu suspendă executarea măsurilor de asigurare.

Articolul 127². Cauțiunea în cazul asigurării probelor pînă la intentarea acțiunii

(1) Cauțiunea se depune în bani pe contul curent special al executorului judecătoreesc.

(2) Cauțiunea se stabilește în proporție de 20% din valoarea bunurilor a căror asigurare se solicită, iar în cazul cererilor al căror obiect nu este evaluabil, suma cauțiunii constituie pînă la 50000 de lei.

(3) În cazul în care la examinarea cauzei va fi stabilit un prejudiciu care depășește suma cauțiunii, suma neacoperită de cauțiune va fi pusă în seama reclamantului conform

prevederilor legislației în vigoare.

(4) Cauțiunea depusă sau partea rămasă după recuperarea prejudiciilor cauzate pîrîtului se va restitui, la cerere, după soluționarea, prin hotărîre definitivă, a procesului în legătură cu care s-a stabilit cauțiunea și/sau după încetarea efectelor măsurii pentru care aceasta s-a depus.

(5) Cauțiunea se restituie celui care a depus-o dacă cel îndreptățit nu a depus cerere pentru plata despăgubirii convenite pînă la împlinirea termenului de 30 de zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii sau, după caz, de la data încetării efectelor măsurii prevăzute la alin. (4). Cauțiunea se restituie de îndată dacă partea interesată declară în mod expres că nu urmărește obligarea celui care a depus-o la despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin încuviințarea măsurii pentru care aceasta s-a depus.

(6) Instanța se pronunță asupra cererii de restituire a cauțiunii, cu citarea părților, printr-o încheiere supusă recursului.

Articolul 127³. Anularea măsurilor de asigurare a probelor

(1) Măsurile de asigurare a probelor se consideră nule în cazul în care reclamantul nu intențează în termen de 20 de zile lucrătoare o acțiune în instanță judecătorească privind încălcarea drepturilor.

(2) Măsurile de asigurare a probelor se anulează, la cerere:

- a) ca urmare a oricărei acțiuni sau inacțiuni prejudiciabile a reclamantului;
- b) în cazul în care se constată că nu există încălcare sau tentativă de încălcare a unui drept asupra obiectelor de proprietate intelectuală;
- c) potrivit unei hotărîri judecătorești;
- d) în alte cazuri prevăzute de lege.

(3) Termenul prevăzut la alin. (1) este un termen de decădere și nu poate fi restabilit.

Articolul 128. Cererea de asigurare a probelor

(1) Cererea de asigurare a probelor se depune la instanța care judecă cauza sau, după caz, la executorul judecătoresc ori la notarul de la locul îndeplinirii actelor de procedură în vederea asigurării probelor.

(2) În cererea de asigurare a probelor se indică esența cauzei, datele părților, inclusiv domiciliul ori sediul lor, probele a căror asigurare se cere, faptele ce urmează a fi confirmate sau infirmate prin aceste probe, motivul solicitării asigurării probelor. Asupra cererii de asigurare a probelor instanța emite o încheiere.

(3) Încheierea de respingere a cererii de asigurare a probelor poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a emis cu citarea participanților la proces, sau de la comunicare, dacă s-a emis fără citarea lor. Încheierea emisă în timpul

judecării cauzei nu poate fi atacată decît o dată cu fondul.

Articolul 129. Procedura de asigurare a probelor

(1) Asigurarea probelor se efectuează de către judecător conform prevederilor prezentului cod privind cercetarea probei. Persoana interesată, alți participanți la proces se înștiințează despre locul, data și ora asigurării probei. Neprezentarea lor însă nu împiedică luarea măsurilor de asigurare a probei. În cazul pericolului de întârziere, instanța examinează cererea de asigurare a probei de îndată, fără citirea părților. În astfel de cazuri, încheierea de asigurare se comunică părților și altor persoane interesate.

(2) Încheierea, procesele-verbale și toate probele adunate în cadrul asigurării lor se trimit instanței care judecă cauza, înștiințînd despre aceasta participanții la proces.

(3) Dacă asigurarea probelor se efectuează la o altă instanță judecătorească decît cea care examinează cauza, se aplică prevederile art.125 și 126.

(4) Documentele executorii eliberate de instanța de judecată prin care s-a dispus asigurarea probelor se pun în executare prin intermediul executorului judecătoresc.

Articolul 130. Aprecierea probelor

(1) Instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege.

(2) Nici un fel de probe nu au pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor.

(3) Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea cauzei.

(4) Ca rezultat al aprecierii probelor, instanța judecătorească este obligată să reflecte în hotărîre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele.

(5) Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund realității.

Articolul 131. Explicațiile date de părți și intervenienți

(1) Explicațiile date de părți și intervenienți asupra circumstanțelor care le sînt cunoscute și care au importanță în proces urmează a fi verificate și evaluate deopotrivă cu celelalte probe. Explicațiile pot fi date oral sau în scris. Dacă partea audiată are mai mulți coparticipanți procesuali, instanța, în funcție de circumstanțele cauzei, determină necesitatea interogării tuturor coparticipanților sau numai a unora din ei.

(2) Instanța poate considera suficiente pentru proces circumstanțele determinate în baza explicațiilor uneia dintre părți dacă cealaltă deține proba solicitată de instanță, dar nu

o prezintă.

(3) Dacă partea obligată să dovedească afirmațiile sale deține, dar nu prezintă în judecată, probele necesare, instanța este în drept să-și întemeieze concluziile pe explicațiile date de partea adversă.

(4) Dacă o parte recunoaște în ședință de judecată sau în cadrul îndeplinirii delegației judiciare faptele pe care cealaltă parte își întemeiază pretențiile sau obiecțiile, aceasta din urmă este degrevată de obligația dovedirii lor. Recunoașterea se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată. Recunoașterea expusă în scris se anexează la materialele dosarului.

(5) Renunțarea la recunoașterea efectuată în judecată influențează recunoașterea numai dacă partea care a recunoscut faptele dovedește că mărturisirea lor nu corespunde adevărului, ci este rezultatul unei erori. Numai în acest caz, recunoașterea își pierde valabilitatea.

(6) În cazul când instanța judecătorească are îndoieli referitor la recunoașterea efectuată, constatând că s-a procedat astfel pentru tăinuirea circumstanțelor reale ale cauzei ori în urma unei înșelăciuni, violențe, amenințări sau erori, ea va respinge, printr-o încheiere, recunoașterea. În acest caz, faptele recunoscute urmează a fi dovedite în baza regulilor generale.

(7) Recunoașterea acțiunii sau a faptelor efectuată în primă instanță își păstrează veridicitatea și în instanțele ierarhic superioare.

Articolul 132. Depozițiile martorului

(1) Martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces și căreia îi sînt cunoscute, direct sau indirect, fapte referitoare la cauză. Depozițiile martorului nu pot fi considerate probă dacă el nu a cunoscut personal faptele.

(2) Solicitantul citării în judecată a unui martor este obligat să demonstreze ce fapte importante pentru soluționarea cauzei poate confirma acest martor și să comunice instanței numele și domiciliul lui.

Articolul 133. Persoanele care nu pot fi audiate

ca martori în judecată

Nu pot fi citați în judecată și audiați în calitate de martori:

a) persoanele care, din cauza vîrstei fragede ori a dizabilității, nu sînt în stare să înțeleagă just faptele și să depună asupra lor mărturii veridice;

b) slujitorii cultelor, medicii, avocații, executorii judecătorești, notarii, mediatorii și orice alte persoane pe care legea le obligă să păstreze secretul informației confidențiale primite în exercițiul funcțiunii;

c) funcționarii publici și foștii funcționari publici, asupra datelor ce constituie secret

ocrotit de lege care le-au parvenit în această calitate, dacă nu au fost degrevați, în modul stabilit, de obligația păstrării lui;

d) persoanele care, în virtutea funcției profesionale, au participat la pregătirea, executarea sau răspîndirea publicațiilor periodice, emisiunilor televizate sau radiodifuzate referitor la personalitatea autorului, executorului sau alcătuitorului de materiale ori documente, la informația parvenită de la aceștia în legătură cu activitatea lor, dacă materialele și documentele sînt destinate redacției;

e) judecătorii, referitor la problemele apărute în dezbaterile circumstanțelor cauzei în camera de deliberare la pronunțarea hotărîrii sau sentinței.

Articolul 134. Dreptul refuzului de a depune mărturii

Sînt în drept să refuze de a face depoziții în calitate de martor în judecată:

a) soțul împotriva soției, soția împotriva soțului, inclusiv cei divorțați, copiii, inclusiv cei adoptați (înfiiați), împotriva părinților, părinții împotriva copiilor, inclusiv celor adoptați (înfiiați);

b) frații și surorile unul împotriva altuia, bunei împotriva nepoților, nepoții împotriva bunelor;

c) logodnicii, concubinii unul împotriva altuia;

d) persoana ale cărei depoziții pot cauza prejudicii materiale sau morale martorului sau persoanelor cu care se află în relațiile menționate la lit.a), b) și c);

e) persoana ale cărei depoziții pot duce la dezonorarea sau pot crea un pericol de urmărire administrativă sau penală lor sau persoanelor cu care se află în relațiile specificate la lit.a), b) și c);

f) persoanele care nu pot depune mărturie fără a dezvălui secretul profesional sau comercial;

g) deputații - referitor la datele care le-au devenit cunoscute în virtutea îndeplinirii obligațiilor de deputat;

h) Avocatul Poporului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, adjunctii Avocatului Poporului și funcționarii Oficiului Avocatului Poporului - referitor la faptele care le-au devenit cunoscute în exercițiul împuțenirilor.

Articolul 135. Declarația martorului privind refuzul de a depune mărturii

(1) Martorul care refuză a depune mărturii este obligat să declare în scris refuzul pînă la depunerea mărturiilor, documentînd motivele refuzului. Instanța înștiințează părțile despre refuzul martorului.

(2) Refuzul martorului de a depune mărturii expus oral în ședința de judecată se consemnează în procesul-verbal al ședinței.

(3) Dacă refuză să facă depoziții fără a indica motivele sau dacă motivele sînt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, martorul poate fi supus unei amenzi de 10 unități convenționale.

Articolul 136. Obligațiile și drepturile martorului

(1) Persoana citată în calitate de martor este obligată să se prezinte în fața instanței judecătorești la data și la ora stabilită și să depună mărturii veridice. Martorul citat care nu se poate prezenta în instanță din cauză de sănătate, bătrînețe, dizabilitate sau din alte motive pe care aceasta le consideră întemeiate poate fi audiat de instanță la locul aflării sale.

(2) Pentru depoziții false făcute cu bună-știință, pentru refuzul sau eschivarea, contrar legii, de a face depoziții, martorul răspunde în conformitate cu legislația penală.

(3) Martorului care nu se prezintă în ședință de judecată din motive pe care instanța le consideră neîntemeiate i se aplică o amendă de pînă la 5 unități convenționale. Dacă nu se prezintă nici după cea de a doua citare, instanța are dreptul să dispună aducerea lui forțată în judecată și aplicarea unei amenzi repetate de pînă la 10 unități convenționale.

(4) Martorul are dreptul la restituirea cheltuielilor suportate în legătură cu citarea sa în judecată și la o compensație pentru sustragere de la ocupațiile sale obișnuite, al cărei quantum se determină în modul stabilit de lege.

Articolul 137. Înscrierile

(1) Se consideră înscris orice document, act, convenție, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum și primit prin fax, poștă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informației care se referă la circumstanțe importante pentru soluționarea cauzei și care pot confirma veridicitatea lor.

(2) Se consideră probă scrisă sentințele, hotărîrile și alte acte judecătorești, procesele-verbale ale actelor procedurale, procesele-verbale ale ședințelor judiciare, anexele (scheme, proiecte, desene etc.) la procesele-verbale ale actelor procedurale.

Articolul 138. Prezentarea înscrisurilor

(1) Înscrierile se depun în judecată de către părți și de alți participanți la proces. La solicitarea acestora, înscrisurile sînt reclamate de instanță părților, altor participanți la proces, precum și persoanelor care nu sînt participanți la proces.

(1¹) Dacă participantul la proces nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea înscrisurilor și pe parcursul examinării cauzei se constată că acestea sînt deținute de participant, dar nu au fost prezentate, instanța poate considera dovedite afirmațiile participantului care a solicitat prezentarea, cu privire la cuprinsul înscrisurilor reclamate.

(2) Dacă înscrisul se păstrează la o autoritate, organizație sau la o altă persoană sau

instituție, instanța, la cererea participantului la proces, dispune prezentarea lui în termen. Această prescripție nu se referă la înscrisurile care pot fi obținute fără concursul instanței. Obținerea și prezentarea înscrisului se fac pe cheltuiala solicitantului.

(3) Dacă pentru soluționarea cauzei importanță are numai o parte din document, instanța primește un extras din el, autentificat în modul stabilit de lege.

(4) Înscrisul se depune în original sau în copie autentificată în modul stabilit de lege, indicându-se locul de aflare a originalului. Înscrisul se depune în original când, conform legii sau unui alt act normativ, circumstanțele cauzei trebuie confirmate numai cu documente în original și când, ca urmare a soluționării cauzei, înscrisul își pierde efectul juridic sau când copiile de pe documentul prezentat au cuprinsuri contradictorii, precum și în alte cazuri când instanța consideră necesară prezentarea originalului.

(5) Dacă, în conformitate cu afirmațiile părții interesate, documentul în original se află pe mâna părții adverse, probațiunea se efectuează prin înaintarea unui demers privind obligarea părții adverse la prezentarea lui în original. În cazul în care partea adversă nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea documentului în original, se va utiliza copia de pe original, prezentată de persoana interesată dacă legea nu prevede altfel. Instanța va aprecia forța probantă a copiei autentificate după intima ei convingere.

(6) Copiile de pe documentele prezentate în judecată de către participantul la proces se înmânează participanților la proces care nu dispun de ele.

(7) Partea care a prezentat un document sau un alt înscris pentru a dovedi anumite circumstanțe poate renunța la acest mijloc de probațiune numai cu consimțământul părții adverse.

Articolul 139. Aprecierea autenticității probelor scrise

(1) Documentele și alte acte eliberate de autorități și de persoane cu funcție de răspundere în limitele competenței și împuternicirilor lor se prezumă a fi autentice. Dacă are unele suspiciuni în privința autenticității lor, instanța este în drept să ceară din oficiu ca autoritatea sau persoana cu funcție de răspundere care le-a eliberat să certifice autenticitatea lor. Autenticitatea documentelor și a altor acte eliberate de autoritățile străine se determină conform art.466.

(2) La evaluarea documentelor și altor înscrisuri, instanța judecătorească trebuie să se încredințeze, în raport cu alte probe, că documentul ori un alt înscris este emis de autoritatea autorizată, că este semnat de persoana împuternicită, că documentul conține toate elementele prescriptibile unor astfel de documente.

(3) La constatarea veridicității copiei de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească verifică procedeul tehnic de copiere, garantarea identității cuprinsului copiei cu cel al originalului, modul de conservare a copiei.

(4) Instanța judecătorească nu poate considera dovedit un fapt adevărat numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părți nu sînt identice, rămînînd imposibilă determinarea prin intermediul altor probe a

adevărului cuprins al originalului.

(5) Dacă una dintre părți sau un alt participant la proces intenționează să împiedice utilizarea în judecată a documentului sau a unui alt înscris prin lichidarea sau prin aducerea lui la inutilizabilitate, afirmațiile persoanei interesate despre cuprinsul documentului pot fi considerate de instanță ca fiind doveditoare.

(6) Puterea probantă a documentului sau a unui alt înscris deteriorat (cu ștersături, radieri, completări etc.) se stabilește de instanță după intima ei convingere.

Articolul 140. Obținerea modelelor de scris pentru cercetarea comparativă a documentelor scrise și a semnăturilor de pe ele

(1) Autenticitatea unui document sau a unui alt înscris poate fi demonstrată prin compararea scrisului ori a semnăturilor. În acest caz, persoana interesată trebuie să prezinte în instanță judecătorească documente sau alte acte utile pentru compararea scrisului sau semnăturilor ori să solicite obținerea lor prin concursul instanței.

(2) Dacă persoana care a semnat contestă autenticitatea scrisului ori a semnăturii de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească este în drept să-i solicite un model al scrisului ori al semnăturii ei pentru cercetare comparativă. Asupra obținerii modelului instanța emite o încheiere. Refuzul de a prezenta modelul de scris sau semnătură poate fi calificat de instanță ca recunoașterea scrisului ori a semnăturii.

(3) Modelul scrisului poate fi obținut de instanța judecătorească cu participarea specialistului.

(4) Dacă, după confruntarea înscrisului cu scrisul ori semnătura persoanei, nu constată adevărul, instanța dispune ca verificarea să se efectueze de către expert.

(5) Despre data, locul, condițiile și procedura obținerii modelului de scris sau de semnătură se întocmește un proces-verbal, semnat de judecător, de persoana care a dat modelul de scris ori de semnătură, de specialist, după caz.

Articolul 141. Restituirea înscrisurilor

(1) După ce hotărârea judecătorească devine irevocabilă, înscrisul se restituie, la cerere, persoanei care l-a prezentat, la dosar anexându-se copia de pe el, autenticată de judecător. Nu se restituie înscrisul care și-a pierdut efectul juridic pentru persoana care a prezentat actul.

(2) Cu acordul instanței judecătorești, înscrisurile pot fi restituite anterior devenirii irevocabile a hotărârilor judecătorești.

Articolul 142. Probele materiale, determinarea lor

(1) Sînt probe materiale diferitele obiecte care, prin aspect, calitate, proprietăți, însușiri, schimbări, loc de aflare sau prin alte caracteristici, pot servi la constatarea circumstanțelor importante pentru soluționarea cauzei.

(2) Determinarea probelor materiale înseamnă desemnarea obiectelor de cercetare și stabilirea faptelor care urmează a fi dovedite prin aceste probe. Instanța judecătorească poate dispune atragerea de specialiști și experți la cercetarea probelor materiale.

Articolul 143. Păstrarea probelor materiale

(1) Probele materiale (inclusiv valorile valutare) se păstrează la dosar ori se predau în camera de păstrare a instanței judecătorești, însoțite de un registru special. Instanța ia măsuri pentru păstrarea lor intactă.

(2) Obiectele care nu pot fi prezentate în judecată se cercetează de către instanța de judecată la locul aflării lor sau în alt loc determinat de instanță, fiind înregistrate video, fotografiate și, după caz, sigilate. Ora, data și locul cercetării la fața locului se consemnează într-un proces-verbal, întocmit la fața locului. Dacă este cazul, procesul-verbal va cuprinde și alte elemente relevante referitoare la obiectele cercetate, care nu pot fi redată prin filmare sau fotografiere. Cercetarea la fața locului se face cu concursul participanților la proces, în prezența specialiștilor și experților, după caz.

(3) Cheltuielile de păstrare a probelor materiale suportate de părți se repartizează între ele conform art.94.

Articolul 144. Examinarea probelor materiale perisabile

(1) Judecătorul sau instanța examinează de urgență probele materiale perisabile la locul lor de aflare, dispun restituirea lor către persoana care le-a prezentat ori remiterea către organizația care le poate folosi la destinație. În ultimul caz, proprietarului îi pot fi restituite obiecte de același gen și calitate ori valoarea lor.

(2) Participanții la proces sînt înștiințați despre locul, data și ora examinării probei materiale perisabile. Neprezentarea acestora, înștiințați în mod legal, nu împiedică examinarea probei.

(3) Datele referitoare la examinarea probelor materiale perisabile se consemnează într-un proces-verbal, care se anexează la dosar.

Articolul 145. Distribuirea probelor materiale

(1) După ce hotărîrea judecătorească rămîne irevocabilă, probele materiale (inclusiv valorile valutare) se restituie persoanelor care le-au prezentat ori se remit celor cărora instanța le-a declarat dreptul asupra lor, ori se comercializează în modul stabilit de instanță.

(2) Obiectele care, potrivit legii, nu se pot afla în posesiunea persoanelor fizice se remit persoanelor juridice respective.

(3) În unele cazuri, probele materiale, după ce sînt examinate de instanța judecătorească, se restituie, la cerere, persoanelor care le-au prezentat, chiar înainte de terminarea procesului, dacă aprobarea cererii nu creează impedimente în soluționarea cauzei.

(4) Referitor la distribuirea probelor materiale înainte de adoptarea hotărîrii, instanța

judecătorească emite o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 146. Înregistrările audio-video

(1) Persoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea unor astfel de înregistrări este obligată să indice persoana care a efectuat înregistrarea, timpul și condițiile înregistrării.

(2) Nu poate servi ca probă înregistrarea audio-video ascunsă dacă nu este permisă prin lege.

Articolul 147. Păstrarea și restituirea suporturilor înregistrărilor audio-video

(1) Suporturile înregistrărilor audio-video se păstrează în instanță judecătorească, însoțite de un registru special. Instanța ia măsuri pentru păstrarea lor intactă. Păstrarea și cercetarea înregistrărilor audio-video se efectuează în condițiile art.143.

(2) După ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă, suporturile înregistrărilor audio-video pot fi restituite persoanei care le-a prezentat. În cazuri excepționale, instanța le poate restitui printr-o încheiere și pînă la data devenirii irevocabile a hotărîrii.

Articolul 148. Dispunerea efectuării expertizei

(1) Pentru elucidarea unor aspecte din domeniul științei, artei, tehnicii, meșteșugurilor artizanale și din alte domenii, apărute în proces, care cer cunoștințe speciale, instanța dispune efectuarea unei expertize, la cererea părții sau a unui alt participant la proces, iar în cazurile prevăzute de lege, din oficiu. Actele reviziei ori ale inspecțiilor departamentale, precum și raportul scris al specialistului, nu pot înlocui raportul de expertiză și nici exclude necesitatea efectuării expertizei în aceeași problemă.

(2) Asupra efectuării expertizei, instanța se pronunță printr-o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 149. Desemnarea expertului

(1) Expertiza judiciară se efectuează de către un expert judiciar înscris în Registrul de stat al experților judiciari. În cazul în care în Registrul de stat al experților judiciari nu sînt experți de specializarea necesară sau în cazul în care nu poate fi numit un alt expert judiciar din motive de incompatibilitate, în calitate de expert judiciar poate fi recunoscută ad-hoc o persoană competentă în specializarea solicitată pentru efectuarea expertizei judiciare.

(2) Părțile aleg, de comun acord, expertul sau instituția de expertiză care urmează să fie desemnată de instanță să efectueze expertiza. În lipsa acordului părților, instanța desemnează expertul sau instituția care urmează să efectueze expertiza.

(3) Dacă în încheierea privind efectuarea expertizei judiciare este indicată doar instituția care urmează să efectueze expertiza, conducătorul instituției în cauză numește expertul și informează în acest sens instanța care a dispus expertiza.

(4) La desemnarea experților pentru efectuarea expertizei în cadrul unei comisii de

expertiză sau pentru efectuarea unei expertize complexe se aplică normele prezentului articol.

Articolul 150. Acțiuni premergătoare expertizei judiciare

După desemnarea expertului, instanța judecătorească convoacă o ședință cu participarea părților, în cadrul căreia se stabilește legătura dintre expert și părți, etapa la care părțile pot fi admise să participe la investigațiile expertului, se aduce la cunoștință părților obiectul expertizei judiciare și întrebările la care expertul urmează să ofere răspunsuri și li se explică faptul că au dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor.

Articolul 151. Recuzarea expertului

(1) Înaintea desemnării expertului, participanții la proces sînt obligați să formuleze recuzări, dacă există temeiurile prevăzute la art. 51, în privința expertului înscris în Registrul de stat al experților judiciari. Temeiul recuzării trebuie dovedit. Dacă participanții la proces nu au formulat recuzări în privința expertului judiciar și nu a fost desemnat expertul care va efectua expertiza judiciară, instituția de expertiză judiciară poate desemna oricare expert pentru efectuarea acesteia.

(2) Cererea de recuzare a expertului înscris în Registrul de stat al experților judiciari se depune odată cu cererea de efectuare a expertizei judiciare și se examinează de către instanța de judecată în condițiile art. 53 alin. (1).

(3) Recuzarea se judecă în ședință de judecată, cu citarea participanților la proces și înștiințarea expertului recuzat. Neprezentarea acestora nu afectează valabilitatea actului dispus de instanță.

(4) Încheierea prin care este soluționată recuzarea expertului poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(5) Dacă, pentru efectuarea expertizei judiciare, a fost desemnată o persoană recunoscută ad-hoc în calitate de expert judiciar în condițiile art. 149 alin. (1), aceasta poate fi recuzată în temeiurile art. 51 și în condițiile art. 53 alin. (1).

(6) Dacă temeiul de recuzare a expertului a apărut ulterior, se vor aplica prevederile art. 52 și 53.

Articolul 152. Drepturile părților și ale altor participanți

la process la dispunerea și efectuarea
expertizei

(1) Părțile și alți participanți la proces au dreptul de a cere desemnarea în calitate de expert a unei anumite persoane sau instituții specializate.

(2) Părțile și ceilalți participanți la proces au dreptul să formuleze și să prezinte în instanță întrebări adresate expertului, însă numai instanța stabilește definitiv întrebările

asupra cărora expertul urmează să se pronunțe. Instanța este obligată să motiveze respingerea întrebărilor propuse expertului de către părți și de către alți participanți la proces.

(3) Părțile și alți participanți la proces au dreptul să ia cunoștință de încheierea instanței de judecată privind efectuarea expertizei, să propună consemnarea în încheierea judecătorească a unor întrebări asupra cărora expertul urmează să se pronunțe, să înainteze expertului recuzări, să participe la investigațiile expertului, să ia cunoștință de raportul de expertiză, să solicite instanței ordonarea efectuării unei expertize judiciare primare, de bază, individuale, monospecializate sau repetate, suplimentare, în comisie, complexe și a altor tipuri de expertiză conform legislației.

(4) Neprezentarea la investigațiile expertului a părților înștiințate în mod legal a căror prezență nu este obligatorie nu atrage nulitatea raportului de expertiză.

Articolul 153. Cuprinsul încheierii privind efectuarea expertizei

(1) În încheierea judecătorească privind efectuarea expertizei se indică: denumirea instanței care a dispus efectuarea expertizei, data emiterii dispoziției, numele sau denumirea părților, cauza care se examinează, denumirea expertizei, faptele pentru a căror elucidare se efectuează expertiza, întrebările puse în fața expertului, numele expertului sau denumirea instituției căreia i se încredințează expertiza, materialele în litigiu și cele trimise la expertiză judiciară pentru comparație, alte date privind efectuarea expertizei judiciare, în sarcina cui se pune achitarea costului expertizei judiciare, alte date prevăzute de lege.

(2) În încheiere se indică, de asemenea, faptul că expertul este somat de instanța judecătorească sau de șeful instituției de expertiză (dacă expertul este numit de conducătorul acestei instituții) de răspunderea penală în cazul prezentării cu bună știință a unui raport de expertiză fals.

Articolul 154. Drepturile și obligațiile expertului

(1) Expertul este în drept să ia cunoștință de materialele din dosar referitoare la obiectul expertizei, să solicite instanței printr-un demers punerea la dispoziție de materiale suplimentare necesare elaborării raportului de expertiză, să participe la ședința de judecată și, cu permisiunea instanței, să pună participanților la proces întrebări referitor la obiectul expertizei, să ia cunoștință de partea respectivă a procesului-verbal și să facă observații asupra caracterului exhaustiv și corect al consemnării acțiunilor și explicațiilor sale, să demonstreze în raportul de expertiză importanța, pentru soluționarea cauzei, a circumstanțelor constatate din inițiativă proprie, să depună raportul și să dea explicații în limba maternă ori în limba pe care o cunoaște, să se folosească de serviciile traducătorului, să înainteze plângeri împotriva acțiunilor instanței care îi știrbesc drepturile în efectuarea expertizei, să se abțină de a da raport dacă întrebările ce i-au fost adresate depășesc sfera cunoștințelor sale speciale sau dacă materialele puse la dispoziția sa sînt insuficiente, să i se compenseze cheltuielile de efectuare a expertizei și să primească onorariul pentru lucrul efectuat dacă expertiza nu intră în sfera obligațiilor de serviciu în instituție de stat.

(2) Expertul este în drept, în măsura stabilită de instanța judecătorească, să consulte

părțile în problemele de efectuare a expertizei, să nu întreprindă, fără încuviințarea instanței care a dispus efectuarea expertizei, cercetări care să distrugă total ori parțial obiectul cercetării ori care să schimbe calitatea sau însușirea lui.

(3) Pentru depunerea cu bună știință a unui raport fals, expertul răspunde în conformitate cu legislația penală. În cazul efectuării expertizei într-o instituție de expertiză, răspunderea pentru veridicitatea raportului depus o poartă expertul sau expertii desemnați de șeful instituției.

(3¹) Expertul are obligația să nu divulge circumstanțele și datele ce i-au devenit cunoscute în urma efectuării expertizei sau în urma participării la o ședință de judecată închisă, inclusiv cele ce se referă la inviolabilitatea vieții private și a vieții de familie, precum și cele ce constituie secret de stat, secret de serviciu, secret comercial sau un alt secret ocrotit de lege.

(4) Expertul este obligat să prezinte explicații instanței judecătorești ori de câte ori i se cere. Expertul poate da explicații instanței în scris, prezentându-se personal în ședință la ora, data și locul citării, sau poate comunica cu instanța și participanții la proces prin videoconferință. În cazul neprezentării nejustificate a explicațiilor, al modificării raportului de expertiză judiciară în ședință de judecată față de cel depus în scris, al refuzului de a efectua expertiza judiciară, dacă este obligat să o efectueze, sau al neprezentării materialelor din dosar ori a altor materiale utilizate, cheltuielile suportate de persoanele interesate vor fi puse în sarcina expertului. În aceste cazuri, expertului i se poate aplica și amendă de 15 unități convenționale. În cazul neîndeplinirii obligațiilor după aplicarea amenzii sau în caz de nerecuperare a cheltuielilor suportate de persoanele interesate, sancțiunea cu amendă se aplică repetat.

(5) Tergiversarea de către expert a executării însărcinărilor primite se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale.

Articolul 155. Procedura de efectuare a expertizei

(1) Expertiza se efectuează de către persoanele desemnate conform art.149. Efectuarea expertizei poate fi încredințată mai multor experți.

(2) Expertiza se efectuează în localul instanței judecătorești sau în altă parte, în funcție de caracterul cercetării sau de circumstanțele care fac dificilă ori chiar imposibilă aducerea obiectului cercetării în fața instanței. Părțile și alți participanți la proces au dreptul să asiste la efectuarea expertizei, cu excepția cazurilor când prezența lor nu este obligatorie sau ar putea împiedica lucrul experților.

(3) Pentru efectuarea expertizei la fața locului, este obligatorie citarea părților și a altor participanți la proces interesați, aceștia fiind obligați să dea expertului orice explicație în legătură cu obiectul expertizei.

(4) - *abrogat.*

Articolul 156. - *abrogat.*

Articolul 157. - *abrogat.*

Articolul 158. Raportul de expertiză

(1) Raportul de expertiză se elaborează în scris.

(2) Raportul de expertiză se depune în instanță judecătorească cu cel puțin 5 zile înainte de data ședinței de judecată.

(3) Raportul de expertiză va cuprinde descrierea amplă a investigațiilor și concluziile pe marginea lor, răspunsul la întrebările instanței judecătorești. În cazul în care constată, pe parcursul efectuării expertizei, existența unor circumstanțe importante pentru soluționarea cauzei referitor la care nu i s-au pus întrebări, expertul este în drept să includă în raport deducțiile sale asupra lor.

(4) Raportul de expertiză este examinat în ședință de judecată și evaluat în ansamblu cu celelalte probe.

(5) Părțile și alți participanți la proces sînt în drept să obiecteze împotriva raportului de expertiză și împotriva altor probleme ce țin de acesta.

(6) Raportul de expertiză nu este obligatoriu pentru instanța judecătorească și se apreciază conform art.130. Respingerea lui însă trebuie să fie motivată.

Articolul 159. - *abrogat.*

Articolul 160. Abținerea expertului de a prezenta raportul

(1) Dacă este ferm convins că nu poate rezolva, în baza cunoștințelor lui speciale sau a nivelului de cunoștințe, sarcinile puse în fața sa ori că materialele prezentate îi sînt insuficiente pentru cercetări și deducții, expertul se abține în scris să efectueze expertiza, menționînd motivele. Expertul restituie totodată instanței judecătorești materialele care i-au fost prezentate pentru expertiză.

(2) Dacă expertiza a fost încredințată unei instituții oficiale de expertiză judiciară, împuternicirile specificate la alin.(1) le exercită conducătorul instituției.

Capitolul XI AMENZILE JUDICIARE

Articolul 161. Amenzile judiciare

(1) Amenzile judiciare se aplică de către instanța judecătorească, în cazurile și în proporțiile stabilite de prezentul cod, persoanelor care au săvîrșit încălcări procedurale. O dată cu aplicarea sancțiunii, se va constata încălcarea. Nu pot fi amendați minorii care, la data săvîrșirii încălcării procedurale, nu au împliniți 16 ani.

(2) Amenda se stabilește în unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 50 de lei.

(3) Amenzile judiciare aplicate de instanța judecătorească persoanelor cu funcție de

răspundere din autoritățile publice, din alte organe și organizații se încasează din contul acestor persoane, chiar dacă autoritatea, organul sau organizația în care activează cei sancționați participă sau nu în procesul respectiv.

Articolul 162. - *abrogat.*

Articolul 163. Procedura de examinare a aplicării amenzii

(1) Aplicarea amenzii se stabilește prin încheiere judecătorească în ședința în care se examinează cauza, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale, precum și în ședință aparte, cu înștiințarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancționarea vinovaților.

(2) În cazul în care aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancționați li se va comunica încheierea judecătorească.

(3) Încheierea judecătorească privind aplicarea amenzii poate fi atacată odată cu fondul cauzei. Dacă hotărîrea sau decizia instanței nu este atacată, recursul separat împotriva încheierii de aplicare a amenzii se depune în termenul prevăzut de lege după ce hotărîrea sau decizia rămîne irevocabilă prin neatacare, cu excepția cazului în care încheierea este emisă de Curtea Supremă de Justiție.

(4) Încheierea privind aplicarea amenzii devine executorie după verificarea legalității acesteia în condițiile alin. (3) de către instanța ierarhic superioară, după expirarea termenului de apel sau recurs, dacă nu s-a exercitat calea de atac corespunzătoare, sau de la pronunțarea acesteia de către Curtea Supremă de Justiție.

Articolul 164. - *abrogat.*

Articolul 165. - *abrogat.*

Titlul II
PROCEDURA ÎNAINTEA PRIMEI INSTANȚE
A. PROCEDURA CONTENCIOASĂ
Capitolul XII
ACȚIUNEA CIVILĂ

Articolul 166. Forma și cuprinsul cererii de chemare

în judecată

(1) Oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenței sau inexistenței unui drept trebuie să depună în instanța competentă o cerere de chemare în judecată.

(2) În cererea de chemare în judecată se indică:

a) instanța căreia îi este adresată;

b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui, numărul de identificare de stat (IDNO) - pentru persoane juridice și întreprinzători individuali și numărul de identificare personal (IDNP) - pentru persoane fizice; dacă reclamantul este o persoană juridică, datele bancare, numele reprezentantului și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de reprezentant dacă reclamantul locuiește în străinătate, adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces;

b¹) numărul de telefon și alte date de contact ale reclamantului persoană fizică; numărul de telefon, adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor și alte date de contact ale reclamantului persoană juridică;

c) numele sau denumirea pîrîtului, domiciliul ori sediul lui;

c¹) numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale pîrîtului, în cazul în care reclamantul dispune de aceste date;

c²) numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor și alte date de contact ale reprezentantului reclamantului;

d) esența încălcării sau a pericolului de încălcare a drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale reclamantului, pretențiile lui;

e) circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretențiile și toate probele de care acesta dispune în momentul depunerii cererii;

e¹) lista probelor anexate;

e²) lista probelor reclamate;

e³) cererile de reclamare a probelor, efectuare a expertizei, numire/recuzare a expertului, alte cereri formulate;

f) pretențiile reclamantului către pîrît;

g) valoarea acțiunii, dacă aceasta poate fi evaluată;

h) date despre respectarea procedurii de soluționare prealabilă a litigiului pe cale extrajudiciară dacă pentru un astfel de litigiu îndeplinirea procedurii este prevăzută de lege sau de contractul părților;

i) documentele anexate la cerere.

(3) Cererea de chemare în judecată poate cuprinde și alte date, importante pentru soluționarea cauzei, precum și demersurile reclamantului.

(4) Reclamantul poate formula în cererea de chemare în judecată mai multe pretenții, conexe prin temeiurile apariției sau prin probe.

(5) Cererea de chemare în judecată se semnează de reclamant sau de reprezentantul

lui împuternicit în modul stabilit.

(6) Cererea de chemare în judecată sau cererea de exercitare a unei căi de atac este valabil făcută chiar dacă poartă o denumire incorectă.

(7) Cererea de chemare în judecată a reclamantului persoană fizică care este asistat în judecată de un avocat și cererea de chemare în judecată a reclamantului persoană juridică trebuie să fie dactilografiate și depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

Articolul 167. Actele care se anexează la cererea de chemare în judecată

(1) La cererea de chemare în judecată se anexează:

a) copiile de pe cererea de chemare în judecată și de pe înscrieri, certificate de către parte, pe proprie răspundere, într-un număr egal cu numărul de pârîți și de intervenienți, dacă ei nu dispun de aceste acte, plus un rînd de copii pentru instanță. Copiile vor fi certificate de către parte pentru conformitate cu originalul. Dacă înscrierile și cererea de chemare în judecată sînt făcute într-o limbă străină, instanța dispune prezentarea traducerii lor în modul stabilit de lege;

a¹) copia de pe actul de identitate al reclamantului persoană fizică;

b) dovada de plată a taxei de stat;

c) documentele care certifică circumstanțele pe care reclamantul își întemeiază pretențiile și copiile de pe aceste documente pentru pârîți și intervenienți, dacă aceștia nu dispun de ele;

d) documentele care confirmă respectarea procedurii de soluționare prealabilă a litigiului, dacă respectarea acestei proceduri este prevăzută de lege sau de contractul părților;

e) documentul ce legalizează împuternicirile reprezentantului;

f) copia de pe cererea de reclamare a probelor;

g) copia de pe cererea de efectuare a expertizei;

h) copia de pe cererea de numire/recuzare a expertului;

i) copiile de pe alte cereri formulate.

(2) La cererea de chemare în judecată, reclamantul poate anexa și alte documente și demersuri.

(3) Cererile indicate la lit. f)-i) se depun fie odată cu cererea de chemare în judecată, fie în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare.

Articolul 168. Primirea și repartizarea cererii de chemare

în judecată

(1) Cererea de chemare în judecată introdusă în instanță se repartizează, în termen de 24 de ore, judecătorului sau, după caz, completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(2) Judecătorul care a primit cererea de chemare în judecată spre examinare verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege. Dacă cererea de chemare în judecată nu întrunește exigențele prevăzute de lege, urmează a fi aplicate prevederile art. 171 alin. (1).

(3) Judecătorul poate încuviința printr-o încheiere, în condițiile legii, efectuarea unor măsuri de asigurare a acțiunii și a probelor.

(4) Printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, judecătorul acceptă cererea de chemare în judecată în decurs de 5 zile de la repartizare, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 169. Refuzul de a primi cererea de chemare

în judecată

(1) Judecătorul refuză să primească cererea de chemare în judecată dacă:

a) cererea nu urmează a fi judecată în instanță judecătorească în procedură civilă;

b) există o hotărâre judecătorească irevocabilă cu privire la un litigiu între aceleași părți, asupra aceluiași obiect și având aceleași temeuri sau o încheiere judecătorească prin care se admite încetarea procesului în legătură cu faptul că reclamantul a renunțat la acțiune sau că între părți s-a încheiat o tranzacție;

b¹) reclamantul și-a retras acțiunea civilă la faza judecării cauzei în procesul penal, dacă retragerea a fost acceptată de instanță;

c) aceasta este depusă de un organ, organizație sau o persoană în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unei alte persoane fără ca prezentul cod sau o altă lege să le delege dreptul adresării în judecată în acest scop;

d) există o hotărâre arbitrală, obligatorie pentru părți, cu privire la litigiul dintre aceleași părți, asupra aceluiași obiect și având aceleași temeuri, cu excepția cazurilor în care judecata a respins cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărârii arbitrale sau a desființat hotărârea arbitrală;

e) reclamantului și/sau pârîtului îi lipsește capacitatea de folosință, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 59 alin. (2).

(2) În decursul a 5 zile de la data repartizării cererii de chemare în judecată, judecătorul dispune, printr-o încheiere motivată, refuzul de primire a cererii și remite reclamantului încheierea și cererea cu toate documentele anexate. Încheierea poate fi

atacată cu recurs.

(3) Refuzul judecătorului de a primi cererea de chemare în judecată exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiași reclamant, cu aceeași acțiune împotriva aceluiași pîrît, cu același obiect și aceleași temeuri.

Articolul 170. Restituirea cererii de chemare în judecată

(1) Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă:

a) reclamantul nu a respectat procedura de soluționare prealabilă a cauzei pe calea extrajudiciară, inclusiv prin mediere, prevăzută de lege pentru categoria respectivă de cauze sau de contractul părților;

b) instanța nu este competentă să judece cauza;

c) cererea a fost depusă de o persoană care, în cauza civilă respectivă, nu are capacitate de exercițiu al drepturilor procedurale civile;

d) soțul a înaintat acțiunea de desfacere a căsătoriei fără consimțământul soției, în timpul sarcinii sau în primul an de la nașterea copilului;

e) cererea nu este semnată ori este semnată de o persoană neîmputernicită de a o semna ori este semnată fără a se indica funcția semnatarului;

f) cererea a fost depusă în numele persoanei interesate de către o persoană neîmputernicită de a porni și a susține procesul;

g) la aceeași instanță sau la o alta, se află în judecată un litigiu între aceleași părți, asupra aceluiași obiect și avînd aceleași temeuri;

h) - *abrogată*;

i) reclamantul își retrage cererea înainte de emiterea încheierii privind intentarea procesului;

j) la depunerea cererii în procedură specială se constată un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătorești.

(2) Cererea de chemare în judecată se restituie printr-o încheiere motivată, în care judecătorul indică instanța unde trebuie să se adreseze reclamantul, dacă cauza nu este de competența instanței respective, sau modalitatea de înlăturare a circumstanțelor ce împiedică intentarea procesului.

(3) În decursul a 5 zile de la data repartizării cererii de chemare în judecată, judecătorul dispune, printr-o încheiere, restituirea cererii și remite reclamantului încheierea și cererea cu toate documentele anexate.

(4) Restituirea cererii de chemare în judecată nu exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiași reclamant, cu aceeași acțiune, împotriva aceluiași pîrît, cu același obiect și aceleași temeuri dacă reclamantul a lichidat încălcările.

(5) Încheierea prin care instanța judecătorească restituie cererea în temeiul alin.(1) lit.a), b), c) și g) poate fi atacată cu recurs.

Articolul 171. Cazurile în care nu se dă curs cererii

(1) După ce constată că cererea a fost depusă în judecată fără a se respecta condițiile art.166 și 167 alin.(1) lit.a), b), c) și e), judecătorul emite, în cel mult 5 zile de la repartizarea cererii, o încheiere pentru a nu se da curs cererii, comunicând persoanei care a depus cererea acest fapt de încălcare și acordându-i un termen rezonabil pentru lichidarea neajunsurilor.

(2) Dacă persoana care a depus cererea îndeplinește în termen toate cerințele enumerate în încheierea judecătorului, cererea se consideră depusă la data prezentării inițiale în judecată. În caz contrar, ea nu se consideră depusă și, împreună cu actele anexate, se restituie reclamantului printr-o încheiere judecătorească ce poate fi atacată cu recurs.

Articolul 172. Intentarea acțiunii reconvenționale

(1) Pînă la începerea dezbaterilor judiciare, pîrîtul are dreptul să intenteze împotriva reclamantului o acțiune reconvențională pentru a fi judecată odată cu acțiunea inițială.

(2) Intentarea acțiunii reconvenționale se face conform regulilor generale de intentare a acțiunii. Dispozițiile privind administrarea probelor se aplică în mod corespunzător.

Articolul 173. Condițiile primirii acțiunii reconvenționale

(1) Judecătorul primește acțiunea reconvențională dacă:

a) aceasta urmărește compensarea pretenției inițiale;

b) admiterea ei exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale;

c) ea și acțiunea inițială sînt în conexiune, iar judecarea lor simultană ar duce la soluționarea rapidă și justă a litigiilor;

d) - *abrogată*.

(2) Dacă, în cazurile menționate la alin. (1) lit.a) și c), se constată că numai acțiunea principală poate fi judecată, instanța o judecă separat.

(3) Dacă cererea depusă ca reconvențională nu se încadrează în niciun temei prevăzut la alin. (1) din prezentul articol sau este depusă peste termenul stabilit la art. 172, instanța o restituie părții printr-o încheiere protocolară nesusceptibilă de recurs, cu posibilitatea depunerii acesteia în condiții generale.

Capitolul XIII **ASIGURAREA ACȚIUNII**

Articolul 174. Temeiurile asigurării acțiunii

(1) La cererea participanților la proces, judecătorul sau instanța dispune în aceeași zi aplicarea sau neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii. Asigurarea se admite în orice fază a procesului pînă la etapa în care hotărîrea judecătorească devine definitivă, în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii ar face imposibilă executarea hotărîrii judecătorești.

(2) La dispunerea măsurilor de asigurare a acțiunii în litigiile care pot viza competențele Băncii Naționale a Moldovei sau pe cele ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare, instanța de judecată aplică *mutatis mutandis* prevederile art. 11¹ alin. (2)-(5) și (7) din Legea nr. 548-XIII din 21 iulie 1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei sau prevederile art. 23 alin. (2)-(8) și (11) din Legea nr. 192-XIV din 12 noiembrie 1998 privind Comisia Națională a Pieței Financiare, după caz. În aceste litigii nu pot fi dispuse măsurile de asigurare a acțiunii prevăzute la art. 175 alin. (1) lit. b) și c) și alin. (2) din prezentul cod.

Articolul 175. Măsurile de asigurare a acțiunii

(1) În vederea asigurării acțiunii, judecătorul sau instanța este în drept:

a) să pună sechestru pe bunurile sau pe sumele de bani ale pîrîtului, inclusiv pe cele care se află la alte persoane;

a¹) să noteze acțiunea, în registrele de publicitate prevăzute de lege, în raport cu drepturile pîrîtului;

b) să interzică pîrîtului săvîrșirea unor anumite acte;

c) să interzică altor persoane săvîrșirea unor anumite acte în privința obiectului în litigiu, inclusiv transmiterea de bunuri către pîrît sau îndeplinirea unor alte obligații față de el;

d) să suspende vînzarea bunurilor sechestrate în cazul intentării unei acțiuni de ridicare a sechestrului de pe ele (radierea din actul de inventar);

e) să suspende urmărirea, întemeiată pe un document executoriu, contestat de către debitor pe cale judiciară.

(2) Judecătorul sau instanța dispune, la cererea participanților la proces, aplicarea și a altor măsuri de asigurare a acțiunii care să corespundă scopurilor specificate la art.174. Pot fi admise concomitent mai multe măsuri de asigurare a acțiunii dacă valoarea bunurilor sechestrate nu depășește valoarea acțiunii.

(3) În cazul încălcării interdicțiilor specificate la alin.(1) lit.b) și c), vinovaților se aplică o amendă de la 10 la 20 de unități convenționale. Pe lîngă aceasta, reclamantul poate cere vinovaților reparația prejudiciilor cauzate prin neexecutarea încheierii judecătorești de asigurare a acțiunii.

(4) Sechestrul sau interdicția aplicată în privința unui drept înregistrat într-un registru de publicitate prevăzut de lege nu împiedică titularul dreptului să încheie acte juridice de dispoziție cu privire la drept, cu condiția că actul juridic stipulează expres că

este încheiat sub condiția suspensivă a ridicării sechestrului sau interdicției. În acest caz, dreptul dobânditorului doar se înregistrează provizoriu.

(5) Nu pot fi puse sub sechestru, inclusiv în procesele de insolvabilitate, acțiunile emise de bănci, care cad sub incidența dispozițiilor art. 45 alin. (4), art. 46 alin. (4), art. 52 alin. (1) lit. b) și c), alin. (2), alin. (3), alin. (6) și art. 52¹ din Legea nr. 202/2017 privind activitatea băncilor. În cazurile prevăzute de prezentul alineat, pot fi puse sub sechestru mijloacele bănești rezultante din înstrăinarea acestor acțiuni.

(6) Instanța de judecată nu poate dispune, inclusiv în procesele de insolvabilitate, măsuri de asigurare a acțiunii care au drept obiect sau efect interzicerea înstrăinării obligatorii a acțiunilor emise de bănci, care cad sub incidența dispozițiilor art. 45 alin. (4), art. 46 alin. (4), art. 52 alin. (1) lit. b) și c), alin. (2), alin. (3), alin. (6) și art. 52¹ din Legea nr. 202/2017 privind activitatea băncilor.

Articolul 175¹. Notarea acțiunii în registrul de publicitate

prevăzut de lege

(1) În cazurile prevăzute de art.283²⁷ din Codul civil și în alte cazuri prevăzute de lege, acțiunea este notată în registrul de publicitate prevăzut de lege la cererea reclamantului, fără intervenția instanței de judecată.

(2) Reclamantul poate cere instanței de judecată să dispună notarea acțiunii pentru alte cazuri decât cele prevăzute la alin.(1).

(3) Dacă legea nu prevede altfel, notarea acțiunii efectuate în raport cu un drept înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege nu împiedică efectuarea înregistrărilor, înregistrărilor provizorii sau a notărilor în folosul terților fără consimțământul solicitantului sau al beneficiarului notării.

(4) Instanța de judecată va dispune notarea acțiunii, dar nu va dispune aplicarea sechestrului sau a interdicției asupra dreptului înregistrat într-un registru de publicitate prevăzut de lege dacă notarea acțiunii constituie o măsură de asigurare suficientă pentru a proteja interesele legitime ale reclamantului.

(5) Dispozițiile art.176 privind ordinea aplicării sechestrului se aplică în mod corespunzător ordinii dispunerii notării acțiunii de către instanța de judecată.

(6) Dacă acțiunea în privința căreia s-a dispus notarea se admite, reclamantul poate urmări dreptul înregistrat atât împotriva pîrîtului, cât și împotriva oricărei persoane care l-a dobîndit ulterior.

Articolul 176. Modalitatea aplicării sechestrului pe bunuri

(1) Aplicarea sechestrului pe bunurile organizației sau ale persoanei fizice cu statut de întreprinzător, în cazul asigurării acțiunii, se efectuează în următoarea ordine:

a) în primul rînd, pe bunurile care nu participă nemijlocit în producție: valori

mobiliare, mijloace bănești (în monedă națională și în valută străină, inclusiv în numerar), autoturisme, obiecte de design din oficii și alte bunuri;

b) în al doilea rând, pe produsele finite (mărfuri), precum și pe alte bunuri materiale care nu participă nemijlocit în procesul de producție și care nu sînt destinate utilizării nemijlocite în producție;

c) în al treilea rând, pe bunurile imobiliare, precum și pe materia primă, materiale, mașini, unelte, utilaje, instalații, echipamente și alte mijloace fixe, destinate utilizării nemijlocite în producție;

d) în al patrulea rând, pe bunurile predate unor alte persoane.

(2) Sechestrarea bunurilor se efectuează în limita valorii revendicărilor din acțiune.

(3) În funcție de măsura asiguratorie întreprinsă, judecătorul sau instanța înștiințează organul care înregistrează bunul sau dreptul asupra lui.

Articolul 177. Cuprinsul și modul de soluționare a cererii de asigurare a acțiunii

(1) În cererea de asigurare a acțiunii se indică motivele și circumstanțele pentru care se solicită asigurarea acțiunii.

(2) Cererea de asigurare a acțiunii se soluționează de către judecătorul care examinează cauza în ziua depunerii, fără înștiințarea pîrîtului și a celorlalți participanți la proces. Dacă cererea de asigurare a acțiunii este depusă concomitent cu cererea de chemare în judecată, aceasta se soluționează în ziua emiterii încheierii privind acceptarea cererii de chemare în judecată, fără înștiințarea pîrîtului și a celorlalți participanți la proces.

(2¹) Dacă cererea de asigurare a acțiunii este formulată în timpul ședinței de judecată, aceasta se soluționează de către instanță în ședința respectivă, indiferent de absența unor participanți la proces.

(3) Judecătorul pronunță o încheiere motivată privind asigurarea sau neasigurarea acțiunii.

Articolul 178. Executarea încheierii de asigurare a acțiunii

(1) Încheierea de asigurare a acțiunii se execută imediat, în ordinea stabilită pentru executarea actelor judecătorești.

(2) Încheierea de asigurare a acțiunii se comunică de către instanță reclamantului, iar copia încheierii de asigurare a acțiunii - pîrîtului, inclusiv prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Articolul 179. Substituirea unei forme de asigurare

a acțiunii printr-o altă formă

(1) La cererea participanților la proces, se admite substituirea unei forme de

asigurare a acțiunii printr-o altă formă.

(2) Substituirea unei forme de asigurare a acțiunii printr-o altă formă se soluționează în ședință de judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea problemei.

(2¹) Încheierea judecătorească privind substituirea unei forme de asigurare a acțiunii printr-o altă formă poate fi atacată cu recurs.

(3) În cazul asigurării acțiunii prin care se cere plata unei sume, pîrîtul este în drept ca, în locul măsurilor de asigurare luate, să depună pe contul de depozit al instanței suma cerută de reclamant.

Articolul 180. Anularea măsurilor de asigurare a acțiunii

(1) Măsura anterioară de asigurare a acțiunii poate fi anulată la cererea pîrîtului de către instanța care a ordonat măsura de asigurare ori de instanța în a cărei procedură se află cauza.

(2) Anularea măsurii anterioare de asigurare a acțiunii se soluționează în ședință de judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor repetată însă nu împiedică examinarea problemei. Încheierea judecătorească privind anularea măsurilor de asigurare a acțiunii poate fi atacată cu recurs. Recursul împotriva încheierii de anulare a măsurilor de asigurare a acțiunii sau de substituie a unei forme de asigurare cu o alta suspendă executarea încheierii.

(2¹) Anularea măsurilor de asigurare a acțiunii se dispune de instanța de judecată odată cu pronunțarea asupra fondului printr-o hotărîre de respingere a acțiunii. Reglementările referitoare la caracterul definitiv al actului judecătorec prin care se soluționează fondul sînt aplicabile integral și asupra prevederilor referitoare la măsurile de asigurare.

(3) În cazul respingerii acțiunii, măsurile anterioare de asigurare a acțiunii se mențin pînă cînd hotărîrea judecătorească devine definitivă. În cazul admiterii acțiunii, măsurile anterioare de asigurare își păstrează efectul pînă la executarea hotărîrii judecătorești.

(3¹) În cazul încetării procedurii de executare în conformitate cu prevederile art. 83 alin. (1) lit. d) și e) din Codul de executare, instanța de judecată care a emis documentul executoriu, la cererea părții interesate, dispune printr-o încheiere imediat executorie anularea măsurilor de asigurare a acțiunii. În cazurile prevăzute la art. 83 alin. (1) lit. a)-c), f) și g) din Codul de executare, anularea măsurilor de asigurare este dispusă de executorul judecătorec prin încheiere.

(4) Despre anularea măsurilor de asigurare a acțiunii, instanța înștiințează, după caz, organul care înregistrează bunul sau dreptul asupra lui.

(5) Măsurile de asigurare a acțiunii aplicate asupra bunului care a fost vîndut/transmis în contul achitării datoriei, în modul și condițiile stabilite de Codul de executare, se anulează de către instanța de judecată concomitent cu confirmarea

vînzării/transmiterii acestuia.

Articolul 181. Atacarea încheierii privind asigurarea

sau neasigurarea acțiunii

(1) Încheierea privind asigurarea sau neasigurarea acțiunii poate fi atacată cu recurs.

(2) Dacă încheierea de asigurare a acțiunii a fost emisă fără știrea recurentului, termenul de depunere a recursului se calculează din ziua în care persoana interesată a aflat despre pronunțarea încheierii.

(3) Depunerea recursului împotriva încheierii de asigurare a acțiunii nu suspendă examinarea cauzei și executarea încheierii.

(4) Pentru soluționarea recursului împotriva încheierii de asigurare a acțiunii sau de respingere a cererii de asigurare a acțiunii, instanței de recurs i se expediază copia dosarului, certificată de instanța care a emis încheierea respectivă, dacă comunicarea nu se face prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Articolul 182. Reparația prejudiciului cauzat pîrîtului prin asigurarea acțiunii

(1) Acceptînd asigurarea acțiunii, judecătorul sau instanța, la solicitarea motivată a pîrîtului, cere reclamantului o cauțiune a prejudiciilor care ar putea fi cauzate pîrîtului.

(1¹) În cazul în care reclamantul nu depune cauțiunea în termenul stabilit de instanță, aceasta din urmă emite o încheiere de anulare a măsurilor de asigurare a acțiunii, care se execută imediat.

(2) Dacă hotărîrea de respingere a acțiunii reclamantului a devenit irevocabilă, pîrîtul este în drept să intenteze împotriva lui acțiune în reparație a prejudiciului cauzat prin măsurile de asigurare a acțiunii, luate la cererea acestuia, indiferent de vinovăția reclamantului.

(3) Persoana care a depus cauțiunea are dreptul să solicite restituirea acesteia în cazul în care partea care se consideră prejudiciată prin măsurile de asigurare a acțiunii nu depune o acțiune pentru compensarea prejudiciilor în termen de cel mult două luni de la data la care a rămas irevocabilă hotărîrea judecătorească prin care a fost soluționată cauza ori s-a emis încheierea judecătorească irevocabilă prin care a fost încetat procesul sau prin care cererea a fost scoasă de pe rol.

Capitolul XIII¹ - abrogat

Capitolul XIV

PREGĂTIREA CAUZEI PENTRU DEZBATERI JUDICIARE

Articolul 183. Sarcinile de pregătire a cauzei

pentru dezbateri judiciare

(1) După ce primește cererea de chemare în judecată, judecătorul pregătește cauza pentru dezbateri judiciare pentru a asigura judecarea ei justă și promptă.

(2) Pregătirea pentru dezbateri judiciare este obligatorie pentru orice cauză civilă și are ca scop:

a) precizarea legii care urmează a fi aplicată și determinarea raporturilor juridice dintre părți;

b) constatarea circumstanțelor care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei;

c) stabilirea componenței participanților la proces și implicarea în proces a altor persoane;

d) prezentarea tuturor probelor;

e) evaluarea oportunităților de soluționare a litigiului prin mediere;

f) examinarea și deciderea în privința cererilor depuse și neexamine de instanța de judecată privind efectuarea expertizei, numirea/recuzarea expertului, reclamarea probelor, asigurarea acțiunii;

g) stabilirea termenelor pentru efectuarea actelor procedurale;

h) stabilirea locului, a datei, a orei și a duratei ședinței de judecată;

i) stabilirea ordinii și timpului necesar pentru audierea martorilor, a experților sau a altor persoane, pentru efectuarea altor acte procedurale.

Articolul 184. Încheierea privind pregătirea cauzei

pentru dezbateri judiciare

Încheierea privind pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare se emite de către judecător, fără înștiințarea participanților la proces, în decursul a 15 zile de la data la care s-a dat curs cererii de chemare în judecată, cu enumerarea actelor ce urmează a fi efectuate pentru pregătirea cauzei și cu indicarea termenelor îndeplinirii lor.

Articolul 185. Actele judecătorului de pregătire a cauzei

pentru dezbateri judiciare

(1) Judecătorul, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, îndeplinește următoarele acte:

a) soluționează problema intervenirii în proces a coreclamanților, copârșitorilor și intervenienților;

a¹) concretizează dacă reclamantul a prezentat toate probele, oferind, la solicitare, un termen suficient pentru prezentarea sau reclamarea probelor;

b) expediază pîrîtului și, după caz, intervenientului copiile de pe cererea de chemare în judecată și de pe înscrisurile anexate la ea întru confirmarea pretențiilor reclamantului și stabilește data pînă la care pîrîtul și, după caz, intervenientul urmează să prezinte o referință scrisă privind acțiunea reclamantului și toate probele necesare;

c) remite reclamantului și, după caz, intervenientului copiile de pe referință și de pe înscrisurile anexate la ea și stabilește data pînă la care urmează să fie prezentate toate probele suplimentare;

c¹) remite pîrîtului și, după caz, intervenientului principal copiile de pe înscrisurile prezentate suplimentar de către reclamant sau intervenientul principal după studierea referinței;

d) ia măsuri pentru concilierea părților, explică părților dreptul de a recurge la mediere, le informează despre esența, avantajele și efectele medierii sau le propune să participe la o ședință de informare cu privire la soluționarea litigiilor prin mediere;

e) explică părților dreptul de a recurge la arbitraj pentru soluționarea litigiului și efectele unui astfel de act;

f) soluționează problema citării în ședință de judecată a martorilor sau îi interoghează la locul aflării lor, conform art.136 alin.(1);

g) în condițiile prevăzute de lege, reclamă organizațiilor și persoanelor fizice probele necesare;

h) la solicitarea părților sau în cazurile prevăzute de lege, dispune din oficiu efectuarea expertizei;

i) rezolvă problema introducerii în proces a specialistului sau interpretului;

j) în caz de urgență, la cererea părților, cercetează la fața locului înscrisurile și probele materiale, cu înștiințarea participanților la proces;

k) trimite delegații judecătorești;

l) soluționează problema asigurării acțiunii;

m) soluționează, la cerere sau din oficiu, problema strămutării cauzei la o altă instanță judecătorească;

n) la cerere, soluționează excepția de tardivitate a pretențiilor;

o) soluționează primirea cererii de modificare a cererii de chemare în judecată sau, după caz, a cererii reconvenționale, în condițiile art. 60 alin. (2¹) și (3) sau, respectiv, art. 173;

p) explică participanților la proces consecințele încălcării termenelor de efectuare a actelor de procedură;

q) soluționează cererile participanților la proces privind încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol;

r) coordonează cu părțile stabilirea datei ședinței de judecată, inclusiv prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor;

s) stabilește ordinea și durata necesară pentru audierea martorilor, a experților, a specialiștilor, precum și pentru efectuarea altor acte procedurale;

t) stabilește locul, data, ora și durata ședinței de judecată;

u) efectuează alte acte procedurale.

(2) Pentru clarificarea tuturor aspectelor legate de pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare, în special a celor referitoare la prezentarea probelor, judecătorul poate convoca părțile în ședință de pregătire. În ședința de pregătire, participanții la proces pot formula cereri și demersuri în condițiile legii.

(3) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, participanții la proces pot formula cereri de recuzare a judecătorului, a expertului, a specialistului, a interpretului și a grefierului, cereri privind completarea temeiului acțiunii, mărirea sau micșorarea cuantumului pretențiilor, completarea acțiunii cu pretenții accesorii sau compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit, precum și cereri de renunțare totală sau parțială la acțiune, recunoaștere totală sau parțială a pretențiilor sau demersuri de conciliere, inclusiv cu ajutorul mediatorului. Formularea cererilor de recuzare la etapa dezbaterilor judiciare este posibilă doar din motive pe care participantul la proces nu le-a cunoscut și nici nu putea să le cunoască în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare.

(4) Participanții la proces, doar în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, pot solicita, sub sancțiunea decăderii din acest drept, încetarea procesului în temeiul art. 265 lit. a), c¹), e), g) și h) sau scoaterea cererii de pe rol în temeiul art. 267 lit. a), c), e) și h).

Articolul 186. Prezentarea de către pîrît a probelor

și referinței

(1) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, judecătorul stabilește data pînă la care pîrîtul urmează să prezinte în judecată referința și toate probele necesare, sub sancțiunea decăderii.

(2) Depunerea referinței este obligatorie. În cazul nedepunerii ei în termenul stabilit de instanță, pîrîtul este decăzut din dreptul de a mai prezenta probe, dacă legea nu prevede altfel, iar cauza este examinată în baza materialelor anexate la dosar.

(3) În referință se indică:

a) instanța căreia îi este adresată;

b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui;

c) numele sau denumirea pârîului, domiciliul ori sediul lui; datele bancare și numărul de identificare de stat (IDNO) - pentru persoane juridice și întreprinzători individuali; numărul de identificare personal (IDNP) - pentru persoane fizice, dacă pârîul locuiește în străinătate - adresa din Republica Moldova unde urmează a i se comunica datele de procedură;

d) numărul de telefon și alte date de contact ale pârîului persoană fizică; numărul de telefon, adresa electronică și alte date de contact ale pârîului persoană juridică;

e) numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, adresa electronică și alte date de contact ale reprezentantului pârîului;

f) obiecțiile la toate pretențiile reclamantului, circumstanțele de fapt și de drept;

g) toate probele împotriva fiecărei pretenții;

h) excepțiile de procedură pe care pârîul le invocă față de cererea reclamantului, cererile și demersurile pârîului;

i) orice cerere menționată la art. 166 și 167, în funcție de interesul procesual al pârîului;

j) alte date importante pentru soluționarea cauzei.

(3¹) Pentru instanța judecătorească se anexează copii certificate de pe înscrisuri și de pe alte documente pe care se întemeiază referința. Referința cu toate anexele se depune în numărul necesar pentru toți participanții la proces. Referința se semnează de pârî sau de reprezentantul lui împuternicit în modul stabilit. Referința pârîului persoană fizică care este asistat în judecată de un avocat și referința pârîului persoană juridică trebuie să fie dactilografiate și depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

(4) Judecătorul explică pârîului că neprezentarea în termen a probelor și a referinței nu împiedică soluționarea cauzei în baza materialelor din dosar.

Articolul 186¹. Excepția de tardivitate

(1) Cererile depuse în instanța de judecată peste termenul de prescripție extinctivă, a căror tardivitate a fost invocată în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare de partea în proces, persoana în a cărei favoare a curs prescripția, de creditorul persoanei sau de către oricare altă persoană care are interes legitim, se examinează în fond doar după examinarea de către instanța de judecată a excepției de tardivitate. Dacă reclamantul a solicitat repunerea în termenul de prescripție sau solicită repunerea odată cu ridicarea excepției, instanța de judecată examinează excepția de tardivitate concomitent cu cererea de repunere în termen.

(2) Excepția de tardivitate și, după caz, repunerea în termen se soluționează în ședință de judecată, convocată în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Lipsa participanților citați legal nu împiedică examinarea cererilor.

(3) Dacă nu se dispune repunerea în termen și/sau se admite excepția de tardivitate, instanța de judecată respinge acțiunea ca fiind tardivă printr-o încheiere motivată care poate fi atacată cu recurs.

(4) Instanța de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii adoptate conform alin. (3), este în drept:

a) să respingă recursul și să mențină încheierea;

b) să admită recursul și să caseze integral încheierea, restituind cauza spre rejudecare

(5) Dacă se dispune repunerea în termen și/sau excepția de tardivitate se respinge, instanța de judecată emite o încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul și continuă examinarea cauzei.

Articolul 187. Conexarea pretențiilor

(1) Dacă pe rolul aceleiași instanțe se află cauze conexe prin pretenții, temeieri de apariție sau prin probe, la cererea motivată a părții sau din oficiu, instanța emite o încheiere de transmitere spre conexare către cauza acceptată mai devreme doar dacă conexarea se face în scopul evitării pronunțării de hotărâri contradictorii. Completul de judecată căruia i-a fost transmisă cauza spre conexare emite o încheiere de acceptare a cererii pe rol pentru examinare concomitentă.

(2) Dacă pe rolul mai multor instanțe se află cauze conexe prin pretenții, temeieri de apariție sau prin probe, instanța (instanțele) sesizată ulterior dispune, printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul, conexarea și strămutarea pretențiilor la instanța sesizată mai întâi.

(3) Cauza acceptată spre conexare conform alin. (1) și (2) se examinează concomitent cu cea inițială.

(4) Prevederile prezentului articol se aplică numai la examinarea cauzelor în primă instanță.

Articolul 188. Separarea pretențiilor

(1) După ce primește cererea, judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe din pretențiile conexe ale unui reclamant sau ale mai multor reclamanti dacă consideră rațională judecarea lor separată.

(2) În cazul în care sînt înaintate pretenții de mai mulți reclamanti sau față de mai mulți pîrîți, judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe pretenții dacă consideră rațională judecarea lor separată.

(3) Prevederile prezentului articol se aplică numai la examinarea cauzelor în primă instanță.

Articolul 189. - *abrogat.*

Articolul 190. Stabilirea termenului pentru judecarea cauzei

(1) Judecătorul, după ce constată pregătirea suficientă a cauzei pentru dezbateri judiciare, coordonează cu părțile locul, data și ora ședinței și pronunță o încheiere prin care stabilește termenul de judecare a cauzei în ședință de judecată. În funcție de complexitatea cauzei, instanța poate stabili ședința de judecată în mai multe zile consecutive.

(2) Termenul de judecată se stabilește astfel încât, de la primirea citației, pîrîtul să aibă la dispoziție cel puțin 15 zile pentru a-și pregăti apărarea, iar în procese urgente, cel puțin 5 zile. Dacă părțile declară că sînt pregătite pentru examinarea cauzei în fond, instanța dispune examinarea ei în prima zi de prezentare.

(3) Pentru zilele de odihnă și de sărbătoare, ședințele de judecată se stabilesc numai în cazuri de urgență, cu încuviințarea președintelui instanței judecătorești.

Articolul 191. Schimbarea termenului de judecată

(1) Judecătorul stabilește un alt termen pentru ședința de judecată, la cererea părților, din motive temeinice, cum ar fi:

a) imposibilitatea părții de a se prezenta în ședință de judecată la data fixată din motive ce nu depind de voința sa;

b) cererea ambelor părți de a amîna ședința de judecată pentru a decide asupra încheierii unei tranzacții, inclusiv prin intermediul procesului de mediere.

(2) Problema fixării unei noi date pentru ședința de judecată se examinează de judecătorul sau de completul de judecată în a cărui procedură se află cauza fără dezbateri judiciare la prezentarea probelor doveditoare.

(3) Încheierea privind amînarea începerii ședinței de judecată trebuie să fie motivată și poate fi atacată odată cu atacarea fondului cauzei.

Capitolul XV DEZBATERILE JUDICIARE

Articolul 192. Termenele de judecare a cauzelor civile

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanță în termen rezonabil. Criteriile de determinare a termenului rezonabil sînt: complexitatea cauzei, comportamentul participanților la proces, conduita instanței judecătorești și a autorităților relevante, importanța procesului pentru cel interesat. Respectarea termenului rezonabil de judecare a cauzei se asigură de către instanță.

(1¹) În situația în care, la judecarea unei cauze concrete, există pericolul de încălcare a termenului rezonabil, participanții la proces pot adresa instanței care examinează cauza în fond o cerere privind accelerarea procedurii de judecare a cauzei. Examinarea cererii se face în absența părților, în termen de 5 zile lucrătoare, de către un alt judecător sau de un alt complet de judecată decît cel care examinează cauza.

(1²) Instanța decide asupra cererii de la alin. (11) printr-o încheiere motivată, prin care fie obligă instanța care judecă cauza în fond să întreprindă un act procesual, stabilind, după caz, un anumit termen pentru accelerarea procedurii, fie respinge cererea. Încheierea nu se supune nici unei căi de atac.

(2) Cauzele privind încasarea pensiei de întreținere, apărarea drepturilor și intereselor minorului, repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, litigiile de muncă, contestarea actelor normative, a hotărârilor, acțiunilor sau inacțiunilor autorităților publice, ale altor organe și organizații, ale persoanelor oficiale și funcționarilor publici se judecă de urgență și în mod prioritar.

(3) Pot fi stabilite prin lege unor categorii de cauze civile termene de judecare mai reduse.

Articolul 193. Ședința de judecată

(1) Examinarea în fond a cauzei se face într-o singură ședință de judecată continuă, care poate fi întreruptă doar în temeiurile prevăzute de prezentul cod. În cazul în care legea nu prevede altfel, judecarea cauzelor are loc în ședință de judecată, cu înștiințarea obligatorie a participanților la proces despre locul, data/datele și ora/orele ședinței.

(2) Președintele ședinței dispune ca lista cauzelor fixate pentru judecare să fie afișată, în loc public, cu cel puțin 3 zile înaintea termenului de judecată, indicându-se numărul dosarului, numele judecătorului (judecătorilor) care examinează cauza, data, ora și locul desfășurării ședinței, numele sau denumirea părților, esența cauzei civile, stadiul procesual, precum și alte date referitoare la publicitatea ședinței de judecată.

Articolul 194. Președintele ședinței de judecată

(1) La judecarea unipersonală a cauzei, judecătorului i se atribuie obligațiile de președinte al ședinței. La soluționarea colegială a cauzei, funcția de președinte al ședinței o exercită președintele, vicepreședintele instanței sau unul dintre judecători.

(2) Președintele ședinței conduce dezbaterile judiciare, ia măsuri pentru cercetarea exhaustivă, multiaspectuală a probelor și circumstanțelor cauzei, pentru clarificarea drepturilor și obligațiilor părților, înlăturând din dezbateri tot ceea ce nu are legătură cu procesul. Obiecțiile participanților la proces împotriva actului președintelui se consemnează în procesul-verbal al ședinței. Președintele dă explicații asupra acțiunilor sale. În cazul examinării colegiale a cauzei, problema se soluționează de întregul complet de judecată.

(2¹) Președintele ședinței este obligat să informeze participanții la proces despre faptul că ședința de judecată se înregistrează audio și/sau video.

(3) Președintele ședinței ia măsuri pentru asigurarea ordinii convenite în ședința de judecată, dispozițiile lui fiind obligatorii pentru participanții la proces, pentru cei care asistă în sală.

(4) Președintele ședinței de judecată asigură publicarea tuturor actelor procedurale

pe pagina web a instanței judecătorești la compartimentul cauzei respective în termen de 3 zile calendaristice de la emiterea actului procedural respectiv.

Articolul 195. Ordinea în ședința de judecată

(1) Când judecătorii intră în sala de ședințe sau se retrag în camera de deliberare, cei prezenți se ridică în picioare. De asemenea, când se dă citire hotărârii judecătorești sau încheierii judecătorești, în cazul când procesul se termină fără adoptarea unei hotărâri, cei prezenți, inclusiv judecătorii, stau în picioare.

(2) Participanții la proces, martorii, experții, specialiștii și interpreții se adresează judecătorului cu formula “Onorată instanță”, depun depoziții și dau explicații stând în picioare. Excepții se fac numai cu încuviințarea președintelui ședinței.

(3) Dezbaterea judiciară a cauzei se desfășoară în condiții de activitate normală și de securitate a participanților la proces.

(4) Participanții la proces, celelalte persoane prezente în sala de ședințe au obligația de a respecta ordinea stabilită pentru judecarea cauzei.

Articolul 196. Măsurile aplicate față de cei care încalcă ordinea în ședință de judecată

(1) Persoana care încalcă ordinea în ședință de judecată este avertizată de președintele ședinței în numele instanței.

(2) Dacă încalcă repetat ordinea, participantul la proces sau reprezentantul avertizat poate fi îndepărtat, prin încheiere judecătorească, din sală pentru tot timpul dezbaterilor judiciare sau al unei părți din ședință. În ultimul caz, după reîntoarcerea acestor persoane în sală, președintele ședinței le informează despre actele procedurale efectuate în lipsa lor.

(3) Pentru o a doua încălcare a ordinii în ședință de judecată, persoana care asistă la dezbaterile judiciare se îndepărtează din sală prin dispoziție a președintelui ședinței. Instanța este în drept, de asemenea, să aplice persoanelor vinovate de încălcarea ordinii în ședință de judecată o amendă de la 20 la 50 de unități convenționale.

(4) Dacă acțiunile persoanei care a încălcat ordinea în sala de ședințe conțin elemente ale infracțiunii, instanța judecătorească trimite materialele respective procurorului competent pentru a porni urmărirea penală.

(5) Dacă procurorul sau avocatul încalcă ordinea în ședință de judecată, instanța comunică faptul procurorului ierarhic superior sau organului de conducere al avocaților.

(6) În cazul încălcării în masă a ordinii în ședință de judecată, instanța judecătorească poate îndepărta din sală toate persoanele care nu iau parte la proces și examina cauza în ședință închisă ori poate amâna procesul.

(7) În cazul amânării procesului din motivul nerespectării măsurilor luate de instanță în vederea asigurării ordinii și solemnității în ședință de judecată, instanța, la cererea părții interesate, poate obliga persoanele vinovate la reparația prejudiciului cauzat prin amânarea

procesului, independent de sancționarea lor cu amendă pentru aceeași faptă.

Articolul 197. Deschiderea ședinței de judecată

La ora judecării cauzei, președintele deschide ședința și anunță procesul care se va judeca.

Articolul 198. Verificarea prezenței la proces

(1) Grefierul raportează președintelui ședinței prezența persoanelor citate, motivul neprezentării celor absenți.

(2) Președintele ședinței verifică identitatea persoanelor prezente, împuternicirile persoanelor cu funcție de răspundere și cele ale reprezentanților.

Articolul 199. Lămurirea obligațiilor interpretului

(1) Președintele ședinței de judecată lămurește interpretului obligația de a traduce explicațiile, dispozițiile și demersurile persoanelor care nu cunosc limba procesului, precum și obligația de a le traduce explicațiile, depozitiile și demersurile participanților la proces, depozitiile martorilor conținute în dosar, documentelor cărora li s-a dat citire, înregistrările audio, concluziile experților, consultațiile și explicațiile specialiștilor, dispozițiile președintelui ședinței, încheierile judecătorești și hotărârea judecătorească.

(2) Interpretul este în drept să pună întrebări participanților la proces, prezenți la traducere, pentru a preciza traducerea, să ia cunoștință de procesul-verbal al ședinței sau de un act procesual separat și să facă observații asupra transpunerii corecte ce urmează a fi consemnată în procesul-verbal al ședinței de judecată.

(3) Președintele ședinței îl avertizează pe interpret asupra răspunderii ce o poartă, în conformitate cu legislația penală, în caz de traducere intenționat greșită. Declarația de avertizare, semnată de interpret, se anexează la procesul-verbal al ședinței de judecată.

(4) Interpretului care se sustrage de a se prezenta în instanță de judecată sau de a îndeplini obligațiile sale i se poate aplica o amendă de pînă la 10 unități convenționale.

(5) Prevederile prezentului articol se extind și asupra interpreților surdomuți (surdointerpreți).

Articolul 200. Îndepărtarea martorilor din sala de ședințe

Martorii prezenți înainte de audierea lor sînt îndepărtați din sala de ședințe. Președintele ședinței de judecată ia măsuri ca martorii audiați să nu comunice cu cei neaudiați.

Articolul 201. Anunțarea completului de judecată și

explicarea dreptului de a face propuneri de

recuzare și de abținere de la judecată

(1) Președintele ședinței de judecată prezintă componența completului, numește persoanele care participă în calitate de expert, specialist, interpret, grefier și informează participanții despre dreptul lor de a face propuneri de recuzare și de abținere de la judecată.

(2) Temeiurile propunerilor de recuzare și de abținere de la judecată, modul de soluționare și efectul admiterii lor sînt prevăzute la art. 50, 51, 53 și 54.

Articolul 202. Explicarea drepturilor și obligațiilor

participanților la proces

Președintele ședinței de judecată explică participanților la proces drepturile și obligațiile lor procedurale, iar părților - drepturile lor specificate la art.60, dreptul de a se adresa pentru soluționarea litigiului pe cale arbitrală sau prin intermediul medierii, precum și efectele unui astfel de act.

Articolul 203. Soluționarea cererilor și demersurilor

participanților la proces

(1) Cererile și demersurile participanților la proces în problema judecării cauzei se soluționează prin încheiere judecătorească. La începutul ședinței de judecată, instanța verifică posibilitatea examinării cauzei în lipsa participantului/participanților citați legal.

(2) Dacă constată că participantul la proces sau reprezentantul lui formulează alte cereri sau demersuri decît cele prevăzute la art. 185 alin. (3) ori adresează repetat cereri sau demersuri cu rea-credință, ori acestea sînt vădit neîntemeiate sau sînt formulate cu scopul tergiversării examinării cauzei, instanța aplică acestuia o amendă de pînă la 50 de unități convenționale.

Articolul 204. Prezentarea probelor în ședința de judecată

Instanța decide acceptarea probelor în ședința de judecată doar în condițiile art. 119¹.

Articolul 204¹. Întreruperea ședinței de judecată

(1) În condițiile în care ședința de judecată a fost deschisă și a început examinarea cauzei în fond, întreruperea ședinței poate avea loc doar din motive ce țin de regimul de muncă al instanței de judecată (pauza de prînz, sfîrșitul zilei de muncă) sau potrivit art. 119¹ alin. (4).

(2) Întreruperea ședinței de judecată se dispune printr-o încheiere protocolară și nu afectează integritatea procesului-verbal.

(3) În cazul întreruperii ședinței de judecată, instanța, în funcție de timpul necesar efectuării actului procedural, fixează o dată pentru continuarea ședinței de judecată. Data este adusă la cunoștința celor prezenți printr-un act scris, care este contrasemnat de cei prezenți în ședință.

Articolul 205. Efectele neprezentării participanților la proces în ședință de judecată

(1) Participanții la proces sînt obligați să comunice din timp instanței judecătorești motivul imposibilității de a se prezenta în ședință de judecată și să prezinte probele care dovedesc motivul.

(2) În cazul neprezentării în ședință de judecată a unui participant la proces despre a cărui citare legală nu există date, procesul se amîină.

(3) Dacă participanții la proces au fost înștiințați legal despre locul, data și ora ședinței de judecată, iar instanța consideră motivul neprezentării lor ca fiind întemeiat, judecata se amîină.

(4) Dacă instanței judecătorești nu i s-a comunicat motivul neprezentării în ședință de judecată a participantului la proces citat legal sau dacă instanța consideră neîntemeiat motivul neprezentării, cauza se examinează în absența acestuia.

(5) Părăsirea ședinței de judecată de către o parte sau de un alt participant la proces înainte de încheierea dezbaterilor, precum și prezența în sala de ședințe fără a lua parte la dezbateri, echivalează cu neprezentare neîntemeiată în ședință de judecată.

Articolul 206. Efectele neprezentării în ședință de

judecată a părților și a reprezentanților

(1) Părțile au dreptul să solicite instanței judecătorești examinarea cauzei în lipsa lor și remiterea copieii de pe hotărîre. Dacă partea solicită să-și dovedească pretențiile sau obiecțiile prin ascultarea celeilalte părți, instanța cere să se prezinte personal în fața judecății.

(2) Dacă reclamantul, înștiințat legal despre locul, data și ora ședinței, nu s-a prezentat în judecată și nu a comunicat instanței motivul neprezentării sau dacă motivele sînt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, sau dacă reclamantul nu a solicitat examinarea cauzei în lipsa sa, iar pîrîtul nu cere soluționarea cauzei în fond, instanța scoate cererea de pe rol dacă prin acest act procedural nu se încalcă dreptul altor participanți la proces. Dacă scoaterea cererii de pe rol încalcă dreptul altor participanți la proces, instanța examinează cauza în lipsa reclamantului.

(3) Dacă pîrîtul, înștiințat legal despre locul, data și ora ședinței de judecată, nu s-a prezentat în judecată și nu a comunicat instanței motivul neprezentării sau dacă motivele sînt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, sau dacă pîrîtul nu a solicitat examinarea cauzei în lipsa sa, instanța o examinează în lipsa acestuia.

(4) Dacă reclamantul și pîrîtul nu s-au prezentat în judecată din motive neîntemeiate și dacă nici una din părți nu a cerut examinarea cauzei în absența sa, instanța amîină procesul. Neprezentarea repetată aduce la scoaterea cererii de pe rol.

(5) Neprezentarea în ședință de judecată a reprezentantului, sau a unui alt participant la proces nu împiedică examinarea cauzei. La solicitarea întemeiată a

participantului la proces, instanța poate amîna o singură dată judecarea cauzei în legătură cu neprezentarea motivată a reprezentantului acestuia.

(6) Absența nemotivată în ședință a reprezentantului, dacă aceasta a cauzat amînarea judecării cauzei, se sancționează cu amendă de pînă la 50 de unități convenționale. În această situație, instanța va obliga reprezentantul, la cererea separată a părții interesate, să repare prejudiciul cauzat prin amînarea procesului.

Articolul 207. Efectele neprezentării în ședință de

judecată a martorului, expertului,

specialistului și interpretului

(1) În cazul neprezentării în ședință de judecată a martorului, expertului, specialistului sau interpretului, instanța judecătorească, după ce ascultă opiniile participanților la proces despre posibilitatea examinării cauzei în absența părților enumerate, pronunță o încheiere privind prelungirea dezbaterilor judiciare sau amînarea procesului.

(2) Dacă nu s-au prezentat în ședință de judecată din motive considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, martorul, expertul, specialistul și interpretul, citați legal, pot fi supuși unei amenzi de la 20 la 50 de unități convenționale.

(3) În cazul neprezentării nemotivate a martorului, instanța judecătorească poate ordona aducerea lui forțată și, la cererea părții interesate, îl poate obliga la reparația prejudiciului cauzat prin amînarea ședinței de judecată.

(4) Neexecutarea încheierii de aducere forțată se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale.

Articolul 208. Amînarea procesului

(1) Amînarea procesului se admite doar în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) În cazul amînării procesului, instanța de judecată fixează o dată pentru desfășurarea noii ședințe, cu excepția situației prevăzute la art. 12² alin. (5).

(3) Încheierea de amînare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 209. Audierea martorilor în cazul amînării procesului

În cazul amînării procesului, instanța judecătorească este în drept să audieze martorii prezenți dacă în ședința de judecată sînt de față părțile. Citarea repetată a acestor martori într-o nouă ședință se admite numai în caz de necesitate.

Articolul 210. Lămurirea drepturilor și obligațiilor expertului și specialistului

Președintele ședinței de judecată lămurește expertului și specialistului drepturile și obligațiile lor, somîndu-l, totodată, pe expert că va purta răspundere penală în cazul

depunerii cu bună știință a unui raport de expertiză fals. Expertul semnează o declarație privind cunoașterea obligațiilor și răspunderii pe care o poartă. Declarația semnată se anexează la procesul-verbal al ședinței de judecată.

Articolul 211. Judecarea cauzei în fond

(1) În cadrul examinării cauzei în fond, președintele ședinței este obligat să asigure participanților la proces posibilitatea expunerii considerentelor referitoare la circumstanțele de fapt și de drept ale cauzei, la completări, la cercetarea și aprecierea probelor administrate în condițiile prezentului cod. În acest scop, judecătorul trebuie, după caz, să elucideze împreună cu participanții la proces circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei și să cerceteze probele din dosar.

(2) Judecarea cauzei în fond începe cu un raport asupra cauzei, prezentat de președintele ședinței sau de un judecător, care va include pretențiile și argumentele succinte din cererea de chemare în judecată și din referință, precum și probele prezentate de participanții la proces. După aceasta, președintele clarifică dacă reclamantul își susține pretențiile, dacă pârîtul recunoaște pretențiile reclamantului și dacă părțile doresc să încheie procesul cu o tranzacție.

(3) Dacă pârîtul recunoaște acțiunea, instanța de judecată pronunță o hotărîre de admitere a pretenției fără a cerceta probele. Dacă recunoașterea contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului, instanța de judecată emite o încheiere de respingere a recunoașterii, care poate fi atacată odată cu fondul, continuînd examinarea în fond.

Articolul 212. Renunțarea reclamantului la acțiune, recunoașterea acțiunii de către pârît și tranzacția părților

(1) Renunțarea reclamantului la acțiune, recunoașterea acțiunii de către pârît, condițiile tranzacției se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată și se semnează de reclamant, pârît sau de ambele părți.

(2) Președintele ședinței trebuie să ia măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase. În acest scop, instanța poate acorda părților, la cerere:

a) un termen de conciliere și poate cere prezentarea lor personală în judecată chiar dacă sînt reprezentate în proces;

b) un termen pentru informarea cu privire la esența, avantajele și efectele medierii și pentru inițierea procesului de mediere.

(3) Dacă renunțarea reclamantului la acțiune, recunoașterea acțiunii de către pârît sau tranzacția părților sînt exprimate în cereri scrise, adresate instanței, ele se anexează la dosar, fapt menționat în procesul-verbal al ședinței de judecată.

(4) Înainte de a admite renunțarea reclamantului la acțiune, recunoașterea acțiunii de către pârît, înainte de a confirma tranzacția părților, instanța judecătorească explică

reclamantului, pîrîtului sau părților efectele acestor acte de procedură.

(5) În cazul admiterii renunțării reclamantului la acțiune sau confirmării tranzacției, instanța judecătorească pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conțină condițiile tranzacției, confirmate de instanță. În cazul recunoașterii acțiunii de către pîrît și admiterii ei de către instanță, se pronunță o hotărîre de admitere a pretențiilor reclamantului.

(6) Dacă respinge renunțarea reclamantului la acțiune ori recunoașterea acțiunii de către pîrît sau dacă nu confirmă tranzacția părților, instanța judecătorească pronunță în acest sens o încheiere motivată și examinează cauza în fond.

Articolul 213. Explicațiile participanților la proces

(1) După prezentarea raportului asupra cauzei, instanța judecătorească ascultă explicațiile reclamantului și ale intervenientului care participă din partea reclamantului, ale pîrîtului și ale intervenientului care participă din partea pîrîtului, precum și ale celorlalți participanți la proces. Primii care dau explicații sînt: procurorul, împuterniciții autorităților publice, ai organelor și organizațiilor, persoanele fizice care, în cazurile prevăzute de lege, au intentat procesul în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane. Participanții la proces au dreptul să-și pună reciproc întrebări. Judecătorii au dreptul să pună participanților la proces întrebări în orice moment al explicațiilor acestora. Președintele ședinței poate acorda de mai multe ori cuvînt părților, după caz.

(2) În cazuri complexe, judecătorul poate dispune inserarea în procesul-verbal al ședinței a rezumatului explicațiilor participanților la proces.

(3) Participantul la proces care nu se poate prezenta în ședința de judecată din cauza aflării peste hotarele Republicii Moldova, din cauza executării pedepsei în penitenciarele din Republica Moldova, din cauza internării într-o instituție medicală sau a dizabilităților locomotorii poate fi audiat prin intermediul videoconferinței, la cerere sau din oficiu. Audierea prin intermediul videoconferinței a participantului la proces are loc, după caz, la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, la sediul instituției penitenciare, al instituției medicale, de asistență socială, al autorității tutelare sau al organului de probațiune, care dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea participantului.

Articolul 214. Stabilirea consecutivității cercetării probelor

După ce ascultă explicațiile participanților la proces, instanța judecătorească, luînd în considerare opinia acestora, stabilește consecutivitatea cercetării probelor, care poate fi modificată ulterior.

Articolul 215. Somarea martorului asupra răspunderii pe care

o poartă pentru refuzul de a depune mărturii

sau pentru depunerea de mărturii vădit mincinoase

(1) Înainte de a audia martorul, președintele ședinței de judecată stabilește identitatea acestuia, îi explică drepturile și obligațiile, îl somează asupra răspunderii penale pe care o atrage refuzul de a depune mărturie și depunerea cu bună știință a unor mărturii mincinoase. Martorul semnează declarația privind cunoașterea obligațiilor și răspunderii lui. Declarația semnată se anexează la materialele dosarului.

(2) Președintele ședinței de judecată explică martorului care nu a împlinit vârsta de 16 ani obligația de a depune mărturii complete și sincere. Acest martor însă nu este somat de răspunderea pe care o atrage refuzul de a depune mărturii sau depunerea cu bună știință a unor mărturii mincinoase.

(3) Partea care a solicitat citarea în judecată a martorului poate renunța la audierea lui. Partea adversă însă poate cere interogarea martorului prezent în ședință de judecată.

Articolul 216. Procedura de audiere a martorului

(1) Fiecare martor este audiat separat.

(1¹) Audierea martorului are loc în sala de ședințe. În cazul imposibilității de a se prezenta în ședință, la cererea participanților, a martorului sau din oficiu, instanța poate dispune audierea martorului prin intermediul videoconferinței. Audierea prin intermediul videoconferinței a martorului aflat peste hotarele Republicii Moldova are loc la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, a martorului aflat pe teritoriul Republicii Moldova - la biroul notarial, la sediul organului de probațiune sau biroul executorului judecătoresc, a martorului care execută pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova - la instituția penitenciară în care execută pedeapsa, a martorului internat într-o instituție medicală care nu se poate deplasa pentru a participa la ședințele de judecată - la sediul instituției medicale, dacă acestea dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea martorului. Martorul semnează declarația privind cunoașterea obligațiilor și răspunderii lui, care va fi expediată instanței de judecată prin intermediul poștei electronice.

(2) Președintele ședinței constată atitudinea martorului față de participanții la proces, îi propune să comunice instanței tot ceea ce cunoaște personal despre subiectul audierii.

(3) Martorului i se pot pune întrebări cu permisiunea președintelui ședinței de judecată. Prima care pune întrebări este persoana la a cărei cerere a fost citat martorul și reprezentantul acesteia, urmează ceilalți participanți la proces și reprezentanții lor. Judecătorii au dreptul să pună întrebări martorului în orice moment al audierii lui.

(4) Instanța judecătorească poate audia din nou martorul, după caz, în aceeași ședință sau în ședința următoare, poate face confruntarea martorilor pentru a se clarifica asupra depozițiilor contradictorii ale acestora.

(5) În cazul în care constată că întrebarea adresată martorului de către un participant la proces este ofensatoare sau tinde să dovedească un fapt ce nu se referă la cauză, instanța judecătorească nu o va încuviința. La cererea participantului, instanța emite o încheiere asupra întrebării, precum și asupra motivului respingerii ei.

(6) După audiere, martorul părăsește sala de ședințe, dacă instanța nu decide altfel.

Articolul 217. Folosirea de către martor a unor însemnări

În timpul depozițiilor, martorul se poate folosi de însemnări în cazul în care depozițiile lui se referă la cifre și date. Însemnările se prezintă instanței și participanților la proces și pot fi anexate la dosar în baza unei încheieri judecătorești.

Articolul 218. Audierea martorului minor

(1) La audierea martorului în vîrstă de pînă la 14 ani ori, cînd instanța judecătorească găsește de cuviință, la audierea martorului în vîrstă de la 14 pînă la 16 ani, va fi citat să asiste un pedagog. Sînt citați, după caz, și părinții sau reprezentantul legal al minorului. Persoanele menționate, precum și participanții la proces, pot, cu permisiunea președintelui ședinței, să pună întrebări martorului, să-și expună considerentele referitor la persoana martorului și la conținutul depozițiilor lui.

(2) În cazuri excepționale, cînd trebuie constatate unele circumstanțe ale cauzei, instanța judecătorească poate dispune, printr-o încheiere, ascultarea minorului în camera de deliberare fără ca părțile sau alte persoane să fie de față. După revenirea completului de judecată în sala de ședințe, participanților la proces li se comunică depozițiile martorului minor.

(3) După ce a fost audiat, martorul în vîrstă de pînă la 16 ani părăsește sala de ședințe dacă instanța nu consideră că prezența lui este necesară.

Articolul 219. Audierea participantului cu dizabilități

Dacă cel ce urmează a fi audiat de instanță este cu deficiențe de auz sau de vorbire ori dacă, din alte motive, nu se poate exprima, întrebările și răspunsurile se fac în scris și se anexează la procesul-verbal, iar dacă nu poate citi și scrie, se folosește de un interpret.

Articolul 220. Înregistrarea depozițiilor martorului

Audierea martorului se înregistrează audio și, după caz, video, cu anexarea suportului digital al înregistrării declarațiilor la materialele dosarului, fapt care se consemnează în procesul-verbal al ședinței.

Articolul 221. Citirea în ședința de judecată a depozițiilor

martorului

Depozițiilor martorilor, obținute în modul prevăzut la art.125, 127, 136 alin.(1) și la art.209, li se dă citire în ședință de judecată. După aceasta, participanții la proces pot da explicații asupra lor.

Articolul 222. Cercetarea înscrisurilor

Înscrisurilor și proceselor-verbale privind cercetarea înscrisurilor, întocmite la fața locului în modul stabilit la art.125, 127 și 185 alin.(1) lit.j), li se dă citire în ședință de

judecată, apoi se prezintă participanților la proces și reprezentanților și, după caz, experților, specialiștilor și martorilor. După aceasta, participanții la proces pot da explicații asupra lor.

Articolul 223. Citirea și cercetarea corespondenței și comunicărilor telegrafice personale

Pentru păstrarea secretului corespondenței personale și al comunicărilor telegrafice personale, corespondența și comunicările telegrafice pot fi citite și cercetate de instanță în ședință publică numai cu consimțământul corespondenților. Fără consimțământul lor, corespondența și comunicările telegrafice sînt citite și cercetate în ședință închisă.

Articolul 224. Cercetarea probelor materiale

Probele materiale se cercetează de instanța judecătorească și se prezintă spre examinare participanților la proces și reprezentanților lor, precum și experților, specialiștilor și martorilor, după caz. Declarațiile depuse se înregistrează audio și, după caz, video, fapt care se consemnează în procesul-verbal al ședinței.

Articolul 225. Examinarea la fața locului

(1) Înscrierile și probele materiale greu sau imposibil de a fi prezentate în instanță judecătorească pot fi examinate și cercetate la locul lor de aflare sau păstrare. Referitor la examinarea și cercetarea probelor la fața locului instanța pronunță o încheiere.

(2) Despre locul, data și ora examinării probelor la fața locului instanța comunică participanților la proces și reprezentanților lor. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea. Sînt citați, după caz, experții, specialiștii și martorii.

(3) Rezultatele examinării și cercetării probelor la fața locului se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată. La acesta se anexează planurile, schemele, desenele tehnice, calculele, copiile de pe documente făcute sau verificate în procesul cercetării probelor, înregistrările video, fotografiile de pe înscrisuri și probele materiale făcute în timpul cercetării la fața locului, precum și raportul de expertiză, explicațiile specialistului.

Articolul 226. Reproducerea înregistrărilor audio-video,

cercetarea lor

(1) La reproducerea înregistrărilor audio-video ce conțin date personale, precum și la cercetarea lor, se aplică prevederile art.223.

(2) Reproducerea înregistrărilor audio-video are loc în sala de ședințe sau în o altă încăpere special amenajată, consemnîndu-se în procesul-verbal al ședinței de judecată semnele distinctive ale surselor de probă reproductivă și data reproducerii. După aceasta, instanța judecătorească audiază explicațiile participanților la proces. Reproducerea înregistrării audio-video poate fi repetată în întregime sau parțial.

(3) Pentru elucidarea unor date din înregistrările audio-video, instanța judecătorească poate antrena în proces un specialist sau, după caz, poate dispune efectuarea unei

expertize.

Articolul 227. Cererea de declarare a probelor ca fiind false

(1) În cazul în care se declară că proba din dosar este falsă, persoana care a prezentat-o poate cere instanței judecătorești să o excludă ca mijloc de probațiune și să soluționeze cauza în baza altor probe.

(2) Pentru verificarea declarației de defăimare a probei ca fiind falsă, instanța judecătorească poate dispune efectuarea unei expertize sau poate propune părților să prezinte alte probe.

(3) Dacă persoana care defăimează înscrisul indică autorul sau complicele falsului, instanța, printr-o încheiere judecătorească motivată nesusceptibilă de recurs, transmite organului de urmărire penală sau procurorului, în condițiile legislației de procedură penală, proba defăimătoare fără a suspenda examinarea cauzei.

(4) Când cazul nu conține elementele constitutive ale infracțiunii, falsul se va cerceta de instanța civilă prin orice mijloc de probă.

Articolul 228. Cercetarea concluziei expertului

Concluziei expertului i se dă citire în ședința de judecată. Pentru clarificarea sau completarea concluziei, expertului i se pot adresa întrebări. Prima care adresează întrebări expertului este persoana la a cărei cerere a fost dispusă efectuarea expertizei și reprezentantul ei, urmează ceilalți participanți la proces și reprezentanții lor. Dacă efectuarea expertizei a fost dispusă din oficiul instanței, primii care adresează întrebări expertului sînt reclamantul și reprezentantul lui. Judecătorii au dreptul să adreseze întrebări expertului în orice moment al audierii lui.

Articolul 229. - *abrogat.*

Articolul 230. Consultația specialistului

(1) La cercetarea înscrisurilor sau a probelor materiale, la audierea și vizionarea înregistrărilor audio-video, la dispunerea unei expertize, la audierea martorilor, la adoptarea de măsuri privind asigurarea probelor, precum și în probleme de drept litigios, instanța judecătorească, printr-o încheiere, poate atrage, din oficiu sau la cererea oricărui participant la proces, specialiști în domeniul respectiv pentru consultații, explicații și ajutor tehnic (la fotografieri, la elaborare de planuri și scheme, la selectare de probe (modele) pentru expertiză, la evaluare de bunuri etc.).

(2) Persoana citată în calitate de specialist este obligată să se prezinte în instanță, să răspundă la întrebări, să dea în scris sau oral consultații și explicații, să-i acorde asistență tehnică, după caz.

(3) Specialistul dă în judecată explicații scrise sau orale, în funcție de cunoștințele profesionale și de genul activității sale, fără a efectua investigații speciale.

(4) Consultației și explicației scrise a specialistului li se dă citire în ședință de

judecată. Ele se anexează la dosar. Consultația și explicația verbală a specialistului se înregistrează audio și, după caz, video, fapt care se consemnează în procesul-verbal al ședinței.

(5) Pentru clarificarea și completarea consultației, specialistului i se pot adresa întrebări. Prima care adresează întrebări este persoana la a cărei cerere specialistul este antrenat în proces, precum și reprezentantul ei, urmează ceilalți participanți la proces și reprezentanții lor. Dacă specialistul a fost antrenat în proces din oficiul instanței, primii care îi adresează întrebări sînt reclamantul și reprezentantul lui. Judecătorii au dreptul să adreseze întrebări specialistului în orice moment al audierii lui.

Articolul 231. Concluziile autorităților publice

Concluziilor date de autoritățile publice admise în proces de către instanță, în conformitate cu art.74, li se dă citire în ședință de judecată. Judecătorii, precum și participanții la proces și reprezentanții lor, pot adresa împuterniciților acestor autorități întrebări pentru clarificarea sau completarea concluziilor.

Articolul 232. Finalizarea examinării cauzei în fond

După examinarea tuturor probelor, președintele ședinței de judecată clarifică dacă reclamantul nu renunță la acțiune, dacă pîrîtul nu recunoaște pretențiile, dacă părțile nu intenționează să se împace și dacă participanții nu solicită completarea materialelor din dosar în condițiile art. 119¹ alin. (4). În lipsa unor astfel de cereri, președintele ședinței de judecată declară finalizarea examinării cauzei și trece la pledoarii.

Articolul 233. Pledoariile

(1) Pledoariile constau în luările de cuvînt ale participanților la proces.

(2) În pledoarii, primii care iau cuvîntul sînt reclamantul și reprezentantul lui, urmează pîrîtul și reprezentantul lui. Intervenientul principal și reprezentantul lui iau cuvîntul după ce au vorbit părțile și reprezentanții lor. Intervenientul accesoriu și reprezentantul lui iau cuvîntul după reclamant sau pîrît din a cărui parte intervenientul participă în proces.

(3) Procurorul, reprezentanții sau împuterniciții autorităților publice, organizațiilor, precum și persoanele care au intentat procesul în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unei alte persoane, primii iau cuvîntul.

(4) Reprezentanții autorităților publice care participă în proces pentru a depune concluzii iau cuvîntul după părți și intervenienți.

Articolul 234. Replica

După pledoarii, fiecare participant are dreptul la replică asupra celor expuse în pledoarii. Dreptul la ultima replică îl au pîrîtul și reprezentantul lui.

Articolul 235. Reluarea examinării cauzei în fond

(1) Participanții la pledoarii nu au dreptul să apeleze în luările lor de cuvînt la

circumstanțe neexaminată de instanță și nici la probe neelucidate în ședință de judecată dacă nu s-au referit la astfel de circumstanțe și probe în declarațiile lor de pînă la finalizarea examinării cauzei în fond.

(2) În cazul în care, în timpul pledoariilor sau după încheierea lor, instanța consideră că trebuie clarificate noi circumstanțe importante pentru soluționarea cauzei, aceasta dispune printr-o încheiere reluarea examinării cauzei în fond și a pledoariilor, conform regulilor generale.

Articolul 236. Deliberarea și adoptarea hotărîrii

(1) După încheierea pledoariilor, completul de judecată se retrage pentru deliberare. În cazuri complexe, instanța, prin încheiere protocolară, dispune amînarea deliberării pentru cel mult 15 zile, înștiințînd participanții la proces despre locul, data și ora pronunțării dispozitivului hotărîrii. În urma deliberării, președintele ședinței sau unul dintre judecătorii pronunță dispozitivul hotărîrii și le explică participanților la proces procedura și termenul de atac al hotărîrii. Dispozitivul hotărîrii trebuie să fie semnat de toți judecătorii din completul de judecată și anexat la dosar.

(2) În cazul în care la adoptarea hotărîrii se exprimă o opinie separată, aceasta se anexează la dosar.

(3) După pronunțarea dispozitivului hotărîrii, președintele ședinței de judecată declară ședința închisă.

(4) Participanții care nu au fost prezenți la pronunțarea dispozitivului hotărîrii primesc copia hotărîrii în decurs de 5 zile.

(5) Instanța de judecată va întocmi hotărîrea integrală dacă:

a) participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărîrii, solicită în mod expres acest lucru. Termenul de 30 de zile este un termen de decădere;

b) participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărîrii, depun cerere de apel;

c) hotărîrea judecătorească urmează să fie recunoscută și executată pe teritoriul altui stat.

(6) În cazurile prevăzute la alin. (5), completul de judecată va întocmi hotărîrea integrală în termen de 45 de zile lucrătoare de la data solicitării, atacării sau pronunțării dispozitivului hotărîrii, după caz.

(7) Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată este în imposibilitatea de a semna hotărîrea integrală, în locul lui semnează președintele ședinței, iar dacă și acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează președintele instanței de judecată. În toate cazurile, pe hotărîre va fi menționată cauza imposibilității de a semna.

(8) Hotărîrea integrală se remite participanților la proces în termen de 5 zile.

Articolul 237. - *abrogat.*

Capitolul XVI HOTĂRÎREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 238. Procedura deliberării

(1) La deliberare iau parte numai judecătorii în fața cărora a avut loc judecarea cauzei. Completul de judecată deliberează în secret. Divulgarea deliberărilor este interzisă.

(2) Completul de judecată deliberează, sub conducerea președintelui ședinței, toate problemele prevăzute de lege care urmează să fie soluționate, apreciază probele, determină circumstanțele și caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admiterea acțiunii. Fiecare problemă urmează să fie pusă astfel încât să se poată da un răspuns afirmativ sau negativ.

(3) Hotărîrea se adoptă potrivit regulilor stabilite la art.48.

(4) Rezultatul deliberării se consemnează în hotărîrea integrală sau în dispozitivul ei, semnat de toți judecătorii care au participat la deliberare, inclusiv de judecătorul care are opinie separată. Modificările operate în cuprinsul hotărîrii se consemnează mai sus de semnăturile judecătorilor.

(5) După semnarea hotărîrii, nici un judecător nu poate reveni asupra opiniei sale.

Articolul 239. Legalitatea și temeinicia hotărîrii

Hotărîrea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărîrea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată

Articolul 240. Problemele soluționate la deliberarea hotărîrii

(1) La deliberarea hotărîrii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admisibilitatea acțiunii.

(2) Dacă, în timpul deliberărilor, consideră necesară clarificarea unor noi circumstanțe importante pentru soluționarea cauzei sau cercetarea suplimentară a probelor din dosar, instanța judecătorească emite o încheiere de reluare a dezbaterilor judiciare. După examinarea cauzei în fond, instanța audiază din nou pledoariile participanților la proces.

(3) Instanța judecătorească adoptă hotărîrea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant.

Articolul 241. Cuprinsul hotărîrii

(1) Instanța judecătorească adoptă hotărîrea în numele legii.

(2) Hotărîrea judecătorească constă din partea introductivă și partea dispozitivă. În cazurile prevăzute la art. 236 alin. (5), hotărîrea judecătorească constă din partea introductivă, partea descriptivă, motivare și dispozitiv. Fiecare parte a hotărîrii se evidențiază separat în textul acesteia.

(3) În partea introductivă se indică locul și data adoptării, denumirea instanței care o pronunță, numele membrilor completului de judecată, al grefierului, al părților și al celorlalți participanți la proces, al reprezentanților, obiectul litigiului și pretenția înaintată judecății, mențiunea despre caracterul public sau închis al ședinței.

(4) În partea descriptivă se indică succint pretențiile reclamantului, obiecțiile pârâtului și explicațiile celorlalți participanți la proces.

(5) În motivare se indică: circumstanțele cauzei, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

(6) Dispozitivul cuprinde concluzia instanței judecătorești privind admiterea sau respingerea integrală sau parțială a acțiunii, repartizarea cheltuielilor de judecată, calea și termenul de atac al hotărîrii.

(7) În cazul în care instanța judecătorească dispune executarea imediată a hotărîrii, în dispozitiv se face o mențiune în acest sens. Dacă a respins pretențiile reclamantului, instanța dispune prin hotărîre anularea măsurilor de asigurare a acțiunii.

Articolul 242. - *abrogat.*

Articolul 242¹. Transmiterea acțiunilor băncii în temeiul hotărîrii de judecată

Instanța judecătorească poate dispune transmiterea acțiunilor băncii numai în cazul în care aceste acțiuni constituie obiectul material al litigiului.

Articolul 243. Hotărîrea privind perceperea unei sume de bani

Instanța judecătorească, pronunțînd hotărîrea de încasare a unei sume de bani, consemnează în dispozitiv, cu cifre și litere, suma și moneda în care se percepe.

Articolul 244. Hotărîrea de declarare a nulității unui document executoriu

La admiterea acțiunii privind declararea nulității unui document executoriu, în al cărui temei perceperea se efectuează incontestabil, în dispozitivul hotărîrii se indică documentul care nu se pune în executare, numărul și data eliberării lui, precum și suma a cărei decontare nu se admite.

Articolul 245. Hotărîrea privind încheierea sau modificarea contractului

(1) În dispozitivul hotărîrii privind litigiul de încheiere sau modificare a unui contract se menționează decizia asupra fiecărei clauze discutabile din contract. În litigiul de încheiere a contractului se menționează tipul contractului și clauzele în temeiul cărora părțile sînt obligate să încheie contractul.

(2) Dispozitivul hotărîrii în litigiul intentat în vederea declarării caracterului abuziv al unor clauze contractuale, elaborate pentru a fi utilizate în o multitudine de contracte, va stabili nulitatea acestor clauze, obligația comerciantului de a le exclude din contractul în cauză, obligația de a exclude aceste clauze din contractele cu același obiect, încheiate cu alți consumatori, în vigoare la momentul pronunțării hotărîrii, precum și interdicția impusă comerciantului de a include astfel de clauze în contracte cu același obiect care urmează a fi încheiate cu consumatorii.

Articolul 246. Hotărîrea de adjudecare a bunului sau a contravalorii lui

Cînd bunul se adjudecă în natură, instanța judecătorească indică în hotărîre contravaloarea lui.

Articolul 247. Hotărîrea cu privire la efectuarea de către pîrît a unor acte obligatorii

(1) În hotărîrea prin care pîrîtul este obligat să efectueze anumite acte nelegate de remiterea unui bun sau unor sume de bani, instanța judecătorească poate indica dreptul reclamantului, în cazul neexecutării în termen de către pîrît a hotărîrii, de a efectua actele pe contul acestuia, încasînd de la el cheltuielile suportate astfel.

(2) Dacă hotărîrea poate fi executată doar de către pîrît, instanța judecătorească stabilește un termen de executare.

(3) Hotărîrea prin care o organizație sau un organ de administrare este obligat să execute acte (să adopte o hotărîre) nelegate de remiterea unui bun sau a unei sume bănești va fi executată de conducătorul organizației sau de organul de administrare în termenul stabilit de instanță. În cazul neexecutării hotărîrii din motive neîntemeiate, instanța care a emis-o, în baza procesului-verbal de constatare întocmit de executorul judecătoreesc, aplică împotriva conducătorului organizației sau organului de administrare măsurile de constrîngere prevăzute de legislația privind executarea hotărîrilor judecătorești, iar, la cererea persoanei interesate, instanța poate obliga vinovații la reparația prejudiciului cauzat prin neexecutare.

Articolul 248. Hotărîrea adoptată în interesul mai multor reclamanți sau împotriva mai multor pîrîți

(1) La pronunțarea hotărîrii în interesul mai multor reclamanți, instanța judecătorească menționează măsura în care hotărîrea se raportează fiecărui reclamant sau caracterul solidar al dreptului de urmărire.

(2) Dacă hotărîrea se adoptă împotriva mai multor pîrîți, instanța judecătorească menționează măsura în care hotărîrea trebuie executată de fiecare pîrît sau caracterul solidar al răspunderii lor.

Articolul 249. Corectarea greșelilor din hotărîre

(1) După pronunțarea hotărîrii, instanța care a adoptat-o nu este în drept să o anuleze nici să o modifice.

(2) La cererea participanților la proces sau din oficiu, instanța judecătorească corectează greșelile sau omisiunile din hotărîre care țin de nume, calitatea procesuală, orice alte erori materiale sau de calcul evidente. Problema corectării unor astfel de greșeli se soluționează în baza dosarului și/sau a materialelor anexate la cererea de corectare a greșelilor sau a omisiunilor, fără citarea participanților la proces. Instanța care examinează problema corectării poate dispune citarea participanților pentru a se pronunța cu privire la temeiurile de corectare. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea corectării greșelilor.

(2¹) În cazul în care cererea privind corectarea greșelilor sau a omisiunilor din hotărîre se depune în cadrul examinării cauzei în instanța de apel sau de recurs, aceasta se soluționează de către instanța respectivă.

(2²) În cazul în care cererea privind corectarea greșelilor sau a omisiunilor se referă la actele emise de instanța de apel sau de recurs, aceasta se soluționează de către instanța respectivă.

(3) Încheierea prin care instanța judecătorească se pronunță asupra cererii se comunică participanților la proces și poate fi atacată cu recurs.

(4) Prevederile prezentului articol sînt aplicabile și pentru corectarea greșelilor sau a omisiunilor din încheierile, deciziile și ordonanțele judecătorești.

Articolul 250. Hotărîrea suplimentară

(1) Instanța care a pronunțat hotărîrea emite, din oficiu sau la cererea participanților la proces, o hotărîre suplimentară dacă:

a) nu s-a pronunțat asupra unei pretenții formulate de către părți sau de către intervenientul principal;

b) rezolvînd problema dreptului în litigiu, nu a indicat suma adjudecată, bunurile ce urmează a fi remise sau acțiunile pe care pîrîtul trebuie să le îndeplinească;

c) nu a rezolvat problema repartizării între părți a cheltuielilor de judecată ori a omis să se pronunțe asupra cererilor martorilor, experților, specialiștilor, interpreților sau reprezentanților cu privire la cheltuielile de judecată a căror compensare li se cuvine.

(2) Problema pronunțării unei hotărîri suplimentare poate fi pusă în termenul executării silite a hotărîrii. Instanța emite, după examinare în ședință de judecată, hotărîrea suplimentară, care poate fi atacată în ordinea stabilită de prezentul cod. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea problemei.

(3) Cererea de adoptare a unei hotărîri suplimentare nu se impune cu taxă de stat.

(4) Încheierea judecătorească de respingere a cererii de emitere a unei hotărîri suplimentare se supune recursului.

Articolul 251. Explicarea hotărîrii

(1) Dacă sînt necesare explicații referitor la sensul, extinderea sau aplicarea dispozitivului hotărîrii sau dacă hotărîrea cuprinde dispoziții contradictorii, instanța emitentă, la cererea participanților la proces sau a executorului judecătoresc, dă explicații asupra dispozitivului ori omite dispozițiile contradictorii fără a modifica cuprinsul hotărîrii.

(2) Explicarea hotărîrii este admisibilă dacă nu a fost executată și nu a expirat termenul de executare silită.

(3) Explicarea hotărîrii se face în ședință de judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică explicarea hotărîrii.

(4) Încheierea judecătorească privind explicarea hotărîrii se supune recursului.

Articolul 252. Amînarea și eșalonarea executării hotărîrii,

schimbarea modului și ordinii de executare a ei

(1) În funcție de situația materială a părților sau de alte circumstanțe, instanța emitentă, la cererea participanților la proces sau la propunerea executorului judecătoresc, amînă ori eșalonează executarea hotărîrii, de asemenea schimbă modul sau ordinea de executare a acesteia.

(2) Cererile menționate la alin. (1) se soluționează în baza dosarului și/sau a materialelor anexate la cerere și, după caz, la referință, fără citarea părților și/sau a executorului judecătoresc. Instanța remite participanților la proces cererea și copiile anexate, stabilind un termen, în condițiile art. 186, pentru depunerea referinței. Instanța poate dispune citarea părților și/sau a executorului judecătoresc pentru a se expune cu privire la respectiva cerere.

(3) Încheierea judecătorească privind amînarea sau eșalonarea executării hotărîrii, schimbarea modului și ordinii de executare a ei se supune recursului.

(4) Executarea tranzacției aprobate de instanța judecătorească poate fi amînată sau poate fi schimbat modul de executare, conform prevederilor prezentului articol.

Articolul 253. Indexarea sumelor adjudecate

(1) La cererea creditorului sau a debitorului, instanța care a soluționat cauza efectuează, printr-o încheiere, în funcție de situația de la momentul executării hotărîrii, indexarea sumelor adjudecate prin hotărîrea pronunțată.

(2) Cererea de indexare a sumelor adjudecate se examinează în ședință de judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluționarea indexării.

(3) Încheierea cu privire la indexarea sumelor adjudecate se supune recursului.

Articolul 254. Hotărîrile judecătorești definitive și irevocabile

(1) Rămân definitive hotărârile judecătorești emise în primă instanță, supuse apelului, după examinarea cauzei în apel.

(2) Rămân irevocabile hotărârile judecătorești:

a) emise în primă instanță, după expirarea termenului de apel, dacă participanții interesați nu au exercitat calea de atac corespunzătoare;

a¹) emise în primă instanță, contestate cu apel, fără drept de recurs;

b) emise de instanța de apel, după expirarea termenului de recurs, dacă participanții interesați nu au exercitat calea de atac corespunzătoare;

c) emise de instanța de recurs, după examinarea recursului.

(3) După ce hotărârea rămâne irevocabilă, părțile și ceilalți participanți la proces, precum și succesorii lor în drepturi, nu pot înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu aceleași pretenții și în același temei, nici să conteste în alt proces faptele și raporturile juridice stabilite în hotărârea judecătorească irevocabilă.

(4) Hotărârea judecătorească irevocabilă este obligatorie pentru persoana în al cărei interes a fost pornit procesul de către organele și persoanele specificate la art.7 alin. (2).

(5) Dacă pîrîtul este obligat, prin hotărîre definitivă, să efectueze plăți periodice și dacă se schimbă circumstanțele care influențează determinarea cuantumului obligațiilor de plată sau durata lor, fiecare parte este în drept să depună o nouă cerere în judecată și să solicite schimbarea cuantumului obligațiilor de plată sau a termenului lor, înaintînd o nouă acțiune.

Articolul 255. Executarea hotărîrii

Hotărîrea judecătorească se execută, în modul stabilit de lege, după ce rămîne definitivă, cu excepția cazurilor de executare imediată după pronunțare.

Articolul 256. Executarea imediată a hotărîrii

(1) Urmează a fi executate imediat ordonanța sau hotărîrea judecătorească prin care pîrîtul este obligat la plata:

a) pensiei de întreținere;

b) salariului și a altor drepturi ce decurg din raporturi de muncă, precum și a indemnizațiilor prevăzute de statutul șomerilor, în mărimea unui salariu mediu;

c) reparației prejudiciilor cauzate prin vătămare a integrității corporale sau prin o altă vătămare a sănătății ori prin deces, dacă reparația s-a efectuat sub formă de prestații bănești periodice;

d) unui salariu mediu pentru absență forțată de la lucru, în cazul reintegrării în serviciu.

(2) Hotărîrea judecătorească privind reintegrarea în serviciu a salariatului concediat sau transferat nelegitim urmează a fi executată imediat.

Articolul 257. - *abrogat.*

Articolul 258. Asigurarea executării hotărîrii

Concomitent cu pronunțarea unei hotărîri privind adjudecarea unor sume de bani, a unor bunuri sau a contravalorii lor, instanța, la cererea părții interesate, depusă cel târziu în timpul pledoariilor, este în drept să dispună în dispozitivul hotărîrii aplicarea măsurilor de asigurare, potrivit prevederilor capitolului XIII.

Articolul 259. - *abrogat.*

Capitolul XVII **SUSPENDAREA PROCESULUI**

Articolul 260. Obligația instanței de a suspenda procesul

(1) Instanța judecătorească este obligată să suspende procesul în cazul:

a) decesului sau reorganizării părții în proces ori a intervenientului principal dacă raportul juridic litigios permite succesiunea în drepturi;

b) - *abrogată;*

c) delegării către o instanță judecătorească străină a efectuării actelor de procedură;

d) situațiilor prevăzute de Legea insolvenței;

e) - *abrogată*

f) inițierii medierii în condițiile Legii cu privire la mediere.

(2) Suspendarea procesului invocă suspendarea curgerii tuturor termenelor de procedură, precum și încetarea temporară a actelor procedurale, cu excepția celor de asigurare a acțiunii și a probelor.

(3) Actele procedurale efectuate în timpul suspendării procesului nu au efect juridic.

Articolul 261. Dreptul instanței de a suspenda procesul

La cererea participanților la proces sau din oficiu, instanța judecătorească poate suspenda procesul în cazul în care:

a) pîrîtul sau reclamantul se află într-o unitate activă a Forțelor Armate sau a altor trupe și formațiuni militare ale Republicii Moldova;

b) partea în proces sau intervenientul principal se află într-o instituție curativ-profilactică, situație adevărată de instituția respectivă;

c) pîrîtul este căutat;

d) a dispus efectuarea unei expertize;

e) a dat o delegație judiciară unei alte instanțe judecătorești din țară;

f) a dispus autorității teritoriale cu atribuții în domeniul adopției efectuarea unui control al condițiilor de trai ale adoptatorilor în cauzele de adopție și în alte cauze în care pot fi lezate drepturile și interesele copilului;

g) au încetat împuternicirile tutorelui sau curatorului;

h) cauza nu poate fi judecată înainte de soluționarea unei alte cauze conexe.

Articolul 262. Termenele de suspendare a procesului

Procesul se suspendă:

a) pînă la determinarea succesorului în drepturi al persoanei juridice ieșite din proces sau pînă la determinarea moștenitorului sau desemnarea persoanei împuternicite să acționeze în numele masei succesoriale (executor testamentar care are împuterniciri de administrare, custode sau administratorul masei succesoriale desemnat de notar ori administratorul insolvenței masei succesoriale) - în cazurile prevăzute la art.260 alin.(1) lit.a). Moștenitorul nu este obligat să continue procesul pînă la acceptarea moștenirii sau pînă la expirarea termenului de renunțare la moștenire;

b) pînă la prezentarea de către instanța străină a delegației de acordare a asistenței juridice - în cazurile prevăzute la art.260 lit.c);

c) pînă la data intrării în vigoare a hotărîrii judecătorești în cadrul procedurii insolvenței - în cazurile prevăzute la art.260 lit.d);

c¹) pe perioada desfășurării medierii - în cazurile prevăzute de art. 260 alin. (1) lit. f);

d) pînă la data eliberării din rîndurile Forțelor Armate a părții în proces sau externării ei din instituția curativ-profilactică, pînă la găsirea pîrîtului ori încetarea căutării lui, pînă la prezentarea în instanță a raportului de expertiză, a raportului autorității tutelare sau a delegației judiciare - în cazurile prevăzute la art.261 lit.a), b), c), d), e), f) și g);

e) pînă la data rămînerii irevocabile a hotărîrii, deciziei, sentinței sau încheierii judecătorești sau pînă la data hotărîrii emise în baza materialelor examinate pe cale administrativă sau în ordinea jurisdicției constituționale - în cazurile prevăzute la art.261 lit.h).

Articolul 263. Atacarea încheierii judecătorești privind

suspendarea procesului

(1) În toate cazurile de suspendare a procesului, instanța pronunță o încheiere, care poate fi atacată separat cu recurs.

(2) Recursul se poate declara împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea, precum și împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de repunere pe rol a cauzei.

Articolul 264. Reluarea procesului

După decăderea circumstanțelor care au dus la suspendarea procesului, instanța judecătorească dispune, la cererea participanților la proces sau din oficiu, reluarea procesului. În acest caz, instanța citează participanții la proces conform regulilor generale.

Capitolul XVIII ÎNCETAREA PROCESULUI

Articolul 265. Temeiurile de încetare a procesului

Instanța judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care:

a) cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă;

b) într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri s-a emis o hotărîre judecătorească rămasă irevocabilă sau o încheiere de încetare a procesului în legătură cu renunțarea reclamantului la acțiune sau cu confirmarea tranzacției dintre părți;

c) reclamantul a renunțat la acțiune, renunțul fiind admis de instanță;

c¹) reclamantul și-a retras acțiunea civilă la faza judecării cauzei în procesul penal, dacă retragerea a fost acceptată de instanță;

d) părțile au încheiat o tranzacție, confirmată de instanță;

e) într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri s-a emis o hotărîre arbitrală care a devenit obligatorie pentru părți, cu excepția cazului în care instanța refuză eliberarea titlului executoriu sau desființează hotărîrea arbitrală;

f) partea în proces persoană fizică decedează și raportul juridic litigios nu admite succesiunea în drepturi;

g) reclamantului și/sau pîrîtului îi lipsește capacitatea de folosință, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 59 alin. (2);

h) cererea de chemare în judecată este depusă de un organ, o organizație sau o persoană în vederea apărării drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale unei alte persoane fără ca prezentul cod sau o altă lege să le confere acest drept.

Articolul 266. Procedura și efectele încetării procesului

(1) Instanța judecătorească dispune încetarea procesului printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs.

(2) Pronunțînd încheierea de încetare a procesului, instanța judecătorească

menționează că nu se admite o nouă adresare în judecată a aceleiași părți cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri.

Capitolul XIX **SCOATEREA CERERII DE PE ROL**

Articolul 267. Temeiurile scoaterii cererii de pe rol

Instanța judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care:

a) reclamantul nu a respectat procedura, prevăzută prin lege sau prin contractul părților, de soluționare prealabilă a cauzei pe cale extrajudiciară, inclusiv prin mediere;

b) cererea a fost depusă de o persoană care, în cauza civilă respectivă, nu are capacitate de exercițiu al drepturilor procedurale civile;

c) cererea este semnată sau este depusă în judecată de o persoană neîmputernicită;

d) litigiul dintre aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri se află în curs de judecată la aceeași instanță sau la o alta;

e) există o convenție de arbitraj prin care părțile decid să soluționeze litigiul pe cale arbitrală, iar pîrîtul în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare a ridicat obiecții împotriva soluționării litigiului în judecată;

f) părțile citate legal nu s-au prezentat la ședința de judecată după a doua citare și nici nu au solicitat examinarea cauzei în absența lor;

g) reclamantul citat legal nu s-a prezentat în ședință de judecată, nu a comunicat instanței motivele neprezentării sau motivele sînt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, sau nu a solicitat examinarea cauzei în absența sa, iar pîrîtul nu solicită soluționarea cauzei în fond;

h) soțul a înaintat acțiune de desfacere a căsătoriei fără consimțămîntul soției în timpul sarcinii ei sau în decursul unui an de la nașterea copilului, iar cererea nu a fost restituită reclamantului de către judecător;

i) persoana în ale cărei interese este pornit procesul, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.72 alin.(2) și art.73 alin.(3), nu susține pretențiile înaintate, nu solicită să intervină în proces în calitate de reclamant;

j) persoanele indicate la art.72 și 73 au renunțat la acțiune, iar reclamantul care a preluat acțiunea nu a plătit taxă de stat în termenul stabilit de instanță;

k) instanța a amînat sau a eșalonat plata taxei de stat, iar reclamantul nu a plătit-o în termenul stabilit de instanță;

k¹) în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare se constată că reclamantul nu a achitat taxa de stat în cuantumul prevăzut de lege;

l) la examinarea cauzei în procedură specială se constată un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătorești;

l¹) părțile au solicitat examinarea cauzei de către judecata arbitrală, în condițiile legii;

m) în alte cazuri prevăzute de lege.

Articolul 268. Procedura și efectele scoaterii cererii de pe rol

(1) În cazul scoaterii cererii de pe rol, procesul se termină printr-o încheiere judecătorească în care instanța indică modul de înlăturare a circumstanțelor specificate la art.267.

(2) Încheierea judecătorească privind scoaterea cererii de pe rol se supune recursului.

(3) După înlăturarea circumstanțelor care duc la scoaterea cererii de pe rol, persoana interesată poate adresa instanței o nouă cerere, conform dispozițiilor generale.

(4) La cererea reclamantului sau a pârîului, instanța poate anula încheierea privind scoaterea cererii de pe rol emise în temeiul art.267 lit.f) și g), dacă aceștia depun probe care să confirme imposibilitatea prezentării lor în ședință de judecată și a înștiințării instanței. Cererea se depune în termen de 15 zile de la data comunicării încheierii. Cererea privind anularea încheierii de scoatere a cererii de pe rol se soluționează în baza dosarului și a materialelor anexate la cerere, fără citarea participanților la proces. Instanța care examinează cererea poate dispune citarea participanților la proces pentru a se pronunța cu privire la respectiva cerere.

(5) Încheierea judecătorească de respingere a cererii de anulare a încheierii privind scoaterea cererii de pe rol poate fi atacată cu recurs.

Capitolul XX **ÎNCHEIEREA JUDECĂTOREASCĂ**

269. Pronunțarea încheierii

(1) Dispozițiile primei instanțe sau ale judecătorului prin care cauza nu se soluționează în fond se emit în formă de încheiere. Aceasta se emite în camera de deliberare în condițiile art.48.

(2) În cazul soluționării unor probleme simple, instanța poate emite încheiere fără a se retrage în camera de deliberare. O astfel de încheiere se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată.

(3) Încheierii i se dă citire imediat după enunț.

(4) Încheierile privind procedura de executare se emit unipersonal, fără citarea participanților la proces, cu excepția cazurilor în care judecătorul apreciază că este necesară prezența participanților la ședința de judecată.

Articolul 270. Cuprinsul încheierii

(1) În încheierea judecătorească se indică:

- a) locul și data emiterii;
- b) denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată și al grefierului;
- c) date despre participanții la proces, obiectul litigiului sau pretenția înaintată;
- d) problema asupra căreia se emite;
- e) motivele care au determinat concluziile instanței și legea guvernantă;
- f) dispoziția instanței;
- g) ordinea și termenul de atac al încheierii dacă este susceptibilă de atac.

(2) Încheierea emisă fără retragerea completului în camera de deliberare trebuie să conțină datele specificate la alin.(1) lit.d), e), f) și g).

(3) Prin încheierea de încetare a procesului sau de scoatere a cererii de pe rol se anulează măsurile de asigurare a acțiunii, dacă acestea au fost aplicate.

Articolul 271. - *abrogat.*

Articolul 272. Remiterea către participanții la proces a copiilor de pe încheierea judecătorească

Participanților la proces care nu s-au prezentat în ședință de judecată li se trimit, în cel mult 5 zile de la emitere, copiile de pe încheierea judecătorească privind suspendarea sau încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol.

Capitolul XXI PROCESELE-VERBALE

Articolul 273. Obligativitatea întocmirii procesului-verbal

Pentru fiecare ședință de judecată, inclusiv pentru ședința de pregătire pentru dezbateri judiciare, precum și pentru fiecare act procedural îndeplinit în afara ședinței cu participarea părților, se întocmește proces-verbal.

Articolul 274. Cuprinsul procesului-verbal

(1) În procesul-verbal al ședinței de judecată sau al actului procedural îndeplinit în afara ședinței de judecată se enumeră acțiunile procesuale efectuate de către participanții la proces și de către instanța de judecată, cu mențiunea locului, a datei și a orei începerii și terminării fiecărei acțiuni procesuale, respectându-se ordinea în care au fost exercitate.

(2) Dacă legea nu prevede altfel, în procesul-verbal al ședinței de judecată se indică:

a) instanța care judecă cauza, numele membrilor completului de judecată și al grefierului

b) date despre prezența participanților la proces, a reprezentanților, martorilor, experților, specialiștilor și a interpreților;

c) date despre înregistrarea audio a ședinței de judecată și echipamentul folosit;

d) enumerarea acțiunilor procesuale exercitate în condițiile prezentului cod, cu indicarea orei și a datei efectuării;

e) încheierile protocolare ale instanței de judecată;

f) data întocmirii definitive a procesului-verbal.

(3) În cauze complexe, dacă instanța consideră necesar, în procesul-verbal al ședinței de judecată se inserează rezumatul explicațiilor participanților la proces, precum și rezumatul depozițiilor martorilor.

(4) Ședința de judecată și actele procedurale efectuate în afara ședinței se înregistrează audio.

(5) În cazul divergențelor între conținutul procesului-verbal și înregistrarea audio, prevalează înregistrarea audio.

Articolul 275. Întocmirea procesului-verbal

(1) Procesul-verbal se întocmește de grefier prin utilizarea echipamentelor de înregistrare audio digitală și/sau prin sistemul informațional specializat și se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii.

(2) Procesul-verbal al ședinței de judecată este întocmit și semnat în cel mult 5 zile de la data încheierii ședinței, iar procesul-verbal privind efectuarea actului procedural - cel târziu a doua zi de la efectuarea actului procedural. Procesul-verbal se semnează de președintele ședinței și de grefier.

Articolul 276. - *abrogat*.

Articolul 276¹. Eliberarea copiilor de pe procesul-verbal și de pe înregistrările audio și/sau video

(1) Participanții la proces și reprezentanții lor au dreptul la o copie de pe procesul-verbal și de pe înregistrarea audio și/sau video a ședinței de judecată. Copia de pe înregistrarea audio și/sau video a ședinței de judecată se eliberează de către grefier la solicitarea scrisă sau verbală a participantului la proces sau a reprezentantului lui contra unei plăți stabilite de Guvern, care nu va depăși mărimea cheltuielilor suportate de instanță pentru eliberarea copiei.

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică în cazul examinării cauzei în ședință închisă. În acest caz, participanții la proces și reprezentanții lor au dreptul să ia cunoștință de

procesul-verbal întocmit în scris, să ia notițe de pe acesta și să audieze/vizioneze înregistrările audio și/sau video ale ședinței de judecată respective.

Capitolul XXI¹

PROCEDURA ÎN CAZUL CERERILOR CU VALOARE REDUSĂ

Articolul 276². Cererile cu valoare redusă

(1) Dacă valoarea cererii în cauzele de încasare a unei sume de bani nu depășește 10 salarii medii pe economie prognozate la data sesizării instanței, fără a se lua în considerare dobânzile, penalitățile, cheltuielile de judecată și alte venituri accesorii, această cerere se examinează ca cerere cu valoare redusă.

(2) Procedura reglementată de prezentul capitol nu se aplică în materie fiscală, vamală sau în cazul răspunderii pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică ori de o persoană cu funcție de răspundere și al răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilegale ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată, precum și în cazul litigiilor cu privire la drepturile nepatrimoniale.

(3) Dispozițiile prezentului cod privind procedura contencioasă se aplică la examinarea cererilor cu valoare redusă în măsura în care dispozițiile prezentului capitol nu prevăd altfel.

Articolul 276³. Procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă

(1) Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă este scrisă.

(2) Judecătorul poate dispune citarea participanților la proces dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau dacă admite solicitarea uneia dintre părți de a examina cererea în ședință publică. Judecătorul poate să respingă o astfel de solicitare în cazul în care consideră că, ținând cont de împrejurările cauzei, nu sînt necesare dezbateri publice. Respingerea se dispune printr-o încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul.

(3) În termen de 30 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată și a înscrisurilor anexate, inclusiv în cazul comunicării prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, pîrîtul prezintă instanței judecătorești și reclamantului o referință, precum și copii de pe înscrisurile necesare. Pîrîtul poate depune o cerere reconvențională în condițiile art. 172 și 173 doar dacă valoarea acțiunii reconvenționale nu depășește valoarea admisibilă și condițiile legale de exercitare a cererii inițiale cu valoare redusă.

(4) Dacă din materialele cauzei rezultă că cererea nu poate fi examinată în ordinea stabilită pentru cererile cu valoare redusă, judecătorul, prin încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul, dispune examinarea cauzei în ordine generală. În acest caz, prevederile prezentului capitol sînt inaplicabile.

Articolul 276⁴. Soluționarea cererii

(1) Instanța soluționează cauza și adoptă dispozitivul hotărîrii într-un termen de cel mult 6 luni de la data depunerii cererii.

(2) Dacă, după ce i s-au comunicat cererea de chemare în judecată și înscrisurile anexate, pîrîtul nu depune referință, soluționarea cererii se face în baza materialelor anexate la dosar.

(3) Hotărîrea judecătorească adoptată se publică pe pagina web a instanței judecătorești și se comunică participanților la proces, inclusiv prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(4) Hotărîrea judecătorească poate fi atacată cu apel, care se examinează în condițiile prezentului cod. Deciziile instanței de apel nu se supun recursului, fiind definitive și irevocabile de la pronunțare.

(5) Instanța de apel examinează cererea de apel în procedură scrisă sau cu citarea participanților la proces, prevederile art. 276³ fiind aplicabile corespunzător.

B. PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Capitolul XXII

PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Articolul 277. Acțiunile în contenciosul administrativ

Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționare în termen legal a unei cereri se poate adresa instanței judecătorești competente pentru anularea actului, repunerea în drept și repararea prejudiciului.

Articolul 278. Examinarea acțiunilor

Acțiunile în contenciosul administrativ se examinează de instanțele judecătorești respective conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepțiile și completările stabilite de legislația contenciosului administrativ.

B¹. PROCEDURA DE CONFISCARE A AVERII NEJUSTIFICATE ÎN FOLOSUL STATULUI

Capitolul XXII¹

PROCEDURA DE CONFISCARE A AVERII NEJUSTIFICATE ÎN FOLOSUL STATULUI

Articolul 278¹. Acțiunea privind confiscarea averii nejustificate

(1) Cererea privind confiscarea averii nejustificate se depune la judecătoria în a cărei circumscripție își are domiciliul persoana a cărei avere este solicitată de a fi confiscată.

(2) Cererea privind confiscarea averii nejustificate este depusă de Autoritatea Națională de Integritate și trebuie să corespundă prevederilor art. 166.

Articolul 278². Examinarea cererii

(1) Cererea privind confiscarea averii nejustificate se judecă în instanță conform regulilor generale de examinare a acțiunilor civile, cu excepțiile stabilite de prezentul capitol.

(2) Cererea privind confiscarea averii nejustificate se examinează de instanța judecătorească cu citarea obligatorie a reprezentantului Autorității Naționale de Integritate și a persoanei a cărei avere este solicitată de a fi confiscată și/sau a reprezentantului acesteia.

**B² . APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE
ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE
Capitolul XXII²
APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN
CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE**

Articolul 278³. Examinarea cauzelor

(1) Cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie se examinează de instanțele judecătorești conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepțiile și completările stabilite în prezentul capitol și în legislația de prevenire și combatere a violenței în familie.

(2) Instanța examinează cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie cu participarea victimei și a persoanelor interesate. În calitate de persoane interesate pot fi atrase în proces oricare dintre instituțiile abilitate prin lege cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie, în funcție de circumstanțele individuale ale cazului. Instanța poate dispune audierea victimei prin intermediul videoconferinței.

[Art.278³ al.(2) modificat prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

Articolul 278⁴. Depunerea cererii

(1) Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vîrstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție poate fi depusă în interesele victimei de către organul de poliție sau organul de asistență socială. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în interesele copilului sau ale persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire, de procuror sau de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal.

[Art.278⁴ al.(1) modificat prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

(2) Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune la instanța

judecătorească competentă de la domiciliul sau locul de aflare a victimei sau a agresorului, de la locul unde victima a solicitat asistență sau de la locul unde a avut loc actul de violență.

(3) Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție, depusă în instanța de judecată, este repartizată unui judecător imediat, în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

[Art.278⁴ al.(3) introdus prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

(4) Judecătorul care a primit cererea privind aplicarea măsurilor de protecție întreprinde imediat măsurile prevăzute la art.278⁶ alin.(1) și (2) în vederea pregătirii cauzei pentru examinare urgentă.

[Art.278⁴ al.(4) introdus prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

Articolul 278⁵. Cuprinsul cererii

În cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se indică circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.

Articolul 278⁶. Examinarea cererii

(1) După primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată dispune imediat citarea victimei și a persoanelor interesate, contactează organul de poliție de la locul aflării agresorului și solicită informarea acestuia despre procedura inițiată. Instanța de judecată poate decide citarea pentru audiere în ședință de judecată a presupusului agresor.

(2) La examinarea cererii victimei privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea neîntârziată a unui avocat pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat victimei.

(3) Declarația independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanței de protecție în caz de pericol iminent de comitere a violenței fizice. Instanța de judecată poate solicita, după caz, organului de asistență socială sau poliției prezentarea unui raport de caracterizare a familiei vizate și a presupusului agresor. Instanța de judecată poate solicita și alte acte necesare pentru examinarea cererii. La ședința de judecată, victima poate fi însoțită de o persoană de încredere, aleasă de aceasta, care să îi ofere sprijin moral și care are obligația de confidențialitate.

[Art.278⁶ al.(3) modificat prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

(4) Neprezentarea presupusului agresor la ședința de judecată, precum și neprezentarea raportului de caracterizare a familiei vizate și a presupusului agresor sau a

altor acte solicitate de instanța de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea.

(5) Audierea presupusului agresor poate avea loc în absența victimei dacă aceasta din urmă solicită acest lucru.

[Art.278⁶ al.(5) introdus prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

Articolul 278⁷. Emiterea ordonanței de protecție

(1) Instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, o încheiere prin care admite sau respinge cererea.

(2) În cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție, prin care aplică agresorului una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună sau de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de administrare și dreptului de dispoziție asupra bunurilor;

b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia;

c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;

e) obligarea de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;

[Art.278⁷ al.(2), lit.e) modificată prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

f) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei;

g) limitarea drepturilor în privința bunurilor comune cu victima;

h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;

i) interzicerea de a păstra și a purta armă.

(2¹) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (2) lit. a)-d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică, în modul prevăzut de lege.

(2²) Victima sau, după caz, membrii familiei acesteia pot purta un sistem electronic de supraveghere care permite verificarea respectării obligației de către agresor, exprimându-și în formă scrisă acordul în această privință.

(3) Măsurile de protecție se aplică pe un termen de pînă la 3 luni.

(3¹) Instanța de judecată îi explică victimei modul de accesare a serviciilor destinate victimelor violenței în familie și îi oferă informația privind datele de contact ale serviciilor respective.

[Art.278⁷ al.(3¹) introdus prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

(4) Instanța remite de îndată ordonanța de protecție poliției, organului de probațiune și altor instituții sau persoane care, conform legii, sunt responsabile de implementarea măsurilor de protecție spre executare imediată.

(5) Ordonanța de protecție se execută în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 278⁸. Prelungirea și revocarea ordonanței de protecție

(1) Termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanța de judecată la cererea repetată ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie în primul termen de aplicare a măsurilor de protecție sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție ori dacă, la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea agresorului.

(2) La cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate, asigurîndu-se că voința victimei este liber exprimată și că nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului.

(3) Cererea de prelungire sau de revocare a măsurilor de protecție se examinează în condițiile prezentului capitol.

[Art.278⁸ al.(3) introdus prin LP316 din 17.11.22, MO394-400/09.12.22 art.737; în vigoare 09.01.23]

Articolul 278⁹. Contestarea încheierii privind admiterea sau

respingerea cererii de aplicare a măsurilor

de protecție

(1) Încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție poate fi atacată cu recurs.

(2) Contestarea încheierii privind aplicarea ordonanței de protecție nu suspendă executarea măsurilor aplicate.

B³. SUSPENDAREA ȘI RETRAGEREA ACTELOR PERMISIVE CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR Capitolul XXII³ SUSPENDAREA ȘI RETRAGEREA ACTELOR PERMISIVE

CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

Articolul 278¹⁰. Depunerea cererii

(1) Autoritățile și instituțiile abilitate prin lege să emită acte permissive în domeniul activității de întreprinzător (în continuare în prezentul capitol - *autorități competente*) pot cere, în cazurile prevăzute de lege, suspendarea sau, după caz, retragerea actelor permissive ce vizează activitatea de întreprinzător, fapt ce are ca efect imposibilitatea continuării acestei activități la nivel de întreprindere sau de unitate funcțională autorizată a acesteia.

(2) Cererea autorității competente privind suspendarea sau retragerea actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător se admite spre examinare de instanța de judecată dacă a fost depusă în termen de 3 zile lucrătoare de la emiterea deciziei de suspendare sau retragere a actului permisiv în cauză.

(3) Cererile de suspendare sau retragere a actelor permissive ce vizează activitatea de întreprinzător se depun la instanța judecătorească în a cărei rază teritorială își are sediul întreprinzătorul.

Articolul 278¹¹. Cuprinsul cererii

În cererea de suspendare sau retragere a actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător se indică probele ce atestă încălcarea de către întreprinzător a condițiilor de desfășurare a activității prevăzute de lege, probele ce atestă că întreprinzătorului i-au fost notificate toate încălcările constatate, nivelul de încălcare a legislației, termenul acordat pentru remediere, modul de remediere a deficiențelor identificate și că întreprinzătorul nu a remediat, în termenul stabilit, aceste deficiențe, precum și probele ce atestă existența altor fapte care, în conformitate cu prevederile legii, servesc drept temei pentru suspendarea sau retragerea actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător.

Articolul 278¹². Examinarea cererii

Cererea de suspendare sau retragere a actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător se examinează în instanța de judecată cu participarea întreprinzătorului, a avocatului său, a autorității competente și a altor persoane interesate.

Articolul 278¹³. Hotărîrea judecătorească

Instanța de judecată examinează cererea de suspendare sau retragere a actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător în termen de 5 zile lucrătoare de la data acceptării acesteia. După ce examinează cererea în fond, instanța de judecată emite o hotărîre prin care o admite sau o respinge.

Articolul 278¹⁴. Anularea suspendării actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător

După remedierea circumstanțelor care au dus la suspendarea actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător, instanța de judecată care a emis hotărîrea

corespunzătoare, la cererea întreprinzătorului sau a autorității competente, intentează un proces și, în termen de 5 zile lucrătoare, pronunță o hotărîre prin care anulează suspendarea actului permisiv respectiv. În temeiul acestei hotărîri, autoritatea competentă emite decizia privind reluarea activității de întreprinzător.

B⁴. PROCEDURA ÎN ACȚIUNILE POSESORII

Capitolul XXII⁴

PROCEDURA ÎN ACȚIUNILE POSESORII

Articolul 278¹⁵. Domeniul de aplicare

(1) În procedura privind acțiunile posesorii se judecă acțiunile prin care se apără posesia în temeiul art.308-311 din Codul civil (acțiunile posesorii).

(2) Acțiunile posesorii se judecă în instanță conform regulilor generale de examinare a acțiunilor civile, cu excepțiile stabilite de dispozițiile prezentului capitol.

Articolul 278¹⁶. Examinarea acțiunii și căile de atac

(1) Acțiunile posesorii se judecă de urgență și cu precădere.

(2) Sînt inadmisibile acțiunea reconvențională și orice alte cereri, inclusiv măsurile asigurătorii, prin care se solicită protecția unui drept în legătură cu bunul în litigiu, cu excepția cazurilor prevăzute de art.310 și 311 din Codul civil.

(3) Hotărîrea asupra acțiunii posesorii este supusă numai recursului.

Articolul 278¹⁷. Autoritatea lucrului judecat

(1) Hotărîrea judecătorească prin care s-a soluționat o acțiune posesorie are autoritate de lucru judecat într-o acțiune posesorie ulterioară între aceleași părți, fiind întemeiată pe aceleași fapte. Aceasta nu are însă o astfel de autoritate într-o acțiune ulterioară privitoare la fondul dreptului.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care s-a soluționat o acțiune privitoare la fondul dreptului are autoritate de lucru judecat într-o acțiune posesorie ulterioară, în legătură cu același bun, între aceleași părți.

(3) Pîrîtul, în procesul privind acțiunea posesorie, nu poate introduce o acțiune privind fondul dreptului pînă cînd hotărîrea judecătorească prin care se admite acțiunea posesorie nu rămîne definitivă și nu este executată.

(4) Cu toate acestea, pîrîtul poate introduce o acțiune privitoare la fondul dreptului înainte de momentul prevăzut la alin.(3) dacă demonstrează că nu a putut executa hotărîrea judecătorească prin care se admite acțiunea posesorie din culpa reclamantului care participă la procedura în acțiunea posesorie.

C. PROCEDURA SPECIALĂ

Capitolul XXIII

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 279. Cauzele examinate în procedură specială

(1) Instanța judecătorească examinează în procedură specială cauze cu privire la:

a) constatarea faptelor care au valoare juridică;

b) încuviințarea adopției;

b¹) înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului, în conformitate cu Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980;

c) declararea capacității depline de exercițiu minorului (emanciparea);

d) declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată;

e) măsurile de ocrotire contractuale și judiciare;

f) încuviințarea spitalizării forțate și tratamentului forțat;

g) încuviințarea examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie;

g¹) - *abrogată*;

h) restabilirea în drepturile ce izvorăsc din titlurile de valoare la purtător și din titlurile de valoare la ordin pierdute (procedura de chemare);

i) uzucapiunea dreptului contrar cuprinsului registrului de publicitate;

j) constatarea inexactității înscrierilor în registrele de stare civilă;

k) reconstituirea procedurii judiciare pierdute (procedura de reconstituire);

l) autorizarea testării integrității profesionale și aprecierea rezultatului testului de integritate profesională.

(2) Instanțelor judecătorești le pot fi atribuite prin lege spre examinare în procedură specială și alte categorii de cauze.

Articolul 280. Examinarea cauzelor în procedură specială

(1) În procedură specială, cauzele se examinează de instanțele judecătorești după regulile de examinare a acțiunilor civile, cu excepțiile și completările stabilite în prezentul cod la cap.XXIII-XXXIV și în alte legi.

(2) În procedură specială, instanța examinează cauzele cu participarea petiționarului, altor persoane interesate, precum și a autorităților publice conform art. 74.

(3) Dacă, la depunerea cererii sau la examinarea cauzei în procedură specială, se

constată un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătorești, instanța restituie cererea sau o scoate de pe rol printr-o încheiere și explică petiționarului și persoanelor interesate dreptul lor de a soluționa litigiul în procedură de acțiune civilă la instanța competentă.

(4) Taxa de stat plătită deja de petiționar în procedură specială se ia în calcul la încasarea taxei și la repartizarea cheltuielilor de soluționare a litigiului în procedură de acțiune civilă.

Capitolul XXIV

CONSTATAREA FAPTELOR CARE AU VALOARE JURIDICĂ

Articolul 281. Cauzele de constatare a faptelor care au valoare juridică

(1) Instanța judecătorească constată faptele de care depinde apariția, modificarea sau încetarea drepturilor personale sau patrimoniale ale persoanelor fizice și ale organizațiilor.

(2) Instanța judecă cauzele în care i se cere să constate:

a) raporturile de rudenie;

b) întreținerea persoanei;

c) înregistrarea nașterii, adopției, căsătoriei, divorțului și decesului;

d) recunoașterea paternității;

e) decesul la o anumită dată și în anumite împrejurări;

f) acceptarea unei succesiuni și locul ei de deschidere;

g) producerea unui accident;

h) posesiunea, folosința și dispoziția unui bun imobil în drept de proprietate;

i) apartenența documentelor constatatoare de drepturi (cu excepția documentelor militare, buletinului de identitate, pașaportului și a certificatelor eliberate de organele de stare civilă) la o persoană al cărei nume indicat în document nu coincide cu numele din certificatul de naștere, buletinul de identitate sau din pașaport;

j) concubinajul, în cazurile stabilite de lege;

k) faptul represiunii politice;

l) detențiunea în lagărele de concentrare (ghetouri);

m) răspîndirea informației care lezează onoarea, demnitatea și reputația profesională dacă autorul informației nu este cunoscut;

n) alte fapte cu valoare juridică.

Articolul 282. Condițiile de constatare a faptelor cu

valoare juridică

(1) Instanța judecătorească constată faptul cu valoare juridică în cazul în care:

a) acesta generează, în virtutea legii, următoarele efecte juridice: apariția, modificarea sau încetarea unor drepturi personale sau patrimoniale ale petiționarului;

b) petiționarul nu are o altă posibilitate de a obține sau de a restabili documentele care ar certifica faptul juridic a cărui constatare o solicită;

c) constatarea faptului nu este legată de soluționarea unui litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătorești.

(2) Dacă, în cadrul examinării cauzei de constatare a unui fapt cu valoare juridică, apare un litigiu de drept care nu ține de competența instanțelor judecătorești, instanța examinează cererea de constatare a acestui fapt în procedură specială.

Articolul 283. Competența jurisdicțională

Cererile de constatare a faptelor cu valoare juridică se depun la instanța judecătorească de la domiciliul sau sediul petiționarului ori de la sediul organului de stare civilă în a cărui posesie s-a aflat actul pînă la pierderea sau distrugerea acestuia, cu excepția cererii de constatare a faptului de posesiune, folosință și dispoziție a unui bun imobil în drept de proprietate, care se depun la instanța de la locul de aflare a bunului.

Articolul 284. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de constatare a faptului cu valoare juridică se indică:

a) faptul a cărui constatare se solicită și scopul solicitării;

b) cauza imposibilității de a obține documentele cuvenite sau de a le reconstitui pe cele pierdute;

c) probele care confirmă faptul și care adevăresc imposibilitatea obținerii documentelor necesare sau reconstituirii pe cale extrajudiciară a documentelor pierdute, confirmînd respectarea procedurii prealabile în cazurile stabilite de lege.

(2) Probele care confirmă circumstanțele expuse de petiționar se anexează la cerere. În cazul în care petiționarul se află în imposibilitate de a prezenta actul de identitate, instanța examinează posibilitatea stabilirii identității acestuia.

Articolul 285. Hotărîrea judecătorească

(1) În hotărîrea judecătorească se indică faptul constatat de instanță, scopul constatării, probele de constatare a faptului și organul care urmează să execute hotărîrea emisă.

(2) Hotărîrea judecătorească este un document ce confirmă faptul constat, servește drept temei pentru înregistrarea, după caz, a faptului în organele respective, după rămînerea irevocabilă a hotărîrii, fără a substitui documentele pe care aceste organe le eliberează.

Capitolul XXV **ÎNCUVIINȚAREA ADOPTIEI**

Articolul 286. Depunerea cererii

(1) Adoptatorul domiciliat în Republica Moldova care dorește să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova depune cerere de încuviințare a adopției la judecătoria din raza domiciliului copilului adoptabil.

(2) Adoptatorul cetățean al Republicii Moldova domiciliat în străinătate sau cetățean străin, sau apatrid care dorește să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova depune, direct sau prin intermediul organizației străine acreditate cu atribuții în domeniul adopției internaționale, cerere de încuviințare a adopției internaționale la judecătoria din raza domiciliului copilului adoptabil.

Articolul 287. Conținutul cererii

Cererea de încuviințare a adopției trebuie să conțină:

- a) numele și prenumele, anul, luna și ziua nașterii adoptatorului, domiciliul acestuia;
- b) numele și prenumele, anul, luna și ziua nașterii copilului adoptabil, domiciliul acestuia;
- c) solicitarea de schimbare a numelui și/sau a prenumelui copilului, numele pe care îl va purta copilul în cazul în care adoptatorii poartă nume diferite.
- d) numărul atestatului de adoptator, data emiterii acestuia și autoritatea care l-a emis, în cazul adopției naționale;
- e) alte date și informații solicitate de instanța de judecată.

Articolul 288. Actele anexate la cererea de încuviințare a adopției naționale

La cererea de încuviințare a adopției naționale, adoptatorul anexează:

- a) atestatul de adoptator;
- b) copia de pe actul de identitate;
- c) copia de pe certificatul de naștere;
- d) copia de pe certificatul de căsătorie, în cazul adopției de către un cuplu căsătorit, sau copia de pe certificatul de divorț, în cazul adopției de către persoane divorțate;

e) certificatul de la locul de muncă privind funcția deținută și cuantumul salariului sau o copie de pe declarația de venituri, sau un alt act similar privind veniturile obținute în ultimele 12 luni;

f) copia autenticată de pe actul ce confirmă dreptul de proprietate sau dreptul de folosință a unui spațiu locativ;

g) cazierul judiciar;

h) certificatul medical privind starea de sănătate a adoptatorului.

Articolul 289. Actele anexate la cererea de încuviințare

a adopției internaționale

(1) La cererea de încuviințare a adopției internaționale, adoptatorul anexează:

1) raportul autorității centrale cu atribuții în domeniul adopției din statul primitor, însoțit de documente relevante, care să cuprindă informații privind:

a) identitatea adoptatorului, confirmată printr-o copie legalizată de pe actul de identitate;

b) capacitatea și aptitudinile adoptatorului de a adopta;

c) situația personală, familială și materială a adoptatorului, confirmate prin copii legalizate de pe certificatul de naștere, certificatul de căsătorie sau de divorț, prin certificat de la locul de muncă privind funcția deținută și cuantumul salariului, prin acte ce confirmă dreptul de proprietate sau de folosință a unei locuințe, prin alte documente ce îi atestă veniturile;

d) starea de sănătate confirmată printr-un certificat medical în original, separat pentru fiecare adoptator;

e) mediul social al adoptatorului;

f) motivele care îl determină să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova, informația privind copilul/copiii pe care are capacitatea să-i adopte;

2) actul care garantează dreptul copilului adoptabil de a intra și a locui permanent în statul primitor în cazul încuviințării adopției, eliberat de către autoritatea competentă din statul primitor;

3) declarația privind dreptul copilului adoptat de a-și păstra cetățenia Republicii Moldova pînă la atingerea majoratului;

5) declarația adoptatorului privind acceptarea acțiunilor de monitorizare postadopție;

6) cazierul judiciar al adoptatorului;

8) garanțiile socioeconomice și juridice de care va beneficia copilul în cazul adopției

internaționale.

(2) Cererea de încuviințare a adopției internaționale și actele anexate se depun împreună cu traducerea lor, autentificate, în limba de stat, dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel.

Articolul 290. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare

(1) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, judecătorul emite o încheiere prin care copiile de pe cererea de încuviințare a adopției și de pe actele anexate se expediază autorității teritoriale cu atribuții în domeniul adopției în a cărei rază domiciliază copilul, împreună cu solicitarea avizului privind adopția și a dosarului copilului. Prin încheiere, procesul se suspendă pînă la primirea avizului și dosarului copilului de la autoritatea teritorială.

(2) În cazul adopției internaționale, pe lîngă actele menționate la alin. (1), judecătorul va solicita autorității teritoriale cu atribuții în domeniul adopției acordurile privind continuarea procedurii de adopție internațională eliberate de către autoritatea centrală cu atribuții în domeniul adopției din statul primitor și de către autoritatea centrală cu atribuții în domeniul adopției din Republica Moldova.

(3) În termen de 10 zile, autoritatea teritorială cu atribuții în domeniul adopției prezintă instanței de judecată avizul privind adopția și dosarul copilului, care va conține:

a) copia de pe certificatul de naștere al copilului;

b) raportul privind situația copilului adoptabil, conform modelului aprobat de autoritatea centrală cu atribuții în domeniul adopției, și certificatul medical privind starea de sănătate a copilului, eliberat de instituția medicală din raza domiciliului acestuia;

c) confirmarea în formă scrisă a adoptatorului că a luat cunoștință de starea de sănătate a copilului;

d) consimțămintele copilului prevăzute la art. 26 alin. (2) din Legea nr. 99/2010 privind regimul juridic al adopției;

e) consimțămintele părinților prevăzute la art.23 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 99/2010 privind regimul juridic al adopției;

f) actele care confirmă acțiunile întreprinse de autoritățile de resort în scopul (re)integrării copilului în familia biologică sau în familia extinsă;

g) alte date și informații relevante.

(4) Instanța de judecată poate solicita și alte date necesare pentru examinarea cauzei.

(5) După primirea documentelor solicitate, instanța dispune, printr-o încheiere, reluarea procesului, stabilind data examinării cauzei în ședința de judecată, citarea participanților la proces, inclusiv a autorității teritoriale cu atribuții în domeniul adopției.

Articolul 291. Examinarea cererii de încuviințare

a adopției

(1) Cererea de încuviințare a adopției naționale se examinează în ședință închisă, cu participarea obligatorie a adoptatorilor și a reprezentantului autorității tutelare teritoriale de la domiciliul copilului adoptabil.

(2) Cererea de încuviințare a adopției internaționale se examinează în ședință închisă, cu participarea obligatorie a adoptatorilor, a reprezentantului autorității tutelare teritoriale de la domiciliul copilului adoptabil și a reprezentantului organizației străine acreditate în Republica Moldova cu atribuții în domeniul adopției internaționale, care asistă adoptatorul.

(3) Cererile de încuviințare a adopției naționale/internaționale se judecă în mod prioritar și sunt examinate în termen de 10 zile lucrătoare de la data admitterii cererii.

Articolul 292. Hotărîrea judecătorească

(1) Examinînd cauza în fond, instanța judecătorească admite sau respinge cererea de încuviințare a adopției.

(2) În cazul admitterii cererii de încuviințare a adopției, instanța recunoaște adopția de către persoane concrete și indică în hotărîre datele despre adoptat și adoptatori, necesare înregistrării adopției în organele de stare civilă.

(2¹) Hotărârile instanțelor judecătorești emise pe marginea cererilor de încuviințare a adopției naționale/internaționale devin definitive și irevocabile în termen de 10 zile lucrătoare de la data pronunțării.

(3) Încuviințînd adopția, instanța este în drept să satisfacă cererea adoptatorilor de a fi înscriși în actul de înregistrare a nașterii în calitate de părinți sau de a schimba numele, prenumele copilului.

(4) La încuviințarea adopției, drepturile și obligațiile reciproce ale părinților adoptivi și ale copilului adoptat iau naștere de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii judecătorești privind adopția.

(5) În 5 zile de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii judecătorești privind adopția, instanța trimite o copie autenticată de pe hotărîre organului de stare civilă de la locul pronunțării hotărîrii pentru a se efectua înregistrarea de stat a adopției și o altă copie autorității centrale cu atribuții în domeniul adopției, în cazul încuviințării adopției internaționale.

Articolul 293. Desfacerea adopției și declararea nulității ei

Cauzele privind desfacerea adopției sau declararea nulității ei se judecă în conformitate cu normele procedurii de soluționare a acțiunii civile.

Capitolul XXV¹

ÎNAPOIEREA COPILULUI ȘI EXERCITAREA

DREPTULUI DE VIZITARE A COPILULUI

Articolul 293¹. Depunerea cererii

Cererea privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite și cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului, în conformitate cu Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980, se depun la Curtea de Apel Chișinău de către autoritatea centrală din Republica Moldova pentru implementarea prevederilor convenției menționate sau de către reclamant.

Articolul 293². Conținutul cererii

(1) Cererea trebuie să cuprindă:

a) informații privind identitatea reclamantului, a copilului și a persoanei despre care se susține că a luat sau a reținut copilul;

b) motivele pe care se sprijină reclamantul pentru a cere înapoierea copilului, cu anexarea actelor confirmative și cu indicarea prevederilor relevante din legislația statului în care se află reședința reclamantului;

c) informațiile disponibile cu privire la locul aflării copilului și la identitatea persoanelor cu care se presupune că se află copilul.

(2) La cerere se anexează:

a) copiile legalizate a deciziilor sau acordurilor relevante;

b) raportul de evaluare psihologică a copilului, în cazul în care pârâtul sau reclamantul consideră că satisfacerea sau nesatisfacerea integrală ori parțială a cererii va avea efecte negative asupra copilului;

c) alte documente relevante.

(3) Actele întocmite într-o limbă străină se depun însoțite de traducerea autenticată în limba română.

Articolul 293³. Examinarea cererii

(1) Cererea privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite și/sau cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului se examinează de către Curtea de Apel în ședință închisă, cu participarea obligatorie a reclamantului și a pârâtului sau a reprezentanților acestora.

(2) Instanța examinează cererile indicate la alin. (1) în mod prioritar și judecă cauza în fond în termen de 10 zile lucrătoare de la data admiterii cererii.

Articolul 293⁴. Hotărârea judecătorească

(1) Hotărârea integrală se întocmește în termen de 14 zile de la data pronunțării dispozitivului acesteia.

(2) Hotărârea judecătorească emisă pe marginea cererii privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite sau privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului poate fi atacată cu recurs.

Capitolul XXVI

DECLARAREA CAPACITĂȚII DEPLINE DE EXERCIȚIU MINORULUI (EMANCIPAREA)

Articolul 294. Depunerea cererii

(1) Minorul care a atins vârsta de 16 ani este în drept să adreseze în instanța judecătorească de la domiciliul său o cerere pentru a i se declara capacitate deplină de exercițiu în conformitate cu art.20 alin.(3) din Codul civil.

(2) Instanța primește cererea în cazul în care lipsește acordul ambilor părinți ori al curatorului sau în cazul refuzului autorității tutelare de a declara capacitate deplină de exercițiu minorului.

Articolul 295. Examinarea cererii

Cererea se examinează în instanță judecătorească cu participarea obligatorie a petiționarului, a unuia sau a ambilor părinți, a curatorului și a reprezentantului autorității tutelare.

Articolul 296. Hotărârea judecătorească

(1) Instanța judecătorească, după ce examinează cauza în fond, emite o hotărâre prin care admite sau respinge cererea privind declararea capacității depline de exercițiu minorului.

(1¹) Hotărârea judecătorească emisă pe marginea cererii privind declararea capacității depline de exercițiu minorului poate fi atacată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

(2) În cazul în care cererea este admisă, minorul care a atins vârsta de 16 ani este declarat ca având capacitate deplină de exercițiu (emancipat) în momentul când hotărârea privind emanciparea rămîne irevocabilă.

Capitolul XXVII

DECLARAREA PERSOANEI DISPĂRUTĂ FĂRĂ VESTE SAU DECEDATĂ

Articolul 297. Depunerea cererii

(1) Cererea privind declararea, conform art.49 și 52 din Codul civil, a persoanei dispărută fără veste sau decedată se depune la instanța judecătorească de la ultimul domiciliu cunoscut al persoanei în privința căreia se solicită declararea persoanei dispărută

fără veste sau decedată.

(2) Cererea privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată depusă pînă la expirarea termenului stabilit la art.49 și 52 din Codul civil se restituie petiționarului fără examinare

Articolul 298. Cuprinsul cererii

În cerere se menționează scopul solicitării declarării persoanei dispărută fără veste sau decedată, circumstanțele care ar dovedi absența ei sau care o amenințau cu moartea, sau care dau temei de a prezuma că a decedat în urma unui anumit accident. Referitor la militari sau la alte persoane care au dispărut în acțiuni militare, în cerere se indică data încetării acestor acțiuni.

Articolul 299. Pregătirea cauzei spre judecare

(1) Judecătorul, în cadrul pregătirii cauzei spre judecare, stabilește persoanele (rude, prieteni, foști colaboratori), organele și organizațiile (organe de exploatare a locuințelor, organe de poliție, instituții militare, primării etc.) care pot comunica informații despre cel dispărut fără veste, reclamîndu-le informații despre acesta.

(2) Judecătorul este în drept să dispună, printr-o încheiere, publicarea în ziarul local, din contul petiționarului, a unei comunicări despre pornirea procesului. În ea se indică instanța la care s-a depus cererea declarării persoanei dispărută fără veste sau decedată, numele, data și locul de naștere, ultimul domiciliu și loc de muncă al acesteia, numele sau denumirea petiționarului, domiciliul ori sediul lui, solicitarea adresată persoanelor care dețin informații despre locul aflării celui dispărut de a le comunica instanței.

(3) Judecătorul poate propune autorității tutelare de la locul de aflare a bunurilor persoanei dispărute să numească un administrator al bunurilor ei.

Articolul 300. Hotărîrea judecătorească

(1) Hotărîrea judecătorească de declarare a persoanei dispărută fără veste constituie temeiul transmiterii bunurilor ei (dacă acestea necesită o administrare permanentă) către o persoană cu care autoritatea tutelară încheie un contract de administrare fiduciară.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care persoana este declarată decedată constituie temeiul înregistrării decesului la organul de stare civilă.

(3) Hotărîrea judecătorească emisă pe marginea cererii privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată poate fi atacată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

Articolul 301. Efectele apariției persoanei declarate dispărută fără veste sau decedată sau ale descoperirii locului ei de aflare

(1) În cazul apariției persoanei declarate dispărută fără veste sau decedată sau descoperirii locului ei de aflare, instanța judecătorească anulează, printr-o hotărîre, hotărîrea sa anterioară.

(2) Cererea de anulare a hotărîrii judecătorești de declarare a persoanei dispărută fără veste sau decedată poate fi adresată chiar de aceasta sau de o altă persoană interesată.

(3) Anularea hotărîrii judecătorești de declarare a persoanei dispărută fără veste sau decedată se face în cadrul aceluiași dosar dacă acesta se păstrează în arhiva instanței.

(4) Hotărîrea de anulare constituie temeiul anulării măsurilor de protecție și de administrare a bunurilor, precum și al anulării înregistrării decesului în registrul de stare civilă.

Capitolul XXVIII

PROCEDURA PRIVIND MĂSURILE DE OCROTIRE

Secțiunea 1

Dispoziții comune

Articolul 302. Domeniul de aplicare și competența

(1) În procedura privind măsurile de ocrotire se examinează cauzele:

a) de instituire, reînnoire sau revocare a unei măsuri de ocrotire judiciare (ocrotire provizorie, tutelă sau curatelă);

b) de modificare a condițiilor în care se exercită o măsură de ocrotire judiciară;

c) de desemnare și revocare a ocrotitorului provizoriu, curatorului, tutorelui, membrilor consiliului de familie, curatorului supleant, tutorelui supleant, curatorului special, tutorelui special;

d) de contestare a deciziilor consiliului de familie sau a autorității tutelare în orice aspect ce ține de măsura de ocrotire contractuală sau judiciară;

e) de contestare a faptului producerii efectelor unui mandat de ocrotire în viitor, de suspendare, revocare a mandatului de ocrotire în viitor, precum și de acordare a unor împuterniciri suplimentare mandatarului sau unui mandatar special;

f) de soluționare a altor chestiuni privind măsurile de ocrotire contractuale sau judiciare care, conform legii, sînt de competența instanței de judecată.

(2) Cererea de pornire a procesului privind măsura de ocrotire se depune, la alegerea petiționarului:

a) la instanța judecătorească de la domiciliul sau reședința temporară a persoanei în privința căreia este instituită sau se solicită instituirea unei măsuri de ocrotire (denumită în sensul prezentului capitol - *persoană fizică*), inclusiv de la locul aflării instituției de tratament sau instituției sociale în care este stabilită aceasta;

b) la instanța judecătorească de la domiciliul sau reședința temporară a ocrotitorului provizoriu, curatorului, tutorelui sau mandatarului împuternicit prin mandat de ocrotire în viitor.

(3) Instanța de judecată care examinează cererea de pornire a procesului privind măsura de ocrotire solicită dosarul personal de la autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei fizice. După rămânerea irevocabilă a hotărîrii judecătorești în procesul privind măsura de ocrotire, instanța de fond va restitui dosarul personal autorității tutelare de la domiciliul persoanei fizice, care îl va păstra cel puțin pînă la decesul acesteia.

Articolul 303. Cheltuielile de judecată

(1) Petiționarul este scutit de plata cheltuielilor aferente procesului privind măsura de ocrotire.

(2) Dacă se constată că petiționarul a depus cu rea-credință cererea de pornire a procesului privind măsura de ocrotire, instanța îl va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată și la reparația prejudiciului cauzat.

Articolul 304. Ordonarea expertizei judiciare psihiatrice

(1) Instanța de judecată, din oficiu sau la cererea participanților, în pregătirea cauzei către dezbateri judiciare, poate ordona efectuarea expertizei psihiatrice a persoanei fizice.

(2) Dacă persoana fizică se eschivează în mod vădit de la expertiză, instanța poate pronunța, în ședință de judecată, cu participarea medicului psihiatru, o încheiere privind supunerea forțată a persoanei unei expertize psihiatrice.

Articolul 305. Dezbaterea în contradictoriu a cererii de

pornire a procesului privind măsura de ocrotire

La cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, instanța de judecată poate dispune, prin încheiere, ca examinarea cererii de pornire a procesului privind măsura de ocrotire să se desfășoare în contradictoriu. În acest caz, prevederile art. 280 alin. (3) nu se aplică.

Articolul 306. Dreptul la asistență juridică

(1) În cazul cererii privind instituirea, modificarea sau revocarea unei măsuri de ocrotire judiciare, persoana fizică își poate alege un avocat sau poate solicita desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

(2) Dreptul de a fi asistat de un avocat ales sau avocat care acordă asistență juridică garantată de stat va fi adus la cunoștința persoanei fizice în textul citației și la prima ei prezentare.

(3) Dacă persoana nu este asistată în judecată de avocat, în cadrul procesului judecătoresc solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat, care va dispune de împuternicirile unui reprezentant legal.

(4) În conformitate cu legislația privind asistența juridică garantată de stat, asistența juridică în cazul consemnat la alin. (1) se acordă gratuit.

Articolul 307. Cuprinsul cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare

(1) Cererea de instituire a măsurii de ocrotire judiciare trebuie să cuprindă:

a) date cu privire la identitatea persoanei în privința căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire;

b) expunerea circumstanțelor, în sensul art. 48²⁸ din Codul civil, care impun instituirea măsurii de ocrotire judiciare și argumentarea solicitării măsurii de ocrotire respective;

c) date cu privire la persoanele propuse a fi însărcinate cu ocrotirea;

d) date cu privire la persoanele care fac parte din anturajul persoanei fizice, enumerate la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil;

e) date cu privire la medicul care tratează persoana în privința căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire și datele de contact ale acestuia, dacă îi sînt cunoscute solicitantului;

f) situația familială, financiară și patrimonială a persoanei în privința căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire judiciare, în măsura care îi este cunoscută.

(2) La cerere se va anexa raportul de expertiză extrajudiciară psihiatrică a persoanei în privința căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire, eliberat cu cel mult 2 luni înainte de data depunerii cererii. Lipsa raportului de expertiză extrajudiciară psihiatrică nu este temei pentru a nu da curs sau a restitui cererea de instituire a măsurii de ocrotire judiciare.

(3) Solicitantul poate lăsa la discreția instanței de judecată alegerea măsurii de ocrotire judiciare, indicînd acest lucru în cerere.

(4) Dacă persoana fizică a întocmit un mandat de ocrotire în viitor sau în privința acesteia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, petiționarul se va expune asupra informațiilor respective și, după caz, despre instanța de judecată care a dispus instituirea măsurii de ocrotire.

Articolul 308. Audierea persoanei fizice

(1) În cazul examinării cererii prevăzute la art. 302 alin. (1), instanța de judecată audiază persoana fizică. Aceasta poate fi însoțită de altă persoană pe care a ales-o, care nu va avea calitatea de reprezentant în proces.

(2) Audierea persoanei fizice se poate desfășura la sediul instanței de judecată, la reședința sa, în instituția de tratament sau instituția socială, precum și în orice alt loc corespunzător.

(3) Audierea are loc în ședință secretă, la care pot participa persoanele enumerate la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil. Avocatul persoanei este informat despre timpul și locul audierii. Persoana fizică poate cere să fie audiată în regim individual și închis, fiind însoțită, la dorință, de o persoană pe care a ales-o. Dacă este necesar, persoana fizică poate fi

audiată și în prezența celorlalți participanți.

(4) Dacă consideră necesar, instanța de judecată poate desfășura audierea persoanei fizice în prezența medicului care o tratează sau în prezența altei persoane pertinente.

(5) Instanța de judecată va depune toate eforturile posibile pentru a constata dorințele și sentimentele persoanei fizice privind cererea supusă examinării, folosind metodele de comunicare care corespund stării și situației persoanei audiate.

Articolul 308¹. Audierea persoanei fizice la locul aflării

În cazul în care prezența persoanei nu este posibilă din motive obiective, instanța de judecată asigură audierea acesteia la locul aflării ei, constatând, prin încheiere, după caz, imposibilitatea comunicării cu aceasta.

Articolul 308². Audierea altor persoane

(1) La cererea participanților sau din oficiu, instanța de judecată audiază persoanele enumerate la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil.

(2) Audierea persoanelor indicate la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil este obligatorie în cazul desemnării acestora, prin hotărîre judecătorească, în calitate de ocrotitor provizoriu, curator, tutore sau în alte calități care țin de exercitarea măsurii de ocrotire judiciară.

Articolul 308³. Efectuarea constatărilor

La cererea participanților sau din oficiu, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei anchete sociale sau efectuarea de constatări de către orice autoritate ori persoană pertinentă.

Articolul 308⁴. Consultarea materialelor dosarului

(1) Pot lua cunoștință de materialele dosarului, personal sau prin reprezentant, participanții la proces, precum și, cu aprobarea instanței de judecată, persoanele enumerate la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil care justifică un interes legitim.

(2) Dacă cererea de consultare a dosarului este depusă de persoana fizică, instanța de judecată poate, prin încheiere motivată comunicată acesteia, să excludă unul sau mai multe acte din dosar dacă acestea ar putea cauza un prejudiciu moral grav.

(3) Avocatul persoanei fizice poate efectua extrase și copii de pe materialele dosarului. Avocatului i se interzice să transmită extrasele și copiile respective, precum și copii de pe acestea, persoanei fizice și terților.

Articolul 308⁵. Consultarea dosarului după ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă

Persoana fizică sau persoana însărcinată cu ocrotirea, precum și avocații acestora pot lua cunoștință cu materialele dosarului și efectua extrase și copii după ce hotărîrea

judecătorească devine irevocabilă.

Articolul 308⁶. Copiile de pe deciziile și hotărârile aferente măsurii de ocrotire

(1) Copii de pe deciziile consiliului de familie și de pe hotărârile judecătorești aferente măsurii de ocrotire se pot elibera doar participanților și persoanelor care au participat la luarea deciziilor sau au fost vizate de acestea.

(2) Terții care justifică un interes legitim pot obține copii de pe deciziile consiliului de familie și de pe hotărârile judecătorești aferente măsurii de ocrotire, cu aprobarea instanței de judecată.

Articolul 308⁷. Examinarea cererii în fond

(1) În cadrul examinării cauzei în fond, instanța de judecată audiază petiționarul, persoana fizică, cu excepția cazului când s-a pronunțat încheierea de a nu audia persoana, conform art. 308¹, precum și ceilalți participanți.

(2) Cauza se examinează în ședință secretă, cu excepția cazului când la ea pot asista alte persoane enumerate la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil.

Articolul 308⁸. Termenul de judecare a cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare

Cererea de instituire a unei măsuri de ocrotire judiciare se scoate de pe rol dacă instanța de judecată nu o soluționează, prin hotărâre judecătorească, în termen de un an din data depunerii.

Articolul 308⁹. Judecarea cererii de reînnoire a măsurii de ocrotire judiciare

(1) În cazul cererii de reînnoire a măsurii de ocrotire judiciare conform art. 48⁴⁰ din Codul civil, instanța de judecată va pronunța hotărârea judecătorească după audierea petiționarului, a persoanei fizice în condițiile art. 308 și 308¹ și va obține avizul persoanei însărcinate cu ocrotirea. Hotărârea judecătorească se comunică în condițiile art. 308¹².

(2) Dacă se cere instituirea unei măsuri de ocrotire judiciare mai restrictive față de persoana fizică conform art. 48⁴⁰ alin. (3) din Codul civil, instanța de judecată va aplica dispozițiile art. 307, 308², 308³ și 308⁷ din prezentul cod.

Articolul 308¹⁰. Cererile altele decât cele de instituire a

unei măsuri de ocrotire

Instanța de judecată soluționează cererile care îi sînt adresate, după instituirea măsurii de ocrotire, de către persoana ocrotită sau persoana însărcinată cu ocrotirea într-un termen de 3 luni de la data depunerii acestora dacă ele nu necesită obținerea unor informații suplimentare, prezentarea de probe suplimentare sau altă cercetare. În acest caz, instanța de judecată va avertiza petiționarul despre acest fapt și îl va informa despre data la care se va pronunța hotărârea, într-un termen care nu va depăși 9 luni din data depunerii

cererii respective, cu excepția cazurilor în care instanța de judecată dispune efectuarea unei dezbateri în contradictoriu conform art. 305.

Articolul 308¹¹. Hotărîrea judecătorească de instituire a măsurii de ocrotire judiciare

(1) În temeiul art. 481 și 483⁸ din Codul civil, instanța de judecată poate să instituie o altă măsură de ocrotire judiciară decît cea solicitată de petiționar sau de către unul dintre participanți.

(2) La instituirea măsurii de ocrotire judiciare, instanța de judecată, obligatoriu, se pronunță cu privire la privarea dreptului la vot stabilit de Codul electoral. Persoana este privată de dreptul la vot dacă nu întrunește unul sau mai multe din următoarele criterii:

- a) persoana înțelege informațiile relevante pentru decizia pe care trebuie să o ia;
- b) persoana apreciază implicațiile acestor informații pentru propria ei situație;
- c) persoana are capacitatea de a compara opțiunile disponibile;
- d) persoana poate alege opțiunea dorită.

(3) Hotărîrea definitivă a instanței de judecată prin care persoana este privată de dreptul la vot, precum și hotărîrea definitivă de ridicare a interdicției de a vota se aduc la cunoștința Comisiei Electorale Centrale.

Articolul 308¹². Comunicarea hotărîrii judecătorești

(1) Dispozitivul hotărîrii judecătorești se comunică petiționarului, persoanei însărcinate cu ocrotirea și tuturor persoanelor cărora le modifică drepturile sau obligațiile aferente măsurii de ocrotire.

(2) Dispozitivul hotărîrii judecătorești prin care se soluționează cererea de instituire a măsurii de ocrotire judiciare se comunică persoanei ocrotite personal, dovada anexîndu-se la dosar.

(3) Instanța de judecată, prin încheiere motivată, poate să decidă să nu comunice dispozitivul hotărîrii judecătorești de instituire a măsurii de ocrotire judiciare persoanei ocrotite dacă această informație îi poate prejudicia grav sănătatea. În acest caz, dispozitivul se expediază avocatului său, precum și persoanei pe care instanța o consideră cea mai potrivită pentru a primi această comunicare.

(4) Dispozitivul hotărîrii judecătorești se comunică persoanelor care, conform art. 308¹³, pot depune apel. Comunicarea se efectuează prin scrisoare recomandată cu aviz de recepție. Dacă este necesar, instanța de judecată poate dispune efectuarea comunicării prin executor judecătoresc.

Secțiunea a 2-a
Dispoziții speciale privind apelul contra

hotărîrii judecătorești

Articolul 308¹³. Titularul dreptului de a declara apel

(1) Hotărîrea instanței de judecată poate fi atacată cu apel de către oricare persoană enumerată la art. 48³⁰ alin. (1) din Codul civil, chiar dacă acestea nu au participat la procesul desfășurat în instanța de fond.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care se respinge cererea de instituire a unei măsuri de ocrotire judiciare poate fi atacată cu apel doar de către petiționar.

Articolul 308¹⁴. Curgerea termenului de apel

Termenul de apel împotriva hotărîrii judecătorești prin care se instituie o măsură de ocrotire judiciară începe să curgă:

- a) în privința persoanei fizice - din data comunicării conform art. 308¹²;
- b) în privința persoanelor cărora hotărîrea trebuie să le fie comunicată - din data aducerii la cunoștință;
- c) în privința celorlalte persoane care au drept de atac - din data pronunțării dispozitivului hotărîrii.

Articolul 308¹⁵. Citarea persoanelor care au dreptul de a

depune apel

Citația privind judecarea apelului se va expedia tuturor persoanelor care au dreptul de a depune apel și care vor avea dreptul să participe la examinarea apelului.

Secțiunea a 3-a Dispoziții speciale privind mandatul de ocrotire în viitor

Articolul 308¹⁶. Intervenția instanței de judecată

(1) Judecătorul poate să suspende efectele mandatului de ocrotire în viitor prin hotărîrea judecătorească sau încheierea privind instituirea unei ocrotiri provizorii sau, dacă existența mandatului îi este adusă la cunoștință ulterior, printr-o hotărîre sau încheiere pronunțată pe durata ocrotirii provizorii.

(2) Dacă măsura de ocrotire provizorie încetează, mandatul de ocrotire în viitor își reia efectul deplin drept, cu excepția cazului în care instanța de judecată îl revocă sau instituie o măsură de ocrotire judiciară.

Articolul 308¹⁷. Dreptul de a contesta hotărîrea judecătorească prin care se acordă împuterniciri suplimentare

Hotărîrea judecătorească prin care se împuternicește, în aplicarea art. 48²¹ și 48²⁷ din

Codul civil, mandatarul sau un mandatar special cu încheierea actelor juridice care exced mandatul de ocrotire în viitor poate fi atacată doar de către mandant, mandatar, persoana însărcinată cu controlul executării mandatului, în sensul art. 48¹⁵ alin. (3), și de către persoanele ale căror drepturi sînt afectate prin aceasta.

Capitolul XXIX **ÎNCUVIINȚAREA SPITALIZĂRII FORȚATE** **ȘI TRATAMENTULUI FORȚAT**

Articolul 309. Depunerea cererii

(1) În cazul în care, conform legii, se admite spitalizarea forțată și tratamentul forțat al persoanei în temeiul unei hotărîri judecătorești, cererea se depune de o instituție medico-sanitară la instanța de la domiciliul persoanei sau de la locul ei de aflare.

(2) În cererea de spitalizare forțată și tratament forțat se consemnează legitimitatea acestor măsuri. La cerere se anexează avizul comisiei medicale a instituției medico-sanitare asupra necesității spitalizării forțate și tratamentului forțat.

Articolul 310. Examinarea cererii

(1) Instanța judecătorească examinează, în 3 zile de la data depunerii, cererea de spitalizare forțată și tratament forțat.

(2) Participarea în ședință de judecată a persoanei a cărei spitalizare se solicită și a reprezentantului instituției medico-sanitare din a cărei inițiativă a fost pornit procesul este obligatorie.

(3) În cazul în care se eschivează de a se prezenta în judecată, persoana este adusă forțat în temeiul unei încheieri judecătorești, care nu poate fi atacată cu recurs.

(4) Examinarea cauzei privind spitalizarea forțată și tratamentul forțat al persoanei are loc în absența ei dacă sănătatea nu-i permite să se prezinte în ședință de judecată.

Articolul 311. Hotărîrea judecătorească

(1) După ce examinează cererea în fond, instanța judecătorească pronunță o hotărîre motivată prin care admite sau respinge cererea de spitalizare forțată și tratament forțat.

(2) Hotărîrea prin care s-a admis cererea constituie temeiul spitalizării forțate și tratamentului forțat al persoanei pe parcursul termenului stabilit de lege. Hotărîrea respectivă nu afectează capacitatea de exercițiu a persoanei.

Capitolul XXX **ÎNCUVIINȚAREA EXAMENULUI PSIHIATRIC SAU** **SPITALIZĂRII ÎN STAȚIONARUL DE PSIHIATRIE**

Articolul 312. Depunerea cererii

(1) Cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimțămînt al

persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanța judecătorească de la domiciliul acesteia.

(2) Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanța de la locul de aflare a staționarului de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

(3) Instanța pornește procesul privind încuviințarea examenului psihiatric fără liberul consimțământ la cererea medicului psihiatru. Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ se depune în instanță de către instituția de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

Articolul 313. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se expun circumstanțele care demonstrează necesitatea efectuării examenului psihiatric. La cererea adresată instanței judecătorești se anexează în mod obligatoriu avizul scris al medicului psihiatru și, după caz, alte materiale, inclusiv demersul, adresat medicului psihiatru de rudele persoanei sau de orice medic, de factorii de decizie ori de alte persoane, care confirmă necesitatea unui astfel de examen.

(2) În cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal trebuie să se indice legitimitatea spitalizării și circumstanțele care demonstrează conduita neadecvată a acesteia. La cerere se anexează avizul argumentat al comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, asupra necesității persoanei de a se afla mai departe în staționarul de psihiatrie.

Articolul 314. Termenul de depunere a cererii de spitalizare

(1) Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei se depune în cel mai scurt timp posibil, dar nu mai târziu de 72 de ore din momentul internării ei în staționar.

(2) Judecătorul prelungește, printr-o încheiere, termenul de aflare a persoanei în staționarul de psihiatrie, luând în considerare timpul necesar examinării cererii în judecată.

Articolul 315. Examinarea cererii

(1) Cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ se examinează de judecător în decursul a 5 zile de la data pornirii procesului.

(2) Instanța judecătorească examinează cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimțământ cu participarea medicului psihiatru care a depus cererea, a reprezentantului legal al persoanei și a altor persoane interesate. Persoana a cărei stare psihică se cere constatată este în drept să participe la examinarea cauzei dacă medicul psihiatru consideră că sănătatea îi permite.

(3) Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ se

examinează de instanță în termen de 5 zile de la pornirea procesului. Ședința de judecată are loc în localul instanței judecătorești. Persoana spitalizată în staționarul de psihiatrie fără liberul ei consimțământ este în drept să participe la soluționarea cauzei dacă reprezentantul instituției de psihiatrie constată că sănătatea îi permite.

(4) Examinarea cererii de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ are loc în ședință de judecată cu participarea obligatorie a reprezentantului staționarului de psihiatrie care solicită spitalizarea și a reprezentantului legal al persoanei a cărei spitalizare se cere.

Articolul 316. Desemnarea avocatului

(1) Dacă persoana a cărei spitalizare în staționarul de psihiatrie se cere nu este reprezentată în judecată de avocat, judecătorul solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru a-i apăra interesele.

(2) În conformitate cu legislația privind asistența juridică garantată de stat, asistența juridică în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

Articolul 317. Hotărîrea judecătorească

(1) După ce examinează în fond cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ, instanța judecătorească emite o hotărîre prin care admite sau respinge cererea.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de efectuare a examenului psihiatric constituie temeiul efectuării examenului psihiatric fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal. Hotărîrea judecătorească poate fi atacată în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal constituie temeiul spitalizării și tratamentului persoanei în staționarul de psihiatrie pe un termen stabilit de lege. Hotărîrea judecătorească poate fi atacată în modul stabilit de prezentul cod.

(4) Dacă se constată că cel la a cărui insistență a fost pornit procesul privind încuviințarea examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ a acționat cu rea-credință, instanța îl va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată și la reparația prejudiciului cauzat astfel.

(5) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de efectuare a examenului psihiatric sau cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ nu afectează capacitatea de exercițiu a persoanei.

Articolul 318. Externarea înainte de termen.

Prelungirea spitalizării

În baza avizului comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, instanța judecătorească de la locul de aflare a staționarului de psihiatrie examinează cererea administrației acestuia privind externarea înainte de termen sau prelungirea spitalizării.

Capitolul XXX1 - *abrogat*

Articolul 318¹. - *abrogat*.

Articolul 318². - *abrogat*.

Articolul 318³. - *abrogat*.

Articolul 318⁴. - *abrogat*.

Articolul 318⁵. - *abrogat*.

Articolul 318⁶. - *abrogat*.

Capitolul XXXI
RESTABILIREA ÎN DREPTURILE CE IZVORĂSC DIN
TITLURILE DE VALOARE LA PURTĂTOR ȘI DIN
TITLURILE DE VALOARE LA ORDIN PIERDUTE
(PROCEDURA DE CHEMARE)

Articolul 319. Depunerea cererii

(1) Persoana care a pierdut un titlu de valoare la purtător sau un titlu de valoare la ordin (în continuare - *document*) poate cere, în cazurile prevăzute de lege, instanței judecătorești să declare nul documentul pierdut și restabilirea în drepturi asupra lui. Restabilirea în drepturile ce izvorăsc din document poate fi efectuată și în cazurile în care acesta și-a pierdut solvabilitatea (capacitatea de plată) din cauza păstrării neglijente sau din alte motive.

(2) Cererea de declarare a nulității documentului pierdut se depune la instanța judecătorească de la sediul instituției (persoanei) care a eliberat documentul.

Articolul 320. Cuprinsul cererii

În cererea de declarare a nulității documentului pierdut se indică:

a) semnele distinctive ale documentului pierdut și denumirea instituției (persoanei) care l-a eliberat

b) circumstanțele pierderii;

c) solicitarea adresată instituției (persoanei) care a eliberat documentul pierdut de a nu efectua în baza lui plăți sau livrări și de a confirma că nu s-au făcut astfel de operațiuni.

Articolul 321. Actele judecătorului după primirea cererii

(1) După primirea cererii de declarare a nulității documentului pierdut, judecătorul emite o încheiere prin care interzice instituției (persoanei) care a eliberat documentul pierdut să efectueze în baza lui plăți sau livrări, iar copia de pe încheiere o trimite instituției (persoanei) care a eliberat documentul, deținătorului de registru și registratorului.

(2) Judecătorul emite și o încheiere privind publicarea în ziarul local, din contul petiționarului, a unei înștiințări de chemare în judecată a deținătorului documentului. În înștiințare se indică:

a) instanța judecătorească la care s-a depus cererea de declarare a nulității documentului pierdut;

b) date despre persoana care a depus cererea și domiciliul ei;

c) denumirea și semnele distinctive ale documentului;

d) propunerea adresată deținătorului documentului a cărui pierdere este declarată ca, în termen de 3 luni de la data publicării înștiințării, să depună în instanță o cerere în care să-și revendice drepturile asupra documentului.

(3) Refuzul instanței de a emite o încheiere privind publicarea înștiințării consemnate în prezentul articol poate fi atacat cu recurs.

Articolul 322. Cererea deținătorului de document

Deținătorul de document a cărui pierdere a fost declarată în judecată este obligat să depună, pînă la expirarea a 3 luni de la data publicării înștiințării, în instanța care a pronunțat încheierea, o cerere în care să-și formuleze drepturile asupra documentului și să-l prezinte în judecată în original.

Articolul 323. Acțiunile judecătorului după primirea cererii deținătorului de document

(1) Dacă deținătorul depune cererea în instanță pînă la expirarea a 3 luni de la data publicării înștiințării, judecătorul scoate de pe rol cererea persoanei care a pierdut documentul și stabilește un termen de cel mult 2 luni în care instituția (persoana) care a eliberat documentul nu poate efectua plăți și livrări în baza lui.

(2) Judecătorul explică petiționarului dreptul lui de a intenta în judecată împotriva deținătorului de document o acțiune de revendicare a documentului, precum și deținătorului referitor la dreptul lui de a cere repararea, din contul petiționarului, a prejudiciului cauzat prin interdicția impusă de judecată de a nu se efectua plăți și livrări în temeiul documentului litigios.

(3) Încheierile judecătorești emise în conformitate cu prezentul articol pot fi atacate cu recurs.

Articolul 324. Examinarea cererii

(1) Dacă, în termen de 3 luni de la data publicării înștiințării, deținătorul de document

nu depune în judecată cererea specificată la art.322, instanța va judeca cauza de declarare a nulității documentului pierdut.

(2) Cererea de declarare a nulității documentului pierdut se examinează pe baza dosarului, fără citirea petiționarului și a reprezentantului instituției (persoanei) care a eliberat documentul pierdut. Instanța poate dispune citirea acestora pentru a se expune cu privire la temeiurile cererii.

Articolul 325. Hotărîrea judecătorească

(1) În caz de admitere a cererii petiționarului, instanța judecătorească emite o hotărîre prin care declară nul documentul pierdut. Hotărîrea constituie temeiul efectuării plăților petiționarului sau al eliberării unui nou document în locul celui declarat nul. Hotărîrea poate fi atacată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

(2) În caz de admitere a cererii petiționarului privind restabilirea în dreptul asupra documentului care și-a pierdut solvabilitatea, instanța pronunță o încheiere de eliberare a unui alt document.

Articolul 326. Dreptul deținătorului de document de a înainta o acțiune în legătură cu dobîndirea unui bun fără justă cauză

Deținătorul care, din anumite motive, nu a declarat instanței în termen dreptul său asupra documentului poate înainta împotriva persoanei căreia i s-a declarat dreptul de a primi un nou document în locul celui pierdut o acțiune privind dobîndirea bunului fără justă cauză.

Capitolul XXXII UZUCAPIUNEA DREPTULUI CONTRAR CUPRINSULUI REGISTRULUI DE PUBLICITATE

Articolul 327. Domeniul de aplicare și competența

(1) Dispozițiile prezentului capitol sînt aplicabile cererilor de constatare a uzucapiunii în temeiul art.330⁴ din Codul civil și efectuării înregistrării corespunzătoare în registrul de publicitate prevăzut de lege.

(2) Cererea de uzucapiune se depune la instanța de judecată de la locul de aflare a bunului imobil, iar în cazul altor bunuri - la sediul sau oficiul teritorial respectiv al autorității competente să efectueze înregistrări și radieri în registrul de publicitate corespunzător prevăzut de lege.

Articolul 328. Cuprinsul cererii de uzucapiune

(1) Petiționarul va arăta în cererea de uzucapiune data de la care posedă bunul sub nume de proprietar, temeiul uzucapiunii, faptul dacă bunul posedat este sau nu înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege, precum și numele ori denumirea vechiului proprietar sau a succesorului acestuia, dacă îl cunoaște.

(2) La cererea de uzucapiune se vor anexa:

a) un certificat de deces care atestă că titularul dreptului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege este decedat sau, după caz, un certificat (confirmare, extras etc.) emis de autoritatea competentă, care atestă faptul că persoana juridică titulară a dreptului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege și-a încetat existența;

b) un certificat eliberat de autoritatea competentă, din care să rezulte faptul dacă moștenirea titularului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege a fost sau nu deschisă, iar în caz afirmativ, cine sînt moștenitorii;

c) în cazul imobilelor, un certificat eliberat de primăria în a cărei rază teritorială este situat imobilul, din care să rezulte că acesta nu face parte din domeniul public al statului sau al unității administrativ-teritoriale;

d) certificatul privind absența datoriilor la bugetul public național al petiționarului;

e) înscrisul constatator al actului juridic pe care solicitantul și-a întemeiat posesia, atunci cînd este cazul;

f) în cazul imobilelor, documentația tehnică cadastrală a imobilului, realizată, pe cheltuiala celui interesat, de o persoană fizică sau juridică autorizată, potrivit legii;

g) extrasul din registrul de publicitate prevăzut de lege pentru informare, cu arătarea titularului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege ori a înregistrării declarației de renunțare la proprietate, precum și a faptului dacă bunul este sau nu grevat de sarcini, eliberat de autoritatea competentă care deține registrul respectiv; în cazul în care imobilul nu este înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege în folosul altei persoane și nici grevat de sarcini, un certificat emis de organul cadastral teritorial, care atestă acest fapt, inclusiv faptul că nu a fost atribuit un număr cadastral la înregistrarea imobilului;

h) lista cuprinzînd numele, prenumele și domiciliul a cel puțin 2 martori.

Articolul 329. Examinarea cererii de uzucapiune și căile de atac

(1) După depunerea cererii de uzucapiune, instanța dispune, prin încheiere, citarea titularului dreptului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege sau a succesorilor acestuia, dacă sînt cunoscuți, precum și emiterea unei somații și, după caz, afișarea acesteia la imobilul vizat, la sediul instanței, la sediul autorității competente prevăzute la art.327 alin.(2), precum și publicarea ei în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și în alte publicații de largă răspîndire în Republica Moldova.

(2) Afișele și publicația vor cuprinde:

a) denumirea instanței care a emis somația, numărul și data încheierii prin care s-a dispus emiterea;

b) numele, prenumele sau denumirea posesorului și domiciliul sau, după caz, sediul acestuia;

c) precizarea că posesorul invocă dobândirea proprietății sau a unui alt drept real prin uzucapiune;

d) indicarea precisă a bunului. În cazul imobilelor, indicarea precisă a imobilului, cu adresa poștală și, dacă este cazul, cu număr cadastral sau topografic, iar în lipsa acestora, cu precizarea vecinătăților;

e) somația către toți cei interesați să facă opoziție, cu precizarea că, în caz contrar, în termen de 6 luni de la emiterea celei din urmă publicații se va trece la judecarea cererii.

(3) Cheltuielile necesare pentru efectuarea formalităților de afișare și publicare sînt în sarcina petiționarului.

(4) Îndeplinirea formalităților prevăzute la alin.(3) va fi constatată într-un proces-verbal, întocmit de grefier, ce se va depune la dosarul cauzei.

(5) Dacă nu s-au făcut opoziții în termenul prevăzut la alin.(2) lit.e) sau dacă persoana înregistrată în registrul de publicitate prevăzut de lege este decedată sau și-a încetat existența juridică, sau a renunțat la proprietate, instanța se va pronunța prin hotărîre, după ascultarea petiționarului și a martorilor și după verificarea îndeplinirii condițiilor cerute de lege pentru dobîndirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii.

(6) Dacă s-au formulat opoziții la cererea de uzucapiune, acestea vor fi comunicate petiționarului pentru a formula referință potrivit dispozițiilor de drept comun. După primirea referinței se va fixa un termen pentru soluționarea cererii de uzucapiune, cu citarea petiționarului și a oponentilor, cărora li se va remite și cîte o copie de pe cererea de uzucapiune și de pe referința depusă de petiționar.

(7) În toate cazurile, instanța va cerceta dacă sînt îndeplinite cerințele prevăzute de Codul civil pentru dobîndirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii conform art.330⁴ din Codul civil.

(8) Hotărîrea judecătorească poate fi contestată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

Articolul 330. Înregistrarea în registrul de publicitate

prevăzut de lege a dreptului uzucapat

(1) Petiționarul va putea cere înregistrarea provizorie a dreptului ce a uzucapat, în temeiul hotărîrii judecătorești prin care s-a admis cererea de uzucapiune, înainte de rămînerea definitivă a acesteia. Justificarea înregistrării provizorii se va face pe baza hotărîrii judecătorești rămase definitivă.

(2) În toate cazurile, registratorul registrului de publicitate prevăzut de lege nu va putea dispune înregistrarea dreptului, în temeiul uzucapiunii, dacă acesta a fost înregistrat sau înregistrat provizoriu în folosul unei alte persoane, chiar după împlinirea termenului de uzucapiune; în cazul în care s-a făcut numai o notare, se va putea dispune înregistrarea dreptului fără ca înregistrarea să fie opozabilă celui care a cerut notarea.

(3) Petiționarul este considerat proprietar de la data înregistrării, în condițiile legii, în registrul de publicitate prevăzut de lege a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii conform dispozițiilor art.330⁴ din Codul civil.

Capitolul XXXIII

CONSTATAREA INEXACTITĂȚII ÎNSCRISURILOR ÎN REGISTRELE DE STARE CIVILĂ

Articolul 331. Depunerea cererii

(1) Instanța judecătorească examinează cauzele privind constatarea inexactității înscrierilor în registrele de stare civilă conform prevederilor prezentului capitol dacă, în lipsa unui litigiu de drept și în lipsa actelor doveditoare, organele de stare civilă sînt în imposibilitate să modifice înscrierile din registrele de stare civilă.

(2) Cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă se depune la instanța judecătorească de la domiciliul petiționarului sau de la sediul organului de stare civilă care a înregistrat actul de stare civilă respectiv.

Articolul 332. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă se indică datele referitoare la inexactitate, la corectările sau modificările solicitate de petiționar, organul de stare civilă care a refuzat corectarea sau modificarea înscrierilor.

(2) La cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrul de stare civilă se anexează copia de pe certificatul respectiv, încheierea organului de stare civilă asupra refuzului de corectare sau modificare a înscrierilor și alte documente care se referă la această problemă.

Articolul 333. Examinarea cererii

Instanța judecătorească examinează cererea de constatare a inexactității înscrierilor din registrele de stare civilă pe baza dosarului, fără citarea petiționarului și a altor persoane interesate. Instanța poate dispune citarea acestora pentru a se expune cu privire la temeiurile cererii.

Articolul 334. Hotărîrea judecătorească

Hotărîrea judecătorească prin care se constată inexactitatea înscrierilor din registrul de stare civilă constituie temeiul corectării și modificării înscrierilor de către organul de stare civilă. Hotărîrea poate fi contestată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

Capitolul XXXIV

RECONSTITUIREA PROCEDURII JUDICIARE PIERDUTE (PROCEDURA DE RECONSTITUIRE)

Articolul 335. Reconstituirea procedurii judiciare pierdute

(1) Reconstituirea procedurii judiciare în cauzele civile (reconstituirea actelor de procedură judiciară sau de executare a hotărîrii) pierdute total sau parțial care s-a încheiat cu pronunțarea hotărîrii ori cu încetarea procesului se efectuează de către instanța judecătorească în modul stabilit în prezentul capitol.

(2) Prevederile prezentului capitol nu se aplică la reconstituirea procedurii judiciare pierdute pînă la soluționarea cauzei în fond sau pînă la încetarea procesului. În astfel de cazuri, persoana interesată este în drept să intenteze o nouă acțiune conform regulilor generale, fapt care se va menționa în încheierea judecătorească privind pornirea procesului.

Articolul 336. Depunerea cererii

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se depune de către participanții la proces la instanța care a soluționat cauza în fond printr-o hotărîre sau care a pronunțat o încheiere de încetare a procesului.

(2) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conținea actele de executare a hotărîrii se depune la instanța locului de executare a hotărîrii.

Articolul 337. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se indică procedura a cărei reconstituire o solicită petiționarul, modul de soluționare a cauzei în fond printr-o hotărîre sau printr-o încheiere de încetare a procesului, calitatea procesuală a petiționarului, prezența altor participanți, calitatea lor procesuală, domiciliul sau locul lor de aflare, circumstanțele, cunoscute petiționarului, de dispariție a procedurii judiciare, locul de aflare a copiilor de pe documentele procedurii pierdute, deținătorii acestor copii, documentele a căror reconstituire o solicită petiționarul, scopul reconstituirii lor, alte date.

(2) La cerere se anexează documentele care se referă la proces și care s-au păstrat sau copiile de pe ele, chiar dacă nu sînt autentificate în modul stabilit.

Articolul 338. Cheltuielile de judecată

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute nu se impune cu taxă de stat, iar cheltuielile suportate de instanță se trec în contul statului.

(2) Dacă cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute s-a făcut cu rea-credință, petiționarul este obligat la plata cheltuielilor de judecată.

Articolul 339. Efectele nerespectării cerințelor față de

cuprinsul cererii

(1) Dacă petiționarul nu a menționat scopul adresării în judecată privind reconstituirea procedurii judiciare pierdute, instanța judecătorească nu dă curs cererii, acordîndu-i un termen rezonabil pentru a indica scopul adresării în judecată.

(2) Dacă scopul adresării în judecată indicat de petiționar nu favorizează apărarea drepturilor sau intereselor lui legitime, instanța refuză să pornească procesul de

reconstituire a procedurii judiciare pierdute sau, printr-o încheiere motivată, scoate cererea de pe rol dacă procesul a fost pornit.

(3) Instanța refuză, printr-o încheiere motivată, să pornească procesul de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conține acte de executare dacă poate fi eliberat un duplicat al titlului executoriu sau un alt act vizînd procedura executorie.

Articolul 340. Acțiunile judecătorului după primirea cererii

(1) În faza de pregătire a cauzei către dezbateri judiciare, judecătorul constată persoanele care au participat la efectuarea actelor de procedură sau au fost citate în calitate de martor. În caz de necesitate, constată și persoanele care au făcut parte din completul de judecată la examinarea cauzei sau la redactarea actului de procedură pierdut ori care au participat la executarea hotărîrii judecătorești.

(2) La cererea petiționarului sau din oficiu, instanța reclamă participanților la procesul în procedura judiciară pierdută documentele care s-au păstrat, documentele care au fost eliberate persoanelor fizice și organizațiilor pînă la pierderea procedurii, copiile de pe ele, alte certificate și documente importante pentru soluționarea cauzei, ordonă grefierului să efectueze extrase din registrele instanței cu informații despre actele de procedură judiciară pierdută sau actele de procedură în executare a hotărîrii pierdută.

(3) Pentru reconstituirea procedurii judiciare pierdute, instanța poate dispune publicarea, din contul petiționarului, într-un ziar mai răspîndit, a solicitării, adresate deținătorilor de documente ale procedurii pierdute sau de copii de pe ele, de a le prezenta în instanță.

Articolul 341. Examinarea cererii

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conțin acte de procedură judiciară se examinează cu participarea petiționarului și a altor persoane interesate.

(2) Procedura judiciară pierdută privind actele de executare a hotărîrii se reconstituie și în cazul în care hotărîrea a fost executată. Actul de executare a hotărîrii judecătorești se reconstituie printr-o hotărîre judecătorească, cu menținerea acțiunilor efectuate, indicate în actele de executare.

Articolul 342. Încetarea procedurii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute

(1) Dacă materialele adunate nu sînt suficiente pentru reconstituirea hotărîrii procedurii judiciare pierdute, instanța judecătorească, printr-o încheiere, dispune încetarea procesului de reconstituire a procedurii judiciare pierdute și lămurește participanților la proces că au dreptul de a depune în judecată o nouă acțiune conform regulilor generale. Încheierea de încetare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

(2) Examinarea cererii de reconstituire a hotărîrii judecătorești a procedurii judiciare

pierdute nu se limitează cu termenul ei de păstrare. Dacă cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute are ca scop executarea ei, însă adresarea în judecată a avut loc după ce termenul de prezentare spre executare a titlului executor a expirat și instanța refuză repunerea în termen, procedura de reconstituire încetează.

Articolul 343. Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute

(1) Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute sau încheierea de încetare a procesului, dacă au fost pronunțate în cauza respectivă, se reconstituie în mod obligatoriu, cu excepția cazurilor indicate la art.342.

(2) În hotărîrea judecătorească de reconstituire a hotărîrii judiciare pierdute sau a încheierii de încetare a procesului se menționează datele prezentate instanței și examinate în ședință de judecată cu participarea tuturor participanților la procesul în procedura pierdută în a căror bază instanța consideră constatat cuprinsul hotărîrii care se reconstituie.

(3) În motivul hotărîrii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se menționează concluziile instanței asupra circumstanțelor, probelor pe care le-a examinat și asupra actelor procedurale efectuate în legătură cu procedura pierdută. Hotărîrea poate fi contestată cu apel. Decizia instanței de apel nu se supune recursului, fiind definitivă și irevocabilă de la pronunțare.

(4) Actele judiciare emise în vederea reconstituirii procedurii judiciare pierdute pot fi atacate cu recurs.

Capitolul XXXIV¹ - *abrogat*

Articolul 343¹. - *abrogat.*

Articolul 343². - *abrogat.*

Articolul 343³. - *abrogat.*

Articolul 343⁴. - *abrogat.*

Articolul 343⁵. - *abrogat.*

Capitolul XXXIV² AUTORIZAREA TESTĂRII INTEGRITĂȚII PROFESIONALE ȘI APRECIEREA REZULTATULUI TESTULUI DE INTEGRITATE PROFESIONALĂ

Articolul 343⁶. Competența de autorizare a testării integrității profesionale și de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională

Cererile de autorizare a testării integrității profesionale și de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională se examinează de către judecătorii de drept comun în a căror rază teritorială își au sediul autoritățile indicate la art. 12 din Legea nr. 325/2013 privind evaluarea integrității instituționale.

[Art.343⁶ textul „și de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională” declarat neconstituțional prin HCC37 din 07.12.21, MO315-324/24.12.21 art.225; în vigoare 07.12.21]

Articolul 343⁷. Autorizarea testării integrității profesionale

(1) Judecătorul se expune prin încheiere cu privire la autorizarea deciziei de inițiere a testării integrității profesionale în cadrul evaluării integrității instituționale, luată de către instituția care evaluează integritatea instituțională, în termenele și condițiile prevăzute de Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale.

(2) Încheierea prin care instanța refuză autorizarea deciziei de inițiere a testării integrității profesionale poate fi atacată cu recurs de către instituția care evaluează integritatea instituțională.

Articolul 343⁸. Aprecierea rezultatului testului de integritate

profesională

(1) Judecătorul care a autorizat decizia de inițiere a testării integrității profesionale verifică materialele obținute în cadrul testelor de integritate profesională, iar dacă acesta se află în imposibilitate, verificarea este efectuată de către un alt judecător din cadrul aceleiași instanțe.

(2) Judecătorul examinează respectarea de către testor a deciziei motivate de inițiere a testării, confirmă sau modifică propunerea instituției care evaluează integritatea instituțională cu privire la aprecierea comportamentului agentului public testat și constată, prin încheiere, rezultatele testării integrității profesionale în conformitate cu prevederile Legii nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale.

(3) Dacă în cadrul testului de integritate profesională agentul public testat a primit bunuri, judecătorul dispune, prin intermediul aceleiași sau al unei încheieri ulterioare, restituirea/recuperarea bunurilor sau a contravalorii acestora de către agentul public testat la demersul instituției care evaluează integritatea instituțională.

(4) Încheierea prin care instanța apreciază rezultatele testării integrității profesionale sau dispune restituirea/recuperarea bunurilor primite de către agentul public testat sau a contravalorii acestora poate fi atacată cu recurs de către instituția care evaluează integritatea instituțională.

(5) La demersul instituției care evaluează integritatea instituțională, judecătorul soluționează, prin încheiere, orice altă situație apărută în cadrul testării integrității profesionale în vederea asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, nedivulgării identității testorilor și conspirării activității de testare a integrității

profesionale. Încheierea respectivă poate fi atacată cu recurs de către instituția care evaluează integritatea instituțională.

[Art.343⁸ declarat neconstituțional prin HCC37 din 07.12.21, MO315-324/24.12.21 art.225; în vigoare 07.12.21]

**D. PROCEDURA ÎN ORDONANȚĂ
(PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)
Capitolul XXXV
PROCEDURA ÎN ORDONANȚĂ
(PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)**

Articolul 344. Ordonanța judecătorească

(1) Ordonanța judecătorească este o dispoziție dată unipersonal de judecător, în baza materialelor prezentate de creditor, privind încasarea de sume bănești sau revendicarea de bunuri de la debitor în pretențiile specificate la art.345.

(2) Ordonanța judecătorească reprezintă un act executoriu care se îndeplinește în modul stabilit pentru executarea actelor judecătorești.

Articolul 345. Pretențiile în al căror temei se emite

ordonanță judecătorească

Se emite ordonanță judecătorească în cazul în care pretenția:

- a) derivă dintr-un act juridic autentificat notarial;
- b) rezultă dintr-un act juridic încheiat printr-un înscris simplu, iar legea nu dispune altfel;
- c) este întemeiată pe protestul cambiei în neachitarea, neacceptarea sau nedatarea acceptului, autentificat notarial;
- d) ține de încasarea pensiei de întreținere a copilului minor care nu necesită stabilirea paternității, contestarea paternității (maternității) sau atragerea în proces a unor alte persoane interesate;
- e) urmărește perceperea salariului sau unor alte drepturi calculate, dar neplătite salariatului;
- f) este înaintată de organul de poliție sau de Serviciul Fiscal de Stat privind încasarea cheltuielilor aferente căutării pîrîtului sau debitorului ori bunurilor lui sau copilului luat de la debitor în temeiul unei hotărîri judecătorești, precum și a cheltuielilor de păstrare a bunurilor sechestrate de la debitor și a bunurilor debitorului evacuat din locuință;
- g) rezultă din procurarea în credit sau acordarea în leasing a unor bunuri;
- h) rezultă din nerestituirea cărților împrumutate de la bibliotecă;

i) decurge din neonorarea de către agentul economic a datoriei față de Fondul Social;

j) rezultă din restanțele de impozit sau din asigurarea socială de stat;

k) urmărește exercitarea dreptului de gaj;

l) rezultă din neachitarea de către persoanele fizice și juridice a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală.

m) rezultă din prevederile art. 99 alin. (4) din Codul de executare;

n) rezultă din facturi care au scadența la data depunerii lor;

o) se referă la întoarcerea executării conform art. 158 alin. (2) din Codul de executare;

p) este înaintată de instituția penitenciară privind încasarea cheltuielilor de escortă a deținuților în ședințe de judecată în cauze civile;

r) este înaintată de persoana care a primit sau a cumpărat un bun, dacă se referă la evacuarea persoanelor din bunul imobil transmis sau vândut de executorul judecătoresc, cu confirmarea acestui fapt de către instanța de judecată.

Articolul 346. Depunerea cererii și plata taxei de stat

(1) Cererea de eliberare a ordonanței judecătorești se depune în instanță potrivit regulilor de competență jurisdicțională stabilite la cap. IV, după respectarea procedurii prealabile.

(2) Cererea de eliberare a ordonanței judecătorești se impune cu taxă de stat în mărimea stabilită pentru cererea de chemare în judecată în acțiune civilă.

(3) În cazul în care cererea creditorului nu este acceptată, taxa de stat i se restituie.

(4) În caz de anulare a ordonanței judecătorești, taxa de stat plătită de creditor se trece în contul taxei pentru înaintarea acțiunii.

Articolul 347. Cuprinsul cererii

(1) Cererea de eliberare a ordonanței judecătorești se depune în scris. În ea se indică:

a) instanța în care se depune cererea;

b) numele sau denumirea creditorului, domiciliul ori sediul, codul fiscal;

c) numele sau denumirea debitorului, domiciliul ori sediul, codul fiscal;

d) pretenția creditorului și circumstanțele pe care se întemeiază;

e) documentele ce confirmă temeinicia pretenției;

f) documentele anexate.

(2) În cadrul revendicării unui bun, în cerere se indică valoarea acestuia.

(3) La depunerea cererii, creditorul prezintă probe privind respectarea procedurii prealabile sesizării instanței.

(4) Cererea se semnează de creditor sau de reprezentantul lui. Dacă se depune de către reprezentant, la cerere se anexează documentul care atestă împuternicirile acestuia, autentificat în modul stabilit de lege.

Articolul 348. Refuzul de a primi cererea

(1) Judecătorul refuză să primească cererea de eliberare a ordonanței judecătorești din motivele consemnate la art.169 și 170.

(2) Judecătorul refuză să primească cererea și dacă:

a) pretenția nu rezultă din art.345;

a¹) pretenția este formulată față de mai mulți debitori;

b) debitorul este în afara jurisdicției instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova;

c) nu sînt prezentate documentele care confirmă pretenția creditorului;

d) din cerere și din alte documente prezentate se constată existența unui litigiu de drept care nu poate fi soluționat în temeiul documentelor depuse;

e) nu s-a respectat procedura prealabilă.

(3) În cazul refuzului de a primi cererea, judecătorul emite, în termen de 5 zile de la depunerea ei în judecată, o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

(4) Refuzul de a primi cererea de eliberare a ordonanței judecătorești nu împiedică creditorul să înainteze pretențiile sale în procedură de examinare a acțiunii civile. În acest caz, taxa de stat plătită de creditor se trece în contul taxei de înaintare a acțiunii civile.

Articolul 349. Lichidarea neajunsurilor din cerere

(1) Dacă cererea nu corespunde prevederilor art.347 ori nu s-a plătit taxă de stat, judecătorul nu dă curs cererii și, printr-o încheiere, stabilește un termen de lichidare a neajunsurilor din cerere sau de plată a taxei de stat.

(2) Dacă, în conformitate cu indicațiile judecătorului și în termenul stabilit, creditorul îndeplinește cerințele enumerate la art.347 și plătește taxă de stat, cererea este considerată depusă în ziua prezentării inițiale în judecată. În caz contrar, judecătorul emite o încheiere de restituire a cererii, care poate fi atacată cu recurs.

Articolul 350. Examinarea cererii

(1) Ordonanța judecătorească se pronunță de judecător după examinarea cauzei în fond, fără citarea părților pentru explicații, fără dezbateri judiciare și fără întocmire de proces-verbal.

(2) Ordonanța judecătorească se eliberează în termen de 5 zile de la data depunerii cererii în judecată.

Articolul 351. Cuprinsul ordonanței judecătorești

(1) În ordonanța judecătorească se indică:

- a) numărul dosarului și data eliberării ordonanței;
- b) instanța, numele judecătorului care a eliberat ordonanța;
- c) numele sau denumirea creditorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare;
- d) numele sau denumirea debitorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare;
- e) legea în al cărei temei este admisă pretenția creditorului;
- f) suma ce urmează a fi încasată sau bunul ce urmează a fi revendicat, valoarea lui;
- g) despăgubirile și penalitățile care sînt solicitate de creditor și care urmează să fie încasate în temeiul legii sau al contractului;
- h) taxa de stat plătită de debitor în favoarea creditorului sau a statului;
- i) termenul și modul de contestare a ordonanței judecătorești.

(2) În ordonanța de încasare a pensiei de întreținere a copilului minor, în afară de datele menționate la alin.(1) lit.a), b), c), d), e) și h), se indică locul și data nașterii debitorului, locul lui de muncă, domiciliul, numele și data nașterii fiecărui copil pentru care se încasează pensie de întreținere, sumele ce urmează a fi încasate lunar și termenul lor de încasare.

(3) Ordonanța judecătorească se scrie pe blanchetă și se semnează de emitent.

Articolul 352. Expedierea către debitor a copiei de pe

ordonanța judecătorească

(1) După eliberarea ordonanței, judecătorul trimite debitorului, cel tîrziu a doua zi, copia de pe ordonanță printr-o scrisoare recomandată cu recipisă.

(2) În decursul a 10 zile de la primirea copiei de pe ordonanță, debitorul este în drept să înainteze, prin intermediul oricărui mijloc de comunicare ce asigură veridicitatea obiecțiilor și primirea lor la timp, în instanța care a eliberat ordonanța, obiecțiile sale motivate împotriva pretențiilor admise, anexînd probele ce le confirmă.

(3) În cazul depunerii obiecțiilor peste termenul stabilit de lege, judecătorul este în

drept, la cererea debitorului, să suspende executarea ordonanței pînă la examinarea obiecțiilor, cu excepția cazurilor în care legea interzice suspendarea, soluționînd concomitent chestiunea de restabilire a termenului pentru depunerea lor în condițiile art.116.

(4) Instanța care a emis ordonanța examinează obiecțiile debitorului fără citarea părților, fără a încheia proces-verbal și se limitează la admisibilitatea obiecțiilor din punct de vedere al temeiniciei și veridicității.

(5) Instanța de judecată este în drept să citeze debitorul și creditorul în ședința de judecată pentru a se expune cu privire la obiecțiile formulate. În acest caz, se întocmește un proces-verbal și se înregistrează audio ședința de judecată, în condițiile prezentului cod.

Articolul 353. Anularea ordonanței judecătorești

(1) În termen de 5 zile de la data depunerii obiecțiilor conform art. 352 alin. (2) sau examinării obiecțiilor conform art. 352 alin. (5), judecătorul care a emis ordonanța dispune, prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac, admiterea obiecțiilor debitorului, dacă acestea sînt temeinice și veridice, și anularea ordonanței sau dispune, prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac, respingerea obiecțiilor.

[Art.353 al.(1) sintagma „care nu se supune niciunei căi de atac” se declară neconstituțională prin HCC7 din 19.03.19, MO119-131/05.04.19 art.64; în vigoare 19.03.19]

(2) În încheierea de anulare a ordonanței, judecătorul lămurește că pretenția creditorului poate fi înaintată debitorului în procedură de examinare a acțiunii civile. Copia de pe încheierea de anulare a ordonanței judecătorești se expediază părților în cel mult 3 zile de la data pronunțării încheierii.

(3) În cazul anulării ordonanței deja executate sau executate parțial și neadresării creditorului cu acțiune în procedura generală, debitorul nu este lipsit de dreptul de a se adresa cu cerere potrivit art.159 din Codul de executare al Republicii Moldova.

(4) În cazul în care obiecțiile nu se referă la fondul cauzei, judecătorul va emite o încheiere despre refuzul de anulare a ordonanței. Încheierea respectivă poate fi atacată cu recurs în termen de 10 zile.

Articolul 354. Eliberarea ordonanței judecătorești creditorului

(1) Dacă, în termenul stabilit la art.352, instanța judecătorească nu primește din partea debitorului obiecții motivate sau dacă debitorul este de acord cu pretențiile creditorului, judecătorul eliberează creditorului un al doilea exemplar de ordonanță judecătorească, care este cu executare imediată, certificîndu-l cu sigiliul instanței. Judecătorul nu va elibera creditorului al doilea exemplar de ordonanță dacă lipsește dovada comunicării acesteia debitorului și nu a expirat termenul de depunere a obiecțiilor.

(2) La solicitarea creditorului, ordonanța judecătorească poate fi expediată de judecător executorului judecătorească desemnat de creditor.

(3) În cazul încasării la bugetul de stat a taxei de stat de la debitor în temeiul ordonanței judecătorești, instanța eliberează un titlu executoriu, care se certifică cu sigiliul instanței și se expediază executorului judecătoresc în a cărui competență teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătorești, se află domiciliul sau sediul debitorului.

(4) Ordonanța judecătorească se păstrează în original în procedura judecătii.

**E. PROCEDURA DE DECLARARE A
INSOLVABILITĂȚII
Capitolul XXXVI
PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂȚII**

Articolul 355. Competența jurisdicțională a instanțelor

judecătorești în cauzele de declarare

a insolvabilității

Cererea de declarare a insolvabilității se depune la judecătoria competentă în conformitate cu prevederile prezentului cod și ale altor legi.

Articolul 356. Examinarea cererii

Cererea de declarare a insolvabilității se judecă în instanță conform normelor generale din prezentul cod, cu excepțiile și completările stabilite de legislația insolvabilității.

**Titlul III
CĂILE DE ATAC AL HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREȘTI
Capitolul XXXVII
APELUL**

Articolul 357. Obiectul apelului

Hotărârile susceptibile de apel pot fi atacate, pînă a rămîne definitive, în instanță de apel care, în baza materialelor din dosar și a celor prezentate suplimentar, verifică corectitudinea constatării circumstanțelor de fapt ale cauzei, a aplicării și interpretării normelor de drept material, precum și respectarea normelor de drept procedural, la judecarea cauzei în primă instanță.

Articolul 358. Hotărârile care pot fi atacate cu apel și instanțele

competente să judece cererile de apel

(1) Hotărârile pronunțate în primă instanță de judecătoria pot fi atacate cu apel la curțile de apel de drept comun.

(2) - *abrogat.*

(3) - *abrogat*.

(4) Nu pot fi atacate cu apel hotărârile pronunțate în primă instanță de către curțile de apel.

(5) Hotărârile pronunțate în primă instanță după reexaminarea cauzei pot fi atacate cu apel după reguli generale.

Articolul 359. Atacarea încheierilor emise în primă instanță

(1) Încheierile emise în primă instanță nu pot fi atacate cu apel decît o dată cu hotărîrea, cu excepția încheierilor care pot fi atacate cu recurs, separat de hotărîre, în cazurile specificate la art.423.

(2) Apelul declarat împotriva hotărîrii se consideră declarat și împotriva încheierilor date în cauza respectivă, chiar dacă au fost emise după pronunțarea hotărîrii și dacă atacarea încheierii nu se menționează în cererea de apel.

Articolul 360. Persoanele în drept să declare apel

(1) Sînt în drept să declare apel:

a) părțile și alți participanți la proces;

b) reprezentantul în interesul apelantului, dacă este împuternicit în modul stabilit de lege;

c) martorul, expertul, specialistul și interpretul, reprezentantul cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.

(2) Persoana interesată care a renunțat expres la apel în privința unei hotărîri nu mai are dreptul să declare apel. Renunțarea la apel se face prin depunerea unei cereri în prima instanță pînă la expirarea termenului de depunere a apelului.

Articolul 361. Alăturarea la apel

(1) Coparticipanții (coreclamanții, copîrîții) și intervenienții care participă în proces din partea apelantului se pot alătura la apel, dacă pretențiile lor coincid cu pretențiile apelantului, prezentînd o cerere scrisă. Pentru cererea de alăturare la apel nu se plătește taxă de stat.

(2) În cazul în care pretențiile apelantului nu coincid cu pretențiile alăturatului, acesta din urmă este în drept să depună apel după regulile generale, plătind taxă de stat.

(3) Dacă apelantul principal își retrage apelul sau cererii de apel nu i se dă curs, sau cererea a fost restituită, sau există alte motive care exclud soluționarea fondului, alăturarea la apel prevăzută la alin.(1) produce efecte juridice în cazul în care a avut loc în interiorul termenului de apel și persoana alăturată a plătit taxă de stat.

Articolul 362. Termenul de declarare a apelului

(1) Termenul de declarare a apelului este de 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului hotărârii, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Termenul de apel se întrerupe prin decesul participantului la proces care avea interes să facă apel sau prin decesul mandatarului căruia i se comunicase hotărârea. În astfel de cazuri, se face o nouă comunicare la locul deschiderii succesiunii, iar termenul de apel începe să curgă din nou de la data comunicării hotărârii. Pentru moștenitorii asupra cărora au fost instituite măsuri de ocrotire judiciară sau pentru cei dispăruți fără veste termenul curge din ziua în care se numește tutorele sau curatorul.

(3) Repunerea în termen de apel se face de către instanța de apel în cazurile și în ordinea prevăzute de art.116.

Articolul 362¹. Apelul incident

(1) În cadrul procesului în care se judecă apelul depus de apelant, intimatul este în drept, după expirarea termenului de apel, să depună apel în scris, inclusiv în formă electronică prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. Apelul incident se depune nu mai târziu de data depunerii referinței la cererea de apel.

(2) Dacă apelantul principal își retrage apelul sau dacă cererii de apel nu i se dă curs, sau cererea a fost restituită, sau există alte motive care exclud soluționarea fondului, apelul incident prevăzut la alin. (1) nu produce efecte juridice.

Articolul 363. Efectul suspensiv al termenului de apel

(1) Termenul de apel suspendă executarea hotărârii pronunțate în primă instanță, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(2) Apelul exercitat în termen este, de asemenea, suspensiv de executare a hotărârii.

Articolul 363¹. Efectul suspensiv al apelului exercitat

în afara termenului legal

(1) În cauzele patrimoniale, la cererea apelantului, instanța de apel dispune suspendarea executării hotărârii atacate cu apel exercitat în afara termenului legal dacă apelantul a depus cauțiune în condițiile art. 80 și 81 din Codul de executare. Suspendarea se dispune în cel mult 10 zile printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

(2) În cazul în care cererea de repunere în termenul de apel a fost admisă, iar ca urmare a examinării cererii de apel se adoptă o decizie prin care acțiunea este respinsă, cauțiunea depusă se restituie prin decizia instanței de apel.

(3) În cazul în care cererea de repunere în termenul de apel a fost admisă, iar ca urmare a examinării cererii de apel hotărârea se casează și cauza se remite la rejudecare, cauțiunea rămîne în cont pînă la adoptarea unei hotărâri irevocabile.

(4) Dacă cererea de repunere în termenul de apel a fost admisă, iar ca urmare a examinării cererii de apel hotărârea s-a menținut sau dacă cererea de repunere în termenul

de apel a fost respinsă, suma depusă se folosește pentru executarea hotărîrii în modul prevăzut de lege.

(5) În cauzele nepatrimoniale, executarea hotărîrii poate fi suspendată de către instanța de apel la cererea motivată a apelantului.

Articolul 364. Depunerea cererii de apel

(1) Cererea de apel se depune în scris la instanța judecătorească a cărei hotărîre se atacă, cu plata taxei de stat în cazul în care apelul se impune cu taxă, în condițiile legii.

(2) Cererea de apel și înscrisurile noi care nu au fost prezentate în primă instanță se depun cu atîtea copii cîți participanți la proces sînt, plus cîte o copie pentru instanța de apel. Copiile de pe înscrisuri se legalizează în modul stabilit de lege.

(3) Înscrisurile alăturate, redactate într-o limbă străină se depun în traducere, certificată în modul stabilit de lege.

(4) Cererea de apel cu toate documentele anexate se poate depune prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

Articolul 365. Cuprinsul cererii de apel

(1) În cererea de apel se indică:

- a) instanța căreia îi este adresat apelul;
- b) numele sau denumirea, domiciliul sau sediul apelantului, calitatea lui procedurală;
- c) hotărîrea atacată, instanța care a emis-o, completul de judecată, data emiterii;
- d) motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul;
- e) probele invocate în susținerea apelului;
- f) solicitarea apelantului;
- g) numele și domiciliul martorilor, dacă se cere a fi citați în apel;
- h) documentele ce se anexează.

(1¹) Elementele cererii de apel prevăzute la alin. (1) lit. d), e) și h) pot fi incluse într-o cerere de apel suplimentară depusă după data întocmirii hotărîrii integrale.

(2) În cererea de apel se poate indica și alte date ce țin de examinarea apelului.

(3) Cererea de apel se semnează de apelant sau de reprezentantul său. În ultimul caz, la cerere se anexează documentul, legalizat în modul stabilit, care certifică împuternicirile reprezentantului dacă în dosar lipsește o astfel de împuternicire.

(4) La cererea de apel se anexează dovada de plată a taxei de stat dacă apelul se impune cu taxă.

Articolul 365¹. Intentarea procedurii de apel

(1) În termen de 24 de ore de la ajungerea dosarului în instanța de apel, cererea de apel se repartizează completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(2) În decurs de 10 zile de la repartizarea cererii de apel, completul de judecată care a primit cererea de apel spre examinare verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege, fără înștiințarea participanților la proces. Dacă cererea de apel nu întrunește exigențele prevăzute de lege, completul de judecată aplică prevederile art. 368 și 369. În caz contrar, printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, completul de judecată acceptă cererea de apel spre examinare și dispune intentarea procedurii de apel.

Articolul 366. - *abrogat.*

Articolul 367. Acțiunile primei instanțe după primirea cererii de apel

(1) Președintele primei instanțe, după ce primește cererea de apel, înscrisurile și alte probe alăturate care nu au fost prezentate în primă instanță, dispune înregistrarea imediată a cererii de apel.

(2) - *abrogat.*

(3) După expirarea termenului de depunere a apelului, prima instanță este obligată să expedieze a doua zi instanței de apel dosarul împreună cu apelurile depuse și înscrisurile alăturate care nu au fost prezentate în primă instanță. Până la expirarea termenului de depunere a apelului și expedierea dosarului în instanța de apel, prima instanță soluționează cererile de emitere a hotărârii suplimentare, de corectare a erorilor și a omisiunilor, depuse până la expirarea termenului de depunere a apelului.

(4) Până la expirarea termenului de depunere a apelului, nimeni nu este în drept să reclame dosarul din prima instanță. Participanții la proces pot lua cunoștință de materialele din dosar, de apelurile și referințele depuse, de probele noi prezentate și pot înainta referințe motivate împotriva apelurilor și referințelor.

Articolul 368. Cazurile în care nu se dă curs cererii de apel

(1) Dacă cererea de apel nu întrunește condițiile prevăzute la art.364 și 365 și dacă cererea este depusă fără plata taxei de stat, instanța de apel, în termen de 10 zile de la repartizarea dosarului, dispune printr-o încheiere, fără înștiințarea participanților la proces, să nu se dea curs cererii, acordând apelantului un termen pentru lichidarea neajunsurilor.

(2) Dacă apelantul îndeplinește în termen indicațiile din încheierea judecătorească, apelul se consideră depus la data prezentării inițiale.

(3) Încheierea instanței de apel de a nu se da curs cererii poate fi atacată odată cu fondul.

Articolul 369. Restituirea cererii de apel

(1) Instanța de apel restituie, printr-o încheiere, cererea dacă:

a) apelantul nu a îndeplinit în termen indicațiile instanței de apel din încheierea emisă în conformitate cu art.368 alin.(1);

b) apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen;

c) apelantul a înaintat o nouă pretenție, neexaminată în primă instanță;

d) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel, cu excepția cazului în care cererea depusă de persoana asupra căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară se referă la contestarea hotărârii privind instituirea măsurii de ocrotire judiciare;

e) apelantul solicită restituirea apelului pînă la începerea dezbaterii cauzei în fond în instanța de apel;

f) în virtutea legii, hotărîrea nu poate fi atacată în apel.

(1¹) Asupra restituirii cererii de apel decide un complet din 3 judecători, fără citarea participanților la proces. Instanța de apel poate convoca participanții la proces în ședință prealabilă doar în cazul stabilit la alin. (1) lit. b).

(2) Încheierea judecătorească de restituire a cererii de apel poate fi atacată cu recurs.

Articolul 370. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare

(1) Instanța de apel efectuează, în termen de pînă la 2 luni de la data emiterii încheierii de intentare a procedurii de apel, actele procedurale în vederea pregătirii cauzei pentru dezbateri în conformitate cu art. 185 și art. 186. Referințele cu toate înscrisurile anexate se depun în atîtea copii cîți participanți la proces sînt, plus o copie pentru instanța de apel, inclusiv, după caz, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

(2) În cazul în care, în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, participantul la proces depune cererea de emitere a hotărîrii suplimentare, instanța de apel transmite primei instanțe copia certificată a dosarului sau copia electronică, dacă comunicarea se face prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, pentru soluționarea cererii respective. Instanța de apel examinează în continuare cauza, însă pînă la pronunțarea hotărîrii suplimentare se amîină pledoariile.

Articolul 371. Termenul de examinare a cauzei în instanță de apel

După expirarea termenului de pregătire a cauzei către dezbateri în ședință de judecată, apelul se examinează într-un termen rezonabil.

Articolul 372. Prezentarea unor noi probe și pretenții în instanță de apel

(1) Părțile și alți participanți la proces au dreptul să prezinte noi probe dacă acestea respectă prevederile art. 119¹ alin. (2), dacă acestea nu au fost reclamate de către prima instanță la cererea participanților la proces sau dacă au fost restituite în mod nejustificat de către prima instanță.

(1¹) - *abrogat.*

(1²) - *abrogat.*

(2) Pot fi citați în instanță de apel martorii audiați în primă instanță dacă în cererea de apel se contestă depozițiile lor.

(3) În apel nu se poate schimba calitatea procedurală a părților, temeiul sau obiectul acțiunii și nici nu pot fi înaintate noi pretenții. Se pot cere însă dobânzi, rate, venituri ajunse la termen și orice alte despăgubiri apărute după emiterea hotărârii în primă instanță, se poate solicita o compensație legală.

Articolul 373. Limitele judecării apelului

(1) Instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță.

(2) În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces.

(3) În cazul în care motivarea apelului nu cuprinde argumente sau dovezi noi, instanța de apel se pronunță în fond, numai în temeiul celor invocate în primă instanță.

(4) - *abrogat.*

(5) Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

(6) Apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai dificilă decât aceea din hotărârea atacată cu apel, cu excepția cazurilor când consimte și când hotărârea este atacată și de alți participanți la proces.

Articolul 374. Retragera apelului și încetarea procedurii de apel

(1) Apelantul și reprezentantul lui împuternicit în mod legal pot retrage apelul pînă la dezbateră cauzei în fond în instanță de apel. Retragera se face în scris sau oral, în ultimul caz cu consemnare în proces-verbal.

(2) Retragera apelului înaintat de procuror, de o altă persoană sau un organ împuternicit prin lege să se adreseze în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăților și

intereselor legitime ale unei alte persoane nu privează persoana în al cărei interes este declarat apelul de dreptul de a-l susține după plata taxei de stat.

(3) În cazul retragerii apelului, instanța de apel dispune printr-o încheiere încetarea procedurii de apel, fapt ce se aduce la cunoștință participanților la proces, încetarea procedurii în privința persoanei care a renunțat la apel și examinează apelurile altor participanți la proces.

(4) După primirea cererii de apel, procedura de apel încetează din oficiu sau la cerere dacă instanța de apel constată că:

a) apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu a solicitat repunerea în termen sau instanța de apel a respins cererea de repunere în termen;

b) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel;

c) hotărîrea nu poate fi atacată cu apel, potrivit legii.

(5) Încheierea judecătorească privind încetarea procedurii de apel poate fi atacată cu recurs.

Articolul 375. Renunțarea reclamantului la acțiune și

tranzacția părților

(1) Renunțarea reclamantului la acțiune și tranzacția încheiată între părți după depunerea apelului se prezintă instanței de apel în scris sub formă de cerere.

(2) Examinarea cererii reclamantului de renunțare la acțiune sau a cererii părților de încheiere a tranzacției, efectele admiterii sau respingerii renunțului sau tranzacției au loc în conformitate cu art.212.

(3) În caz de admitere a renunțului reclamantului la acțiune sau de confirmare a tranzacției dintre părți, instanța de apel anulează hotărîrea atacată și dispune încetarea procesului dacă sînt respectate prevederile art.60 alin.(5).

Articolul 376. Procedura de judecare a cauzei în instanță

de apel

(1) Dispozițiile de procedură privind judecarea cauzelor civile în primă instanță se aplică și în instanța de apel în măsura în care nu sînt contrare dispozițiilor prezentului capitol.

(1¹) Apelul împotriva hotărîrilor emise de instanța de insolvabilitate, precum și împotriva hotărîrilor emise, în cazul cererilor cu valoare redusă se examinează, în procedură scrisă sau cu citarea participanților la proces, în condițiile examinării cauzelor în primă instanță.

(2) Lista cauzelor care se examinează în apel se afișează pînă la ședința de judecată.

Articolul 377. Dezbaterea cauzei în instanță de apel

Președintele ședinței de judecată deschide ședința și anunță cauza, numele apelantului, instanța a cărei hotărîre este atacată, constată prezența participanților la proces și reprezentanților, determină identitatea celor prezenți, verifică împuternicirile persoanelor cu funcție de răspundere și ale reprezentanților.

Articolul 378. Anunțarea completului de judecată.

Exercitarea dreptului de a face propuneri

de recuzare

(1) Președintele ședinței de judecată anunță completul de judecată și informează participanții la proces că au dreptul să facă propuneri de recuzare.

(2) Temeiul înaintării propunerilor de recuzare și abținere de la judecată, modul soluționării și efectele admiterii lor sînt prevăzute la art.49-54.

(3) Președintele ședinței de judecată explică participanților la proces drepturile și obligațiile lor procedurale.

Articolul 379. Efectul neprezentării în ședință de judecată

a participantului la proces

(1) Dacă se constată că participantului la proces nu i s-au comunicat cererea de apel, probele noi și referințele, instanța de apel dispune amînarea procesului.

(2) Neprezentarea în ședința de judecată a apelantului sau a intimatului, a reprezentanților acestora, precum și a unui alt participant la proces, citați legal despre locul, data și ora ședinței, nu împiedică judecarea apelului.

Articolul 380. Examinarea cererii și demersului participantului la proces

(1) Instanța de apel soluționează cererea și demersul participantului la proces ce țin de examinarea apelului după ce ascultă opiniile celorlalți participanți.

(2) Părțile și ceilalți participanți la proces sînt în drept să ceară prezentarea unor noi probe a căror reclamare a fost respinsă de prima instanță.

(3) Cererea și demersurile înaintate se soluționează în conformitate cu prevederile art.48 și 203, instanța de apel nefiind în drept să le respingă din motivul respingerii lor în primă instanță.

Articolul 381. Raportul asupra cauzei

(1) Judecarea cauzei în instanță de apel se deschide cu raportul asupra cauzei, prezentat de președintele ședinței de judecată sau de un judecător.

(2) Raportorul expune circumstanțele cauzei, cuprinsul hotărîrii primei instanțe,

motivele înaintării apelului, sumarul referințelor depuse împotriva lui, conținutul noilor probe prezentate instanței de apel, alte date necesare verificării legalității și temeiniciei hotărârii.

Articolul 382. Explicațiile participanților la proces

Instanța de apel este obligată să asculte explicațiile participanților la proces prezenți în ședința de judecată și ale reprezentanților acestora. Primul ia cuvânt apelantul și reprezentantul său, după aceea și ceilalți participanți la proces în ordinea stabilită de instanță. Dacă ambele părți au depus apel, primul ia cuvânt reclamantul.

Articolul 383. Cercetarea probelor

(1) După explicațiile participanților la proces, instanța de apel verifică probele administrate în prima instanță și cele prezentate în instanța de apel în condițiile art. 372.

(2) Instanța de apel este în drept să dea citire explicațiilor participanților la proces absenți, precum și depozițiile martorilor care nu au fost citați în instanța de apel.

Articolul 384. Pledoariile

(1) După examinarea cauzei în fond, președintele ședinței de judecată oferă participanților la proces și reprezentanților posibilitatea de a face demersuri sau completări. După ce soluționează demersurile, instanța trece la pledoarii.

(2) Pledoariile se fac în conformitate cu prevederile art.233 și art.234. Primul ia cuvânt apelantul. Dacă ambele părți au depus apel, primul ia cuvânt reclamantul.

Articolul 385. Împuternicirile instanței de apel

Instanța de apel, după ce judecă apelul, este în drept:

- a) să respingă apelul și să mențină hotărârea primei instanțe;
- b) să admită apelul și să modifice hotărârea primei instanțe;
- c) să admită apelul și să caseze integral sau parțial hotărârea primei instanțe, emițând o nouă hotărâre;
- d) să admită apelul, să caseze integral hotărârea primei instanțe și să trimită cauza spre rejudecare în primă instanță doar în cazul în care s-au încălcat temeiurile prevăzute la art. 388 alin.(1) lit. d) și i). La solicitarea participanților la proces, instanța de apel poate trimite cauza spre rejudecare în prima instanță doar o singură dată, în cazul prevăzut la art. 388 alin. (1) lit. b);
- e) să admită apelul și să caseze integral sau parțial hotărârea primei instanțe, dispunând încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art. 265 și 267.

Articolul 386. Temeiurile casării sau modificării hotărârii

de către instanța de apel

(1) Hotărîrea primei instanțe se casează sau se modifică de instanța de apel dacă:

a) circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei nu au fost constatate și elucidate pe deplin;

b) circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei, pe care prima instanță le consideră constatate, nu au fost dovedite cu probe veridice și suficiente;

c) concluziile primei instanțe, expuse în hotărîre, sînt în contradicție cu circumstanțele cauzei;

d) normele de drept material sau normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat.

(2) O hotărîre legală în fond nu poate fi casată numai din motive formale.

Articolul 387. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor

de drept material

Se consideră că normele de drept material sînt încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanța judecătorească:

a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;

b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;

b¹) a aplicat o lege care a fost declarată neconstituțională;

c) a interpretat eronat legea;

d) a aplicat eronat analogia legii sau analogia dreptului.

Articolul 388. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor

de drept procedural

(1) Hotărîrea primei instanțe urmează a fi casată, independent de argumentele cererii de apel, dacă:

a) cauza a fost judecată de un complet de judecată compus ilegal;

b) cauza a fost judecată de instanță în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată;

c) în judecarea cauzei au fost încălcate regulile cu privire la limba procesului;

d) instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces;

e) - *abrogată*.

f) hotărîrea nu este semnată de judecător sau de cineva din judecători ori hotărîrea este semnată nu de acel judecător sau de acei judecători care sînt menționați în hotărîre;

g) în dosar lipsește procesul-verbal al ședinței de judecată;

h) în dosar lipsește procesul-verbal privind efectuarea unui act procedural;

i) cauza a fost examinată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

(2) Săvîrșirea altor încălcări decît cele consemnate la alin.(1) constituie temeiul casării hotărîrii numai dacă ele au dus sau au putut duce la soluționarea eronată a cauzei.

Articolul 389. Adoptarea și pronunțarea deciziei

(1) După încheierea dezbaterilor și pledoariilor, completul de judecată se retrage în camera de deliberare pentru adoptarea deciziei. În cazuri complexe, instanța de apel, prin încheiere protocolară, dispune amînarea deliberării pentru cel mult 15 zile, înștiințînd participanții la proces despre locul, data și ora pronunțării dispozitivului deciziei.

(2) În urma deliberării, completul de judecată pronunță dispozitivul deciziei. Dispozitivul deciziei trebuie semnat de toți judecătorii completului de judecată și anexat la dosar.

(3) În cazul în care la adoptarea deciziei se exprimă o opinie separată, aceasta se anexează la dosar.

(4) Decizia integrală se întocmește în termen de 45 de zile lucrătoare de la pronunțarea dispozitivului deciziei și se publică pe pagina web a instanței judecătorești.

(5) Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată este în imposibilitatea de a semna decizia integrală, în locul lui semnează președintele ședinței, iar dacă și acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează președintele instanței de judecată. În toate cazurile, pe decizie va fi menționată cauza imposibilității de a semna.

(6) Decizia integrală se remite părților în termen de 5 zile de la semnare.

(7) Decizia instanței de apel poate fi atacată cu recurs în modul stabilit de prezentul cod.

Articolul 390. Cuprinsul deciziei

(1) Decizia instanței de apel trebuie să conțină:

a) denumirea instanței care a emis decizia, completul de judecată;

b) locul și data pronunțării deciziei;

c) numele sau denumirea apelantului și calitatea lui procedurală;

d) expunerea succintă a hotărîrii primei instanțe, a motivelor cererii de apel, a noilor probe, lămuririle participanților la procesul în apel;

e) motivele concluziilor instanței de apel și referirea la legea guvernantă;

f) concluziile instanței de apel în urma examinării apelului.

(2) În cazul respingerii apelului, instanța de apel este obligată să indice în decizie motivele respingerii.

(3) În cazul casării integrale sau parțiale a hotărîrii primei instanțe și restituirii cauzei spre rejudecare în primă instanță, instanța de apel poate să se expună în decizia sa asupra actelor procedurale care urmează a fi efectuate în primă instanță la rejudecarea cauzei, însă nu este în drept să prejudece în opiniile sale că o anumită probă ar inspira sau nu încredere, că unele probe ar fi mai temeinice decît altele și nici să stabilească ce hotărîre ar trebui adoptată după rejudecarea cauzei.

(3¹) În cazul casării sau modificării hotărîrii primei instanțe, instanța de apel se expune asupra măsurilor de asigurare a acțiunii aplicate, precum și, după caz, asupra întoarcerii executării.

(4) Decizia este semnată de toți judecătorii care au examinat apelul, inclusiv de judecătorul care are opinie separată.

Articolul 391. - *abrogat.*

Articolul 392. - *abrogat.*

Articolul 393. Casarea hotărîrii și încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol

(1) Hotărîrea primei instanțe este casată de instanța de apel care dispune prin decizie încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol, dacă există temeiurile consemnate la art.265 și 267.

(2) Decizia instanței de apel privind încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol poate fi atacată cu recurs.

Articolul 394. Puterea legală a deciziei instanței apel

Decizia instanței de apel rămîne definitivă în momentul pronunțării și se execută conform prevederilor prezentului cod și ale altor legi.

Articolul 395. - *abrogat.*

Articolul 396. Restituirea dosarului către prima instanță

După examinarea cauzei în instanță de apel, dosarul se restituie primei instanțe.

Capitolul XXXVIII
RECURSUL
Secțiunea 1

Recursul împotriva încheierilor judecătorești

Articolul 397. - *abrogat.*

Articolul 398. - *abrogat.*

Articolul 399. - *abrogat.*

Articolul 400. - *abrogat.*

Articolul 401. - *abrogat.*

Articolul 402. - *abrogat.*

Articolul 403. - *abrogat.*

Articolul 404. - *abrogat.*

Articolul 405. - *abrogat.*

Articolul 406. - *abrogat.*

Articolul 407. - *abrogat.*

Articolul 408. - *abrogat.*

Articolul 409. - *abrogat.*

Articolul 410. - *abrogat.*

Articolul 411. - *abrogat.*

Articolul 412. - *abrogat.*

Articolul 413. - *abrogat.*

Articolul 414. - *abrogat.*

Articolul 415. - *abrogat.*

Articolul 416. - *abrogat.*

Articolul 417. - *abrogat.*

Articolul 418. - *abrogat.*

Articolul 419. - *abrogat.*

Articolul 420. - *abrogat.*

Articolul 421. - *abrogat.*

Articolul 422. - *abrogat.*

Articolul 423. Recursul împotriva încheierii primei instanțe

(1) Încheierea dată în primă instanță poate fi atacată cu recurs, separat de hotărâre, de către părți și de ceilalți participanți la proces în cazurile prevăzute de prezentul cod și de alte legi, precum și în cazurile în care încheierea face imposibilă desfășurarea de mai departe a procesului. Ea se examinează în recurs conform regulilor stabilite de prezentul capitol.

(1¹) Instanța de judecată care a emis încheierea susceptibilă de recurs, după depunerea recursului, îl expediază, împreună cu copia certificată a dosarului sau prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, instanței ierarhic superioare competente. Recursul depus împotriva încheierii suspendă executarea acesteia, cu excepțiile stabilite de lege.

(2) Împotriva celorlalte încheieri pronunțate în primă instanță nu se poate face recurs decât odată cu fondul cauzei.

(3) Actele de contestare a încheierii judecătorești care se atacă odată cu fondul cauzei se anexează la dosar, iar prin încheiere protocolară se consemnează că acesteia nu i se dă curs pînă la examinarea fondului.

Articolul 424. Instanțele competente să examineze

recursurile împotriva încheierilor

(1) Curțile de apel examinează recursurile declarate împotriva încheierilor emise de judecătoria.

(2) Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție examinează recursurile declarate împotriva încheierilor emise de către curțile de apel.

(3) Încheierile Curții Supreme de Justiție nu se supun niciunei căi de atac.

Articolul 425. Termenul de declarare a recursului

împotriva încheierii

Termenul de declarare a recursului împotriva încheierii este de 15 zile de la comunicarea încheierii.

Articolul 426. Depunerea și examinarea recursului

împotriva încheierii

(1) - *abrogat.*

(2) Recursul se depune la instanța a cărei încheiere se atacă.

(3) Recursul împotriva încheierii se examinează în termen de 2 luni într-un complet din 3 judecători, pe baza copiei certificate sau electronice a dosarului, pe baza recursului și a referinței la recurs, fără examinarea admisibilității și fără participarea părților.

Articolul 426¹. Restituirea recursului împotriva încheierii

(1) Instanța de recurs este în drept să restituie recursul împotriva încheierii dacă:

a) cererea de recurs a fost depusă în afara termenului legal, iar recurentul nu solicită repunerea în termen sau instanța de recurs a refuzat să efectueze repunerea în termen;

b) cererea de recurs a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare recurs;

b¹) cererea de recurs nu corespunde prevederilor art. 437 alin. (1);

c) cererea de recurs nu este semnată sau este semnată necorespunzător;

d) recurentul solicită restituirea recursului pînă la examinarea acestuia de către instanță;

e) încheierea nu poate fi atacată cu recurs, potrivit legii.

(2) Recursul împotriva încheierii judecătorești se restituie în baza a cel puțin unuia din temeiurile prevăzute la alin. (1), printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

Articolul 427. Împuternicirile instanței la examinarea recursului împotriva încheierii

Instanța de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii, este în drept:

a) să respingă recursul și să mențină încheierea;

b) să admită recursul și să caseze integral sau parțial încheierea, restituind spre rejudecare problema soluționată prin încheierea casată;

c) să admită recursul și să caseze integral sau parțial încheierea, soluționînd prin decizie problema respectivă.

Articolul 428. Puterea legală a deciziei instanței de recurs privind recursul împotriva încheierii

(1) Decizia instanței de recurs emisă după examinarea recursului împotriva încheierii rămîne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se plasează pe pagina web a instanței la data emiterii.

(2) Copia deciziei se remite părților în termen de 5 zile de la data emiterii.

Secțiunea a 2-a

Recursul împotriva actelor de dispoziție ale curților de apel

Articolul 429. Acte de dispoziție care pot fi atacate cu recurs

(1) Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel în calitatea lor de instanțe de apel, cât și hotărârile pronunțate de curțile de apel.

(2) Încheierile date în apel pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs și când încheierea face imposibilă desfășurarea de mai departe a procesului.

(3) Recursul împotriva deciziei se consideră declarat și împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost emise după pronunțarea hotărârii atacate cu recurs.

(4) Nu pot fi atacate cu recurs:

- a) deciziile de trimitere a cauzei la rejudecare care nu se supun niciunei căi de atac;
- b) hotărârile în privința cărora apelul a fost retras în modul prevăzut la art. 374;
- c) deciziile emise de instanța de apel, fără drept de recurs.

(5) Nu pot fi atacate cu recurs hotărârile în a căror privință persoanele indicate la art. 430 nu au folosit calea apelului prevăzută de lege. Persoana care nu a folosit apelul poate ataca cu recurs decizia instanței de apel prin care i s-a înrăutățit situația, în partea care se referă la înrăutățirea situației. O hotărâre susceptibilă de apel și de recurs poate fi atacată, în cadrul termenului de apel, direct cu recurs dacă părțile consimt expres în fața primei instanțe prin înscris autentic sau prin declarație verbală consemnată expres în procesul-verbal. În acest caz, recursul poate fi exercitat numai pentru încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept material.

Articolul 430. Persoanele în drept să declare recurs

Sînt în drept să declare recurs:

- a) părțile și alți participanți la proces;
- b) martorul, expertul, specialistul, interpretul și reprezentantul, cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.

Articolul 431. Instanța competentă să examineze recursul

(1) Examinarea recursului împotriva deciziilor instanțelor de apel ține de competența Curții Supreme de Justiție.

(2) Asupra admisibilității recursului decide un complet din 3 judecători.

(3) Recursul considerat admisibil se examinează într-un complet din 5 judecători de la

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție.

(4) Judecătorii care au examinat admisibilitatea recursului pot participa și la examinarea recursului în cauză.

Articolul 432. Temeiurile declarării recursului

(1) Părțile și alți participanți la proces sînt în drept să declare recurs în cazul în care se invocă încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural.

(2) Se consideră că normele de drept material au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanța judecătorească:

- a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;
- b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;
- b¹) a aplicat o lege care a fost declarată neconstituțională;
- c) a interpretat în mod eronat legea;
- d) a aplicat în mod eronat analogia legii sau analogia dreptului.

(3) Se consideră că normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care:

- a) cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei;
- b) cauza a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată;
- c) în judecarea cauzei au fost încălcate regulile privind limba de desfășurare a procesului;
- d) instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces;
- e) în dosar lipsește procesul-verbal al ședinței de judecată;
- f) hotărîrea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

(4) Săvîrșirea altor încălcări decît cele indicate la alin. (3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

(5) Temeiurile prevăzute la alin.(3) se iau în considerare de către instanță din oficiu.

Articolul 433. Temeiurile inadmisibilității recursului

Cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care:

a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (2), (3) și (4);

a¹) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 429 alin. (5);

b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434;

c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare;

d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat.

Articolul 434. Termenul de declarare a recursului

(1) Recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărîrii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Termenul de 2 luni este termen de decădere și nu poate fi restabilit.

Articolul 435. Efectul suspensiv al recursului

(1) Recursul suspendă executarea hotărîrii în cazul strămutării de hotare, distrugerii de plantații și semănături, demolării de construcții sau de orice bun imobil, dezafectării incontestabile a mijloacelor bănești din contul bugetelor componente ale bugetului public național și din contul autorităților/instituțiilor bugetare, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

(2) La cererea recurentului, instanța investită cu judecarea recursului dispune suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs dacă recurentul a depus cauțiune.

(3) Cauțiunea se depune în cauzele patrimoniale în care hotărîrile nu au fost executate, în cuantumul stabilit la art. 81 din Codul de executare.

(4) Cauțiunea se depune pe contul executorului judecătoresc în conformitate cu prevederile art. 80 din Codul de executare. Confirmarea eliberată de executorul judecătoresc recurentului urmează să fie anexată la cererea de suspendare a executării hotărîrii atacate cu recurs.

(5) În cazul în care recursul este admis cu adoptarea unei noi hotărîri prin care acțiunea este respinsă, suma depusă se restituie în temeiul acestei hotărîri.

(6) În cazul în care recursul este admis cu casarea hotărîrii și remiterea cauzei la rejudecare, cauțiunea rămîne, pînă la adoptarea unei noi hotărîri irevocabile, la contul în care este depus.

(7) Dacă instanța de recurs menține hotărîrile atacate, suma respectivă se utilizează în contul executării hotărîrii, în modul prevăzut de lege.

(8) În cauzele nepatrimoniale, executarea hotărîrii se suspendă la cererea motivată a recurentului.

Articolul 436. Depunerea recursului

(1) Recursul se depune de persoanele menționate în art.430, cu respectarea condițiilor prevăzute de art.437.

(2) Recurentul depune recursul la Curtea Supremă de Justiție, însoțit de atîtea copii cîți participanți la proces sînt, plătind taxă de stat în cazurile prevăzute de lege.

(3) Cererea de recurs cu toate documentele anexate se poate depune în format electronic prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

Articolul 437. Cuprinsul cererii de recurs

(1) Cererea de recurs trebuie să fie dactilografiată și trebuie să cuprindă:

[Art.437 al.(1) textul „trebuie să fie dactilografiată și” declarant neconstituțional prin HCC20 din 03.11.22, MO363-373/18.11.22 art.176; în vigoare 03.11.22]

a) denumirea instanței la care se depune recursul;

b) numele, denumirea, calitatea procesuală a recurentului sau a persoanei ale cărei interese le reprezintă, adresa lor;

c) numele sau denumirea, adresa intimatului;

d) - *abrogată*.

e) denumirea instanței care a emis decizia în apel, data pronunțării și dispozitivul deciziei, argumentele admiterii sau respingerii apelului;

f) esența și temeiurile recursului, argumentul ilegalității deciziei atacate, solicitările recurentului, propunerile respective;

g) data declarării recursului și semnătura recurentului.

(2) La cererea de recurs trebuie să se anexeze dovada de plată a taxei de stat, dacă cererea de recurs se impune cu taxă.

(3) În cazul cînd recursul este declarat prin reprezentant, la cererea de recurs se anexează și documentul, legalizat în modul stabilit, care atestă împuternicirile acestuia dacă în dosar lipsește o astfel de împuternicire.

Articolul 438. Restituirea cererii de recurs

(1) Cererea de recurs se înregistrează la grefa Curții Supreme de Justiție.

(2) Dacă cererea de recurs conține temeiurile recursului, dar lipsesc unele date

prevăzute la art. 437 alin. (1) lit. a), b), c) sau e), completul din 3 judecători emite o încheiere, care nu se supune niciunei căi de atac, de a nu da curs cererii de recurs și acordă recurentului un termen rezonabil pentru înlăturarea deficiențelor. Dacă recurentul înlătură deficiențele în cadrul termenului acordat, recursul se consideră depus la data prezentării inițiale. Dacă cererea de recurs nu este semnată, nu conține temeiurile recursului sau recurentul nu înlătură deficiențele cererii de recurs în cadrul termenului acordat, completul din 3 judecători o restituie în termen de 10 zile de la data înregistrării.

(2¹) În cazul în care se solicită scutirea, amânarea sau eșalonarea plății taxei de stat (cu prezentarea documentelor justificative), cererea de recurs nu se restituie, completul din trei judecători urmînd să se pronunțe, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, asupra demersului înaintat.

(2²) Dacă demersul privind scutirea de plata taxei de stat a fost respins, completul din 3 judecători dispune, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, de a nu da curs cererii, acordînd recurentului un termen rezonabil pentru achitarea taxei de stat. Dacă recurentul îndeplinește în termen indicațiile din încheierea judecătorească, recursul se consideră depus la data prezentării inițiale. În caz contrar, completul din 3 judecători restituie cererea de recurs printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

(2³) În cazul în care se solicită suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs, cererea de recurs nu se restituie, completul din trei judecători urmînd să se pronunțe asupra demersului înaintat, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, în cel mult 10 zile de la depunerea cererii însoțite de confirmarea eliberată de executorul judecătorec privind depunerea cauțiunii. Încheierea de suspendare se transmite imediat recurentului.

(3) Restituirea cererii de recurs nu împiedică declararea repetată a recursului după lichidarea neajunsurilor și respectarea celorlalte reguli stabilite de lege pentru declararea lui.

(4) Dacă cererea de recurs corespunde prevederilor art. 437, grefa Curții Supreme de Justiție înregistrează intentarea procedurii de recurs.

Articolul 439. Actele procedurale preparatorii

(1) După intentarea procedurii în recurs, Curtea Supremă de Justiție solicită, în cel mult 10 zile, dosarul de la instanța respectivă.

(2) După parvenirea dosarului, un complet din 3 judecători decide asupra admisibilității recursului, dispune expedierea copieii de pe recurs intimatului, cu înștiințarea despre necesitatea depunerii obligatorii a referinței timp de o lună de la data primirii acesteia. În cazul neprezentării referinței în termenul stabilit, admisibilitatea recursului se decide în lipsa acesteia.

(3) Judecătorul raportor verifică încadrarea în prevederile legii a temeiurilor invocate în recurs și face un raport verbal în fața completului de judecată instituit în conformitate cu alin. (2).

Articolul 440. Procedura examinării admisibilității recursului

(1) În cazul în care se constată existența unuia din temeiurile prevăzute la art.433, completul din 3 judecători decide în mod unanim, printr-o încheiere motivată irevocabilă, asupra inadmisibilității recursului. Încheierea se emite conform prevederilor art. 270 și nu conține nicio referire cu privire la fondul recursului.

(1¹) Încheierea privind inadmisibilitatea recursului se plasează pe pagina web a Curții Supreme de Justiție la data emiterii și se transmite tuturor participanților la proces și reprezentanților acestora.

(2) Asupra admisibilității recursului se decide fără prezența participanților la proces sau a reprezentanților acestora, prin emiterea unei încheieri nemotivate despre care se face o mențiune pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.

Articolul 441. Actele procedurale după stabilirea

admisibilității recursului

În cazul în care recursul este considerat admisibil, un complet din 5 judecători examinează fondul recursului.

Articolul 442. Limitele judecării recursului

(1) Judecînd recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs și în baza referinței depuse de către intimat, legalitatea hotărîrii atacate, fără a administra noi dovezi.

(2) Instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în recurs.

(3) - *abrogat.*

(4) - *abrogat.*

Articolul 443. Retragerea recursului

(1) Pînă la pronunțarea deciziei, recurentul are dreptul să își retragă recursul printr-o cerere scrisă. Cererea de retragere a recursului se depune în instanța care a fost învestită cu judecarea recursului.

(2) În cazul retragerii recursului, instanța competentă dispune, printr-o încheiere irevocabilă, încetarea procedurii în recurs.

Articolul 444. Procedura de judecare a recursului

Recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces. Completul din 5 judecători decide asupra oportunității invitării tuturor participanților sau a reprezentanților acestora pentru a se pronunța cu privire la problemele de legalitate invocate în cererea de recurs.

Articolul 445. Împuternicirile și actele de dispoziție ale instanței

(1) Instanța, după ce judecă recursul, este în drept:

a) să respingă recursul și să mențină decizia instanței de apel și, după caz, hotărîrea primei instanțe, precum și încheierile atacate cu recurs;

b) să admită recursul și să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărîrea primei instanțe, pronunțînd o nouă hotărîre;

c) să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs;

c¹) să admită recursul și să caseze integral decizia instanței de apel și hotărîrea primei instanțe, trimițînd cauza spre rejudecare în prima instanță doar în cazul în care a constatat încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural specificate la art. 432 alin. (3) lit. d) și f). La solicitarea participanților la proces, instanța de recurs poate trimite cauza spre rejudecare în prima instanță o singură dată în cazul prevăzut la art. 432 alin. (3) lit. b);

d) să admită recursul și să caseze decizia instanței de apel și hotărîrea primei instanțe, dispunînd încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art. 265 și 267;

e) să admită recursul și să modifice decizia instanței de apel și/sau hotărîrea primei instanțe;

f) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel și să mențină hotărîrea primei instanțe;

g) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel, cu pronunțarea unei încheieri de restituire a cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art. 369.

(2) Hotărîrea sau decizia casată nu are nici o putere legală. Actele de asigurare sau de executare făcute în temeiul unei astfel de hotărîri sau decizii își pierd puterea legală dacă instanța de recurs nu dispune altfel.

(2¹) - *abrogat*.

(3) În urma examinării recursului, instanța de recurs emite o decizie care rămîne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră a fi emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.

(4) Copia deciziei instanței de recurs se remite părților în termen de 5 zile de la data emiterii.

(5) - *abrogat*.

Articolul 445¹. Încetarea procedurii de recurs

Instanța de recurs dispune, printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac,

încetarea procedurii de recurs, din oficiu sau la cerere, dacă după declararea admisibilității recursului se constată existența unuia dintre temeiurile prevăzute la art. 433.

Capitolul XXXIX REVIZUIREA HOTĂRÎRILOR

Articolul 446. Dispozițiile judecătorești care pot fi supuse revizuirii

(1) Pot fi supuse revizuirii hotărârile, ordonanțele, încheierile și deciziile irevocabile ale tuturor instanțelor judecătorești, în condițiile prezentului capitol.

(2) Încheierile de încetare a procesului conform art. 265 lit. c) și d), precum și cele prin care se respinge acțiunea ca fiind tardivă conform art. 186¹ pot fi supuse revizuirii. Încheierile judecătorești care nu se referă la fondul cauzei, precum și deciziile emise în privința acestora nu se supun revizuirii. În aceste cazuri, încheierile de inadmisibilitate a revizuirii nu se supun niciunei căi de atac.

Articolul 447. Persoanele care sînt în drept să depună

cerere de revizuire

Sînt în drept să depună cerere de revizuire:

a) părțile și alți participanți la proces;

b) persoanele care nu au participat la proces, dar care sînt lezate în drepturi prin hotărîrea, încheierea sau decizia judecătorească;

c) Agentul guvernamental, precum și subiecții menționați la lit. a) și b) din prezentul articol, în cazurile prevăzute la art. 449 lit. g) și h).

Articolul 448. Instanțele competente să examineze

cererea de revizuire

(1) Cererea de revizuire împotriva unei hotărîri sau încheieri rămase irevocabilă prin neatacare se soluționează de instanța care s-a pronunțat asupra fondului.

(2) Cererea de revizuire împotriva unei hotărîri care, fiind supusă căilor de atac, a fost menținută, modificată sau casată, emițîndu-se o nouă hotărîre, se soluționează de instanța care a menținut, a modificat hotărîrea sau a emis o nouă hotărîre.

(3) - *abrogat.*

(4) - *abrogat.*

Articolul 449. Temeiurile declarării revizuirii

Revizuirea se declară în cazul în care:

a) s-a constatat, prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în legătură cu cauza care se judecă;

b) au devenit cunoscute unele circumstanțe sau fapte esențiale ale cauzei care nu au fost și nu au putut fi cunoscute revizuientului, dacă acesta dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a cauzei;

c) instanța a emis o hotărîre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces;

d) - *abrogată*;

e) s-a anulat ori s-a modificat hotărîrea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărîrii sau deciziei a căror revizuire se cere;

e¹) a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale sau din hotărîrea Curții Constituționale rezultă că prin aceasta s-a încălcat un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului;

f) - *abrogată*;

g) Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova;

h) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărîre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărîrii pronunțate de o instanță de judecată națională.

Articolul 450. Termenele de depunere a cererii de revizuire

și calculul acestora

Cererea de revizuire se depune:

a) în termen de 3 luni din ziua în care sentința penală a devenit irevocabilă - în cazul prevăzut la art. 449 lit. a);

b) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de circumstanțele sau faptele esențiale ale cauzei care nu i-au fost și nu puteau să-i fie cunoscute anterior, dar nu mai târziu de 5 ani de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii, încheierii sau deciziei - în cazul prevăzut la art. 449 lit. b);

c) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de circumstanțele respective - în cazul prevăzut la art. 449 lit. c);

d) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de hotărîrea, sentința sau decizia anulată sau modificată care a servit drept temei pentru emiterea hotărîrii sau deciziei a căror revizuire se cere - în cazul prevăzut la art. 449 lit. e);

d¹) în termen de 3 luni din ziua când persoana interesată a luat cunoștință de circumstanțele respective - în cazul prevăzut la art. 449 lit. e¹);

e) în interiorul termenului de derulare a procedurii de reglementare pe cale amiabilă la Curtea Europeană a Drepturilor Omului - în cazul prevăzut la art. 449 lit. g);

f) în termen de 6 luni de la pronunțarea hotărârii sau deciziei Curții Europene a Drepturilor Omului - în cazul prevăzut la art. 449 lit. h).

Articolul 451. Depunerea cererii de revizuire

(1) Cererea de revizuire se depune în scris de persoanele menționate la art.447, indicându-se în mod obligatoriu temeiurile consemnate la art.449 și anexându-se probele ce le confirmă.

(2) Cererea de revizuire se depune la instanța competent prevăzută la art.448.

(3) - *abrogat.*

(4) Nu se admite depunerea repetată a cererii de revizuire în aceleași temeiuri.

(5) Instanța de revizuire este în drept să suspende executarea hotărârii a cărei revizuire se cere dacă se depune o cauțiune în condițiile art.435.

Articolul 452. Examinarea cererii de revizuire

(1) Instanța examinează cererea de revizuire în ședință publică în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată.

(1¹) Dacă examinarea cererii de revizuire este de competența Curții Supreme de Justiție sau a instanței de apel, ședințele se desfășoară fără înștiințarea participanților la proces. Dacă instanța care examinează cererea de revizuire consideră necesară prezența participanților la proces, aceasta dispune înștiințarea lor.

(2) Dezbaterile sînt limitate la admisibilitatea revizuirii și la faptele pe care se întemeiază.

(3) Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea cererii de revizuire.

Articolul 453. Împuternicirile și actele de dispoziție ale

instanței de revizuire

(1) După ce examinează cererea de revizuire, instanța emite unul din următoarele acte de dispoziție:

a) încheierea de respingere a cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă;

b) încheierea de admitere a cererii de revizuire și de casare a hotărârii sau deciziei supuse revizuirii.

(2) Încheierea de admitere a cererii de revizuire se pronunță în camera de deliberare și se supune căilor de atac o dată cu fondul, în condițiile legii. Instanța de competența căreia este calea de atac asupra fondului se expune, din oficiu, asupra temeiniciei și legalității încheierii de admisibilitate a revizuirii. Dacă încheierea de admitere a cererii de revizuire se casează, instanța admite calea de atac, casînd, din oficiu, și actul de dispoziție emis ca urmare a reexaminării cauzei după revizuire.

(3) Încheierea de respingere a cererii de revizuire poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară, cu excepția cazurilor în care cererea de revizuire este examinată de Curtea Supremă de Justiție.

(4) În cazul în care o hotărîre sau o decizie neexaminată în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se judecă, după casarea hotărîrii sau deciziei, conform regulilor generale stabilite de prezentul cod, de către instanța care a admis revizuirea.

(5) - *abrogat*.

(6) În cazul în care o hotărîre examinată anterior în apel și în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare.

(6¹) În cazul în care o hotărîre examinată anterior în apel și în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în apel dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs. În cazul prevăzut la art. 449 lit. c), cauza se trimite, după casarea hotărîrii, la rejudecare în prima instanță.

(7) În urma judecării cauzei după admiterea cererii de revizuire, instanța adoptă o hotărîre, care poate fi supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărîrea revizuită.

Titlul IV
PROCEDURA ÎN PROCESELE CU ELEMENT
DE EXTRANEITATE
Capitolul XI
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 454. Drepturile și obligațiile procedurale ale
persoanelor străine

(1) Cetățenii străini și apatrizii, organizațiile străine și organizațiile internaționale (denumite în continuare *persoane străine*) sînt în drept să se adreseze în instanțele judecătorești ale Republicii Moldova pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor lor legitime și beneficiază în fața instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova de aceleași drepturi și au aceleași obligații procedurale ca și cetățenii și organizațiile Republicii Moldova, în condițiile legii. Reclamantul străin nu poate fi obligat să depună cauțiune sau o altă garanție din motivul că este persoană străină sau că nu are domiciliu ori sediu în Republica Moldova.

(2) Guvernul Republicii Moldova poate stabili retorsiunea față de persoanele statelor în care există restricții ale drepturilor procedurale ale cetățenilor și organizațiilor Republicii

Moldova.

Articolul 455. Capacitatea procedurală de folosință și

capacitatea procedurală de exercițiu a

cetățenilor străini și apatrizilor

(1) Capacitatea procedurală de folosință și capacitatea procedurală de exercițiu a cetățenilor străini și apatrizilor în procesele civile este guvernată de legea națională a acestora.

(2) Se consideră lege națională a cetățeanului străin legea statului a cărui cetățenie o deține. Dacă cetățeanul, concomitent cu cetățenia Republicii Moldova, are și o altă cetățenie, legea lui națională se consideră legea Republicii Moldova. În cazul în care persoana deține cetățenia mai multor state, legea lui națională se consideră legea statului în care își are domiciliul. Dacă cetățeanul străin are domiciliu în Republica Moldova, legea lui națională se consideră legea Republicii Moldova.

(3) Se consideră lege națională a apatridului legea statului în care își are domiciliul.

(4) Persoana care, în conformitate cu legea națională, nu beneficiază de capacitatea de exercițiu al drepturilor procedurale poate fi declarată, pe teritoriul Republicii Moldova, cu capacitate de exercițiu dacă dispune, conform legislației acesteia, de capacitatea de exercițiu al acestor drepturi.

Articolul 456. Capacitatea procedurală de folosință a

organizației străine și a organizației internaționale

(1) Se consideră lege națională a organizației străine legea statului în care aceasta este fondată. În baza legii naționale, organizației străine i se determină capacitatea procedurală de folosință.

(2) Organizația străină care, potrivit legii naționale, nu beneficiază de capacitate procedurală de folosință poate fi declarată pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu legislația ei, ca avînd o astfel de capacitate.

(3) Capacitatea procedurală de folosință a unei organizații internaționale se determină în baza contractului internațional în conformitate cu care este fondată, a actelor de constituire sau a acordului cu autoritățile competente ale Republicii Moldova.

Articolul 457. Acțiunile intentate altor state și organizațiilor

internaționale. Imunitatea diplomatică

(1) Intentarea în instanța judecătorească a Republicii Moldova unei acțiuni către un alt stat, antrenarea acestuia în proces în calitate de pîrît sau de intervenient, punerea sub sechestru a bunului său amplasat pe teritoriul Republicii Moldova sau adoptarea împotriva bunului unor alte măsuri de asigurare a acțiunii, sau punerea lui sub sechestru în procedura

de executare a hotărîrii judecătorești se pot face numai cu consimțămîntul organelor competente ale statului respectiv, dacă legea națională sau tratatul internațional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.

(2) În cauze civile, organizațiile internaționale cad sub jurisdicția instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în limitele stabilite de tratatele internaționale și de legile Republicii Moldova.

(3) În procese civile, reprezentanții diplomatici ai altor state acreditați în Republica Moldova și celelalte persoane menționate în tratatele internaționale sau în legile Republicii Moldova sînt supuși jurisdicției instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în limitele stabilite de normele dreptului internațional sau de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 458. Legea aplicabilă, regimul probelor în

procesele civile cu element de extraneitate

(1) În procesele civile cu element de extraneitate, instanțele judecătorești ale Republicii Moldova aplică legislația procedurală a țării dacă nu s-a dispus altfel în mod expres.

(2) Obiectul și temeiul acțiunii civile în procesele cu element de extraneitate sînt determinate de legea care reglementează fondul raportului juridic litigios. După aceeași lege se determină și calitatea procesuală a părților.

(3) Mijloacele de probă pentru dovedirea unui act juridic și puterea doveditoare a înscrisului care îl constată sînt cele prevăzute de legea locului unde a fost încheiat actul juridic sau de legea aleasă de părți dacă ele au dreptul să o aleagă.

(4) Proba faptelor se face potrivit legii locului unde s-au produs. Cu toate acestea, este posibilă și aplicarea legii Republicii Moldova dacă ea admite și alte mijloace probatoare decît cele specificate la alin.(3).

(5) Dovada stării civile și puterea doveditoare a actelor de stare civilă sînt reglementate de legea locului unde s-a încheiat înscrisul invocat.

(6) Administrarea probelor de judecată se face în conformitate cu legea Republicii Moldova.

Capitolul XLI **COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI** **ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PROCESE CU** **ELEMENT DE EXTRANEITATE**

Articolul 459. Aplicarea regulilor de competență jurisdicțională

(1) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova sînt competente, în condițiile prezentului capitol, să soluționeze litigiile civile dintre o parte a Republicii Moldova și o parte străină sau numai dintre persoane străine.

(2) Competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în judecarea cauzelor civile cu element de extraneitate se determină conform dispozițiilor cap.IV, dacă prezentul capitol nu prevede altfel.

(3) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova sînt competente să soluționeze cauze cu element de extraneitate dacă pîrîtul organizație străină are sediu sau pîrîtul cetățean străin are domiciliu în Republica Moldova.

(4) Instanța sesizată verifică din oficiu competența sa de a soluționa cauza cu element de extraneitate și, în cazul în care constată că nu este competentă nici ea și nici o altă instanță din Republica Moldova, refuză acceptarea cererii conform art. 169 alin. (1) lit. a) sau încetează procesul conform art. 265 lit. a).

Articolul 460. Competența instanțelor judecătorești ale

Republicii Moldova în cauzele cu element

de extraneitate

(1) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova sînt competente să judece și cauze cu element de extraneitate dacă:

a) organul de administrare, agenția, sucursala, reprezentanța persoanei străine are sediu în Republica Moldova;

b) pîrîtul are bunuri pe teritoriul Republicii Moldova;

c) reclamantul în procesul cu privire la încasarea pensiei de întreținere și constatarea paternității are domiciliu în Republica Moldova;

d) prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin o altă vătămare a sănătății ori prin deces a avut loc pe teritoriul Republicii Moldova ori reclamantul are domiciliu în Republica Moldova;

e) fapta sau o altă circumstanță ce servește drept temei pentru intentarea acțiunii în reparație a daunei cauzate unui bun s-a produs pe teritoriul Republicii Moldova;

f) acțiunea decurge dintr-un contract a cărui executare, deplină sau parțială, trebuie să aibă loc ori a avut loc în Republica Moldova;

g) acțiunea ce rezultă din îmbogățirea fără justă cauză a avut loc în Republica Moldova;

h) reclamantul în procesul de desfacere a căsătoriei are domiciliu în Republica Moldova sau cel puțin unul dintre soți este cetățean al Republicii Moldova;

i) reclamantul în procesul privind apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale are domiciliu în Republica Moldova;

j) în procesul privind protecția în străinătate a proprietății intelectuale a unei

persoane domiciliat în Republica Moldova, persoana este cetățean al Republicii Moldova sau apatrid, iar prin convenția părților nu s-a stabilit o altă competență;

k) în procesul dintre persoane străine, acestea au convenit expres astfel, iar raporturile juridice privesc drepturi de care ele pot dispune în legătură cu bunuri sau interese ale persoanelor din Republica Moldova;

l) prin lege sînt prevăzute și alte cazuri.

(2) Dacă o instanță judecătorească străină se declară incompetentă a soluționa cererea înaintată de un cetățean al Republicii Moldova, acesta o poate depune la o instanță judecătorească competentă din Republica Moldova.

Articolul 461. Competența exclusivă a instanțelor judecătorești

ale Republicii Moldova în procese cu element

de extraneitate

(1) De competența exclusivă a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova sînt procesele cu element de extraneitate în care:

a) acțiunea se referă la dreptul asupra unor bunuri imobiliare de pe teritoriul Republicii Moldova;

b) bunul asigurat sau locul unde s-a produs riscul asigurat se află în Republica Moldova;

c) pretențiile decurg dintr-un contract de transport, iar transportatorii ori punctele de plecare sau sosire se află în Republica Moldova;

d) procesul se referă la abordajul unor nave sau aeronave, precum și la asistența ori salvarea unor persoane sau a unor bunuri în largul mării, dacă nava sau aeronava are naționalitate moldovenească, ori locul de destinație sau primul port sau aeroport unde nava sau aeronava a ajuns se află pe teritoriul Republicii Moldova;

e) nava sau aeronava a fost sechestrată în Republica Moldova;

f) procesul are ca scop declararea insolvenței sau orice altă procedură judiciară privind încetarea plăților în cazul unei societăți comerciale străine cu sediu în Republica Moldova;

g) la data depunerii cererii de desfacere, anulare sau declarare a nulității căsătoriei, precum și în alte litigii dintre soți, cu excepția celor cu privire la imobile din străinătate, ambii soți domiciliază în Republica Moldova, iar unul dintre ei este cetățean al Republicii Moldova sau apatrid;

(2) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova examinează cauzele în procedură specială dacă:

a) solicitantul constatării unui fapt care are valoare juridică este domiciliat în Republica Moldova sau faptul a avut sau are loc pe teritoriul ei;

b) persoana în a cărei privință se solicită încuviințarea adopției, declararea capacității depline de exercițiu (emanciparea), instituirea măsurii de ocrotire, încuviințarea spitalizării forțate și tratamentului forțat, efectuării examenului psihiatric, spitalizării în staționarul de psihiatrie sau prelungirii termenului de spitalizare fără liberul consimțământ este cetățean al Republicii Moldova sau are domiciliu în Republica Moldova;

c) persoana în a cărei privință se solicită declararea dispariției fără veste sau decesului este cetățean al Republicii Moldova sau a avut pe teritoriul ei ultimul domiciliu cunoscut și de soluționarea acestei probleme depinde apariția de drepturi și obligații pentru persoane fizice sau organizații cu domiciliu sau sediu în Republica Moldova;

d) s-a depus o cerere de declarare a nulității unui titlu de valoare la purtător pierdut sau a unui titlu de valoare la ordin eliberat de o persoană fizică sau unei persoane fizice domiciliată în Republica Moldova ori eliberat de o organizație sau unei organizații care are sediu în Republica Moldova ori o cerere de restabilire în dreptul asupra lor (procedura de chemare);

e) s-a depus o cerere cu privire la declararea fără stăpîn a unui bun mobil care se află pe teritoriul Republicii Moldova sau o cerere cu privire la declararea dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn amplasat pe teritoriul Republicii Moldova;

f) cererea de constatare a inexactității înscrierii în registrul de stare civilă îndeplinite de organul Republicii Moldova privește un cetățean al Republicii Moldova sau un apatrid;

g) cererea urmărește contestarea unui act notarial sau a unui act emis de un alt organ al Republicii Moldova ori se referă la refuzul de a îndeplini un act.

(3) Competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova stabilită în prezentul articol și la art.460 nu se exclude prin faptul că același proces sau un proces conex a fost pornit în fața unei instanțe judecătorești străine.

Articolul 462. Competența contractuală în procesele cu element de extraneitate

(1) Într-un litigiu civil cu element de extraneitate, părțile, înainte de pornirea procesului, pot schimba competența litigiului și pot investi o anumită instanță cu competență jurisdicțională (prorogarea convențională).

(2) Competența jurisdicțională în cauzele cu element de extraneitate specificate la art.40 nu poate fi schimbată la înțelegerea părților.

Articolul 462¹. Competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în materie de moștenire

Instanțele judecătorești naționale sînt competente în procesele cu privire la moștenire dacă locul deschiderii moștenirii, conform Codului civil, se află pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 462². Competența contractuală în procesele cu privire la moștenire

(1) În cazul în care cel care a lăsat moștenirea a ales în mod valabil legea Republicii Moldova pentru a governa moștenirea sa, părțile la proces pot conveni ca instanțele judecătorești naționale să aibă competență exclusivă de a se pronunța cu privire la orice chestiune referitoare la moștenire dacă aceasta nu afectează drepturile terților care obțin drepturi din respectiva moștenire.

(2) Un astfel de acord de prorogare convențională trebuie redactat în scris, datat și semnat de părțile interesate. Orice comunicare sub formă electronică care permite consemnarea acordului este considerată echivalentă cu forma scrisă.

Articolul 462³. Declinarea competenței în cazul în care s-a optat pentru o lege în materie de moștenire

În cazul în care cel care a lăsat moștenirea alege legea unui stat străin pentru a governa moștenirea sa, instanța de judecată națională sesizată în temeiul art.462¹:

a) poate, la solicitarea unei părți la proces, să își decline competența în cazul în care consideră că instanțele judecătorești din statul pentru a cărui lege s-a optat sînt mai competente să hotărască cu privire la moștenire, avînd în vedere natura acesteia, precum reședința obișnuită a părților și locul unde sînt situate bunurile; sau

b) este obligată să își decline competența în cazul în care părțile au convenit, în conformitate cu art.462², să confere competența instanțelor judecătorești din statul străin pentru a cărui lege s-a optat.

Articolul 462⁴. Competența în cazul în care s-a optat pentru o lege în materie de moștenire

Instanțele judecătorești naționale, pentru a căror lege a optat cel care a lăsat moștenirea, sînt competente să hotărască cu privire la moștenire în cazul în care:

a) o instanță de judecată dintr-un stat străin sesizată anterior și-a declinat competența cu privire la aceeași cauză în temeiul împrejurărilor prevăzute la art.462³;

b) părțile la proces au convenit, în conformitate cu art.462², să ofere competența instanțelor judecătorești naționale; sau

c) părțile la proces au recunoscut în mod expres competența instanței judecătorești naționale.

Articolul 462⁵. Competența întemeiată pe înfățișare în

materie de moștenire

(1) În cazul în care, în cursul desfășurării procesului în fața instanței judecătorești naționale care își exercită competența în temeiul art.462⁴, rezultă că nu toate părțile au fost și părți la acordul de alegere a instanței competente, instanța continuă să își exercite competența dacă aceste părți se înfățișează fără a contesta competența instanței.

(2) În cazul în care părțile care nu au fost părți la acordul de alegere a instanței competente contestă competența instanței judecătorești menționate la alin.(1), instanța își declină competența. În această situație, competența de a hotărî cu privire la succesiune revine instanțelor judecătorești competente în temeiul art.462¹ sau al art.462⁶.

Articolul 462⁶. Competența subsidiară în materie de moștenire

(1) În cazul în care reședința obișnuită a celui care a lăsat moștenirea în momentul decesului nu este situată în Republica Moldova, instanțele judecătorești naționale sînt competente să se pronunțe asupra moștenirii, dacă în Republica Moldova sînt situate bunuri care fac parte din masa succesorală, în măsura în care:

a) cel care a lăsat moștenirea avea cetățenia Republicii Moldova la data decesului;

b) dacă nu este îndeplinită condiția prevăzută la lit.a), cel care a lăsat moștenirea își avea anterior reședința obișnuită în Republica Moldova, cu condiția ca, în momentul sesizării instanței, să nu fi trecut mai mult de 5 ani de la schimbarea reședinței obișnuite.

(2) În cazul în care nu sînt întrunite condițiile prevăzute la alin.(1), instanțele judecătorești naționale sînt competente să se pronunțe asupra bunurilor care fac parte din masa succesorală și sînt situate pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 462⁷. Limitarea procedurilor în materie de moștenire

(1) În cazul în care masa succesorală conține bunuri situate într-un stat străin, la cererea uneia dintre părți la proces, instanța de judecată națională sesizată să hotărască cu privire la moștenire poate decide să nu se pronunțe cu privire la unul sau mai multe dintre bunuri dacă s-a demonstrat că hotărîrea sa cu privire la acele bunuri nu va fi recunoscută și, după caz, declarată executorie în acel stat străin.

(2) Dispozițiile alin.(1) nu afectează dreptul părților de a delimita obiectul litigiului pornit în fața instanțelor judecătorești naționale.

Articolul 463. Nestrămutarea locului de examinare a cauzei

Cauza pe care instanța judecătorească din Republica Moldova a reținut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competență, trebuie să fie examinată de această instanță în fond chiar dacă ulterior, în legătură cu schimbarea cetățeniei, domiciliului, sediului părților sau cu alte circumstanțe, cauza a devenit de competența unei instanțe judecătorești străine.

Articolul 464. Efectele hotărîrilor judecătorești străine

(1) Instanța judecătorească a Republicii Moldova refuză să primească cererea spre examinare sau dispune încetarea procesului pornit dacă există o hotărîre în litigiul dintre aceleași părți, asupra aceluiași obiect și avînd aceleași temeuri, pronunțată de o instanță judecătorească a unui alt stat cu care Republica Moldova a încheiat tratat internațional în care se stipulează recunoașterea și executarea reciprocă a hotărîrilor judecătorești sau cînd recunoașterea și executarea hotărîrilor se efectuează pe principiul reciprocității.

(2) Instanța judecătorească a Republicii Moldova restituie cererea ori scoate cererea de pe rol dacă în instanța judecătorească străină a cărei hotărîre urmează a fi recunoscută sau executată pe teritoriul Republicii Moldova a fost intentat anterior un proces în litigiul dintre aceleași părți, asupra aceluiași obiect, avînd aceleași temeuri.

Articolul 465. Delegațiile judecătorești

(1) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova execută delegațiile care le-au fost date de către instanțe judecătorești străine cu privire la efectuarea unor acte de procedură (înmînarea de citații și de alte acte, obținerea de explicații ale părților, de depoziții ale martorilor, de raporturi de expertiză, cercetarea la fața locului, luarea de măsuri de asigurare a acțiunii etc.).

(2) Delegația instanței judecătorești străine cu privire la efectuarea unor acte de procedură nu poate fi executată în cazul în care executarea:

a) ar fi în contradicție cu suveranitatea Republicii Moldova sau ar amenința securitatea ei;

b) nu este de competența instanței judecătorești.

(3) Delegația instanței judecătorești străine se execută în modul stabilit de legislația Republicii Moldova dacă tratatul internațional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.

(4) Instanțele judecătorești ale Republicii Moldova pot da delegații instanțelor judecătorești străine în vederea efectuării unor acte de procedură. Modul de stabilire a relațiilor între instanțele judecătorești din Republica Moldova și cele străine se determină de legislația Republicii Moldova sau de tratatul internațional la care aceasta este parte.

Articolul 466. Recunoașterea actelor eliberate, redactate

sau legalizate de autorități competente străine

(1) Actele oficiale eliberate, redactate sau legalizate, în conformitate cu legislația străină și în forma stabilită, de organe competente străine în afara Republicii Moldova în privința cetățenilor sau organizațiilor ei ori persoanelor străine pot fi prezentate instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova numai dacă sînt suprlegalizate pe cale administrativă ierarhică și, ulterior, de misiunile diplomatice sau de oficiile consulare ale Republicii Moldova.

(2) Supralegalizarea pe cale administrativă este supusă procedurii stabilite de statul de origine a actului, urmată de supralegalizarea efectuată de misiunea diplomatică sau de oficiul consular al Republicii Moldova în statul de origine, fie de misiunea diplomatică sau de oficiul consular al statului de origine în Republica Moldova și, ulterior, în ambele situații, de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova.

(3) Supralegalizarea actelor încheiate sau legalizate de instanțele judecătorești ale Republicii Moldova se face, din partea autorităților Republicii Moldova, de Agenția Resurse Informaționale Juridice și de Ministerul Afacerilor Interne.

(4) Actele oficiale eliberate pe teritoriul unui stat participant la tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt recunoscute fără supralegalizare ca înscrisuri în instanțele judecătorești ale Republicii Moldova.

(5) Actele încheiate într-o limbă străină se prezintă în instanțele judecătorești ale Republicii Moldova în traducere în limba moldovenească, cu autentificarea traducerii în modul stabilit.

Capitolul XLII

RECUNOAȘTEREA ȘI EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREȘTI ȘI HOTĂRÎRILOR ARBITRALE STRĂINE

Articolul 467. Recunoașterea și executarea hotărîrilor

judecătorești străine

(1) Hotărîrile judecătorești străine, inclusiv tranzacțiile, sînt recunoscute și se execută în Republica Moldova fie dacă astfel se prevede în tratatul internațional la care Republica Moldova este parte, fie pe principiul reciprocității în ceea ce privește efectele hotărîrilor judecătorești străine.

(2) În sensul prezentului capitol, prin hotărîre judecătorească străină se înțelege o hotărîre pronunțată în cauză civilă de o judecată de drept comun sau de o judecată specializată pe teritoriul unui alt stat.

(3) Hotărîrea judecătorească străină poate fi înaintată spre executare silită în Republica Moldova în termen de 3 ani de la data rămînerii ei definitive, potrivit legii statului în care a fost pronunțată. Repunerea în termenul omis din motive întemeiate se poate face de instanța judecătorească a Republicii Moldova în modul stabilit la art.116.

(4) Hotărîrile judecătorești străine prin care s-au luat măsuri de asigurare a acțiunii și cele cu executare provizorie nu pot fi puse în executare pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 468. Cererea de recunoaștere a hotărîrii

judecătorești străine

Hotărîrea judecătorească străină care nu a fost executată benevol poate fi pusă în executare pe teritoriul Republicii Moldova, la cererea creditorului, în temeiul încuviințării date de instanța judecătorească în a cărei circumscripție urmează să se efectueze

executarea. În cazul în care debitorul nu are domiciliu sau sediu în Republica Moldova ori cînd domiciliul nu este cunoscut, hotărîrea se pune în executare la locul de aflare a bunurilor acestuia.

Articolul 469. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de recunoaștere a hotărîrii judecătorești străine se indică:

a) numele sau denumirea creditorului, precum și al reprezentantului dacă cererea se depune de acesta, domiciliul (reședința) ori sediul;

b) numele sau denumirea debitorului, domiciliul (reședința) ori sediul;

c) solicitarea încuviințării executării silite a hotărîrii, termenul de la care se cere executarea hotărîrii.

(2) Pentru soluționarea justă și rapidă a cauzei, în cerere se indică numerele de telefon, faxul, poșta electronică, alte date.

(3) La cerere se anexează actele stipulate de tratatul internațional la care Republica Moldova este parte. Dacă în tratatul internațional nu se indică astfel de acte, la cerere se anexează:

a) copia de pe hotărîrea judecătorească străină, încuviințarea executării căreia se cere, legalizată de judecată în modul stabilit;

b) actul oficial care confirmă rămînerea definitivă a hotărîrii judecătorești străine, conform legii statului în care s-a emis, dacă faptul acesta nu rezultă din hotărîre;

c) actul care confirmă că partea împotriva căreia s-a emis hotărîrea, deși a fost înștiințată legal, nu a participat la proces;

d) actul care confirmă executarea anterioară a hotărîrii pe teritoriul statului respectiv.

(4) Actele enumerate la alin.(3) lit.a), b) și d) se însoțesc de traduceri în limba moldovenească autorizate și supralegalizate, cu respectarea prevederilor art.466. Supralegalizarea nu se cere în cazul în care părțile sînt de acord cu depunerea actelor în copii certificate.

Articolul 470. Procedura de examinare a cererii

(1) Cererea de recunoaștere a hotărîrii judecătorești străine se examinează în ședință de judecată, cu înștiințarea legală a debitorului despre locul, data și ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a debitorului citat legal nu împiedică examinarea cererii.

(1¹) Instanța judecătorească care examinează cererea de recunoaștere a hotărîrii judecătorești străine informează în mod obligatoriu și neîntîrziat despre acest fapt Ministerul Justiției și, după caz, Banca Națională a Moldovei, în cazul în care este vizată o

instituție financiară licențiată de aceasta, cu remiterea cererii și a documentelor aferente. Prezența reprezentantului Ministerului Justiției și, după caz, al Băncii Naționale a Moldovei la ședința de judecată în cadrul căreia se examinează cererea de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine este obligatorie. Lipsa reprezentantului Ministerului Justiției și, după caz, al Băncii Naționale a Moldovei, legal citați, nu împiedică examinarea cauzei.

(2) Instanța judecătorească poate satisface cererea întemeiată a debitorului privind amânarea examinării cererii, înștiințându-l.

(3) Instanța judecătorească, după ce ascultă explicațiile debitorului și examinează probele prezentate, pronunță o încheiere de încuviințare a executării silite a hotărârii judecătorești străine sau de refuz al autorizării executării.

(4) În cazul în care hotărârea judecătorească străină conține soluții asupra mai multor pretenții dissociabile, încuviințarea executării lor poate fi acordată separat.

(5) La examinarea cererii de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine, instanța sesizată poate, după caz, să ceară explicații solicitantului recunoașterii și să interogheze debitorul privitor la cererea depusă ori să ceară explicații instanței străine emitente.

(6) Sub rezerva verificării condițiilor prevăzute de lege pentru încuviințarea executării hotărârii judecătorești străine, instanța judecătorească a Republicii Moldova nu poate proceda la reexaminarea fondului hotărârii judecătorești străine și nici la modificarea ei.

(7) În temeiul hotărârii judecătorești străine și încheierii, rămase irevocabile, de încuviințare a executării ei silite, se eliberează un titlu executoriu, care se expediază executorului judecătoresc desemnat de creditor. În cazul în care executorul judecătoresc nu a fost desemnat, se aplică prevederile art. 15 și 30 din Codul de executare.

Articolul 471. Refuzul de a încuviința executarea silită a

hotărârii judecătorești străine

(1) Refuzul de a încuviința executarea silită a hotărârii judecătorești străine se admite în unul din următoarele cazuri:

a) hotărârea, conform legislației statului pe al cărui teritoriu a fost pronunțată, nu a devenit irevocabilă sau nu este executorie;

b) partea împotriva căreia este emisă hotărârea a fost lipsită de posibilitatea prezentării la proces, nefiind înștiințată legal despre locul, data și ora examinării cauzei;

c) examinarea cauzei este de competența exclusivă a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova;

d) există o hotărâre, chiar și nedefinitivă, a instanței judecătorești a Republicii Moldova emisă în litigiul dintre aceleași părți, cu privire la același obiect și având aceleași temeuri sau în procedura instanței judecătorești a Republicii Moldova se află în judecată o cauză în litigiul dintre aceleași părți, cu privire la același obiect și având aceleași temeuri la

data sesizării instanței străine;

e) executarea hotărîrii poate prejudicia suveranitatea, poate amenința securitatea Republicii Moldova ori poate să contravină ordinii ei publice;

f) a expirat termenul de prescripție pentru prezentarea hotărîrii spre executare silită și cererea creditorului de repunere în acest termen nu a fost satisfăcută de judecata Republicii Moldova;

g) hotărîrea judecătorească străină este rezultatul unei fraude comise în procedura din străinătate;

h) prin hotărîre judecătorească este dispusă transmiterea acțiunilor băncii licențiate în Republica Moldova. În acest caz, recunoașterea executării silite a hotărîrii judecătorești străine este admisă numai cu condiția prezentării permisiunii Băncii Naționale pentru deținerea cotei substanțiale în capitalul social al băncii sau a avizului Băncii Naționale privind posibilitatea deținerii acțiunilor fără permisiune prealabilă.

(2) Copia de pe încheierea judecătorească emisă în conformitate cu art.470 alin.(3) se expediază de judecată creditorului și debitorului în termen de 3 zile de la data pronunțării. Încheierea poate fi atacată în instanța ierarhic superioară în ordinea și în termenele prevăzute de prezentul cod.

Articolul 472. Recunoașterea hotărîrilor judecătorești

străine nesusceptibile de executare silită

(1) Hotărîrea judecătorească străină care nu este susceptibilă de executare silită se recunoaște fără procedură ulterioară dacă persoana interesată nu a înaintat obiecții referitor la recunoaștere.

(2) Persoana interesată este în drept ca, în termen de o lună după ce a luat cunoștință de primirea hotărîrii judecătorești străine, să înainteze la instanța judecătorească de la domiciliul ori sediul său obiecții împotriva recunoașterii acestei hotărîri.

(3) Obiecțiile împotriva recunoașterii hotărîrii judecătorești străine ale persoanei interesate se examinează în ședință publică, cu înștiințarea legală a acesteia despre locul, data și ora examinării. Neprezentarea fără motive neîntemeiate a persoanei interesate citate legal nu împiedică examinarea obiecțiilor.

(4) Instanța judecătorească poate satisface cererea întemeiată a persoanei interesate privind amînarea examinării obiecțiilor, înștiințînd-o.

(5) Instanța judecătorească, după ce examinează obiecțiile împotriva recunoașterii hotărîrii judecătorești străine, pronunță o încheiere.

(6) Copia de pe încheierea judecătorească se expediază, în termen de 5 zile de la pronunțare, persoanei la a cărei cerere a fost emisă hotărîrea judecătorească străină ori reprezentantului ei, precum și persoanei care a înaintat obiecții împotriva recunoașterii hotărîrii judecătorești străine. Încheierea poate fi atacată în instanța ierarhic superioară în

ordinea și în termenele stabilite de prezentul cod.

Articolul 473. Refuzul de a recunoaște hotărîrea

judecătorească străină

Refuzul de a recunoaște hotărîrea judecătorească străină care nu este susceptibilă de executare silită se admite în cazurile stabilite la art.471 alin.(1).

Articolul 474. Recunoașterea hotărîrilor judecătorești străine

pentru care nu se cere procedură ulterioară

În Republica Moldova se recunosc următoarele hotărîri ale instanțelor judecătorești străine care, în virtutea caracterului lor, nu cer procedură ulterioară:

a) hotărîrile referitoare la statutul civil al cetățeanului statului a cărui judecată a pronunțat hotărîrea sau dacă, fiind pronunțată într-un stat terț, a fost recunoscută mai întâi în statul de cetățenie al fiecărei părți;

b) hotărîrile privitoare la desfacerea, anularea sau declararea nulității căsătoriei, precum și la alte litigii dintre soți, cu excepția celor cu privire la imobilele din străinătate, între un cetățean al Republicii Moldova și un cetățean străin, dacă la data desfacerii căsătoriei cel puțin unul dintre soți era domiciliat în străinătate;

c) hotărîrile privind desfacerea, anularea sau declararea nulității căsătoriei între cetățeni ai Republicii Moldova dacă la data desfacerii căsătoriei ambii soți erau domiciliați în străinătate;

d) alte hotărîri prevăzute de legea Republicii Moldova.

Articolul 475. Recunoașterea și executarea hotărîrii

arbitrale străine

(1) În sensul prezentului capitol, o hotărîre arbitrală este considerată ca fiind străină dacă:

a) este pronunțată pe teritoriul unui stat străin; sau

b) este emisă pe teritoriul Republicii Moldova, dar legea aplicată procedurii arbitrale este a unui stat străin.

(2) Poate fi recunoscută și executată în Republica Moldova o hotărîre arbitrală străină emisă, în conformitate cu o convenție arbitrală, pe teritoriul unui stat străin care este parte la Convenția privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la New York la 10 iunie 1958, precum și o hotărîre arbitrală străină ale cărei recunoaștere și executare sînt reglementate fie prin tratatul internațional la care Republica Moldova este parte, fie în baza principiului reciprocității în ceea ce privește efectele hotărîrii arbitrale străine.

(3) Partea care invocă o hotărîre arbitrală străină poate solicita:

a) recunoaşterea şi executarea silită a hotărîrii arbitrale străine; sau

b) doar recunoaşterea hotărîrii arbitrale străine pentru a invoca autoritatea de lucru judecat, fără a avea dreptul de executare ulterioară a hotărîrii recunoscute.

Articolul 475¹. Cererea de recunoaştere şi executare a

hotărîrii arbitrale străine

(1) Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se prezintă curţii de apel în a cărei circumscripţie se află domiciliul/reşedinţa sau sediul părţii împotriva căreia este invocată hotărîrea arbitrală străină, iar în cazul în care aceasta nu are domiciliul/reşedinţa sau sediul în Republica Moldova ori domiciliul/reşedinţa sau sediul acesteia nu sînt cunoscute - curţii de apel în a cărei circumscripţie sînt situate bunurile acesteia.

(2) În cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se indică:

a) numele sau denumirea solicitantului ori a reprezentantului său, dacă cererea este depusă de către acesta, domiciliul/reşedinţa sau sediul, după caz;

b) numele sau denumirea părţii împotriva căreia este invocată hotărîrea arbitrală străină, domiciliul/reşedinţa sau sediul, după caz;

c) data la care hotărîrea arbitrală străină a devenit executorie pentru părţi, dacă aceasta nu rezultă din textul hotărîrii.

Cererea poate conţine şi alte informaţii, inclusiv numerele de telefon şi fax, adrese ale poştei electronice, dacă acestea sînt necesare pentru examinarea corectă şi la timp a cauzei.

(3) La cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se anexează:

a) originalul hotărîrii arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit;

b) originalul convenţiei arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit;

c) adiţional, în caz de necesitate, se va prezenta o declaraţie pe propria răspundere privind faptul dacă şi în ce măsură hotărîrea arbitrală a fost executată.

(4) Actele prevăzute la alin. (3) lit. a) şi b) se prezintă în formă apostilată, dacă emană din statele care au semnat sau aderat la Convenţia cu privire la suprimarea cerinţei supralegalizării actelor oficiale străine, încheiată la Haga la 5 octombrie 1961, sau în formă supralegalizată, dacă emană din celelalte state. Actele respective sînt scutite de supralegalizare sau apostilare dacă emană dintr-un stat cu care Republica Moldova are încheiat un tratat care nu prevede supralegalizarea sau apostilarea.

(5) Dacă documentele prevăzute la alin. (3) nu sînt redactate în limba de stat a Republicii Moldova, partea care solicită recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine trebuie să prezinte o traducere a acestora în limba de stat. Traducerea trebuie să fie

efectuată în condițiile Legii nr. 264-XVI din 11 decembrie 2008 privind autorizarea și plata interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești și să fie legalizată în modul stabilit.

(6) Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova poate fi înaintată în termen de 3 ani de la data la care hotărârea arbitrală străină a devenit obligatorie în conformitate cu legea statului unde a avut loc arbitrajul. Repunerea în termen, în cazul în care acesta a fost omis din motive întemeiate, este reglementată de art. 116.

(7) Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se supune taxei de stat în condițiile legii.

Articolul 475². Examinarea cererii

(1) Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se examinează în ședință publică, cu înștiințarea părților privind locul, data și ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a părții împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină și în privința căreia au fost îndeplinite condițiile de citare legală nu împiedică examinarea cererii. În cazul în care debitorul solicită instanței judecătorești amânarea datei examinării cererii și această solicitare este recunoscută de către instanța judecătorească ca fiind întemeiată, instanța judecătorească amână data examinării și înștiințează ambele părți despre aceasta.

(2) Instanța judecătorească care examinează cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine informează în mod obligatoriu și neîntârziat despre acest fapt Ministerul Justiției și Banca Națională a Moldovei, în cazul în care este vizată o instituție financiară licențiată de aceasta, cu remiterea cererii și a documentelor aferente în copie. Lipsa reprezentantului Ministerului Justiției și, după caz, al Băncii Naționale a Moldovei, legal citați, nu împiedică examinarea cauzei.

(3) Instanța judecătorească ascultă explicațiile debitorului și examinează probele prezentate de acesta.

(4) În cazul în care, în cadrul soluționării chestiunii privind încuviințarea executării silite, instanța judecătorească are îndoieli cu privire la legalitatea procedurală a hotărârii arbitrale străine, ea poate solicita lămuriri solicitantului recunoașterii și încuviințării executării silite a hotărârii arbitrale străine, de asemenea poate interoga debitorul privitor la conținutul cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine și, în caz de necesitate, cere explicații arbitrajului care a emis hotărârea.

Articolul 475³. Încheierea privind recunoașterea și

executarea hotărârii arbitrale străine

(1) După ascultarea explicațiilor părților și examinarea probelor prezentate de acestea, instanța judecătorească emite o încheiere integrală:

a) cu privire la recunoașterea și încuviințarea executării silite a hotărîrii arbitrale străine sau cu privire la refuzul de a încuviința executarea silită a hotărîrii arbitrale străine;

b) cu privire la recunoașterea hotărîrii arbitrale străine, fără posibilitatea executării ulterioare a acesteia, sau cu privire la refuzul de a recunoaște hotărîrea arbitrală străină, conform solicitării părții care invocă această hotărîre.

(2) Încheierea judecătorească emisă în conformitate cu alin. (1) se eliberează părților prezente în ședință. Instanța remite încheierea integrală părților care nu au fost prezente în ședință în termen de 5 zile de la emitere.

(3) Încheierea judecătorească emisă în conformitate cu alin. (1) poate fi atacată cu recurs în ordinea și în termenele prevăzute de prezentul cod.

(4) În temeiul hotărîrii arbitrale străine și a încheierii irevocabile emise în conformitate cu alin. (1) lit. a) din prezentul articol, instanța judecătorească menționată la art. 475¹alin. (1) eliberează titlul executoriu care servește drept temei pentru inițierea procedurii de executare în condițiile Codului de executare.

Articolul 476. Refuzul de a recunoaște și de a executa hotărîrea arbitrală străină

(1) Recunoașterea și executarea hotărîrii arbitrale străine pot fi refuzate numai la cererea părții împotriva căreia sînt invocate dacă această parte prezintă instanței de judecată probe doveditoare că:

a) una dintre părțile convenției arbitrale nu avea capacitate deplină de exercițiu sau convenția arbitrală nu este valabilă potrivit legii căreia părțile au subordonat-o ori, în lipsa stabilirii acesteia, potrivit legii țării în care a fost pronunțată hotărîrea; sau

b) partea împotriva căreia este emisă hotărîrea nu a fost informată în modul corespunzător cu privire la desemnarea arbitrului sau cu privire la procedura arbitrală ori, din alte motive, nu a putut să își prezinte mijloacele sale de apărare; sau

c) hotărîrea a fost pronunțată asupra unui litigiu care nu este prevăzut de convenția arbitrală sau care nu cade sub incidența condițiilor convenției arbitrale ori hotărîrea conține dispoziții asupra unor chestiuni ce depășesc limitele convenției arbitrale; sau

d) constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală nu a corespuns convenției părților ori, în lipsa unei asemenea convenții, nu a fost conform legii țării în care a avut loc arbitrajul; sau

e) hotărîrea arbitrală nu a devenit obligatorie pentru părți sau a fost desființată ori executarea ei a fost suspendată de instanța judecătorească sau de o autoritate competentă a țării în care sau conform legii căreia ea a fost pronunțată.

(2) Recunoașterea și încuviințarea executării silite a hotărîrii arbitrale străine pot fi refuzate, de asemenea, dacă instanța judecătorească constată că:

a) obiectul litigiului nu poate fi soluționat prin arbitraj conform legii Republicii Moldova; sau

b) recunoașterea sau încuviințarea executării silite a hotărîrii arbitrale contravine ordinii publice a Republicii Moldova.

(3) Lipsa valabilității convenției arbitrale conform alin. (1) lit. a) nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaște sau de a executa hotărîrea arbitrală străină dacă partea care invocă acest temei a participat la constituirea tribunalului arbitral sau, în cazul în care nu a participat la constituirea tribunalului arbitral, a participat în procedura arbitrală și, anterior depunerii apărării, nu a ridicat excepția de lipsă a competenței tribunalului arbitral pe temei de lipsă a valabilității convenției arbitrale.

(4) Lipsa informării cu privire la desemnarea arbitrului conform alin. (1) lit. b) nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaște sau de a executa hotărîrea arbitrală străină dacă partea care invocă acest temei a participat în procedura arbitrală și, anterior depunerii apărării, nu a ridicat excepția de lipsă a competenței tribunalului arbitral pe temei că tribunalul arbitral a fost constituit cu încălcarea legii aplicabile.

(5) Depășirea limitelor convenției arbitrale conform alin. (1) lit. c) nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaște sau de a executa hotărîrea arbitrală străină dacă partea care invocă acest temei a participat în procedura arbitrală și, cunoscînd depășirea limitelor convenției arbitrale de către tribunalul arbitral, nu a ridicat excepția de depășire a limitelor convenției arbitrale de către tribunalul arbitral.

(6) În cazul în care deciziile asupra chestiunilor cuprinse în convenția arbitrală pot fi delimitate de cele care nu sînt cuprinse în ea, partea hotărîrii arbitrale străine care conține decizii asupra chestiunilor cuprinse în convenția arbitrală poate fi recunoscută și executată.

(7) La cererea oricărei dintre părți, instanța judecătorească poate dispune amînarea sau suspendarea examinării cererii privind recunoașterea și executarea hotărîrii arbitrale străine dacă aceasta face obiectul unei cereri de desființare sau suspendare a executării silite, examinată de către instanța sau autoritatea competentă indicată la alin. (1) lit. e), pînă cînd o decizie definitivă este emisă asupra cererii de desființare sau suspendare a executării silite.

(8) Instanța judecătorească decide asupra cererii de amînare sau suspendare, prevăzută la alin. (7), după ascultarea explicațiilor celeilalte părți.

(9) Dacă examinarea cererii privind recunoașterea și executarea hotărîrii arbitrale străine este amînată sau suspendată, oricare dintre părți poate cere ridicarea amînării sau suspendării. Instanța judecătorească decide asupra cererii după ascultarea explicațiilor celeilalte părți.

Titlul V

PROCEDURA ÎN CAUZELE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE ȘI DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE, DE CONFIRMARE A TRANZACȚIEI

Capitolul XLIII
PROCEDURA ÎN CAUZELE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR
ARBITRALE

Articolul 477. Contestarea hotărîrii arbitrale

(1) Hotărîrea arbitrală pronunțată pe teritoriul Republicii Moldova poate fi contestată în instanța care ar fi fost competentă să examineze cauza civilă în lipsa clauzei de arbitraj, de către părțile în arbitraj, înaintînd o cerere de desființare a hotărîrii arbitrale în conformitate cu art.479.

(2) Părțile nu pot renunța prin convenție arbitrală la dreptul de a contesta hotărîrea arbitrală. La acest drept se poate renunța după pronunțarea hotărîrii arbitrale.

(3) - *abrogat.*

(4) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se impune cu taxă de stat în quantum stabilit de lege pentru cererea de eliberare a titlului executoriu.

Articolul 478. Cuprinsul cererii

(1) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se depune în scris și se semnează de partea care contestă hotărîrea sau de reprezentantul ei.

(2) În cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se indică:

a) instanța căreia îi este adresată cererea;

b) denumirea și componența nominală a arbitrajului care a adoptat hotărîrea;

c) numele sau denumirea părților în arbitraj, domiciliul sau sediul lor;

d) locul și data pronunțării hotărîrii arbitrale;

e) data înmînării hotărîrii arbitrale părții care a adresat în judecată cererea de desființare a hotărîrii;

f) solicitarea părții interesate de a desființa hotărîrea arbitrală, motivele contestării hotărîrii.

(3) Cererea poate cuprinde, de asemenea, număr de telefon, fax, adresa electronică, alte date.

(4) La cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se anexează:

a) hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit. Copia de pe hotărîrea arbitrajului permanent se autentifică de președintele arbitrajului permanent, iar copia de pe hotărîrea arbitrajului constituit pentru soluționarea unui anumit litigiu trebuie să fie autentificată notarial;

b) convenția arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit;

- c) actele care argumentează cererea de desființare a hotărîrii arbitrale;
- d) dovada de plată a taxei de stat;
- e) copia de pe cererea de desființare a hotărîrii arbitrale;
- f) procura sau un alt act care atestă împuternicirile persoanei de a semna cererea.

(5) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale depusă cu nerespectarea condițiilor prezentului articol se restituie solicitantului sau ei nu i se dă curs în conformitate cu art.170 și 171.

Articolul 479. Examinarea cererii

(1) Cererea de desființare a hotărîrii arbitrale se examinează în ședință de judecată în cel mult o lună de la data intrării ei în judecată, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

(2) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, la solicitarea ambelor părți în arbitraj, judecătorul poate cere arbitrajului, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod pentru reclamarea probelor, materialele dosarului, hotărîrea arbitrală, care se contestă, în original.

(3) Părțile în arbitraj sînt înștiințate legal despre locul, data și ora ședinței de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică dezbateri cauzei.

(4) În timpul dezbaterii cauzei, judecata constată, în urma cercetării probelor prezentate de părți în argumentarea pretențiilor și obiecțiilor lor, existența sau lipsa temeiurilor pentru desființarea hotărîrii arbitrale, prevăzute de art.480.

Articolul 480. Temeiurile pentru desființarea hotărîrii arbitrale

(1) Hotărîrea arbitrală se desființează numai în cazurile prevăzute de prezentul articol.

(2) Hotărîrea arbitrală se desființează în cazul cînd partea care cere desființarea hotărîrii prezintă în judecată probe despre faptul că:

- a) litigiul examinat de arbitraj nu poate fi, potrivit legii, obiectul dezbaterii arbitrale;
- b) convenția arbitrală este nulă în temeiul legii;
- c) hotărîrea arbitrală nu cuprinde dispozitivul și temeiurile, locul și data pronunțării ori nu este semnată de arbitri;
- d) dispozitivul hotărîrii arbitrale cuprinde dispoziții care nu pot fi executate;
- e) arbitrajul nu a fost constituit sau procedura arbitrală nu este în conformitate cu convenția arbitrală;
- f) partea interesată nu a fost înștiințată legal despre alegerea (numirea) arbitrilor sau despre dezbaterile arbitrale, inclusiv despre locul, data și ora ședinței arbitrale sau, din alte

motive întemeiate, nu s-a putut prezenta în fața arbitrajului pentru a da explicații;

g) arbitrajul s-a pronunțat asupra unui litigiu care nu este prevăzut de convenția arbitrală ori care nu se înscrie în condițiile convenției, ori hotărîrea arbitrală conține dispoziții în probleme ce depășesc limitele convenției arbitrale. Dacă dispozițiile în problemele cuprinse în convenția arbitrală pot fi separate de dispozițiile care nu decurg din convenție, instanța judecătorească poate desființa numai acea parte a hotărîrii arbitrale în care se conțin dispoziții ce nu se înscriu în convenția arbitrală;

h) hotărîrea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri.

Articolul 481. Încheierea judecătorească cu privire la
 contestarea hotărîrii arbitrale

(1) După ce examinează cererea de desființare a hotărîrii arbitrale, judecata pronunță o încheiere despre desființarea totală sau parțială a hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a o desființa.

(2) În încheierea judecătorească despre desființarea hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a o desființa trebuie să se indice:

a) date despre hotărîrea arbitrală contestată și locul pronunțării hotărîrii;

b) denumirea și componența nominală a arbitrajului care a emis hotărîrea contestată;

c) numele sau denumirea părților în arbitraj;

d) desființarea totală sau parțială a hotărîrii arbitrale sau refuzul total sau parțial de a admite cererea petiționarului.

(3) Desființarea totală sau parțială a hotărîrii arbitrale nu împiedică părților să se adreseze din nou în arbitraj pentru soluționarea litigiului, cu excepția cazului în care litigiul nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale, ori să depună cerere de chemare în judecată potrivit regulilor stabilite de prezentul cod, ori să soluționeze litigiul prin mediere.

(4) Dacă hotărîrea arbitrală a fost desființată total sau parțial din cauza nulității convenției arbitrale sau dacă hotărîrea a fost emisă într-un litigiu neprevăzut de convenția arbitrală ori nu se înscrie în condițiile convenției, ori conține dispoziții în probleme care nu s-au cerut conform convenției arbitrale, părțile în arbitraj se pot adresa, pentru soluționarea unui astfel de litigiu, în judecată în conformitate cu regulile generale din prezentul cod.

(5) Încheierea judecătorească privind desființarea hotărîrii arbitrale sau privind refuzul de a o desființa poate fi atacată în ordinea și în termenele stabilite de prezentul cod.

Capitolul XLIV
PROCEDURA ÎN CAUZELE DE ELIBERARE
A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ

A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 482. Eliberarea titlului executoriu

(1) Problema eliberării titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se examinează de instanța care ar fi fost competentă să examineze cauza civilă în lipsa clauzei de arbitraj la cererea părții în arbitraj care a avut câștig de cauză.

(2) - *abrogat.*

Articolul 483. Cuprinsul cererii

(1) Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se depune în scris de partea care a avut câștig de cauză ori de reprezentantul ei.

(2) În cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se indică:

a) instanța căreia îi este adresată cererea;

b) arbitrajul care a pronunțat hotărîrea și componența lui nominală;

c) numele sau denumirea părților în arbitraj, domiciliul sau sediul lor;

d) locul și data pronunțării hotărîrii arbitrale;

e) data primirii hotărîrii arbitrale de partea care s-a adresat în judecată;

f) solicitarea părții care a avut câștig de cauză de a i se elibera titlu de executare silită a hotărîrii arbitrale.

(3) În cerere se poate indica și numărul de telefon, faxul, adresa electronică, alte date.

(4) La cererea de eliberare a titlului executoriu se anexează:

a) hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit. Copia de pe hotărîrea arbitrajului permanent se autentifică de președintele acestuia, iar copia de pe hotărîrea arbitrajului constituit pentru soluționarea unui anumit litigiu se autentifică notarial;

b) convenția arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit;

c) dovada de plată a taxei de stat;

d) copia de pe cererea de eliberare a titlului executoriu;

e) procura sau un alt act care atestă împuternicirile persoanei de a semna cererea.

(5) Cererea de eliberare a titlului executoriu depusă cu încălcarea condițiilor menționate în prezentul articol și la art.482 se restituie persoanei care a înaintat-o sau ei nu i se dă curs, în conformitate cu art.170 și art.171.

Articolul 484. Examinarea cererii

(1) Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se examinează în ședință de judecată în cel mult o lună de la data depunerii în instanță, conform regulilor stabilite de prezentul cod.

(2) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, la solicitarea ambelor părți în arbitraj, judecătorul poate cere arbitrajului materialele dosarului în al căror temei se solicită eliberarea titlului executoriu, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod pentru reclamarea probelor.

(3) Părțile în arbitraj sînt înștiințate legal despre locul, data și ora ședinței de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică dezbateri cauzei.

(4) În timpul examinării cauzei în ședință de judecată, instanța constată existența sau lipsa temeiurilor, enumerate la art.485, pentru refuzul de a elibera titlu executoriu în urma cercetării probelor prezentate de părți în argumentarea pretențiilor și obiecțiilor înaintate.

(5) Dacă în instanța menționată la art.477 alin.(3) se găsește în dezbateri cererea de desființare a hotărîrii arbitrale, instanța la care se examinează cererea de eliberare a titlului executoriu în temeiul acestei hotărîri este în drept, dacă va considera rațional, să amîne examinarea cererii de eliberare a titlului executoriu și, la solicitarea părții care a adresat în judecată cererea de eliberare a titlului, poate obliga cealaltă parte la asigurarea eventualelor pagube, în conformitate cu prezentul cod.

Articolul 485. Temeiurile refuzului de a elibera titlu executoriu

(1) Judecata refuză să elibereze titlul de executare silită a hotărîrii arbitrale numai dacă partea în arbitraj care nu a avut câștig de cauză prezintă în judecată probe despre faptul că:

a) convenția arbitrală este nulă în temeiul legii;

b) partea în arbitraj nu a fost înștiințată legal despre alegerea (numirea) arbitrilor sau despre dezbaterile arbitrale și nici despre locul, data și ora ședinței arbitrajului sau, din alte motive întemeiate, nu a putut să dea explicații arbitrajului;

c) hotărîrea arbitrală este emisă într-un litigiu care nu este prevăzut de convenția arbitrală ori care nu se înscrie în condițiile convenției, ori conține dispoziții în probleme neprevăzute de convenția arbitrală. Dacă dispozițiile în problemele care decurg din convenția arbitrală pot fi separate de dispozițiile care nu rezultă din această convenție, judecata eliberează titlu executoriu numai în acea parte a hotărîrii arbitrale care conține dispoziții privitor la problemele care se înscriu în convenția arbitrală;

d) componența arbitrajului sau procedura dezbaterilor arbitrale nu s-a conformat cu convenția arbitrală sau cu legea;

e) hotărîrea arbitrală nu a devenit obligatorie pentru părțile în arbitraj ori a fost desființată de judecată, conform legii în al cărei temei a fost pronunțată.

(2) Judecata refuză, de asemenea, să elibereze titlu executoriu dacă va constata că litigiul examinat de arbitraj nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale potrivit imperativului legii, precum și în cazul când hotărîrea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri.

Articolul 486. Încheierea judecătorească privind eliberarea

titlului executoriu

(1) După ce examinează cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale, instanța judecătorească pronunță o încheiere privind eliberarea titlului executoriu sau refuzul de a-l elibera.

(2) Încheierea judecătorească de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale trebuie să cuprindă:

a) denumirea și componența nominală a arbitrajului care a pronunțat hotărîrea;

b) numele sau denumirea părților în arbitraj;

c) date despre hotărîrea arbitrală de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii pe care o solicită petiționarul și locul pronunțării ei;

d) mențiunea despre eliberarea titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a-l elibera.

(3) Refuzul de a elibera titlu de executare silită a hotărîrii arbitrale nu împiedică părțile să se adreseze din nou în arbitraj, dacă posibilitatea adresării nu s-a epuizat, ori să înainteze acțiune în baze generale.

(4) În cazul refuzului total sau parțial de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale datorat nulității convenției arbitrale sau în cazul emiterii hotărîrii într-un litigiu neprevăzut de convenția arbitrală, sau în cazul neînscrierii în condițiile convenției, sau al existenței de dispoziții din convenție în probleme neprevăzute de aceasta, părțile în arbitraj sînt în drept a se adresa în judecată pentru soluționarea unui astfel de litigiu, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

(5) Încheierea judecătorească pronunțată în conformitate cu alin.(1) poate fi atacată în ordinea și în termenul stabilit de prezentul cod.

Capitolul XLV

PROCEDURA DE CONFIRMARE A TRANZACȚIEI ÎNCHEIATE ÎN SCOPUL PREVENIRII UNUI PROCES CIVIL ȘI DE ELIBERARE A TITLULUI EXECUTORIU AL ACESTEIA

Articolul 487. Competența de examinare a cererii

(1) Cererea de confirmare a tranzacției, prin care părțile previn un proces civil, și de eliberare a titlului de executare silită se depune în scris de către partea procesului de mediere sau reprezentantul legal al acesteia la instanța judecătorească de la domiciliul sau

de la sediul pârîului.

(2) Tranzacțiile încheiate în litigiile civile și comerciale cu element de extraneitate se confirmă în condițiile prezentului capitol dacă examinarea litigiului soluționat prin tranzacție este de competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova și executarea tranzacției, în tot sau în parte, urmează a fi efectuată pe teritoriul Republicii Moldova.

(3) Prezentul capitol se aplică în mod corespunzător și procedurii de confirmare a tranzacțiilor încheiate nemijlocit de către părți pentru a preveni un proces ce poate să înceapă.

Articolul 488. Conținutul cererii de confirmare a tranzacției

prin care părțile previn un proces civil și de

eliberare a titlului de executare silită

(1) În cererea de confirmare a tranzacției prin care părțile previn un proces civil și de eliberare a titlului de executare silită se indică:

a) instanța căreia îi este adresată cererea;

b) numele și prenumele mediatorului care a mediat litigiul;

c) numele și prenumele sau denumirea părților procesului de mediere, domiciliul sau sediul acestora, numerele de telefon/fax, adresa electronică și alte date de contact;

d) data încheierii tranzacției;

e) solicitarea părții interesate de a se confirma tranzacția și de a i se elibera titlul de executare silită a tranzacției;

f) după caz, datele de contact ale reprezentantului legal al reclamantului

(2) La cererea de confirmare a tranzacției prin care părțile previn un proces civil și de eliberare a titlului de executare silită se anexează:

a) tranzacția în original;

b) convenția de mediere, dacă o astfel de convenție a fost încheiată;

c) copia de pe procesul-verbal privind încetarea procesului de mediere;

d) după caz, actele ce atestă executarea parțială a tranzacției.

(3) Dacă cererea a fost depusă cu încălcarea prevederilor prezentului articol, acestea nu i se dă curs, în conformitate cu art. 171.

Articolul 489. Examinarea cererii de confirmare a tranzacției prin care părțile previn un proces civil

(1) Cererea de confirmare a tranzacției prin care părțile previn un proces civil se examinează în regim de urgență, în termen de 15 zile lucrătoare de la data depunerii, fără citarea părților. Instanța trimite părții care se opune executării benevole a tranzacției copiile de pe cererea de confirmare a tranzacției și de pe materialele anexate, stabilind un termen pentru prezentarea referinței.

(2) Dacă instanța consideră necesar, aceasta convoacă părțile interesate pentru audieri, înștiințându-le despre data, ora și locul ședinței, fără întocmirea procesului-verbal.

(3) Judecătorul refuză confirmarea tranzacției dacă aceasta:

a) contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului;

b) a fost încheiată cu încălcarea prevederilor Legii cu privire la mediere.

Articolul 490. Soluționarea cererii de confirmare a

tranzacției prin care părțile previn un

proces civil

(1) În cazul admiterii cererii, judecătorul emite o încheiere privind confirmarea tranzacției, în care se indică:

a) numărul dosarului și data eliberării încheierii;

b) instanța, numele și prenumele judecătorului care a emis încheierea;

c) numele și prenumele sau denumirea părților care au încheiat tranzacția, domiciliul sau sediul și, după caz, datele lor bancare, precum și alte date de contact;

d) numele și prenumele sau denumirea părții care a solicitat confirmarea tranzacției;

e) constatările și concluziile instanței privind admiterea sau respingerea cererii;

f) caracterul executoriu al încheierii rămase definitive;

g) termenul și modul de contestare a încheierii.

(2) Concomitent cu emiterea încheierii prevăzute la alin. (1), judecătorul eliberează și titlul executoriu, susceptibil de executare silită.

(3) Dacă se refuză confirmarea tranzacției, instanța judecătorească pronunță o încheiere motivată, care poate fi atacată cu recurs.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI Eugenia OSTAPCIUC

Nr. 225-XV. Chișinău, 30 mai 2003.